This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

EX LIBRIS
ČS
VÚV
ČESKOSLOVENSKÝ
VĚDECKÝ ÚSTAV
VOJENSKÝ
Sign. 7-A 188
Tř. dec.
S

BROWNE & TAYLOR
The University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

EX LIBRIS

ČESKOSLOVENSKÝ
VĚDECKÝ ÚSTAV
VOJENSKÝ

7-A 188

Tr. dec.

S

LIBRARY OF
The University of Michigan Libraries
1817
[illegible] VERITAS

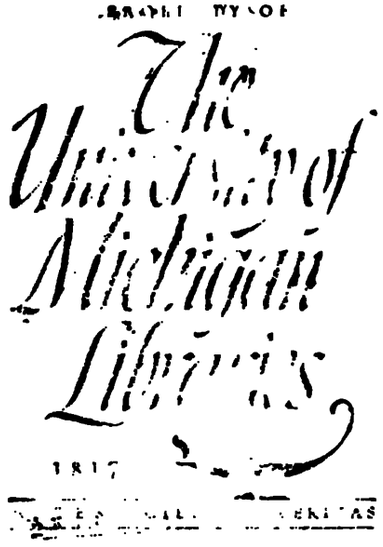

ROZPRAVY
ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ V PRAZE.

ROČNÍK II. TŘÍDA I. ČÍSLO 1.

ČESKÉ SKLO

PŘÍSPĚVKY K DĚJINÁM JEHO AŽ DO KONCE XVIII. STOLETÍ.

SE ZVLÁŠTNÍM OHLEDEM NA JIŽNÍ ČECHY

SESTAVIL
FRANT. ŠEK MAREŠ.

PŘEDLOŽENO DNE 29. PROSINCE 1892.

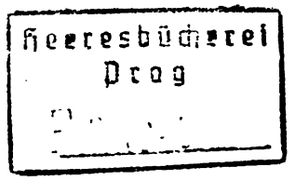

V PRAZE.
NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.
1893.

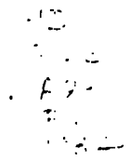

JEHO JASNOSTI

VYSOCE UROZENÉMU PÁNU

PANU

ADOLFU JOSEFOVI KNÍŽETI ZE SCHWARZENBERGA,

VÉVODU KRUMLOVSKÉMU,
JEHO CÍS. A KRÁL. APOŠTOLSKÉHO VELIČENSTVA TAJNÉMU RADOVI,
RYTÍŘI ŘÁDU ZLATÉHO ROUNA
ATD. ATD. ATD.

V HLUBOKE ÚCTĚ

PŘIPISUJE

František Mareš.

Předkové naši k veliké své cti a chvále, jakož i pro dobrou paměť zanechali potomstvu veliký počet skláren, jež mnoha privilejemi obdařili, z nichž vrchnostem činžemi, výčepem piva, prodejem vápna, cihel, soli, prken a jiných materialií, jakož i tím nějaký užitek přicházel, že k vůli těm hutem nejen z Čech a okolních zemí, zvláště Slezska, nýbrž i z dalekých končin světa, z Neapole, Benátek, Vlach a Amsterodamu kupci a obchodníci sem přicházejíce zde pěkný peníz nechali a vozkům i podobným lidem výživu poskytovali.[1]) K tomu hodily se rozsáhlé odlehlé lesy, jichž dříví tehda nijak zpeněžiti se nedalo a tudíž ve sklárnách přece k nějakému užitku obráceno a přivedeno jest. Ježto pak již i jednotlivá sklárna, tím více, bylo-li jich několik, mnoho dříví potřebovala, jež zřídka kdy u jednotlivců městského původu nalézti se dalo, stavěny sklárny většinou na statcích šlechty, obcí a duchovenstva, a to tím způsobem, že tito buď les pro založení sklárny určený hutmistrům prodali, čímž malé deskové statky povstaly, aneb že jim určité své lesy proti ročnímu platu vykázali, v nichž huť si vystavěti a z nichž dříví bráti si směli. Tímto způsobem povstaly poddané huti, které většinou vymýtěné části svého okršku co soukromý majetek si přisvojily. Les částečně skácen, vystavěna huť, obydlí pro hutmistra a jeho tovaryše i pomahače, nadělány louky a pole. Zakládání skláren jest tudíž z veliké části kolonisace země a, jelikož hutníci namnoze, po vylidnění zemí našich třicetiletou válkou téměř bezvýminečně národnosti německé byli, i germanisace. Z druhé strany zase, že totiž sklářství úplně na lesích závislé bylo, že sklárny z vymýtěných krajin na horská odlehlejší místa se stěhovaly, budou dějiny českého sklářství zároveň příspěvkem k dějinám českého lesnictví. Českému dějepisci našeho sklářství slušelo by též při tom dle možnosti vypátrati, jak lesy a vrchy v poněmčelých teď krajinách dříve česky se jmenovaly.

Otázek, jež by tudíž při tomto vypisování k rozluštění vybízely, jest hezká řada; bohužel, že prameny, jež k provedení tomu po ruce jsou, nijak neuspokojují. V starší době není možná ani sestaviti přesně počet hutí, vyčísti v posloupnosti jména hutmistrů, tím méně dá se do podrobna objasniti způsob a množství výroby, jakož i vývozu. Ale i pro celé 17. a 18. století jsou prameny ty dosti chudé, tak že malá naděje jest, by někdy celé to rozsáhlé

[1]) Podle žádosti Vimberských hutmistrů ode dne 14. března 1722. Příloha LXXXVII.

pásmo výroby a vývozu skla tak vypsáno býti mohlo, jak by při důležitosti, velikosti a rozsahu tohoto průmyslu, jeho významu na trhu světovém plnou mírou zasluhovalo; jenom pro obchod se sklem máme lepší pomůcky, jelikož se několik denníků vynikajících kupců zachovalo. Jako v jiných oborech práce předešli nás i v tomto zkoumání naši krajané němečtí, majíce celou řadu důkladných studií o českém sklářství a o obchodu s českým sklem; v jazyku českém máme toliko, pokud víme, J. Kouly, Něco o českém sklu (Světozor 1885, str. 392 a 456), Mádlovo pojednání O českém skle (Praha 1890) a Klementovu studii O starožitnostech v Květech na rok 1891. Pro doplnění těchto zpráv, zvláště co se výroby dotýče, obrátili jsme se ve stech dopisů na všechna panství, kde se někdy nacházely sklárny a odkud nějakého poučení nadíti se bylo. Bohužel byl výsledek tohoto dopisování nad míru chudičký, ačkoliv přání našemu z mnoha stran přišlo se vstříc příznivě. Jsoutě archivy ty na podobné archivalie chudy; huti zanikly a listiny neměly, jak se myslilo, snad žádného významu více. Jest nám tu zvláštní díky vysloviti Jeho Jasnosti knížeti pánu Moricovi z Lobkovic, Jeho Excellenci panu hraběti Františku Thunovi, Jeho Excellenci panu hraběti Arnoštu Waldšteinovi, Jeho Osvícenosti panu hraběti Janu Harrachovi, slavnému ředitelství velkostatků Smržovka, Fridland, Chlumec (u Třeboně) a Dvory; pp. Karlu Köplovi, c. k. místodržitelskému archiváři v Praze, Maxovi Dvořákovi, knížecímu bibliothekáři a archiváři v Roudnici, Arnoštovi Halmovi, knížecímu Windischgrätzskému archiváři v Tachově, Fr. Tischerovi, hraběcímu Černínskému archiváři v Jindřichově Hradci, Antonínu Teichlovi, správci velkostatku Nové Hrady, Engelbertovi Pannimu, městskému sekretáři na Kašperských Horách, Dru. Edm. Schebkovi, sekretáři obchodní komory m. sl. v Praze, P. Placidu Blahuschovi, převoru kláštera Vyšebrodského, P. Michalu Sturanymu, děkanu ve Vimberce, P. Fr. Hirnschrodtovi, děkanu na Kašperských Horách, P. Jos. Hejnovi, faráři v Drahově, Jak. Květonovi, knížecímu registratoru v Krumlově, Janu Veselému, knížecímu registratoru v Praze, Theodorovi Antlovi, archivnímu assistentu v Třeboni, slavnému purkmistrovskému úřadu v Prachaticích a na Kašperských Horách a m. j. za všechnu ochotu, jíž k snesení pramenů nám byli nápomocni. Největší podpory dostalo se našim studiím tím, že nám bylo měrou neobmezenou dovoleno užiti archivů Schwarzenberských, přechovávajících mnoho fasciklů takových archivalií o sklářství v jižních Čechách. Připsání knihy této Jeho Jasnosti knížeti Adolfu Josefovi ze Schwarzenberga jest tedy malým znamením vděčnosti, jíž knížeti pánu za liberalní otevření těch pramenů povinni jsme. Hned za tímto bohatým zdrojem sluší jmenovati vzácné archivalie pana hraběte K. Buquy na Nových Hradech, tak že přídavek na titulu knihy »se zvláštním ohledem na jižní Čechy«, má svůj dobrý důvod. Krom toho poskytl nám pan prof. Aug. Sedláček, spisovatel našich Hradů a zámků, své výpisy z desk zemských a jiných zřídel o hutích, tak že tímto přispěním material námi sebraný aspoň pro starší dobu jakousi úplností honositi se může; i tomuto pánovi jsme velice k díkům zavázáni.

Rádi bychom byli šetřili pravidel pragmatického vypravování, tak aby o důležitějších věcech obšírněji bylo se jednalo, aby závody vůdčí postavení

proti ostatním mající také takové místo v dějinách českého skla zaujímaly, kdežto by méně důležité huti ve své odvislosti a v podruží ostatních se byly octly. Ale bohužel nestejnost látky, nedostatek pramenů kladou vůli sebe lepší meze nepřekonatelné; o věcech nepatrných došlo nás mnohdy zpráv dosti, kdežto o sebe důležitějších událostech v tomto průmyslu, o vynikajících osobách a závodech sotva zmínka se dochovala. Proto bylo se nám uskrovniti a jednotlivé sklárny dle místního položení ve skupiny sestavené předváděti. Proto také podáváme toliko příspěvky k dějinám a nikoliv vlastní dějiny českého sklářství. Povzbudí-li přítomná neúplná studie i jiné vlastence k podobným pracím a dočkáme-li se brzy úplného obrazu sklenného průmyslu v Čechách, bude nám to největší odměnou za lopotnou cestu po zemi málo zorané. Rovněž s nemalými díky přijmeme všechny opravy a doplňky, jež by místní znalcové nám poskytnouti chtěli.

I.

Dějiny českého sklářství rozpadají se na dvě doby, na dobu starší od časů nejstarších až asi do roku 1620 a na dobu novější od roku 1620 až na naše časy. První doba má s výrobky okolních zemí Německa a Francie tvar, barvu a malbu společnou; druhá perioda jest doba českého skla v užším smyslu, vyznačená pěkným tlustým bezbarevným sklem, jež se řezalo. brousilo a hladilo, co napodobení křišťálových nádob provedených od umělců při dvoře císaře Rudolfa II. meškajících. V první době pohybuje se výroba a vývoz v malém, kdežto v druhé periodě co veliký průmysl se vyvíjí a na trhu světovém vynikající místo zaujímá.

Prameny naše kladou a berou slova sklenář Glaser co totožné se sklář Glasmacher, označujíce tím očividně, že vyrábění skla (sklář) bývalo v nejstarších dobách spojeno s prodejem, ba i se zasazováním skla, poměr to, jenž se pro takový průmysl malého rozměru dobře hodí. Vyrabitelé skla zovou se sklenáři, skláři, hutníci, hutmistři, Glaser, Glasmacher, Glas- und Hüttenmeister; továrny pak samy huti, sklárny a skláře či Glashütten, ubi vitra laborant I v těchto významech naznačen postup vývoje tohoto odvětví, kde napřed majitel a vyrabitel a prodavač byl v jedné osobě spojen, kdežto později, při pokročilejší a vyvinutější výrobě práci jenom řídil a vedl, manuelní výkony svým tovaryšům a pomocníkům přenechávaje. Avšak toho rozšíření, takové důležitosti jako v dobách pozdějších, neřku-li našich, sklo v dobách starých nikdy nemělo; bylo v domácnostech vždy vzácností. Mezi věcmi, jež koupil Břevnovský opat Bavor (1296—1306), uvádí se sklo berillové za 3 hřivny stříbra, křišťálový cyfus za 30 hřiven a křišťálová monstrance z Benátek za 7 hřiven.[1]) Vojslav, vikář proboštství kostela Pražského, odkázal svému příbuznému Vojslavovi 3 stříbrné cyfy a sklo.[2]) Obyčejné zelené, nečisté sklo (vitrum silvestre, montanum, Waldglas, Waldscheiben) uvádí se co obyčejné tržní zboží v Lehnických listinách v letech 1317 a 1328, kdežto lepší, průhledné sklo z Benátek se odebíralo.[3]) Dle příkladů výše uvedených bylo tomu nejspíše tak také u nás v Čechách. Proto jsou věci skleněné v hrobech a jiných starých nalezištích objevené vzácností. Kousek skleněné nádoby barvy zelené nalezlo se v hrobech římské doby u Dobřichova; jiná nádoba ze zeleného skla vykopána

[1]) Emler, Regesta 1202.
[2]) Ibidem 950.
[3]) Czihak, Schlesische Glasindustrie früherer Zeiten. (Kunstgewerbeblatt 1891, p. 58.)

před několika roky na pohřebišti doby merovejské v Podbabě. V nálezu Kolínském, jenž se klade do konce 10. neb počátku 11. století, objevena skorem celá miska, téměř celý pohárek a 2 kusy jiných pohárků; jsou ze zeleného skla, téhož rázu jako v hrobech doby merovejské: ozdoba totiž provedena žebírkem až na zakulacené dno se v kosočtverce splétajícím. Jsou-li tyto nálezy domácím výrobkem aneb spíše soudíc dle souvislosti s cizími sbírkami, importovány, nechceme rozhodovati.[4]) Tolik však se zdá býti jisto, že barva vykopaných těch sklenných věcí s pozdějšími fabrikáty u nás, v Německu a ve Francii zhotovenými má podobnost. Považíme-li dále, jak rozšířené sklářství v Čechách v 14. století, kdy větší počet listin se nám zachoval, nacházíme, což vše delší staletý vývoj předpokládá, tuť přicházíme k závěrku, že odvětví to u nás sahá do dob dávných. Jesti to podobný úkaz, jako u malířství, které dávno před Karlem IV. u nás kvetlo a blahodárným zasáhnutím jeho k netušenému vývoji přišlo, kdežto sebe větší podpora umění císařem Rudolfem II. proto toho trvalého úspěchu neměla, že se mu nedostávala půda tak připravená. To dosvědčují i jednotlivé zprávy nahodile nás došlé. Reginhard, opat kláštera Sázavského, přítel všech jiných umění (r. 1162), znal se i v malování na skle: fuit non ignarus artis et omnis, quae ex vitro fieri solet, compositionis.[5]) Roku 1276 činí se zmínka, že biskup Jan v kostele sv. Víta dvě skleněná okna s malbou výjevů ze starého a nového zákona zhotoviti dal.[6]) V Praze připomínají se záhy sklenáři, zrcadelníci a bůstkáři; sklenáři byli do bratrstva malířů Pražských 1348 pojati. Mezi umělci na dvoře královny Alžběty jmenují se roku 1390 též řezáči skla.[7]) Téhož roku ucházel se Václav Klatovský vitreator et pictor, tedy malíř na skle, o právo měšťanské na Starém městě Pražském a roku 1408—10 vyskytuje se Boršo vitriator a Boršo pictor jako majitel domu na Starém městě v Praze.[8]) Sklenář Novoměstský Jindřich odkázal klášteru Marie Sněžné půl kopy stálého platu na svém domě v Opatovicích.[9]) Krom toho přichází 1382—93 Peter vitrista, vitrofex, vitrifex, vitriator.[10]) V okolních zemích jmenuje se vitriarius Walther v letech 1260—70 v Klosterneuburku, po něm připomíná se Eberhard umělec z kaple speciosa z roku 1291. Ve Vídeňských listinách přichází v 14. století asi 5—6 jmen sklenářů a zrcadelníků. Z roku 1364 pochází příkaz, aby benátské a jiné sklo bylo toliko prodáváno na Vysokém trhu ve Vídni, kdežto obyčejné sprosté sklo všady mohlo býti prodáváno. V 14. století jmenuje se též mistr Míchal ve Světlé.[11]) V říšských lesích Norimberských prováděli uhlíři své zhoubné řemeslo; proto vzal císař Karel IV. listem daným dne 16. prosince 1355 jim toto právo a přikázal, aby příště žádní uhlíři, hrabáči, smolaři a sklárny tam

---

[4]) Laskavá zpráva p. Dra. Píče.
[5]) Dr. Ilg v L. Lobmeyer, Glasindustrie p. 56.
[6]) Fontes rerum Bohemicarum II. 302.
[7]) Dr. Ed. Schebek, Böhmens Glasindustrie und Glashandel p. IX.
[8]) Horčička, Mittheilungen des Ver. für die Geschichte der Deutschen XXIX. 255, 256.
[9]) Příloha I.
[10]) Horčička l. c. 250.
[11]) Ilg l. c. 82.

nebyli, žádné sklářské a bednářské dříví tam se nesekalo.[12]) Roku 1363 stával již cech sklářský v Augšpurku a roku 1373 cech zrcadelníků v Normberce.[13]) Ve Vídni nacházíme roku 1410 malíře na skle v cechu tamních malířů.[14])

Nejstarším sídlem sklářství v Čechách jest panství *Vimberské*, kdež průmysl ten aspoň od 14. století až na naše doby jest domovem. Již roku 1359 připomíná se Sklenářova Lhota,[15]) roku 1456 uvádí se tam Antnář sklenář [16]) a r. 1477 Skláři. Že pojmenování ta skutečné výrobě skla odpovídala, poznává se nejen z toho, že od konce 15. století počínaje Vimberské skláře ve velikém počtu můžeme předvésti, nýbrž i z toho, že na Vimbersku nalezena byla skleněná nádoba ležící, tykvi podobná, která při nejmenším z 15. století pochází.[17]) Jiné sklárny stávaly na panství pánů z Rožmberka a sice na statcích Vítkova hrádku: *Sklenná hut* u Dolní Vltavice, kdež dosud část vesnice Stegenwald Glashütten a les a vrch Hüttberg se nazývá, a nedaleko Strašecí Huť sklenná.[18]) Též *Sklenářice* u Vysokého (dom. Semily) byly snad již v 14. stol. sklárnou: neboť Mikuláš Queysser, sklenář z Vysokého, zavazuje se smlouvou ze dne 15. listop. 1377, že dodá Hanušovi Hlohovskému 32 set skel, vůz v středopostí a vůz o letnicích.[19]) Časem i místem souvisí se Sklenářici huť *Schreiberhau* v Krkonoších v Slezsku, která r. 1360 přešla koupí z jedněch rukou do druhých. Sklenář a malíř Konrád připomíná se r. 1379 v Lehnici; od něho objednali si mniši Březští 12 tabulí skleného díla.[20]) Krajina Jablonec-Turnovská, která nyní ještě ve sklářsrví má vynikající účastenství, byla tedy takovou již v 14. století. Patrno, časové a lidé se měnívají, ale výrobní poměry zůstávají. Tím jsou zprávy naše pro 14. století vyčerpány. Jenom dodatkem zmíniti jest mi se o pořádku, jejž roku 1406 dal hrabě Ludvík Rieneck sklenářům na Špesartu a v tamním okolí, a to proto, že spisovatel této studie Bösch dle toho, že hutmistři Wenzel se jmenovali, se domnívá, že snad z Čech sklářství tam bylo přineseno, že původní křestní jméno Wenzel stalo se rodinným jménem tak, jako toho máme v Čechách příklad u sklářské rodiny Friedrich. My bychom podepřeli tuto domněnku páně Böschovu ještě místním jménem Bechlitz uf dem Spechsart, ufm Bechlitz, jež zní rozhodně slovansky.[21])

O jakosti, druzích, cenách a p. vyráběného skla máme velice sporé zprávy. Dr. Ilg zmiňuje se o vyobrazení sklenic z tmavozeleného skla s mosaznými knoflíky a bradavicemi v knize šachové ze 14. století, která prý nejspíše jest

---

[12]) Horčička l. c. 247. Horčička soudí z této listiny, že u Normberka tehda byly již sklárny, odkudž se na Šumavu dostaly; avšak listina ona mluví jenom o uhlířích co stávajících

[13]) Ilg l. c. 64.

[14]) Ilg l. c. 82.

[15]) Listina archivu Vimberského IIᴰ IAᵃ No. 1.

[16]) Ib. IIᴰ IAᵃ No. 2.

[17]) K. Mádl, O českém skle p. 5.

[18]) Truhlář, Urbář zboží Rožmberského 26, 53. Druhá část vsi Stegenwald jmenuje se Hradčín.

[19]) Horčička l. c. 255.

[20]) Kunstgewerbeblatt 1891. 58.

[21]) Bösch, Zur Geschichte der Glasindustrie im Spessart. Mitth. des germ. Nationalmuseums 1891. Bog. 4 u. 5, p. 39 u. 40.

moravského původu. Měli bychom tedy snad tu nejstarší vyobrazení našich sklenic, které ve svém tvaru od pozdějších výrobků až do 16. století mnoho by se nelišily.[22]) K tomu třeba připojiti onu nádobu tykvi podobnou, nalezenou na Šumavě, již jsme svrchu uvedli V konventě Augustiniánů Zahaňských připomínají se skleněná okna již roku 1333.[23]) Též nově založený klášter Třeboňský dostal roku 1367 skla do oken.[24]) Naproti tomu koupil ještě roku 1390 hejtman Novohradský od malíře Benešovského 3 blány pergamenu ad fenestras estuarii magni v tamním zámku za 12 grošů.[25]) Když roku 1412 a 1413 Novoměstskou radnici v Praze rozšiřovali, dostala veliká světnice skla do oken; sklenáři Mikulášovi se od díla zaplatilo 2 kopy 34 groše.[26]) Dle nekrologu Zlatokorunského dal převor Albert na počátku 15. století část ambitu klášterního malbami na skle opraviti.[27]) Sem bychom připočetli též malby na skle z někdejší staré zámecké kaple v Krumlově, umístěné nyní v okně kapličky vedle ložnice kněžny na zámku Hluboké, představující smrt Panny Marie. Zbytek malby té, hlava Kristova, jakož i rozličné ornamenty, zůstal posud v hořejší části jednoho okna řečené kaple Krumlovské.[28])

V druhém desítiletí 15. věku nacházíme *sklárnu v Chřibské;* Jindřich Berka z Dubé odjinud z Honšteina (1408—1428) uváděl ji ve svém listu, na nějž bylo 10 pečetí zavěšeno, jehož určitého data však neznáme.[29]) Určitěji vystupuje sklárna ta v deskách dvorských v roce 1457, když po smrti Jana Berky z Dubé a na Tolštejně Vojtěchovi Berkovi z Dubé statek Tolštejn s příslušenstvím připsán byl; uváděť se po Horní a Dolní Chřibské hut, ubi vitra laborant, vulgariter glaszhut, in silva Taubnicz sita.[30]) My bychom ztotožňovali tuto sklárnu s Doubicí nejen podle jména Taubnicz, nýbrž i proto, že zpráva o přepadnutí Kotle roku 1475 dobře na Doubici se hodí. Vypravujeť se tam, že část mužstva táhla z Kamenice na sklárnu, odtud na Behirhofel a za Krásnou Lípu.[31]) Též jmenování huti té mezi Chřibskou a Kaltenbachem mluví pro Doubici. Jiní kladou ji k *Georgenthalu*, protože při stavbě dráhy tam kusy skla nalezeny byly.[32]) Co se pak přibližného vročení jmenované listiny Jindřicha Berky dotýče, k tomu nám podává vhodnou pomůcku svědectví sklenáře a rychtáře Chřibského Friedricha z roku 1514. Prodávaje totiž huť tuto se

---

[22]) Ilg l. c. 84.

[23]) Kunstgewerbeblatt 1891, 58.

[24]) Pro 4 vitris 2 num., pro vitris 2 num., pro vitris 5 num. Archiv Třeboňský ad I A 3K$^{\beta}$ No. 1.

[25]) Účty Novohradské p. 10.

[26]) Horčička l. c. 250.

[27]) Mittheilungen aus dem Benedictinerorden VI. 2, 367. Albertus prior reformavit partem ambitus in vitris pictis et diversis aliis operibus.

[28]) Výšek v Č. Č. M. 1866, II. 154.

[29]) Příloha II.

[30]) Příloha III. a IV.

[31]) Horčička l. c. 246.

[32]) Má-li udaj, že Petr Berka z Dubé a Lípy huť v *Georgenthalu* založil, nějaký historický podklad, připadlo by založení to do roku 1471—1518, aneb, míní-li se jeho syn téhož jména, zemřelý roku 1588, ještě později do XVI. století. (Schebek l. c. IX.)

dvorem, pilou a mlýnem pro nějaký dluh žida v Ouští synu svému, sklenáři Jiřímu, za 100 kop grošů, prodává mu ji se vší svobodou a právem, jako jimi již před 100 lety nadána byla. Udaj ten s životopisnými daty Jindřicha Berky (1408—28) se shoduje. Sklář Friedrich zemřel asi roku 1531. Syn jeho a nástupce, Jiří Friedrich, měl huť tu do roku 1557; po něm sdědil ji syn jeho Asman v ceně 800 kop. Po jeho smrti r. 1570 nastoupil bratr jeho Martin, převzav sklárnu tu zároveň s domem v Chřibské v ceně 1300 kop. S povolením své vrchnosti Abrahama a Jindřicha z Vartemberka postoupil tento statek svůj s hutním právem synu svému Martinovi; sám žil ještě roku 1601 jako soudní správce v Horní Chřibské.[33]) Tomuto skláři děkuje farní kostel Chřibský za své rozšíření roku 1596.[34]) Ze stoupání cen statku při odevzdávání můžeme souditi na vzkvétání této sklárny. Tak jsme poznali třetí krajinu českým sklářstvím proslulou a zároveň sklářskou rodinu, s níž se ještě často v průběhu svého vypravování setkáme.

Bez určitého výsledku zůstává pád, který Horčička z městských knih Pražských přináší k r. 1443 (sklenář Matiáš od brány Odrané v Praze kupuje dům patřící vdově po Matiášovi sládku) proto, že přídavek parans vitra bezpečně rozluštiti nelze, znamená-li skláře či sklenáře; v prvním pádu měli bychom sklárnu v nejbližším místě města Prahy co nové sídlo českého sklářství. Ježto však není pravděpodobné, že by ještě v polovici 15. století u samé Prahy byly tak rozsáhlé lesy, dostačující pro takový závod, o němž by se v dosti četných zprávách 15. století nebyla zmínka zachovala, a ježto též žádné místní pojmenování na sklárnu neupomíná, kloníme se my k náhledu, že zde máme pouhého sklenáře, který ze skla rozličné věci připravoval. V témž roce mluví se o dvou sklenných krámech u sv. Havla v Praze, na něž měla jakási Regina nároky.[35]) V polovici 15. století nacházíme *sklárnu* v Kladsku u *Medziboru;* roku 1479 prodal Jindřich starší kníže z Minsterberka Jiřímu z Bišofheimu řečenému Latovský hrad Mitwald s městečkem a... hutmi sklennými.[36]) U Přísečnice slouly roku 1490 lesy Glashütten a Glasberg nejspíše proto, že tam dříve byly závody takové.[37]) V Bousově připomínají se roku 1496 tři dvory kmetcí s poplužím; na jednom z nich seděl sklenář platící 2 kopy 8 grošů ročně.[38])

Do západní krajiny Čech vede nás zápis Volfa z Janovic a na Ryžmberce z roku 1494, jímžto sklenáři Mertlovi z Mochova dovoluje, aby sobě *hut* novou postavil za *Čachrovem;* měl z ní platiti 40 grošů míšenských ročně k zámku

---

[33]) Nordböhm. Excursionsclub II. 186. Roku 1504 založil prý Amon Friedrich *huť v Chřibské* a dostal od Sikm. z Vartemberka právo piva a víno — ale bez újmy městečka — čepovati, jakož i dobytek porážeti a chléb péci. Zprávu tuto se svrchu uvedeným vypravováním srovnati nedovedeme. Nebo byly dvě sklárny v Chřibské. (Schebek XXXVII.)

[34]) Schebek l. c. XXXVII.

[35]) Horčička l. c. 249—51. Brána Odraná byla na místě prachární věže na konci Celetné ulice.

[36]) Archiv Český VIII. 383.

[37]) Reliquiae tab. ter. II. 444.

[38]) Ibid. II. 480.

Ryžmberku; honební právo si pan Volf vyhradil.[39]) Není pochyby, že se nám tu tají počátky rozsáhlého později sklářství u sv. Anny (Seewiesen). .

Na veliký pokrok českého sklářství v 15. století dá se také souditi ze známého líčení Čech Aeneaše Silvia z roku 1451. Tvrdím, praví, že za mé doby v celé Evropě žádné království nemá tak nádherných a lépe okrášlených kostelů jako České. Stavení ta jsou nad míru vysoká, odvážné délky a šířky, kvadrovými kameny klenutá, vztyčené oltáře jsou plny zlata a stříbra, v něž i ostatky svatých zahaleny jsou. Šaty kněžstva jsou bohatě perlami posázeny, všechno šatstvo vůbec bohaté, kostelní nářadí vůbec drahocenné; světlo padá skrze vysoká a velmi široká okna ze světlého a uměle zhotoveného skla. A to vše nachází se nejen v městech a městečkách, nýbrž i ve vsech.[40]) Na zámku Krumlovském byla roku 1483 nejen okna kaple a obydlí panského, nýbrž i úřednictva na Hrádku již zaskleněná, a to prohledacími kolečky.[41])

V cechu malířském a sklenářském Starého města Pražského žádalo se na novém mistru povšechně, aby ukázal kus loketní dobře malovaný aneb řezaný aneb dobře od skla udělaný.[42])

Zajímavé malby na skle z konce 15. století nacházíme v kostele Karlovském, částečně nyní v městském museu v Praze uložené. Představují císaře Karla Velikého, patrona kostela, v brnění rytířském. Kdežto při postavě Karla barvy jsou zevně nanesené a potom vpálené, jsou u ostatních částí do skloviny vmíchány.[43]) Že ostatně naši předkové sklo dobře barviti dovedli, toho důkazem jsou rozličná skla, jichž místo drahokamů k ozdobě korun, spon a p. při malovaných obrazech užili.

V 16. století počet skláren rychle vstoupá. V Slezsku, bychom se severem počali, povstala roku 1509 *huť sklenná v Kobylé;* Olomoucký biskup Thurzo dal k tomu Janovi Flessigovi dovolení. V letech 1536 a 1557 děje se zmínka o prodeji *sklárny v Skorošici*, kteráž tudíž již delší dobu stávala.[44]) V polovici 16. století byla *sklárna i v Kindelsdorfu* u Lehnice a Jan Friedrich hutmistrem tam. Roku 1575 prodal Jan Šafgoč na Kynastu a Greifenšteině mistru J. Friedrichovi, sklenáři v Kindelsdorfu, 4 lány pozemku s dřívím v *Schreibershau* nad Českým brodem k tomu konci, aby tam huť sklennou vystavěl, pole a luka k své potřebě vzdělal a všechny nálomy jakož i ležící dříví v horách Šafgočských pro svou novou huť bral, 4 neb méně popelářů držel, kteří by mu v horách statku Kynastského nebo Greifenšteinského potřebný popel pálili. Friedrich dostal dále právo pro sebe, své dělníky a svou čeládku pivo vařiti — avšak bez újmy pro císařský tác, a potůčka Český brod k založení a hnání stoup a k povodňování svých luk užívati; ale rybolovu v něm měl se až do

---

[39]) Příloha V.

[40]) Aeneas Silvius, Historia Bohemica.

[41]) Účty Krumlovské: sklenáři, ježto na Hrádku skla opravil, XXII groše; vsadil v kaplě, u kněze a u pána i u paní 135 koleček, LXXVIII grošův; ježto skla opravil u p. Jindřicha a v pokoji paní Petrové, 118 koleček a p. v.

[42]) Tomek, Praha VIII. 364.

[43]) Památky 9, 908.

[44]) Kunstgewerbeblatt 1891, 58.

dalšího nařízení zdržeti. Naproti tomu zavázal se sklenář jakož i své potomky ku placení roční činže 20 tolarů po 36 groších a 1 tolaru lesní činže z každého popeláře. Též měl ročně 1 truhlu prohledacích koleček ne dráže než po 4 tolařích pro potřebu panství přenechati a jednu kopu vinných sklenic »ruren« zvaných zdarma odváděti. Za to měl Friedrich a jeho děti krom poddanosti ode všech služeb osvobozen zůstati.[45]) Jan Šafgoč, syn Kryštofův, cestoval na počátku 17. století v Italii, Španělsku, Francii, Anglii a Nizozemsku a, vrátiv se roku 1614 na Greifenštein domů, přivezl s sebou brusiče, jejž na panství usadil s tím závazkem, aby domácí obyvatelstvo v tomto umění vycvičil. Jemu se připisuje zavedení řezby ve skle a v kamenu v Hirschberském údolí.[46]) Roku 1617 prodal Jan Oldřich Šafgoč Vítkovskému sklenáři, Volfu Preysslerovi, 2 lány pozemku s dřívím nad *Schreiberhau* pod Černým vrchem na Bílém potoku k založení nové huti za 600 tolarů a roční plat 36 tolarů. Dále zavázal se řečený Šafgoč, že sklárnu a potřebné byty pro hutníky svým nákladem vystaví, že však Preyssler vydání s tím spojené ročními lhůtami po 70 tolařích mu zase vynahradí. Jako ostatní poddaní měl sklenář právo vývrati a ležící dříví proti činži 2 tolarů k své a hutní potřebě bráti, směl nejvýše 4 popeláře v Kynastských horách proti platu 1 tolaru z každého držeti, mohl pro sebe a hutníky pivo vařiti, byl však zavázán, panský slad bráti. Nechtěl-li by sám vařiti, měl Herrendorfské pivo bráti a cizího se vystříhati. Krom toho vymínila si vrchnost, aby truhlu malých koleček ne dráže než po 4 tolařích, truhlu průhledných za 21 tolarů, truhlu routových za 10 tolarů panství prodával a jednu kopu vinných sklenic zadarmo dával.[47]) Ačkoliv, jak vidíme, nový hutmistr převzal mnohem větší břemena než jeho soused Friedrich, poštěstilo se mu přece huť tuto zvelebiti a jí první místo mezi sklárnami slezskými vydobyti. Vnuk Volfův, Jan Kristof Preyssler, založil ještě výše na pravém břehu potoka *Zacken pod Weibersbergem* druhou sklárnu a střídavě je vydržoval. Když potom r. 1752 obě zašly, vystavena roku 1754 výše sklárna *Karlsthal* na českých hranicích, k níž roku 1796 *huť Hoffnungsthal* přibyla. Až do r. 1841 zůstali Preysslerové v držení těchto hutí.[48])

V území Jablonec-Turnovském založil Švéd Jiří Wander *sklárnu v Grünwaldu* (dom. Malá Skála) a zvelebil ji tak, že roku 1599 jeho rodina do stavu šlechtického povýšena byla. Ale roku 1615 jmenuje se již Bartoloměj Schürer hutmistrem tam a bezpochyby zůstala po něm huť v rukou jeho potomků; neboť roku 1727 jmenuje se Jan Kristof Schürer, vnuk Bartolomějův, bývalým hutmistrem v Grünwaldu.[49])

Na témže panství vystavěl roku 1558 Jan Schürer *sklárnu Huť* (*Labau*), kterou potomci jeho ještě roku 1706 drželi. Roku 1577 dal pak Jaroslav Smiřický jako poručník dětí pozůstalých po Jindřichovi ze Smiřic a na Skalách privilej Pavlu Schürerovi, sklenáři poddanému nadepsaných sirotků. na *huť*

[45]) Příloha VI.
[46]) Kunstgewerbeblatt 1891, 77.
[47]) Příloha VII,
[48]) Kunstgewerbeblatt 1891, 59.
[49]) Schebek l. c. XXXIX.

sklennou ve vsi *Rejdicích*. Propůjčil mu tři statky vedle sebe ležící tu v Rejdicích, kdež ta huť vystavena jest, pak hory a lesy od cesty Příchovské dolů potokem Ještrabcem po řeku Kamenici a nahoru podle té řeky na dýl do vrchův Kamenických až do gruntův pánův Rederův, potom na šíř od Kamenice podle gruntův Rederových po vrchy Černý, Jeřabový až k pramenům Jizery; potom dolů Jizerou až na potok Makovský a po meze lidí Sklenářských a Olešnických s vrchy řečenými: Kroupenský, Kamenný, Vracký, Medenský, Světlý, Kořenov, Kladský, Srní, Jeřabický, Kolářský, Karuby, Vylandílský, Buková a Martiní vražda na popel a smůlu (ale myslivosti má tu prázden býti). V potoku Ještrabci smí ryby lapati. Pak mu povolil si vystavěti pilu a mlýn pro svou a svých lidí potřebu; též víno a staré pivo smí pro sebe kupovati, ale aby ho neprodával. Má právo péci chléb, sekati a prodávati maso a vařiti pivo z panských sladů. Za to vyměřen mu roční plat 16 kop 45 grošů českých.[50])

Na Jilemnicku založil Arnošt z Újezdce (od r. 1491 na Jilemnicích sedící) ves *Rochlici* a zřídil v ní *sklárnu*.[51]) Ve *Vítkovicích* připomíná se r. 1617 Volf Preyssler jako sklář; patrně stála již delší dobu. Třetí sklárna na Jilemnicku byla v *Salenbachu*; Pavel Ewald uvádí se na ní jako sklář v letech 1616—25.[52]) Sem bychom připojili *sklárnu v Deštném* na Opočnu, již roku 1602 s dvěma dvory selskými a mlýnem Jan Rudolf Trčka z Lípy skláři Jiříku Kellerovi tak osvobodil, aby on všechny řemeslníky beze vší roboty panské chovati směl. Za to vymínil si pán jisté povinnosti, zejména sklenic pivních z pěkného skla, na jaký vzorek se jemu poručí, tři kopy, vinných 3 kopy, erbovních buď láhví, neb co se mu poručí, jednu kopu; mimo to sklenice, kolečka a všeliké věci, co k panské ruce potřebovati bude, aby byl povinen za slušnější koupi než jinému dodávati a vždy na hotově míti. Též si vymínil pan Trčka, aby psi tu chovaní s uťatou jednou nohou na řetězích držáni byli.[53]) Chtě se svými fabrikáty pochlubiti, poslal pan Jan Rudolf Trčka roku 1607 panu Petrovi Vokovi z Rožmberka takové sklenice, začež posel jednou kopou odměněn byl.[54])

Sklárnou ve *Falknově*, kterou okolo roku 1530 sklenář Pavel Schürer založil s dovolením paní Beatrix Kolovratové z Dubu a z Lípy, přicházíme do druhého neméně starého sídla sklářského průmyslu, krajiny Sloup-Šonovské. Po smrti řečené paní († 1541) potvrdil její manžel Zdislav Berka z Dubu a z Lípy listem ze dne 28. června 1546 jmenovanou smlouvu a určil tři statečky dosahující až k potoku Kamenickému a stezce Chřibské, odkudž dříví a popel k huti bráti si směl. Číhání na ptáky a jeřábky, jakož i chytání pstruhů v potoku Kamenickém se mu dovoluje. On smí pivo a víno šenkovati, pivo sám vařiti, jest však zavázán slad od panství bráti a 10 kop těžkých peněz ročního platu a 2 kopy za rybolov odváděti. Řečený Pavel Schürer pocházel

---

[50]) Schebek XXXVIII. a příloha VIII.

[51]) L. Schmid, Stat. top. Beschreibung der Domaine Starkenbach 14.

[52]) Schebek XL.

[53]) Sedláček, Hrady a zámky VI. List ten vepsán byl do urbáře z roku 1598, který se nacházel u p. správce Dotřela na zámku v Opočně. Pátrání naše, kam se urbář ten poděl po smrti p. Dotřela, zůstalo bez výsledku.

[54]) Účty Rožmberské.

z Aschbergu v Sasích, kdež se roku 1504 narodil. Roku 1592 povýšil císař Rudolf II. Valentina, Kašpara, Dominika a Pavla nejstaršího vlastní strýce Schürery, jakož i Rožmberského služebníka Martina Schürera do stavu šlechtického s predikátem z Waldheimu. Protože pro listinu tu opsal se obyčejný formulář, nečiní se v něm žádná zmínka o tom, že se to stává pro jejich zásluhy o zvelebení sklářství, ale rozumí se to samo sebou. Na Falknově byl roku 1599 Krištof Schürer sklářem. Rodina ta v českém sklářství proslulá držela ji až do roku 1729.[55]) O sklárnách v Doubici, v Chřibské a v Georgenthalu byla již svrchu řeč. Jak obchod se sklem v krajinách těch vyvinut byl, svědčí to, že v celním řádu Rumbursko-Šluknovském Jiřího ze Šlejnic okolo roku 1560 již sklo z koleček uvedeno jest; žádalo se od jednoho vozu truhlic skla $2^1/_2$ groše.[56])

Jdouce podél hranic ze severu na západ přicházíme napřed ke sklárně *Grünwald*, kterou roku 1548 František Kuntz vystavěl.[57]) V letech 1540—60 vedl Krištof Schürer, dle domyslu vynálezce modrých barev z kobaltu, huť *Eulenhütte u Nejdeka*.[58]) Nejbližší sklárna byla v *Kraslici*. Děje se o ní zmínka při příležitosti, když císař Maximilian, chtěje železné a kamencové doly u Ostrova a v tamním okolí zvelebiti, potřebné dříví dle příkladu Kutné hory nějakým umělým korytem plaviti chtěl. Ježto k dolování a tavení mnoho dříví zapotřebí bylo, zakázal císař huť Kraslickou, jakož i všechny jiné huti na královských statcích a zapověděl v lesích všechno sekání dříví, jakož i smolaření jakožto vědomou všeobecnou zkázu lesů. Česká komora dostala dne 13. října 1570 rozkaz, by podobné návrhy pro sněmovní jednání připravila. Císař zřídil zvláštní komisi, by Kraslické lesy a jich hranice ohledala. Hejtman Kraslický, Jan Jiří Gienger, dostal o tom zprávu s dodatkem, aby to škodné smolaření úplně potlačil. Řečená komise měla hned 2000 latrů dříví dáti poraziti, na uhlí spáliti a tak vyšetřiti, zač by truhla či kyblík uhlí přišel. Tímto zákazem cítily se nejen vesnice Schönwerth a Schönau, nýbrž i sklář Jeronym Dietrich, pokud se týče jeho vdova Ursula, na svých právech skráceni, uvádějíce, že statku svého »dvorní léno« řečeného, sestávajícího z lesa, polí a luk, od nepaměti bez překážky užívali, odvádějíce toliko 10. snop a 10 centů smůly. Nyní že jim hejtman Kraslický, Gienger, všechno dřevaření, smolaření, sekání a jiné užívání pod trestem 10 kop zapovídá, kdežto oni, ležíce v tak hornatém a zimním místě a málo obilí pěstovati mohouce, na užitek z lesa odkázáni jsou. Ačkoliv jmenovaná komise své mínění v tom smyslu vyslovila, aby hutmistru jeho řemeslo pod tou podmínkou dále se povolilo, aby pod trestem stojatého dříví se nedotýkal a toliko nahnilé a ležící dříví k své potřebě bral, rozhodl přece císař listem ze dne 26. února 1571, uvažuje, že by sklenář s ležatým dřívím se nespokoje na stojící, k dělání skla lépe se hodící, sahal, aby Kraslická sklárna jakož i všechny hutě na královských statcích vyklizeny

[55]) Hagenbart, Aus den Acten der Oberkreibitzer Glashütte (Mitth. des Ver. für die Geschichte der Deutschen in Böhmen) IV, 148. Nordböhm. Excursionsclub 8, 265; Schebek, XXXVII. 1—4, 25.

[56]) Paudler, J. Kinsky 28.

[57]) Schebek XL.

[58]) Ibid. XXXVIII.

byly. Řád lesní jest prý již sepsán a znalcům k dobrozdání odevzdán; ti měli býti napomenuti, aby svou práci rychle konali a své zdání brzy císaři předložili. Co se pak stížnosti jmenovaných vesnic dotýče, nařídil císař dne 27. července 1571 hejtmanu kraslickému, aby věc tu tak zařídil, aby neměly žádné příčiny k stížnosti, aneb podal zprávu, jak ty poměry stojí, a co by se jim za odpověd dáti mělo.[59])

Na Tachovsku stála nejspíše nejstarší sklárna na místě nynější vesnice *Glashütten*; v polovici 16. století byla již i u *Schönwaldu* taková hut, z které v letech 1560 a 1561 pro farní kostel Tachovský sklenná kolečka — 2 centy za 7 kop 4 groše 3 denáry — objednáno a dodáno bylo.[60]) Roku 1573 vyčítali Přimdečtí poddaní komory české svému zástavnímu pánu Jindřichovi ze Švamberka na Přimdě, že lesy sem k Čechám ležící třemi sklárnami hubí.[61]) *Sklárny* ty, *Švanaprykl* zvané, zařídil a spravoval Pavel Schürer. Když potom panství Přimda s povolením sněmu českého po kusech prodáno bylo, získal Schürer tyto sklárny dědičně. Za *starou hut* Švanaprykl, spornou pro to, že prý pan Švamberk, zakládaje ji, kus lesa z království domažlického zabral, zaplatil pouze 320 kop grošů míšenských, kdežto za novou hut, z *Hořejší* a *Dolejší* sestávající, vlastně za její dědičné právo 800 kop položiti musil.[62]) Při té příležitosti přeneseno právo na vaření piva dosud jenom pro starou hut vysazené *na novou*. To vše stalo se smlouvou ze dne 11. července 1596; záležitost sporného kusu lesa vyrovnána dne 6. srpna 1596.

Smlouvou ze dne 11. července 1601 prodal konečně císař Rudolf II. témuž Pavlovi Schürerovi, mistru nové huti Švanaprykl, od panství Přimdeckého hut starou, kterouž bratří Eliáš a Valentin Schürerovi posavad pod plat drželi, s chalupami při též huti vystavenými, lukami, pastvinami, mlýnem, pilou, potokem, rybníčky a lesem Železná hora za 2000 kop grošů míšenských a 8 kop grošů stálého platu. Kdyžby řečený Schürer na huti déle ostati nechtěl, měl ji dobrým mistrem obsaditi.[63]) Ještě téhož roku dne 16. listopadu prodal Schürer dědiny své hut starou sklennou se vším příslušenstvím, lesy Železnou horou, potokem, mlýnem, pilou a chalupami Janovi mladšímu Wiedersperkovi z Wiedersperka na Mutěníně za 1500 kop grošů míšenských, kterýž smlouvou ze dne 16. března 1603 komorní plat váznoucí na té huti per 8 kop penězi hotovými v sumě 480 kop grošů míšenských vykoupil.[64]) Koupí ze dne 11. ledna 1607 přešla též nová hut Švanaprykl se vším a všelijakým stavením, sladovnou, pivovarem, poplužím, mlýnem, pilou a chalupami, Hořejší a Dolejší hut, jak skla dělají, s krčmou a šenkem s staré huti sklenné na touž novou hut převedeným od Pavla Schürera z Waldheimu za kupní cenu 4400 kop grošů a 100 kop grošů litkupu pro Schürerovu manželku na řečeného Wieder-

[59]) Akta místodrž. archivu v Praze G. 24. Kopiář No. 85, f. 253 a přílohy IX. a X.
[60]) J. Stocklöw, Geschichte der Stadt Tachau 258.
[61]) Schebek XXXVIII.
[62]) Schebek XXXVIII; Stocklöw 258; M. Pangerl, Die Choden zu Taus (S. A.) 65.
[63]) Desky zemské 180. D. 7—9; německý výtah Schebek 58.
[64]) Příloha XI. a XII.

sperka, který sklárny ty k svému panství Mutětínu připojil.[65]) Za to koupil Pavel Schürer, hutmistr huti sklenné v Švanaprykli, smlouvou ze dne 17. května r. 1607 od císaře Rudolfa II. kus lesa k panství Tachovskému náležejícího per 16.213 provazcův při cestě Schönwaldské, dělící zemi Českou a falckrabskou, i s hony a lovy v témž lese na všelijakou vysokou a nízkou i pernatou zvěř za 4053 kopy 15 grošů s tím doložením, že on Schürer a jeho dědicové budou míti moc a vůli svobodnou, zde buď hut sklennou neb jakékoli jiné obydlí, také pivovar, krčmu, masný krám vyzdvihnouti a zde pro svou domácí potřebu a dělníky při té huti sklenné zaměstnané pivo dáti vařiti a šenkovati, jakož i maso prodávati a to vše bez škody a ublížení jiným krčmám výsadním, posudního sněmem povoleného a sbírky z dobytka tu poraženého. Tak povstal deskový statek Waldheim se sklárnou.[66]) Oznamuje dne 1. října 1608 české komoře, že kupní cenu úplně složil, prosil Schürer o vtělení smlouvy té do desk zemských. Zároveň upozornil na to, že mezi jeho a páně Wiršbergovými pozemky leží kus lesa, asi 300 provazců mající, přidělený k městu Tachovu, avšak pro město tuze odlehlý a tudíž bezcenný, který, kdyby jej císař prodati aneb proti stálému platu přepustiti chtěl, by rád koupil; městská rada Tachovská by prý proti tomu nebyla. Když potom od Blocha a Stafela pro Schürera příznivé dobrozdání přišlo, že les ten pro hut blízko a pohodlný, pro město však vzdálený a nepotřebný jest, prodán mu dne 9. ledna 1609 jmenovaný kus lesa, kdež ves Grünwald založil.[67]) Proti tomu prodeji brojil Jiří Krištof Wiedersperk na Waldthurnu a Šellenberku a mstil se na Schürerovi úskoky a násilím; u komory české pak zakročil o annullování toho prodeje. Ježto však se nebylo nadíti, že by koupě ta mohla býti vzata zpět, ježto kupní cenu Schürer složil, komora, chtíc těm kyselostem a tomu škorpení konec učiniti, radila Wiedersperkovi, aby asi 5000 tolarů neb aspoň 4053 kopy grošů za onen kus lesa, jako Schürer zaplatil, složil; těmi že by Schürer spokojen býti mohl. Pak že by les ten znova prodán neb jako léno udělen býti mohl, při čemž by se na něj Wiedersperka přede všemi jinými ohled vzal.[68]) Ale také Schürer nelenil, dovolávaje se ochrany císaře Matiáše. Císař pak nařídil dne 17. května 1612 řečenému Wiedersperkovi, aby Schürerovi, jemuž jedině statky deskami připsány jsou, v držení nepřekážel, a dal krajským hejtmanům rozkaz, aby hutmistra chránili. Když pak Wiedersperk ustati nechtěl, opětoval císař dne 13. srpna 1612 svůj dřívější rozkaz, připomínaje, že Schürer nanejvýše si stěžuje, že nejen ony útoky dále se dějou, nýbrž že i na něj, jeho lidi a statek sahá.[69]) Ohrožený ten stav přiměl snad řečeného hutmistra k tomu, že dne 9. března 1617 statek Waldheim se vsí Grünwald a lesem držícím 16.217 provazců, s huti sklennou, s pivovarem, sladovnou a jiným

---

[65]) Desky zemské 184. J. 15–16; německý vytah Schebek 58.

[66]) Příloha XIII.

[67]) Stocklöw l. c. 259 a místodržitelský archiv.

[68]) Místodržitelský archiv W. 10.

[69]) Tamtéž S. 57.

příslušenstvím prodal Leonardovi Kolonovi svobodnému pánu z Felzu a na Andělské hoře za 12.200 kop grošů míšenských.[70])

Jižněji od Přimdy stála *sklárna Mutětínská*; ale na stížnost pana Wiedersperka, že závod ten dříví mu zdražuje, dostala česká komora dne 1. července 1571 rozkaz, aby sklárna v Mutětíně odstraněna byla.[71]) Že to vlastní příčina stížnosti asi nebyla, souditi z toho, že, jak jsme již viděli, Wiedersperk sám huti Švanapryklské od Schürera koupil a dále je vedl.

Ale krom těchto hutí pomáhaly i cizí, bavorské závody ničiti pomezní hvozd český. O najímání lesa k takovým potřebám máme zprávu ve smlouvě Domažlických co úředníků nad Chody s Jakubem Majenšajnem z Majenšajnu, měšťanem Normberským, jíž se mu dovoluje v lesích na království z ležatého dříví uhlí dáti páliti za poplatek 3 denarů míš. z kbelíku, pak dříví stojaté, jehož k stavbě potřebuje, si dáti sekati a z menšího kmene neb pařezu 1 groš, z většího 2 groše a z latra dříví ku potřebám a ku pražení po 1 groši 2 denar. odváděti. Roku 1610 dala rada Domažlická Jiříkovi Peklhofovi a Matějovi Beernerovi dovolení, páliti popel z ležatého dříví a to v lesích na království od Drahotína až k sv. Kateřině a mezi jamama za Drahotínem, ale dříví čerstvého nesměli se dotýkati. Za to měli platiti 60 kop grošů a dvě truhlice koleček skelných.[72])

Následující listina vede nás na území Kašperských hor. Dne 21. srpna 1523 prodal Jandele, člověk pana Přecha Lčovického, řeku Modravu a les Otygl, platící ročně $^1/_2$ kopy grošů od lesa a 10 grošů od řeky k zámku Ryžmberskému, moudrému a opatrnému *Janovi Fuxovi, sklenáři na Svojši*, za 42 kopy grošů míšenských. Modrava jest nynější potok Vydra tekoucí od Pirstlinku a na místě vymýtěného lesa Otygl povstal dvůr Antigl.[73]) Sklářství této krajiny má tedy dosti starý původ.

Velmi četně zastoupeny jsou sklárny v XVI. století *na Vimbersku*. Když dne 28. září 1531 Jan Malovec z Chýnova a z Vimberka bratru svému vlastnímu Petru Malovcovi mimo zámek Březnice některé vesnice statku Vimberského postoupil, patřilo k tomu dílu též *pět hutí* se všemi požitky a platy náležejícími, jak registra ukazovala. Z těch určuje se blíže *Zíkova hut* na potoku Zkovině, totožná *s hutí Janouškovou* či *Michlovou* či *Helmbachskou*,[74]) jak potok ten německy se jmenuje. Určitěji udává se poloha těch skláren ve smlouvě ze dne 2. června 1554, jíž Joachim z Hradce Vilémovi z Rožmberka prodává dědictví své zámek Winterberg za 12.000 kop grošů česk.; mluvíť se o hutích u Lipky, u Klášterce a pod Boubínem.[75]) V urbářích panství Vimberského

[70]) D. Z. 138. L. 12; německý výtah Schebek 60.
[71]) Schebek X.
[72]) 8, 280.

přicházejí huti k zámku roku	1552	1554—65	a 1581 [76])
	Khuogler	Slemar	Slemar
	Partl	Krump Wlczku	Jan z huti Vlčkové
	pustá Mikamen	Mikamon	Mikamon
	Temel	Sykhl	Gorgiis
	pustá Prennar	Prener	Petour
	pustá Michal	Michal	Michal.

Ačkoliv jest jisto, že uvedené sklárny stávaly tu, kde je v 17. a 18. století nacházíme, jakož tomu i smlouva z roku 1554 s udajem huti u Lipky, u Klášterce a pod Boubínem zřejmě nasvědčuje, přec není to snadné jich totožnost dokázati. Jenom tolik jest jisto, že Kugler a Šlemar značí *hut Krištofovu* nad Boubínem, a že Partl, Krump Vlčků a Jan z huti Vlčkové jsou majitelé *huti Janouškovy* či Michlovy, později Helmbachské zvané. Všech skláren bylo tedy šest a nikoliv pouze 5 a z těch byly roku 1552 tři pusté. Krom toho přichází v letech 1562—1611 Matěj sklenář v Pravětíně[77]) a r. 1606 až 1611 sklenář Minkus v Klášterci.[78]) Též se připomíná grunt sklenáře Jana Šlemara v Neveselci.[79]) Asi roku 1586 děje se zmínka o gruntu Korkusově v Solné Lhotě, kde se později vyskytuje *Korkusova hut*.[80]) Roku 1590 koupil Adam sklenář dům s kusem pozemku a loučky v Záblatí. Ve vsi Hrabicích sloul ještě roku 1610 grunt Jakuba truhláře po starodávnu Jiříka sklenáře. Jiřík sklenář, maje na dvoře Sixlově v Pravětíně 200 kop gr. míš. pojištěných, prodal je roku 1610 Sixlovi za 100 kop gr. m.[81]) Sklenář Teml, snad totožný se sklenářem v urbáři z roku 1552 na čtvrtém místě uvedeným, měl živnost v Lipce. I prodav tento grunt dne 29. června 1598 Vondrovi Pintarovi z Solné Lhoty za 106 kop, koupil si dvůr někdy Vavřinci Mothejzlovi patřící od Krystla Prykla za 58 kop gr. m. Po jeho smrti r. 1612 pošacován dvůr se svršky a nábytky, s dědinami a dobytky za 60 kop; dluhů našlo se 42 kop 12 gr., mezi nimi 1 kopa 26 gr. malíři Jiříkovi. K pozůstalé vdově přiženil se roku 1614 Mikuláš Singer.[82])

Nejkrásněji ležela *hut Krištofova* v Sklářích na úpatí hory Boubína; dělaly se tu korálky či pateříky, pročež i pateříková hut slove. Roku 1611 držel ji Petr Šlemar a s dovolením hejtmana Vimberského Karla Libkovského prodal hut svou, co jest měl, Jiříkovi Šlemarovi za 200 kop s doložením, aby, kdyby pán bůh Jiříka z tohoto světa povolal, Velfl (Volf Plechinger), zeť jeho, tu hospodářem byl.[83]) Skoupiv roku 1617 Volf 100 kop gr. m. gruntovních peněz od Petra Šlemara za 60 kop, stal se samostatným hospodářem.[84])

[76]) Přílohy XVI., XVII. a XVIII.
[77]) Příloha XIX.
[78]) Příloha XX. Chalupa Minkusova existuje dosud.
[79]) V A. U. 12, str. 318, 330, 319.
[80]) Ibidem 223.
[81]) V A. U. 14, str. 9, 11, 24 a 184, 141.
[82]) V A. U. 12, str. 377, 382, 386.
[83]) Příloha XXI.
[84]) Příloha XXII.

Tomášova hut (*Schlemmerhütte*) patřila sklenáři Balcarovi. Po jeho smrti pošacována hut jeho roku 1601 Tomusovi či Tomášovi Rygnciklovi za 800 kop grošů míšenských.[85]) Od tohoto Tomáše podržela hut své jméno. Sklenář Tomáš z Lipky připomíná se již roku 1586, kdy od Jana Tanygara živnost za 50 kop koupil.[86]) Roku 1602 prodal řečený Tomus od své huti *hut Šeravskou*, na vršku nad Balcarovou sklárnou v nově vystavenou, sklenáři Michalu Jilichovi za 35 kop grošův, však s tou výslovní podmínkou, aby, kdyby z obojí strany, jak Tomusovi jeho dolejší, tak Michalovi jeho hořejší na prodej byla, jeden mimo druhého žádnému nic neprodával.[87]) Tak povstala nová hut, sedmá již, která přečkavši a přeživši všechny sklárny na Vimbersku až do roku 1863 pracovala. Roku 1606 přikoupil Tomus k huti chalupu Minkusovu v Klášterci za 90 kop gr. m.[88]) Poslední zprávu o něm máme z roku 1611, kdy zemřel.[89]) Na huti Tomášově, k níž vyjma Janouškovu hut, největší stateček patřil, vyráběla se sklenná kolečka a pateříky, ale jenom ze sprostého zeleného skla, jako nálezy na 3 místech na počátku 18. století učiněné dosvědčují. Později dělány tu toliko pateříky. Od nepaměti patřily k ní dvě chalupy.

O Vltavské zrcadlové huti zachovaly se tyto zprávy: po smrti Lukše Šlemara roku 1562 prodán grunt jeho skrze hejtmana Vimberského Jana Černého z Vinoře Mertlovi Zelnarovi z Pravětína za 560 kop grošů.[90]) Po tomto následoval Ondřej Zelnar, jenž do roku 1613 všechno vyplatil a maje hut svou zaplacenou a očištěnou dal ji dne 23. května 1613 při držení soudu na panství Vimberském zeti svému Jiříkovi Štegbaurovi po dceři Zuzaně v ceně 70 kop grošů s tím podotknutím, že dříve za 340 kop grošů šacována bývala.[91])

Hutě ty měly hned, když se zapálilo, po 8 zlatých rýnských za popel složiti; Šeravskému, když se oddělil od Tomášovy huti, uloženo 5 zl. a Kašparovi Paurovi u Krištofovy huti 4 zl. Majitel jedné huti měl právo lapati kuny, z čehož při sv. Jiří 6 kop 51 grošů 3 denáry odváděl. Za to užívali sklenáři panských lesů beze všeho obmezení, jakož i bez ohraničení mezi sebou a proti panství k dělání popelu. Jelikož krom sklenaření polní hospodářství s rozsáhlým pěstováním dobytka provozovali a k tomu vymýtěných míst lesních užívali, platili po 1 kopě gr. m. roční činže z toho; jenom Tomášova hut platila o 4 groše za užívání jistých luk více. Sklenáři a jejich rodiny, jakož i všichni hutníci byli od roboty a panských služeb ve dvoře osvobozeni, zůstávali však poddanými a byli povinni své sirotky na zámek postaviti, svatební a řemeslnické licence, výhosti, si vymoci a koupi i prodej svých domů ve zvláštní knihu svobodníků zaznamenati dáti. Na tyto hutní svobody neměli sice od vrchnosti žádného privileje, ale, ježto to byl všeobecný mrav, zacho-

[85]) Příloha XXIV.
[86]) Příloha XXIII.
[87]) Příloha XXV.
[88]) Příloha XX.
[89]) Příloha XL.
[90]) Příloha XXVI.
[91]) Příloha XXVII.

váván i na Vimbersku. Sklárny ty byly přiděleny k rychtářství Pravětínskému; kontribuce odváděly zároveň s vesnicemi nejblíže u nich ležícími.

Že při tomto rozvětveném průmyslu takoví lidé nescházeli, kteří prodejem skla se živili, rozumí se samo sebou. Co takový připomíná se ve Vimberce Mertl sklenář roku 1488;[92]) r. 1562—64 jiný Mertl sklenář;[93]) v letech 1574 až 1586 Martin sklenář, kterýž ze vsi Solné Lhoty do města vhoštěn byl za 30 prostic soli. Roku 1586 jmenuje se jeho pozůstalá vdova Kateřina a on nebožtíkem.[94]) Z Vimberských skláren bral sklo též Jan sklenář z předměstí Prachatického; upadnuv roku 1540 v podezření, že nějaký pax ukradl, vzat od Petra Malovce z Chýnova a na Vimberce u vězení, útrpným právem po dvakráte vyslýchán, a i odpraven býti měl. Prachatičtí ujali se svého spolusouseda žalujíce u Petra z Rožmberka, že pan Malovec ani přátelům řečeného sklenáře oznámiti nechtěl příčiny, proč jej jal, ba ani mluviti s ním jim nedovolil. Pan Petr zastal se svého člověka rázně, vytýkaje Malovcovi, že jeho člověka jal, aniž by to byl mu co jeho vrchnosti oznámil, že jej vyslýchal a mučil, aniž by zástupce Rožmberský byl přítomen. I žádal, aby sklenáře Jana na rukojmí propustil, k čemuž tento nejen se ochotným ukázal, nýbrž prodloužil mu i lhůtu. Nevina sklenářova musila potom nějak přijíti na jevo; neboť v létech 1543—6 soudil se Petr z Rožmberka a poručníci s jmenovaným Malovcem u komorního soudu, protože Jana sklenáře mistrem popravním na Vimberce ztrápiti dal a jemu na zdraví uškodil.[95])

Od těch časů, co Rožmberkové panství Vimberka nabyli, brali i oni odtud své sklo. Tak poslal roku 1562 hejtman J. Černý z Vinoře 600 koleček prohledacích Rožmberskému kancléři V. Albínovi z Helfenburku. Roku 1587 objednal Jiřík Homut z Harasova pro potřebu páně Petra Vokovu 2 kopy prostých sklenic, větších i menších. Téhož léta objednal si Petr Vok z Rožmberka podle zaslaných vzorů věci z pěkného, tenkého a světlého skla, aby písčité nebyly. Brzy na to objednal opět dle vzorků rozličné sklenice z pěkného a dobrého skla, aby v něm písku a kaméníčka nebylo. Též následujícího roku 1588 psal tam Petr Vok pro sklenice, pak o sklenice k vodám v pintu, 3 žejdlíky, v $1\frac{1}{2}$ pinty a žejdlík, též jednu kopu kolby (sklenic destilačních) větších prostředních a menších z dobrého a ne křemenatého skla. Ježto zásílka ta ke spokojenosti páně nedopadla, zaslal zase dne 22. listopadu 1588 tam vzorky na sklenice destilační. Konečně žádal zase dne 28. listopadu t. r. sklenice podle přiležejícího vzorku; něco pěkného, jak píše, ať mi z dobrého skla a pilněji než předešle udělají. Dne 7. dubna 1589 rozkázal hejtmanu svému Vimberskému Jakubovi Roudnickému, aby mu od sklenáře tři takové flašky, jakož jedna za vzor přiložena, udělati dal, aby nebyly nic širší, tlustší ani také o stebélko delší. Když by je udělal, měl sklenář sám na Bechyň se vypraviti a flašky ty s sebou vzíti. Též dne 24. srpna a 5 listopadu objednal sklenice dle vzorku a dne 26. listopadu dal se ptáti, mohl-li by sklenář ještě

[92]) Stará městská kniha Vimberská p. 3.
[93]) Ibidem p. 34, 44.
[94]) Ibidem 45, 195.
[95]) Třeb. arch. Rosenberg 9b I. f. 191[1]. 198, 199, 202[1], 204[1] a reg. koi

prve, nežli by vyhasil, mu jednu pec vypáliti. Z roku 1591 máme po ruce zakázky od něho na sklenice a lampy. Téhož roku dne 13. srpna objednal asi 30 sklenic k pivu, ostatek k vínu, mírných sklenic; ty měly v sobotu neb v neděli do Soběslavě odeslány býti Jeho Milosti Petru Berkovi ženichu, který bude míti páně kancléřovu strýnu. Ještě roku 1592 objednány sklenice z Vimberka; potom však, když hutě na Novohradsku založeny, bráno vše odtud.[96])

Na Krumlovsku nebylo na počátku 16. století žádných skláren; ty, které někdy na statku Vítkova kamene bývaly, zašly již dávno. Teprva dne 17. srpna 1557 oznámil Vilém z Rožmberka svému úředníku na Rožmberce, že *dvěma vlaským sklářům* dal dovolení, aby na příhodném místě v lese *u sv. Tomáše*, pokud se to beze škody státi může, hut vyzdvihli a v ní pracovali. Proto prý nařídil svému fišmistru Krumlovskému, aby příští úterý do Frimburku jel a s oním úředníkem to místo ohledal, vykázal a vyměřil.[97]) Jak se však zdá, neuskutečnil se tento záměr; neboť i v druhé polovici 16. století nenacházíme žádného takového závodu v těch místech.

Za to povstala u *Volar hut na zrcadlové a duté sklo*, po zakladateli *Štegarova hut* zvaná i s mlýnem pro hutmistra a jeho lidi. V urbáři[98]) z roku 1585 uvádí se: městečko Volary, má právo; Vondra sklenář; hut sklenná 1.; jiný urbář panství Prachatického a Drslavského z roku 1589 popisuje sklárnu tu takto: Ten dvůr leží nedaleko od města Volar v lesích a v dědinách lehkých, na kterýchž se nic nerodí, nežli žito a oves.[99]) Na žádost syna Ond. Štegara sklenáře Sikmunda osvobodil listem daným v Krumlově dne 18. ledna 1591 Vilém z Rožmberka jmenovaného hutmistra Sigmunda Štegara se všemi dědici a potomky od odúmrti, tak, aby se svým statkem movitým i nemovitým dle libosti jako se svým vlastnictvím naložiti, jej odkázati, prodati, darovati a směniti právo měl.[100]) Zároveň udělil mu a jeho dědicům svobodu a právo městečka Volar, aby jako tito z Rožmberských lesů stavební dříví, jako i dříví ku palivu brali a v nich dobytek pásli. Svoboda tato byla Volarským znova od Petra Voka z Rožmberka r. 1596 potvrzena.[1]) Ve své poslední vůli ze dne 16. března 1617 odkázal Sigmund svou od nebožtíka otce zděděnou prastarou hut se svým příslušenstvím své manželce Kristině a dceři Markétě.[2])

Druhá *zrcadlová hut* stála *na Mizavě* nedaleko od Christianbergu, tu, kdež již roku 1395 připomíná se pustá ves Miezava; byla ze všech hutí nejhorší. Připomína se poprvé v gruntovních knihách, které za příčinou prodeje Krumlova císaři Rudolfovi II. r. 1602 založeny byly.[2a]) Stránský [3]) popisuje ji těmito

---

[96]) I. 7 W$^{\varepsilon}$, I 8 b; II^{D}, 7 J, 1 c arch. Vimberský.
[97]) Příloha XXVIII.
[98]) Příloha XXIX.
[99]) II D. 7 G$^{\beta}$ No. 5.
[100]) Příloha XXX.
[1]) Příloha XXXI.
[2]) Příloha XXXII.
[2a]) Panství Krumlovské. Uhlířův v horách 8: hut sklenná 1.
[3]) Stránský, Respublica bojema 11.

slovy: Silvosus .. quidam locus est in Bechinensi tractu, na Mizawie vocatus, quo habemus operis frequentes ac singulares, apud Noribergenses pariter et Gadanenses, aliosque jam dudum fama celebres speculorum ac perspicillorum officinas. Tedy do Normberka, kdež, jakž jsme již hned napřed podotkli, fabrikace zrcadel kvetla, a do Gdánska vyváženo sboží Mízavské.

Dle listiny dosud zachované byla též *u Kaplice* (Kapelln Dom. Vyšší-brod) okolo roku 1579 *sklárna*, jak vypravuje Sommer; ale všechno naše pátrání po řečené listině zůstalo marné. Jenom tolik jsme mohli zjistiti, že na nejdolejším místě vesnice, trochu opodál od posledních dvou živností, kde nyní Pavel Draxler má svou chalupu, lpělo příjmení »sklenná hut«. V odevzdací listině z roku 1737 mluví Anton Stadler o pozemcích v prostřední sklenné huti od domku až ke kamení a o políčku »v huti« u domečku.[4]) O tom tedy že zde stávala sklárna, nemůže býti více sporu, zvláště když považíme, že rodina Stadlerů byla sklářská, jenom věk, jemuž hut ta přináleží, zůstává pochybný.

Do konce 16. století připadá též založení *sklárny nad Vilémovou horou* na Novohradecku; v prosinci r. 1591 připomíná se poprvé; v urbáři téhož panství z r. 1599 uvedena hut ta co zvláštní místo těmito slovy: Sklenná hut nad Vilémovou horou. Mají právo. Osedlých 8. Dům, kterého mistr užívá, 1. Skla dělají k ruce jeho milosti pánu při té huti, kteréž J. Milost pán ráčí užívati do 100 kop grošů míšenských. Roku 1600 páčí se roční užitek huti té mimo náklad na 200 kop a tudíž cena závodu samého na 5000 kop.[5]) Ze závodu toho zachovaly se nám podrobné účty z let 1608—1614, z nichž dostáváme úplný přehled, jaké druhy a kolik skla se vyrábělo, kolik se od toho kterého druhu hutníkům platilo, jak se rozličné druhy skla cenily, zkrátka vše, co o řízení a vedení hutí věděti třeba. Škoda, že se ostatní účty ztratily. Hutmistrem byl Michael Haderpek, písařem hutním zprvu Ludvík Bock, Pavel Oswald, r. 1594—5 L. Aigner, 1600—12 Krištof Stixta a od roku 1613 Pankrác Nyder; ostatní personál sestával ze sklenářů Jiřího Haderpeka, Krištofa Schiedla, V. Ratschünera, Urbana Pramera, Jiřího Kastla, V. Ulricha a Kašpara Behema; Pavla Strampergera nočního a Matouše Edera denního kutila, Šeb. Griesche stoupaře a učedníků H. Grancze a Mart. Friedricha jakož i vazačky Kateřiny. Co malíři byli zaměstknáni 1608—11 Jakub Friedrich a jiný vlaský malíř neznámého jména; od roku 1612 malíř Mörtl, tedy Martin a druhý Ondřej malíř. Co se druhů skla dotýče, jež se zde vyrábělo, uvádíme: sklenice destilační, bílé pruhované sklenice, angstry, láhve a konve, veliké sklenice s 7 kurfirsty a stářím, erbovní sklenice s jedním nebo dvěma znaky, kropenaté číšky, veliké sklenice, sklínky, svícny veliké a malé, soudky a rozličné druhy prohledacích koleček. Malby na skle prováděné byly buď olejové či mastixové; krom toho šlechtěny tovary ty zlacením buď zcela neb na polo a rejsováním. Hutní počet od 18. října 1592 do 14. března 1593 vykazuje:

[4]) Výtah z gruntovních knih rychtářství Kaplického.
[5]) II. 154. No. 3. arch. Třeb.

Příjmy:

Cena zboží, jako rozličných sklenic cínových víček, šroubů od sklářů, malíře a konváře odvedených . .	797 zl. 24½ kr.	
Cena zboží od Rožmberků ke dvoru vzatého	191 » 22 »	
		988 zl. 46½ kr.

Vydání:

Od práce sklářům, malíři a konváři	345 zl. 56 kr.	
Za zlato, cín, olovo, modrou a hnědou barvu, popel, sůl, zlomky, dříví	121 » 38 » 3½ d.	
Týdenní mzda	119 » — » — »	
		586 zl. 34 kr. 3½ d.
zbývá užitku . .		402 zl. 11 kr. 5½ d.

Skláři byli placeni od kusu a dle práce, kdežto pomocný personal týdenní plat měl. Hutmistr Haderpek měl týdně 1 fl. 10 kr. (= kopu, tedy ročně 60 fl. 40 kr.); krom toho, co si vydělal prací — v roce 1608—9 obnášelo to 101 fl. 55 kr. 6 d. — Písař hutní měl též 1 fl. 10 kr. týdně. Lepší druhy skla, které lépe placeny byly, dělával hutmistr M. Haderpek sám nebo s ním spřízněný sklenář J. Haderpek. Pro vzácnost podobného materialu podáváme účet Haderpekův z roku 1608 celý a z ostatních všechna nějak význačná místa. Účty hutního písaře sumárně ustavené podají pěkný obraz činnosti této sklárny v létech 1608—1614.[6]) Co se podrobností dotýče, odkazuje na tyto účty samy. Též se připomíná Vavřinec Schett roznášeč skla; lidé tací obstarávali tehda jakož ještě drahný čas potom prodej skla nejen doma, než i do ciziny.

Soudíc dle zachovaného účtu z roku 1610, byla neméně znamenitá druhá *sklárna* na témže panství v *Rychnově*. Dle počtu[7]) hutního písaře Ach. Schmidta obnášelo sklo do komory v tom roce odvedené 1791 fl. — kr. 10 d.
vydej pak 1650 » 7 » 15 » (mezi tím služby 981 fl. 10 kr. 6 d.) tedy užitek 143 fl. 53 kr. Bohužel zachoval se toliko tento sumární počet písaře, a nikoli detailovaný hutmistra a to jen za jeden rok, tak že nám na této poznámce přestati jest. Výmínkou vedeny jsou tyto dva závody ve vlastní správě, kdežto ostatní hutě v Čechách, pokud víme, byly pronajaté.

Majíce tolik znamenitých skláren na svých panstvích mohli dobře Rožmberkové roku 1592 bratřím Švinopochům, Jiříkovi, Krištofovi a Šebestianu dovoliti živnost vésti se sklennými pateři a dáti je dělati na panství.[8])

Na statcích pánů z Hradce založena *hut v Senotíně* v polovici 16. století. Aspoň když roku 1530 pan Adam z Hradce Senotín od bratří Řehoře a Jana Teuflů koupil, nečiní se ve smlouvě ještě žádná zmínka o nějaké sklárně

[illegible]oha XXX—XXXVI.
[illegible] Nov[illegible] 21. L 2212.
[illegible]

tam; poprvé připomíná se roku 1564. Patrně měla hut ta býti náhradou za sklárny, které pan Joachim z Hradce prodejem Vimberka roku 1554 ztratil. Hut v Senotíně měl sklenář v nájmu; mimo roční plat měl 2 kopy úrčních sklenic vrchnosti odváděti.[9]) U něho nejlépe viděti, jak sklářství bylo spojeno se sklenářstvím: roku 1565 vykazuje se mu od vsazení 22 koleček po $2^1/_2$ denárech v kanceláři a tří koleček po 1 groši v panském pokoji a roku 1568 účtují mu za dvě veliká skla koleček s koutky i s hefty 512 koleček po 2 denárech — 2 kopy 26 grošů 2 d. a za barvu k zeleným hůlkám k týmž sklům 1 groš 2 den. Dne 4. března 1566 přinesl pro dvůr kopu skleniček za 2 groše 1 denár a dne 20. srpna 1568 14 sklenic bílých do vinné pivnice jedna druhé na pomoc po 6 krejcarech. Bohužel jsou zprávy i o této sklárně nad míru chudé; ani nájemní smlouva ani hutní počty se nezachovaly. Naše vědomosti čerpáme toliko z důchodenských účtů panství J. Hradce. Lepší sklo arci kupovalo se jinde. Když roku 1558 zpráva se roznesla, že říšská knížata k Hradci cestu svou vzíti a tam se zastaviti ráčí, prosil tamní úředník Ščastný z Pleši, dávaje dne 5. května 1558 panu Joachimovi z Hradce o tom zprávu, aby pro tak vzácné pány křišťálových sklenic koupiti poručil, protože tam žádných není, a aby se potřeby k tomu chystaly. P. Joachim obstarával též pro arciknížete Ferdinanda koupi rozličných sklenic, které strojíval žid páně na Krumlově. Když roku 1565 arcikníže opět něco takových sklenic míti chtěl, obrátil se úředník Jindřichohradecký, nevěda takové dílo kde jinde způsobiti, opět k jmenovanému židu.[10]) Roku 1578 koupil Adam z Hradce mladému Jáchymovi od Barbory ze Žiče pěkné sklenice; mezi nimi byl i jeden holub skleněný.[11])

Z vnitř Čech přicházejí nejdříve *sklárny u Rožmitálu*; roku 1526 oznamuje Václav Zima Zdeňkovi Lvovi z Rožmitálu, že má židu dáti za paní Apolonu hutskou na doplacení huti mu náležející. Když r. 1760 huti sklenné zašly, utvořila se tam nynější vesnice Huti Přední.[12]) Pak patří sem panství Křivoklátské se *sklárnou v Broumech*. Dne 10. července 1599 potvrdil císař Rudolf II. smlouvu uzavřenou mezi jeho Křivoklátským hejtmanem Janem Jindřichem Prolhofrem a hutmistrem na Falknově Krištofem Schürerem o vystavění sklárny u vsi Broumů. Schürer dostal dědičně vykázaný okres 6 lánů, v němž měl svým nákladem stavení, byt, dvůr, sklárnu, mlýn, pilu a chalupu pro dělníky vystavěti, pole, luka a rybníčky vzdělati. Též mu povoleno pro sebe a domácí lid dobytek porážeti, chléb péci a pivo vařiti a vytáčeti. On zůstane svobodným, kdežto jeho dělníci poddaní budou. První instancí v rozepřích jest hejtman Křivoklátský, odvolání jde k české komoře. Z nahnilého nebo ležatého dříví, jakož i z vývratů smí na vykázání lesmistra a hajného uhlí páliti, vždy však toliko na podzim a v zimě. Myslivosti má se úplně varovati; jenom ve svém okresu smí lepem a tenaty ptáky lapati. Za to bude povinen ročně

---

[9]) Důchodenské účty v Jindř. Hradci.
[10]) Přílohy XXXVII—XXXVIII.
[11]) Sedláček, Hrady 4, 61.
[12]) Archiv Český 8, 294. F. A. Slavík, Rožmitál a jeho okolí.

46 kop grošů míš. a truhlici pěkných prohledacích koleček nebo 4 kopy gr. m. odváděti.[13]) Též se zachovala zpráva, že dne 31. ledna 1569 Pavel Krimiller ze Třebska, měštěnín starého města Pražského, na ostrově Šitkovém začal sklenice dělati a při tom lazour k malování a k rýsování dobrý [14]) Ale neudává se nic bližšího o tomto vyrábění modré barvy, tak že těžko říci, je-li to upotřebení nálezu Krištofa Schürera svrchu uvedeného, jenž z kobaltu barvu tu dělal a jí též sklo barvil, či máme-li zde nález nový. Nezdá se, že by byl měl zvláštní hut, nejspíše jen sklenice barvil.

Tím, že Komenského mapa markrabství Moravského roku 1622 zhotovená novem vyšla, umožněno nám výpočet skláren hutmi moravskými doplniti a tak naše putování případně zakončiti. Uvedeny pak jsou hutě: *u Koldšteina*, *u Šilperka* (u Mlýnice dvora), *u Štramberka* a *u Nového města* (u Křižánek).[15]) Patrně máme tu nejkrajnější výběžky průmyslu v severvýchodních Čechách, v Kladsku a Slezsku kvetoucího; o některých hutech zmíníme se v pozdějším svém vypravování.

Při téměř úplném nedostatku inventářů vyráběného skleného zboží při jednotlivých závodech jsou nám zachované staré sklenice vítaným doplňkem ku poznání někdejší výroby, při čemž arci toliko určitě datované exempláře uvedeny býti mohou. Co takové jsou nám známy: Pohár (römer) s nápisem a znaky Girzy z Hasisteyna a z Lobkowicz; na druhé straně znak Švamberský. Jest to zároveň nejstarší pohár s českým nápisem. Pohár (römer) Vratislava z Pernštejna se znakem manželky jeho Marie de Lara z Mendozzy na druhé straně.[16]) Korbel 24 *cm* vysoký cylindrický se znaky pánů ze Zastřízl a z Volešnicka v barvách emailových, ozdobený vyřezanými ornamenty; nad znaky vryté písmeny: G. Z. Z. Z. (Jiří Sikmund z Zastřízl) a A. G. K. Z. W. (Alžběta Genofeva Kotvodvorská z Volešnicka 1580—1600). Korbel 34 *cm* vysoký cylindrický s vřezanými figurálními obrázky a nápisem: Maxmiliano serenissimo archiduce Austria libato suulo (?). Číše se znakem v barvách emailových pánů z Pernštejna.[17]) Sklenice s víčkem zelená, obrazem císaře, 7 kurfirstů říšských ozdobená; na hořejším kraji zlacená páska; nad i pod obrazy nápisy a verše a letopočet 1593. Sklenice na nízké noze se znaky Vartemberskými, zlatou páskou nahoře a letopočtem 1609. Pohár na nízké noze; do skla diamantem vyryt ornament a německý nápis s letopočtem 1612; nahoře a dole zlacené proužky se stopami polokrycích barev. Sklenice s orlem a znaky zemí říšských v emailových barvách s letopočtem 1616.[18]) Švamberkové na Třeboni měli ve své klenotnici vilkum s orlem a znaky celé římské říše vypálenými. Bezpochyby byl to tentýž korbel, který pan Petr Vok z Rožmberka sídlící ještě na Bechyni 1569—1573 hostům svým předkládal, zároveň

[13]) Jahrbuch der Kunsthist.-Sammlungen des allerh. Kaiserhauses XII. No. 8329. Opis též v archivu Fürstenberském.

[14]) Památky X. 617.

[15]) Č. Č. M. 1892.

[16]) Sedláček, Hrady 8, 174.

[17]) Majetek hraběcí rodiny Bertholdů.

[18]) Katalog retrosp. výstavy v Praze 1891.

s pamětní knihou, do které se příchozí s rozličnými zbožnými neb žertovnými poznámkami zapsal s připomenutím, vypil-li podaný pohár či musil-li jej za trest znova vypiti. Pil sem pokutu propadlú. Buď vůle boží. Vilém Buzický. — Mám víru v pánu Bohu. Kuneš Dvořecký z Olbramova. Pil sem vilikum i s pokutou. Jest to podobná památka jako ony dvě známé drahocenné knihy pamětní Ambraské z let 1569—1614, v nichž se hned s počátku praví, že každý příchozí do zámku Ambraského sklenici podobu soudečku mající plnou vína jedním douškem vypíti musí, paní a panny mají křišťálovou sklenici podobu loďky mající jedním tahem vyprázdniti.[19])

Neméně vítány jsou rozličné záznamy v účtech o koupi sklenných věcí. Tak Rožmberkové, davše od mistra Jana Vlacha dům svůj na hradě Pražském ze základu vystavěti, uzavřeli dne 20. srpna 1548 s mistrem Valentinem, sklenářem na Malé straně, smlouvu na zasklenění oken v novém domu v tom smyslu, že 1. mistr Valentin má k tomu dílu toliko dobré benátské sklo, kolečka a koutky bráti, že 2. co se mu erbův neb malovaných skel dodá, to všecko zasadí; že 3. dá olovo tažné dosti mocné, aby kolečka v něm pevně státi mohla a konečně že 4. od toho díla za každé kolečko (a pět koutků za jedno kolečko počítajíc) po 4 penězích malých dostane. Veškerý účet Valentinův obnášel 480 kop gr. m. Roku 1598—99 dali Gerhartovi za benátské sklenice 7 kop 25 gr. 5 d.; roku 1599 Jakubovi židu Pražskému za všelijaké sklenice křišťálové 148 kop; téhož roku témuž židu za sklenice křišťálové a za ambrygrisy k pití 100 kop. Davidovi drabantu v Praze, za 2 sklenice křišťálové vysazené rubínky 22 kopy. Roku 1599—1600 Sikmundovi z Benátek za sklenice křišťálové 22 kopy 34 gr. 2 d.; 1603 za 12 tabulí benátského skla 13 kop 30 gr., 1608 Motesovi Šmidlerovi za 12 tabulí skla benátského 9 kop 36 gr. a roku 1610—11 za 12 sklenic benátských 8 kop grošů. Dne 14. února 1614 dostal David Engelhart, řezbář sklenic v Praze, za řezání skel a tabul benátských 150 kop gr Dne 26. května t. r. účtoval od vyřezání erbu Švamberského na jednom skle 9 kop a dne 12. září od vyřezání večeře Páně na jednom benátském skle 20 kop.[20]) Též hraběcí rodina Bertholdů má několik benátských sklenic s vyrytým znakem pánů Zastřízl a letopočtem 1602. Malá řezaná sklenice prodávána po 1 zl. 45 kr, velká řezaná s hady za 5 zlatých rýnských.

Dle statut cechu malířského a sklenářského v Praze měl dle článku 11. tovaryš malíř na skle malovati co důkaz svého mistrovství obraz panny Marie sedící a v rukou děťátko držící a ten kus vypáliti tak, aby barvy čerstvé zůstaly, pak jej měl vsaditi do skla, které v rámci $1\frac{1}{4}$ dlouhé a 1 loket široké bylo, a to náležitě punkty osaditi. Dle § 13. měl tovaryš sklenář si dáti udělati

---

[19]) Arch. Třeb. II 217 A 2; Švamberk 18; ib. Rožmberg 17; Dr. Ilg l. c. 105. Nejstarší malovaná německá sklenice nachází se v museu starožitností ve Freibergu v Sasích; jest to cylindrický těžký korbel s víčkem z tmavozelené masy na císaře Friedricha III. a papeže Pia II. Nejstarší vilkum z roku 1547 nachází se v Laxenburku, pak následuje Collection Slade 1572, p. Adamberger ve Vídni z roku 1578, bavorské národní museum z roku 1628. (Kunstgewerbeblatt 1891, 73; Dr. Ilg l. c. 103.)

[20]) Účty Rožmberské v arch. Třeb.

rámec pět čtvrtí lokte dlouhý a 1 loket široký, do něho měl udělati sklo z 56 koleček celých s kraji okrouhlými, tak aby do každého rohu rámce celé kolečko přišlo, punkty pak měly býti jednostejné a hladké a při tom dobře osazené a cínované.[21]) K takovým sklenářům malířům patřil bezpochyby Abraham sklenář v Třeboni, který roku 1602 Petrovi Vokovi z Rožmberka 4 skla s erbem páně za 2 kopy 40 grošů prodal. Jan Jakenhofer sklenář, který od všelijakého díla, co v domě J. Msti. páně na Krumlově od několika let dělal, dostal roku 1595—96 značný peníz 240 kop gr., byl bezpochyby pouhý sklenář.[22]) Jak se to stalo, že r. 1581 Vojtěch Valovský z Úsuše, zakládaje na svém statku Hamru u Veselí kostelík, k udělání a zasazení maleb na skle do oken chrámových Sasa Martina Jiřího, sklenáře a malíře na skle, povolal, který dle nápisu dílo své roku 1595 provedl, nelze nám vysvětliti; snad byl umělec ten někde poblíž usedlý.[23])

Nyní pak mohli bychom již shrnouti to, co jsme dosud zlomkovitě vypravovali s ohledem na pokrok sklářství vůbec a jeho vývin u nás zvláště, v celkový obraz. Dobrým průvodcem bude nám při tom Jana Mathesiusova Sarepta či horní postilla z roku 1562, an v 15. kázání o dělání skla mluví. Mathesius narodil se roku 1504 v Rochlici u Lipska a byl co kazatel roku 1541 do Jáchymova povolán; mohl tedy domácí výrobu dobře znáti.[24])

Kdežto pro 14. století mohli jsme sotva 4—6, v 15. věku 6—8 skláren napočítati, máme jich v 16. století nejméně 34. Vyrábějí se nejen prohledací kolečka všeho druhu, rozličné duté sklo a svícny, nýbrž i zrcadlové sklo a pateře. Vyráběno nejen sprosté zelené sklo, nýbrž i sklo všelijak barvené, ba zhotovovány všeliké druhy přepychového nádherného zboží, jehož půvab neprůhlednou vpalovanou malbou, rýsováním pomocí démantu, řezáním, pruhováním pomocí cínu, zlacením a kováním zvyšován byl; namnoze užito všech těchto šlechtidel najednou. Z koleček uvádějí se malá kolečka (truhlice 4 tolary), průhledná kolečka (truhlice 21 tolarů) a routová kolečka (truhlice 10 tolarů). Z dutého skla známy jsou vinné a pivní sklenice, první »ruren« řečené, angstry, láhve, sklenice, erbovní sklenice, korbele, vilkumy, sklénky, poháry, konve, misky, číše, soudky, lampy a kolby.

Pražský sklenář Mikuláš Feyfl měl roku 1617 na skladě 70 křišťálových sklenic s přikryvadly po 24 kr., veliké sklenice s hady a přikryvadly po 48 kr., sklenice slovou engerstle po 30 kr., sklenice s obroučky po 24 kr., veliké rohaté sklenice za tolikéž, třicet čtyři sta prostých českých sklenic, sto za 28 kr., sklenice s píšťalou po 24 kr., čtyři sta prostých sklenic křišťálových, sto za 20 zlatých rýnských, české sklenice s knoflíčky, kopa za 2 zl. r. Malovaná sklenice obyčejná bývala za 4 kr., sklenice s růžičkami za 7 kr., s košíčkem za 8 kr., sklenice hranatá s hady za 24 kr., dvojitá s hady a přikryvadlem za 1 zl. 30 kr., dlouhá za 30 kr. a sklenice »prunen« zvaná za 24 kr.[25])

[21]) Památky 8, 521.
[22]) Rožmberské účty.
[23]) Arch. Třeb. I A, 6 W7, No. 24.
[24]) Otištěna v Mittheilungen des nordböhmischen Gewerbemuseums 1889.
[25]) Dr. S. Winter, Kuchyně a stůl našich předků str. 95.

Ačkoliv malba v Orientě a u Benátčanů dávno již byla oblíbena, dostala se k nám přece teprva asi v polovici 16. století. Mathesius naříká, že všetečnost lidská nové nad nové vymýšlí, že někteří na bílé barvy sklenic rozličné obrazy a průpovídky v chladírně vpalují, že podobizny velikých pánů a jich znaky na kolečka malují a do oken vsazují.[26]) Neméně horlí jako proti novotám proti těm velkým oplzlým vilkumům a bláznovským sklenicím, které člověk sotva zdvihnouti může. Před několika lety, praví, obrátilo se všechno u sklenic, každý hnedle dává své nádobě jiné jméno.[27]) Též zmiňuje se o skle bíle pruhovaném co zvláštnosti slezských skláren; těmto připisuje Friedrich větší stáří a prioritu před benátskými, protože v Benátkách teprve v polovici 16. století podobná fabrikace se objevuje.[28]) Ale při neúplnosti materiálu těžko platný úsudek pronésti. Nám musí stačiti, že též u nás druh ten pěstován byl. Z barev, jež se sklu rozličnými příměsky dávaly, uvádí se barva bíla, modrá, červená a tmavá; obyčejná barva však byla tmavozelená. K zrychlení tavení skloviny přidávána sůl do popelu; manganu užívano k odbarvování skla. Též ty rozmanité tvary dutého skla, jsouce již starým Římanům známé, nejsou nic z brusu nového; jenom jména jsou nová. Též rýsování sáhá svým původem do téže doby. Napřed kupovány benátské sklenice a ty rýsováním rozmanitě okrašlovány; potom užíváno téže techniky k výzdobě domácích výrobků. Mathesius vypravuje s pochvalou, jak se nyní na krásné hladké benátské sklenice rozmanité listí a pěkné tahy rýsují.[29]) Ačkoliv technika výroby a výzdoby skla vysokého stupně dosáhla, platilo přece sklo benátské jako nedostižitelný vzor, k němuž vždy hleděno, a jednalo-li se o něco lepšího, o uctění vysokých hostů, objednáno vždy zboží benátské. Odtud brala též města Pražská za velké summy peněz černé sklo, jemuž vůbec šmelc říkají, což Veleslavín ve své Politii (1584) co vynášení peněz do ciziny kárá. Obchod se zbožím tím nalézal se většinou v rukou židů. Hledě tedy k těmto 2 vzorům napomínáni sklenáři opět a opět, aby zboží jejich bylo pěkné, tenké a světlé, bez písku a kameníčka. Vývoj sklářství našeho děl se tedy na základě staré tradice, proto ta tmavozelená barva, ale neuzavíral se nijak novotám, nýbrž podával se rád vlivu benátského skla, proto ta technika barvy, proto i ty tvary dutého skla. Porovnáme-li sklenice naše s německými a francouzskými, tuť shledáme nápadnou shodu, všady tytéž tvary a tytéž druhy; jako v slohu stavitelském, tak i zde lidstvo vědomě i nevědomě podávalo se jednomu proudu.[30]) V celku však nevniklo dosud sklo do širších vrstev, obmezeno jsouc na úzký kruh tříd vyšších a zámožných; v inventářích přichází sklenné nádobí pořád ještě zřídka. S tím zase souvisí obmezenější výroba a poměrně malý vývoz; toho kouzla, aby sklo se stalo nezbytným požadavkem každé domácnosti, tudíž i výroby a vývozu ve velkém 16. století ještě neznalo.

---

[26]) Mittheilungen des nordböhm. Gewerbemuseums, 73.

[27]) a [28]) Ibid. 38.

[29]) Ibidem p. 38.

[30]) Srovnej vyobrazení slezského skla s francouzským u Gerspach, L'art de la verrerie. (Bibl. del'einseignement et de beaux arts. Paris. S 152 vyobrazeními.)

Co se pak podmínek dotýče, za kterých sklárny pronajímány bývaly, byly tyto arci dle věku a poměrů rozličné; zajisté jakost a velikost půdy i lesa sama nemálo padala na váhu. V celku však možná přece říci, že cena skláren a tudíž i roční plat s lety stoupá; tak roku 1494 žádá se od sklenáře Mertla pouze 40 grošů ročního platu; roku 1530 ve Falknově již 10 kop, roku 1575 12 kop, 1599 46 kop a roku 1617 21 kop 36 grošů. Jenom na Vimbersku držel se pořáde stejný plat 7 kop; patrně neměl les ani půda v tamní krajině hrubě žádné ceny. Všem bylo společné právo vařiti a prodávati pivo, mlíti a péci chléb a sekati maso pro sebe a jejich lidi, »řez«. Hutmistři a jejich rodiny byly od všelikých panských služeb, robot osvobozeni namnoze i jejich tovaryši a chalupníci, tak že záhy vyvinul se náhled, že sklářství jest umění, které svobodným činí. Cena lesu a dříví postoupla již tak, že sklářství co zjevná zhouba jich považováno, jež třeba tedy potlačiti, jako jsme u hutí Kraslické a Mutětínské viděli; proto také dovolováno hutmistrům bráti pro potřebu svých závodů jenom souše, vývratě a nálomy, zkrátka ležaté dříví a to namnoze teprva proti vykázání lesních úřadů. Jenom na Vimbersku bráno beze všeho ohledu i zdravé dříví.

Poměrně nejméně dát máme po ruce o skelném obchodu; ale považíme-li, že již ty dvě hutě Novohradské každá hnedle za 2000 zl. ročně skla vyráběla a totéž i o ostatních závodech předpokládati můžeme, množství to skla, které v Čechách nemohlo konsumováno býti, tu přicházíme k závěrku, že vývoz šel namnoze za hranice; tomu nasvědčuje i vložka v Rumbursko-Šluknovském celním řádu. Doložen pak jest taký obchod u sklárny Mízavské pro Normberk a Gdánsko. Obchod takový arci zprostředkovali toliko roznašeci s trakaři a krosnami.

I. Heeresbücherei Prag

II.

V tom stavu bylo tedy české sklářství, když v ně zasáhl umělecký proud vyvolaný a udržovaný císařem Rudolfem II. na jeho dvoru Pražském Byli to napřed rytci želez a drahokamů, kteří umění své přenesli na sklo benátské a později i na sklo české. Uvedli jsme již Davida Engelhardta, který původně jsa rytcem, později pro Rožmberky, Švamberky a zajisté i jiné osoby řezal sklo; nazývá se prostě řezáč sklenic; o Janu Krištofovi Dorschovi tvrdí jeho životopisci, že ryl a brousil křišťál i sklo. Sem třeba přičísti rytce drahokamů Jindř. Robmhapa, Zachariáše Belzera, Schwanharta a Krištofa Schwaigera. Od Kašpara Lehmanna († 1622) zachovala se sklenice s třemi vrytými alegorickými figurami, dvěma znaky,[1]) jménem umělcovým a letopočtem 1605 ve sbírkách knížete Schwarzenberga na Hluboké. Postavy vybroušeny jsou dle rytiny Sadlerovy; sklo jest tenké. Lehmann obdržel dne 10. března 1609 privilej na vynález umění a práce skla řezání. České sklo bylo však i v Bavořích broušeno. Jiřík Schwanhard byl na dvoře císaře Rudolfa II. řezáčem drahokamů a sochařem, pracoval pod Lehmannem a vrátil se konečně do svého rodiště Normberka, kdež jakož i v Řezně se svými syny Jiřím († 1676) a Jindřichem († 1693), jakož i třemi dcerami ve skle řezal květiny, krajiny, znaky a arabesky. V Normberce pracoval zároveň s ním Heřman Schwinger. Ve Vídni připomíná se Pavel Struden, holštýnský řezáč.[2]) Avšak pro hluboký řez a výbrus byl dosavadní sklenný material napodobující tenké sklo benátské neschopný; byla to tedy praktická potřeba, že sklo české chtíc vyhověti novým požadavkům stalo se tlustým a těžkým. Krok ten usnadněn také tím, že právě na dvoře císaře Rudolfa II. celá řada umělců, zvláště bratří Jeronym a Kašpar Miseroni veliké množství děl křišťálových prováděla; myšlénka, drahocenný ten material nahraditi čistým bílým tlustým sklem, ležela tedy na snadě. Ale i technika sama k tomu vedla; jesti české sklo draselnato-vápenná sloučenina a co takové mnohem tvrdší a pevnější, tudíž těžší k spracování; tomu mělo se odpomoci tlustšími stěnami. Tak povstal nový druh skla, který vedle dřívějšího k životu

[1]) Jest to rodinný pohár Volfa Sikmunda z Losensteinu a Zuzany z Rogendorfu, vdovy po Gundakarovi z Štarhemberka († 1585), jak znaky jejich ukazují.

[2]) K. Mádl, O českém skle 11—13; Dr. Ilg, Das Frauenberger Glas von C. Lehmann. (Mittheilg. des österr. Museums. Neue Folge IV. 4.) Koula, Nové dílo Lehmannovo (Památky arch. XV. 545.); Dr. Ilg u Lobmayera l. c. 129—30; Czihak, Kunstgewerbeblatt 1891 p. 77. Katalog retrospekt. výstavy v Praze p. 288.

se hlásil, s ním bojoval, až úplně pole opanoval; jest to české sklo v užším slova smyslu, které české jméno po celém světě proslavilo, kdežto starší jeho druh jménem německé sklo označován bývá. Nové toto české sklo přidržuje se, co se barvy dotýče, benátského svého vzoru, ale místo vinutého, pleteného a síťového dekora přináší řezbu, broušení a hlazení co novou výzdobu. Tím, že se na výbrus hlavní váha klade, zaniká malování úplně; k zvýšení effektu užívá se pouze zlata, jímž se okrajky lemují, neb se klade dle výkresu vystřižené v listech mezi dvě nádoby, jež do sebe se všoupnou a v jedno se spojí. Někdy se též řezby černě natírají.

Avšak nové toto sklo neproniklo všady hned, nýbrž na mnoze vyráběno sklo dle starého způsobu ještě dlouhou dobu, jako jsme z vystavených sklenic na retrospektivní výstavě viděli. Kníže Ferdinand ze Schwarzenberga koupil roku 1704 pěkné, zcela tenké, jasné sklenice v Praze; patrně nebyla ještě tloušťka požadavkem českého skla. Z hutí hověly sklárny Novohradské nejdříve těmto požadavkům pokroku; v sklárně nad Vilémovou horou vyráběly se již roku 1614 věci rýsované. Vůbec připravoval se již tyto časy onen poměr v pozdějších dobách zřejmý, že totiž jih český vůdčí postavení zaujímal ve výrobě, kdežto sever šlechtění skla a vývozu se zmocnil. Celou první polovici XVII. století stály hutě Novohradské v první řadě; potom však byly zatlačeny na místo druhé sklárnami Vimberskými požívajícími jména světového. Než však novoty ty všady pronikly, přikvačila válka třicetiletá se svými útrapami a zničila veliký počet skláren na dobro, jiné přivedla na pokraj zhouby, tak že dlouhá léta potřebovaly, než se zotavily. Stránský uvádí pouze tyto hutě: Křivoklát, Heralec, Bříště, Krajevic, Sloup, Nové Hrady a Mízavu,[3]) při čemž mu arci největší počet skláren ušel, jak při podrobném líčení jednotlivých závodů uhlídáme. Podrobně líčí české sklářství Balbin roku 1675. Umění, praví, zcela zvláštní dělání skla, jakož i dílny tohoto umění jsou v českých lesích tak četné, že Čechy okolní i vzdálené krajiny daleko předčí. V Bechyňském kraji slynou Benešovské, v Chrudimském Heralecké; též Krajetice a Sloup vyrábějí sklo; panství Křivoklátské předčilo od nepaměti všechny ostatní množstvím dělníků. Kdo by je chtěl všechny vypočítati? Vímť v posledních letech o 20 nově založených a den co den vznikají nové. Slovem není v Čechách kraje, Vltavský vyjímaje, kde by nebylo skláren. Potom jmenuje výslovně tyto sklárny: Rychnovská hut Pražského arcibiskupa, Bystřická hraběte Slavaty, Broumovská, Poříčská, Krumlovská, u sv. Anny, Jelenní louka, Chřibská, Falknovská, Pramenská, Přivětická, Sebuzínská, Škvorecká, Grünwaldská, Pauerhütte u sv. Kříže, Breitenbachská u Jáchymova, Vnače za Jirkovem, Schwarzbach, Jilemnická, Binaberg (Vinná hora?) a Víště nedaleko od Heralce. V některých, pokračuje, vyrábějí skla tak průzračná, třpytivá, čistá a jemně tažená, že je za veliké peníze do říše a celého Německa prodávají. Nedávno založili Kounicové u Nového zámku hru barev, bych užil toho významu, nejdrahocennějších skel, která se průzračností a leskem málem vyrovnají křišťálu. Celé Čechy jsou mi svědkem. Na všech stolech panstva a šlechty stojí dnes taková

[3]) Stránský, Respublica bojema 11, 34, 35, 49.

skla. Myslím, že jsem sotva třetí díl hutí jmenoval. Dnes předčí Planská hut u Plzně, jak slyším, krásou a ostatními rozmanitostmi skla všechny ostatní sklárny a má první slovo.[4]) Roku 1685 udává se na dolejší části Čech a Rakous s Planskou 8 skláren a na hořejší straně Bavorska a německé říše 6 takových závodů. Roku 1708 mluví se o 8 nových hutech za a před Prahou; též r. 1715 děje se zmínka o nových hutech u Prahy. Roku 1716 bylo 12 skláren u Božejova; počet jich u Štegarovy a Janouškovy huti obnášel 16. I roku 1720 vypravuje se, že mnoho nových hutí v Čechách vzniklo. Ke zrůstání tomu zavdaly nové nálezy v sklářství podnět, jimiž průmysl ten velice se zvelebil.

Velký kurfirst Bedřich Vilém poslal totiž v letech 1666—68 Jáchyma Arnošta Blasendorfa do Italie a Francie, by tamní sklářství ve prospěch domácí výroby prostudoval. Vrátiv se domů zhotovil Blasendorf, jsa znamenitý inženýr, pro sklárnu Postupínskou peci, v níž se skla čistší než v Benátkách vyráběla. On sice († 1677) nemohl z tohoto zařízení těžiti, ježto kurfirst ho při svých válečných podnicích potřeboval,[5]) ale nástupce jeho ve vedení huti řečené Jan Kunckel († 1702) pokračoval v jeho pokusích a vydal roku 1679 co ovoce svých vynálezů knihu tiskem: Ars vitriaria experimentalis oder vollkommene Glasmacherkunst, v níž zvláště se dělání hlubokého a těžkého smaragdového a rubínového skla vypisuje.[6]) Vynálezu jeho, jak se zdá, užil v Čechách sklář Michal Müller na Janouškově huti u Vimberka, vyráběje též rubínové a křišťálové sklo; v pozůstalosti jeho našel se paklík spisů o připravování křišťálového, rubínového a jiného skla, který se zapečetěný co tajemství nástupci odevzdával. Řečený Müller šel ještě o krok dále, zdokonalil znamenitě dělání pateříků a vynalezl roku 1683 křídové sklo, míchaje dobrý křemen a salejku bez všeho popelu, tedy jakýsi oddruh křišťálového skla. Tím pošinul svou hut na první závod toho druhu v Čechách; sklo jeho šlo znamenitě na odbyt, jen se o ně prali. Těžkou ránu zasadily českému sklářství slezské války a válka sedmiletá. Král Bedřich II. získav Slezsko, zapověděl tamnímu sklu vývoz do ostatních starých zemí své říše; tím více zabraňoval prodej českého skla. Ještě více urychlilo úpadek ten zdivočení, ba ztráta veškerého vkusu, tak že od roku 1750 úpadek českého sklářství počítáme.

Dle slohu dělíme dobu 1620—1800 a její výtvory na tři období: V dobu renesanční s bohatými poháry, s líčkováním neb hranitkováním dle výbrusu briljantů, s tvary dle starých dobrých vzorů přesně provedenými. 2. Dobu barokovou a rokokovou od konce XVII. století do polovice XVIII. století s ornamenty a jinými okrasami ve festony spojenými, s formami baňatými a všelijak zohybanými. Jest to doba monogramních, portraitních, znakových a svatebních pohárů a sklenic. Figurální ozdoby, milostné sceny rozplývajíce se do šířky ztrácejí na přesnosti provedení; do mnohostranných stonků, do špičatých nebo kulatých makovic pohárových víček vpředeny jsou dle benátského způsobu zlaté neb barevné nitky aneb jako rubín červené a zlaté pruhy.

[4]) Balbín, Miscell. I. c. 21.
[5]) Příloha LVII.
[6]) Dr. Ilg l. c. 136.

Jest to doba největšího rozkvětu sklářství českého. Na sklo této doby stěžuje si svrchu uvedený hutmistr Müller roku 1706, že jest o polovici peněz lacinější a větší — a opět roku 1717, že nyní druhy třikráte větší a těžší jsou. 3. Ztrátou veškerého vkusu, zavedením kostního neb porculánového skla s křiklavými nemotornými malbami, skla různě barevného, skla přetažného počíná se doba úpadku, jež trvá až do třicátých let našeho století.

Na počátku XVII. století a namnoze i do polovice téhož věku rozváženo zboží sklenné pořád ještě od nosičů na trakařích a v krosnách; doprava vozem jest ještě výminkou. Mluvíme proto v době té o obchodu potulném. V druhé polovici XVII. století přichází doprava vozová vždy více k platnosti. Koncem XVII. století počíná se tvořiti zvláštní stav obchodníků se sklem, kteří v třicátých letech XVIII. století obchodní společnosti uzavírají a v cizině obchodní domy zřizují. Jest to doba aktivního obchodu, doba obchodních společností, krycí se téměř s dobou barokovou. Tehda vytlačilo české sklo úplně benátské výrobky z vlastního domácího trhu.

Vývin českého sklářství neděje se nepřetržitým stoupáním, nýbrž po delším stoupání nastává doba ochabnutí. Příčiny tohoto úkazu jsou buď vnější mimo průmysl ten ležící, jako války, zákazy obchodní, aneb vnitřní, vyvolané množstvím nově založených hutí a hyperprodukcí. Tak mluví již Balbin roku 1675 o tom, že sklářství z neznámých příčin vázne. Po velikém rozkvětu sklářství v letech 1710—20 následuje ochabnutí. Trvalé poškození sklářství přinesly války slezské a válka sedmiletá. Po míru Hubertsburském rozproudilo se opět sklářství i obchod sklenný; ale již roku 1773 bylo v Portugalsku clo na sklo tou měrou zvýšeno, že se na vývoz tam více mysliti nedalo. Roku 1775 naříká si Anna Dorota Stormová roz. Rautenstrauchová z Blottendorfu, že vlašské sklárny všechny obchodníky se sklem na mizinu přivedou. Francouzské války přerušily konečně všechno obchodní spojení; domy v cizině, nemohouce býti z domova zbožím zásobeny, zanikly aneb počaly obchod s jiným zbožím. Již roku 1790 slevil hrabě Desfours svým hutmistrům z nájmu, protože pro války obchod váznul; téže doby nemohli Eisnerové v Prašilech svým povinnostem dostáti, protože jejich odběratelé v Italii od Francouzů o své jmění připraveni byli. Za těch okolností zbyl jenom obchod do Ruska, jenž zase velkými a nutnými nabídkami nad míru trpěl. Když konečně nastaly doby pokojné, bylo již mnoho závodů dlouhé stagnaci podlehlo, ty pak, jež měly tolik síly, že všechny pohromy přestály, vyšly přece seslabeny a svých filialek zbaveny; k tomu přibyla jim holandská a anglická konkurence, jež užívajíc k topení pecí fosilního uhlí výtečné a lacinější zboží dělati a již svou polohou na trhu s jistým úspěchem vystoupiti mohla. Ježto obchodníci v době té pouze na docházející zakázky čekají, zoveme dobu tu dobou passivního obchodu. Sklárny čím dále tím více stávají se velkozávody.[7])

Pod těmito povšechnými hledisky třeba tedy procházeti dějiny jednotlivých hutí, k čemuž nyní přikročíme.

[7]) Schebek 67, 85; Klement l. c.

V severovýchodních Čechách, bychom svému dřívějšímu pořádku věrn zůstali, nacházíme dvě hutě na panství *Rychnovském;* roku 1637 *v Deštné* a roku 1657 v Kunštatě. V Deštné byl hutmistrem Donat Preyssler. Roku 1637 vyjednával s vládou Kladskou o založení huti na Černé řece v Kladsku, žádal k tomu 100 provazců pozemků, právo, aby směl dříví ve vykázaném okresu nyní i budoucně, co by narostlo, posekati, popel v horách celého hrabství beze vší konkurence jiných hutmistrů páliti, sladovnu a pivovar, mlýn a pilu pro sebe a své dělníky vystavěti, kořalku páliti, víno, sůl, žito, pšenici a jiné obilí, též dobytek beze cla přivážeti a sklo vyvážeti. Ježto hned se tam přistěhovati nemohl, chtěl poctivou osobu na svém místě tam postaviti. Žádal, by na tom statečku pro dělníky a řemeslníky domky vystavěti a z nich činži bráti směl; aby sám, žena, děti a dědici jeho od poddanosti, odoumrti a všech služeb dvorských osvobozeni zůstali a svým jměním úplně dle libovůle nakládali; aby toliko královskému úřadu a žádnému jinému soudu nepodlehali. Konečně chtěl, aby směl ševce, krejčí, kováře, pekaře a řezníka najímati a držeti, v potůčku ryby chytati a na statečku tom na srstnatou i pernatou zvěř dle libosti honbu provozovati. Lesmistr Daniel Birolt a písař lesní Mat. Birolt dávajíce dne 14. června 1637 zprávu o tomto jednání s Preysslerem, přimlouvali se za přijmutí jeho nabídek. Ale když přišla zpráva, že hutmistr se zdravím špatně se má, odloženo jednání to na pozdější dobu. Dne 22. února r. 1638 přišel nový rozkaz vrchního komorního regenta Jana Putza, aby se s Preysslerem dále jednalo, ježto Jeho Milosti císařské na tomto podniku velice záleží, a aby rozvrh, co takové dílo státi bude, předložili. Dne 9. dubna 1638 předložen rozpočet znějící na 1570 zl. Jak se však zdá, rozbilo se další jednání, buď že smlouvající se nemohli dohodnouti, neb že Preyssler zemřel; aspoň nemáme žádných dalších akt o tom.[8])

Kunštatskou sklárnu držel hutmistr Adam Petrhansel. Roku 1657 dotazoval se důchodního hrabství Kladského Jana Krištofa Dreschera z Kadan, nebylo-li mu povoleno vystavěti hut v »Stridtstücke«, kdež již před lety projektována byla. Kladští úředníci Jan Rieger a J. Tscheppen ohledali na to s Petrhanslem řečené místo; hutmistr chtěl ten les mezi Černou řekou a Reinerzkou vodou až na Český hřeben. Též tohoto podniku další osudy nejsou nám známy.[9])

Na *Jilemnicku* přestála hut *Salenbašská* šťastně pohromy války třicetileté, zvláště když noví majitelové panství, Harrachové, o zvelebení tohoto průmyslu péči měli. V letech 1616—25 byl zde hutmistrem Pavel Ewald, a když, jak se zdá, zemřel, zanechav toliko dceru Barboru, přešla hut, nemýlíme-li se, svatbou její na rodinu Preysslerovu; aspoň roku 1698—1715 připomíná se zde Eliáš Preyssler co hutmistr a roku 1733 Jan Karel Preyssler.[10])

Více dotkly se ty doby válečné huti u *Vítkovic*; děje se sice roku 1627, když V. Záruba z Hustiřan přijal statek Štěpánice s Brannou od císaře za léno,

[8]) Akta archivu Třeboňského II. 81. 5 c. a přílohy XLV.—XLVI.
[9]) Ibidem II. 81. 5 c.
[10]) Schebek 31, 42, 46.

pak v urbáři roku 1635 a v seznamu berně a poddaných roku 1646 a 1649 o ní co sklenné huti zmínka, ale roku 1654 jmenuje se již zašlou. Proto dal kardinal Harrach hutmistru Janu Preysslerovi z Schreiberhau na východní straně Vlčího hřebene, počínajíc od Vítkovic podél potoka Kožlovského, 4 lány lesa vyměřiti a hut mnoha svobodami a privilejemi nadati. Za to měl Preyssler 17 kop 30 grošů ročního platu a 10 kusů sklenic s pozlaceným okrajem odváděti. Tak povstal malý hutní statek, který, když po smrti hutmistra A. Erbena hut pro nedostatek dříví dále vedena býti nemohla, hrabě Jan Harrach r. 1807 od Karla a Frant. Erbena za 60.000 zl. koupil.[11]) Též *v Seifenbachu* byla prý sklárna; ta když zašla, povolil roku 1714 hrabě Alois Tomáš Raimund Harrach, by hutmistr Eliáš Müller v *Novém Světě* sklárnu vystavěti a proti ročnímu platu vésti směl. Po smrti Eliášově († 1730) dostal hut syn jeho Josef, jenž roku 1737 u huti obydlí pro hutmistra vystavěl. Tak povstaly vesnice Nový Svět a Harrachov, které se Seifenbachem dohromady tvoří velké souvislé místo, které protýkajícími potoky na tři díly rozděleno jest. Vyrábělo se tu tabulové a křídové sklo; k šlechtění sloužily dvě brusírny a řezáč skla. Též se počaly tovary malovati a zlatiti; byla to neprůhledná barva, jíž se hrubé arabesky prováděly. K vůli lepšímu hospodářství převzalo panství hut tu koupí roku 1764 od Josefa Müllera a vedlo ji pod správcem Janem Zelenkou do roku 1787. Tehda dělalo se zde kostní a jiné barevné sklo. Ale také tento pokus se nezdařil, tak že roku 1788 hut opět pronajata jest A. Erbenovi, hutmistru Vítkovskému, na dobu 6 let a po uplynutí toho času opět na 6 roků. Po jeho smrti 1796 ujalo se panství zase samo správy, zřídilo nové dvě brusírny, zavedlo dělání křišťálového skla a povzneslo rafinerii skla na vysoký stupeň. Oheň, který závod ten roku 1827 stihl, nezadržel prospívání huti té; hrabě František Arnošt vystavěl ji z kamene, kdežto dosud od dřeva byla. Od těch časů počíná se rozkvět závodu toho, jenž po několikaletém pochybeném tapání konečně na pravou cestu uhodil; výrobky Nového světa vkusem, výbrusem a barvou světového jména požívají. Ve zvelebení a zdokonalení podniku toho shledává hraběcí rodina svou čest a slávu. Jak se zdá, odpovídá tomuto vnějšímu rozkvětu i hmotný prospěch; roku 1822 obnášel výnos 6080 zl., roku 1828 22.000 zl. a roku 1829 14.000 zl.[12])

Dlouholetým a šťastným soupeřem Nového světa byla sklárna na tak zvané *Boudě* (Krausově); s dovolením hraběte Bedřicha Aug. Harracha vystavěl ji roku 1746 Fabian Donth z Rochlic; odtud nazývá se místo to Bedřichovým údolím a tvoří část Krausových bud. Donth měl jenom nálomy bráti, zdravého dříví neměl se však dotýkati. Ve své relaci z r. 1756 dává Loscani sklárně té svědectví, že jest nejlepší v Kralohradeckém kraji; sklo tamní že jest nejen pěkně bílé, nýbrž i dobře a jemně broušené a jemně pozlacené. Roku 1787 byla ta hut zrušena, protože nejspíše došlo dříví.[13])

[11]) L. Schmid, Beschreibung der Domaine Starkenbach 13, 23.

[12]) Ibidem 16, 23, 29, 31.

[13]) Ibidem 22; Schebek 179.

Na *Semilském* panství byla, jak víme, hut sklenná *v Rejdicích*. Stránský zmiňuje se o ní pod jménem Krajevice a Balbín nazývá ji Krajetickou. Drželi ji potomci hutmistrů Grünwaldských; roku 1618—49 Jan Preyssler a r. 1666 Daniel Preyssler. Roku 1649 dal si Jan Preyssler vydati hodnověrný opis z knih Turnovských na nadání této huti roku 1577. Kdy zašla, není známo. Roku 1690 povstala prý *Nová hut* u Příchovic [14]) a 1701 hut v *Antoniwaldu na Jizeře*.[15])

Pozdějšího data jsou sklárny panství *Smržovského*. Hut *Antoniwald* na Kamenici dá se toliko do roku 1712 stopovati. Když totiž r. 1733 hrabě Karel Josef Desfours správu panství Rohozeckého nastoupil a za tou slavnostní příčinou poddaným svým jejich dluhy odpustil, ucházel se též Daniel Förster, nájemce sklárny Antoniwaldu, o podobnou milost, uváděje, že skrze 20 let zde pilně sloužil a do důchodu hezkou sumičku odvedl, poslední léta však svou dobromyslností u zlých lidí do velkých dluhů přišel a roční plat z huti zaplatiti nemohl. Ale nový pán zamítl tuto žádost rozhodně, řka, že hutmistr nejen za živobytí dřívějšího majitele panství, nýbrž i za jeho vlastního panování vysekáním lesa po tolik let panství nenahraditelnou škodu, sobě však veliký zisk udělal.[16]) Že však jeho poměry přece nebyly tak skvělé, dokazuje druhá žádost Försterova z roku 1740, by půlku dluhu svého hned, druhou pak o vánocích zaplatiti mu bylo povoleno, k čemuž hrabě Desfours přivolil. Roku 1753 převzal hut tu Jan Karel Riedel, malíř na skle a pozlacovač ve Falknově, pro svého syna Jana Leopolda (* 1726 22./4. † 1800 18./3.). Panství Rohozecké přenechalo mu řečenou sklárnu se stájemi, kolnou a sklepem, s panskými poli a lukami na dobu tří let, zavázalo se, že mu k jeho dílu sklářskému, jež ročně nejméně skrze 40 neděl provozovati bude, v panských lesích potřebné polenové dříví od hospodářského a lesního úřadu dá vykázati a odměřiti, ale tak, aby kmeny a stromy ne sem tam, nýbrž mentinou na vykázaných místech poráženy byly a v tom se rok od roku tak pokračovalo, by mláz dorůstati mohla. Pro tentokráte má se mu 2200 latrů dva lokte dlouhého polenového dříví z suchých kmenů do zásoby vykázati, on si je dá svým nákladem poraziti a zdělati. Ježto bukového dříví na popel potřebuje, má se mu v tržních cenách, a to z nálomů, dokud nějaké jsou, dávati. Riedl dostane právo vésti pro sebe, své domácí, pro hutníky a dělníky obchod v šatstvu, jídle a pití, vyjma toliko pivo a kořalku, jež z panského pivovaru v Smržovce bráti má. On smí tolik tažného, dojného a hovězího dobytka držeti, na kolik právě pastvy stačí. Za to vše bude 500 zl. ročního platu a z polí a luk 61 zl. 24 kr. do důchodu odváděti.[17]) Jan Leopold Riedel vyučen byv od svého otce v malování a pozlacování skla, stal se v 20 letech hutním písařem Josefa Kittla v huti Falknovské. Když mu v Antoniwaldu obchod dobře šel, vzal si Riedl své rodiče a bratra Františka Antonína († 1780) k sobě.

[14]) Schebek XL, 26, 30, 40; Dr. Igl u Lobmayera 134.
[15]) Ilg l. c. 134.
[16]) Reskriptní protokol panství Smržovského I. Nepaginovaný.
[17]) Tamtéž I.

On si pomáhal zvláště tím, že pro město Žitavu roku 1756 velice poškozenou sklo do oken dodával; skrze 17 let zásoboval Žitavu tímto zbožím. Hut v Antoniwaldu prospívala očividně; pro velký odbyt obilí zvýšil hrabě Karel Josef Desfours roku 1759 činži mlynáře Eliáše Posselta z 18 zl. na 30 zl. a roku 1761 nájemné Riedlovi na 600 zl. Když však Posselt dokázal, že Riedl chléb v jiných místech kupuje a u něho nemele, snížil hrabě opět jeho činži na 18 zl.[18]) Když roku 1761 hrabě Desfours *hut Karlovu*, již r. 1758 Antonín Weber z Chřibské vystavěl a podle hraběte pojmenoval, koupil, najal Riedel i tento závod; konečně převzal roku 1766 od svého strýce Jana Josefa Kittla hut *Neuwiese*, kterou tento roku 1756 zřídil. On sám ponechal si hut Antoniwald, otec jeho Jan Karel vedl Karlovu hut a bratr Frant. Antonín sklárnu Neuwiese. Tuto poslední hut koupil Jan Josef Kittel pro svého zetě Frant. Ant. Riedla roku 1769 za 6500 zl.; ale když tento brzy zemřel, vstoupil Jan Leopold na jeho místo. Při obnovování smluv roku 1767 přenechána sklárna Antoniwald Riedlovi na další tři léta, hut Karlova však toliko potud, pokud to stavebnímu dříví a plavbě na ujmu nebude.[19]) Po roce však měla hut Karlova zrušena býti. Na zvláštní žádost Riedlovu dovolil mu hrabě reskriptem ze dne 7. září 1769, by hut ta mu i na dále s tou podmínkou ponechána byla, že od místa a stavení, jakož i od luk, které mu bez ublížení mlází úřad vykáže, 80 zl. anticipando do Smržovského úřadu složí, tamní pivo, kořalku a jiné věci bráti a za každý mu vykázaný sáh dříví, které pro svou vzdálenost a nahnilost k plavbě se nehodí, 9 kr. platiti bude.[20])

V tom směru, že vrchnost jen vzdálené dříví a špatné jakosti sklárně vykazovala, ležel hned zpředu zárodek neshody. Krom toho vedli si František Feix z Wiesenthalu, Ondřej Böhm též odtud, František Scheller a ostatní obchodníci a dělníci ve skle roku 1766 na Riedla u vrchnosti stížnost, že je proti cizím odběratelům a obchodníkům zkracuje, dělaje dvojí druh skla, lepší a trvanlivější pro cizí, jimž ještě je levněji o 1 zl. při tisíci a k tomu s nádavkem dává, a horší, lehce praskající pro ně domácí odběratele. Stýskali si prý již na toto jednání u hutmistra, ale bez výsledku; on že hledí jenom, by si cizí kupce přilákal, předpokládaje, že domácí bez toho od něho bráti musí. Tím, že dostávají sklo, které při práci puká, za dražší cenu, tratí prý jejich živnost půdu pod nohama a oni že přicházejí na mizinu. Ježto pak následkem ochuzení poddaných i vrchnost škodu béře, prosili řečení obchodníci a dělníci ve skle, by se nájemci toto jednání zakázalo.[21]) Spor tento se zostřil, když Riedel k nerozvážným řečem proti hraběti strhnouti se dal. Proto, když došlo k obnovování vyšlých smluv r. 1774, neobnovil Desfours nájmu s Riedlem více, nýbrž dekretem ze dne 24. května 1774 svolil, by sklárna v Antoniwaldu rychtáři Johannesberskému Fried. Hüttmannovi a Frant. Feixovi z Wiesenthalu pronajata byla, zavážou-li se, že dosavadní činži ročních 600 zl., ne-li hned,

[18]) Ibem I. Náhled, že Riedel první dělal kolečka většího rozměru, nedá se držeti.
[19]) Smržovský reskriptní protokol II, 54.
[20]) Ibidem II, 57.
[21]) Příloha CVI.

po 3 letech zvýší a že s dřívím, jež jim k vůli zachování lesa v odlehlých místech vykázáno bude, spokojeni budou.

Riedlovi, který tak na kraj záhuby přiveden, povoleno, by ještě jeden měsíc přes ustanovený čas dělati a nastřádaného dříví upotřebiti mohl.[22]) Hut Karlova měla potom stržena býti; ježto však Gottfried Preyssler z Karlsberku právě vyhořev o nějakou podporu žádal, dána mu tato stará hut.[23]) Hüttmann a Feix uzavřeli dne 17. ledna 1776 spolkovou smlouvu v tom smyslu, že každý z nich na užitku a škodě stejným dílem bude participovati; ježto pak zboží nejvíce na úvěr se prodává, jest každý z nich oprávněn sklo na úvěr prodávati. Smlouva váže společníky až do vyjití nájmu, tak že i po smrti jednoho jeho dědici pro ten čas vázáni jsou.[24]) Po uplynutí tříletého nájmu zvýšena jim činže na 950 zl. Když však následkem francouzské revoluce sklenný obchod váznouti počal, snížil jim hrabě Frant. Ant. Desfours dekretem ze dne 19. ledna 1790 nájemné, pokud válka trvati a obchod do ciziny váznouti bude, na 700 zl.[25]) Když roku 1801 Hüttmann a Feix opět o další ponechání huti na tři léta prosili, udávajíce, že mají více než 20.000 zl. mezi lidmi, které by z velké částky nyní při nastalém pokoji, zvláště při vzmáhajícím obchodu sklenném z tamních horských krajin do Ruska dobyti mohli, odmítl je hrabě, řka, že hut tu od 1. ledna 1802 vezme sám do své správy; oni že měli ten závod skrze 27 let a pěkné jmění si získali, tak že dobře spokojeni býti mohou.[26])

Ale též J. L. Riedel nezoufal a nelenil. Jda vzhůru po Kamenité Kamenici vystavěl na podzim 1774 na Clamově pomezí hut *Christiansthal*, tak přezvanou po hraběti Krišt. Filipovi Clam-Gallasovi. Hrabě přenechal mu mezi oběma Kamenicemi 30 strychů lesa k založení huti, bytu pro sebe a dvou chalup, mlýna a pily, a dovolil mu, by pivo, kořalku a sůl z Liberce bráti a svým lidem prodávati směl. Les mezi oběma potoky Kamenicemi až k Ptačímu vrchu měl huti sloužiti. Za to zavázal se Riedel, že bude platiti

z huti	7	zl.	30 kr.
z mlýna a pily . .	5	»	50 »
z luk	22	»	30 »
z 2 chalup	—	»	45 »
v celku . .	35	zl.	55 kr.

Od pasení dobytka v lese umluveno 30 kr. od kusu. Podnik ten se Riedlovi zdařil, brzy vrátili se někdejší jeho odběratelé a jeho výrobky byly hledány. Důkladná znalost obchodní, rozmyšlená podnikavost a činnost udělaly z pouhého písaře hutního vznešeného průmyslníka hor. Jsa ducha zbožného založil a nadal Riedel zde kapli, složiv k tomu účelu 2500 zl., založil faru a hřbitov. Tak tu povstalo utěšené místo v nehostinných horách. Z dětí jeho převzal Karel hut

[22]) Tamtéž II, 67, 68, 68[1].

[23]) Ibid. II, 81. Syn jeho. Bernard Preyssler, dostal dovolení, by se »steingoldmacherei« lépe vyučiti mohl.

[24]) Ibid. II, 82[1].

[25]) Ibid. II, 130[1].

[26]) Ibid. II, 184.

Christiansthal, Antonín Neuwiese; každá na 1500 zl. odhadnuta. Od těchto dvou bratří pocházejí ony dvě kvetoucí haluze rodiny Riedlovy, které výrobu surového skla v Jizerském pohoří mají úplně ve svých rukou. Když potom sklárna Antoniwald pod panskou zprávou se nevyplácela, převzal ji též Antonín Riedel.[27])

Ale nejen výrobou skla, nýbrž i jeho spracováním a broušením může se panství Smržovské honositi. O takových dělnících, kteří sklo spracovávali, byla již řeč roku 1766, když tito si stěžovali, že jim Riedel dává sklo špatné, které při práci jim puká. Vyrábělo se tu jako ještě dnes: skleněné perle, lazurové kameny, černé skleněné knoflíky a jiné ozdobné zboží drobné. Velice četný byl počet brusičů skla, tak že hrabě Frant. Ant. Desfours dne 25. září 1775 jim zvláštní řád dáti mohl. Dle tohoto nařízení nesměl žádný neženatý, jenž 24 let nedosáhl, učedníka míti, směl každý mistr toliko jednoho učedníka držeti. Žádný učedník nesměl bez dovolení mistra do hospody jíti, tím méně po ženitbě běhati. Kdo chce za učedníka přijat býti, musí předložiti úřední vysvědčení o své zachovalosti a musí postaviti za sebe dva rukojmě. Čtyři neděle považují se za zkoušku, tak že po uplynutí jich i mistr i učedník svobodnou vůli mají buď zůstati neb ustoupiti. Rozhodnou-li se obě strany pro pokračování, pak trvá učení tři léta. Odbyl-li si učedník pilně a svědomitě svá léta, má v rychtářství, kdež dílna leží, v přítomnosti mistrů veřejně za vyučenou dostati, při tom $^1/_2$ libry vosku kostelu a jedno vědro piva přísedícím dáti. Synové mistrů platí toliko polovici. Kdo by z mistrů tímto řádem se neřídil, tomu nebude příště dovoleno své děti, tím méně cizí řemeslu učiti, nýbrž tací mají po celý život sami pracovati, po jejich smrti má pak brusírna zrušena býti.[28]) Zvláště ke konci minulého a na počátku našeho století roste rychle počet brusíren; mezi r. 1792—1803 zřízeno jich s dovolením vrchnosti 11. Nejvíce jich bylo ve Wiesenthalu, pak v Dol. Tannwaldu, Dessendorfu, Smržovce a Antoniwaldu.[29]) Za našich časů obnáší počet takových závodů 200 a lidí v nich zaměstnaných 1000. Vůbec v okresích Jablonec-Tannwald-Smržovka dělá se takové drobné sklenné zboží; více než 10.000 dělníků pracuje tu, asi 30.000 lidí nalézá při tom nepřímo výživu; cena zboží páčí se na tři miliony zlatých ročně.[30]) Odtud pocházeli též většinou brusiči, kteří v Steinschönau se usadili.

Veliká část obyvatelstva ve Wiesenthalu živila se též obchodem ve skle; některé uvedli jsme již roku 1766. Ze starší doby, totiž z roku 1733, známe tam Jana Schwanzla, obchodníka ve skle. Ten vyzval Pavla Loudu z Plavkovic a Jana Pavlištu z Přisovic, aby mu sklo vezli ze Svijan do Kamburku, slibuje jim dáti 6 zl. za vůz a výživu koní i lidí. Na cestě stěžoval si Schwanzel svým vozatajům na nedostatek peněz a žádal je o zapůjčení 17 zl., by mýto vy-

---

[27]) Dr. L. Schlesinger, Christianthal (Mittheilungen d. h. Vereins der Deutschen in Böhmen XXV, 272 a n.)

[28]) Příloha CXII.

[29]) Smržovský reskriptní protokol II, 141[1], 144, 190, 198[1], 199, 199[1], 200, 205.

[30]) Schebek 401; Lobmayr 189.

platiti mohl, slibuje, že tu, kde sklo složeno bude, jim vše zaplatí. Ale v Ostředku byl Schwanzel pro dluhy s vozy a nákladem zabaven. Vozkové byli sice hned z vazby propuštěni, když se ukázalo, že povoz Schwanzlovi nepatří, ale pro své pohledávky dlouho a marně potahování měli.[31])

Když statek *Skála* Waldštejnovi konfiskován byl, zabavena mu i hut sklenná *Grünwald* řečená.[32]) Držel ji, jak jsme již podotkli, Bartoloměj Schürer z Waldheimu. Tento oženil se r. 1615 s Annou, dcerou Jana staršího Schürera z Waldheimu, hutmistra na Huti. Když na podzim roku 1635 o posvícení nepřátelé Grünwald přepadli, utíkalo všechno, málo kdo co s sebou vzal. Též náš Schürer s ženou a dítkami ani šatů nezachránil. Nepřátelé pobrali všechno a, co nepobrali, rozházeli. Bylo to přežalostné, poznamenává Schürer ve svém denníku; v lese jsme lezli. Bůh chraň každého zbožného křesťana od toho. Hutmistr uchýlil se konečně s rodinou do Liberce; ale zde brzy nepříjemný host — mor — se dostavil; opět musil byt svůj měniti. Ale tím nákaze neušel, roznemohl se těžce a několik neděl nemocný ležel. Když se pozdravil, spěchal v největší zimě, dne 16. prosince, se podívat na vydrancovaný Grünwald. Obilí, jež v sněhu rozházené leželo, sebral a na jaře vymlátiti dal. To byl počátek nového hospodářství. Po Bartolomějovi, který roku 1649 zemřel, nastoupil syn jeho Jan Schürer, ženatý od roku 1653 s Barborou Hanišovou z huti Friedrichswalde. Jeho nástupcem byl Jan Krištof Schürer, který roku 1692 Marii Alžbětu Hartlovou za choť pojal; aspoň při své smrti roku 1727 nazývá se bývalým hutmistrem na Grünwaldu. Snad byl již před tím pro stáří hut svou postoupil některému ze svých synů. Tomu by nasvědčovalo i to, že v zápiscích Schürerovských nachází se další zmínka o požáru, který roku 1734 Grünwald zničil. Jaké časy nastaly pro sklářství české po sedmileté válce, vysvítá z další poznámky této rodinné kroniky: Roku 1771 šel můj milý syn Jan Ignác Antonín po druhé a r. 1776 po třetí na vandr. Nemohl jsem mu ničeho dáti, strych žita stál 14 zl. Byl hrozný, zlý čas, žádný výdělek, žádný mistr nemohl držeti tovaryše.[33]) Další osudy Grünwaldu nejsou známy. Též o sklárně *Huti* víme pouze, že rodina Schürerů ji držela až do roku 1706.

Ve *Friedrichswaldu* na panství *Libereckém* seděla rodina Hanišů, s hutmistry na Huti a v Grünwaldu několikráte spřízněná. V letech 1633—49 byl hutmistrem Jan Haniš, roku 1654—1667 Kašpar Haniš. U tohoto stavěl se roku 1657 Adam Peterhansel, vyjednávaje o založení huti v Kladsku. Potom zeje na nás prázdnota více než stoletá; teprva roku 1797 připomíná se Marie Anna ovdovělá Krausová, hutmistrová ve Friedrichswaldu; byla to vdova po Frant. Ant. Riedlovi († 1750), která podruhé se vdala za Krausa a podruhé ovdovělá. Ucházela se o místo u hraběte Desfoura pro svého syna z prvního manželství Josefa Riedla.[34]) Tu bylo by se i zmíniti o huti *Liberecké,* založené prý roku 1680, o níž však nic bližšího nevíme.[35])

[31]) Smržovský reskriptní protokol I.
[32]) Bílek, Dějiny konfiskací 805.
[33]) Schebek 29, 34, 35, 37, 44, 48.
[34]) Schebek 34, 35, 38, XL; Smržovský reskriptní protokol II, 164.
[35]) Ilg u Lobmayra 124.

Do druhé polovice 17. století padá založení *sklárny Dokské*; ještě r. 1634, když po pádu Waldšteinově panství Doksy zabaveno a Buttlerovi postoupeno bylo, neuvádí se tu žádná hut Nejstarší zpráva o ní pochází z roku 1677, když Pavel Rosenbaum a Jan Blimel, dělníci v tamní sklárně, v huti Eilandské o práci se ucházeli, uvádějíce, že v Doksech již jen 8 neděl se bude pracovati. Ježto žádost jejich od dne 5. prosince datována jest, jest možné, že tím míněno jest zimní toliko přerušení práce, a nikoliv trvalé.[36]) Sklárna ležela nedaleko města Doksů u vsi Thammühl pod hrází panského rybníka Velký. Když roku 1680 hrabě Jan Krištof z Heussensteinu panství hraběti Arnoštu z Waldšteina prodal, postoupil i kupujícímu sklenná kolečka, ponechav si ostatní druhy skla. Z popsání panství z roku 1726 dozvídáme se, že v ty doby ve sklárně jenom mezi lovením se pracovalo.[37]) Další osudy, jakož kdy hut zašla, není známo; v druhé polovici 18. století již nešla.

Na blízkém panství *Bělá* nalézáme sklárnu za Kuřími vodami ke vsi Ploučnici, totožnou, jak se zdá, s hutí *Strassdorf* zvanou. Byla ze dřeva vystavěna s jednou pecí, s marštalemi koňskými, sklepem na pivo a krčmou; dělalo se v ní rozličné sklo, zvláště tabule a kolečka. Poprvé setkáváme se s ní v popsání panství z roku 1727. Chtíc panství nakažené dříví v Dubčinách speněžiti, prodalo roku 1774 sklárnu ve vsi Strassdorfu se staveními, poli kolem huti ležícími a loukou v pustém rybníku ve výměře 2 strychů, jakož i se skalou asi 200 kroků v objemu mající (vyjmouc stromy na těch pozemcích stojící), za 1500 zl. a roční plat 27 zl. Janu Josefu Kittlovi, hutmistru ve Falknově, proti tomu, že panskou poddanost přijme a vykázaný sáh dříví v Dubčinách za 1 zl. 6 kr. platiti bude. Pastvy může hutmistr s Strassdorfskými poddanými užívati, musí však jako tito z toho platiti. On smí panské pivo a kořalku a i víno, zaplatí-li z vědra 48 kr., svým lidem prodávati, pro ně chléb péci a dobytek poráželi. Pokud sklářství to provozovati bude, ponechá se hutmistrovi louka »Vavrouškův rybník«, jakož i malý palouk mezi velkým Drnštychem a rybníkem »u silnice«. Na popel vykáže se mu chrastí a oklešky; za strych popelu bude 9 kr. platiti. Taktéž přenechají se mu odpadky a vršky, zaplatí-li za ně tolik, kolik jiní dají. Roku 1786 přepustil Jan Josef Kittel hut Strassdorfskou, jak ji sám měl, synu svému Janu Michalovi v sumě 1620 zl. 12½ kr. Ježto hut ta zvláště k zužitkování dříví v Dubčinách mokrem hnijícího zřízena byla a toto dle výpočtu jenom 3511 sáhů obnášelo, povoleno sklářství toliko do roku 1791; do toho času bude tedy z Dubčin dostávati ročně 600 sáhů po 1 zl. 6 kr. a 960 sáhů buď z Dokských neb Bělských lesů v ceně běžné. Kdyby však, jak se proslýchá, u Kumeru pevnost zřízena byla, a tudíž panství mnoho dříví k dílu tomu dodávati mělo a tudíž dříví k huti nebylo dost, nemá nový majitel žádného práva, nedostávající se část od panství požadovati. Větve, vršky a chrastí z poraženého dříví má Kittel kupovati a svědomitě z lesa vyvážeti. Ježto pak Jan Josef Kittel kauci zvláštním spisem dto. Sloup, dne 10. prosince 1778 na 1000 zl. ku pojištění důchodenských pohledávek panství

[36]) Děčínský archiv D/34/8.
[37]) Akta archivu Waldšteinského.

Dokského složil, má tato kauce potud v platnosti zůstati, pokud směnky jím žirované 597 zl. zaplaceny nebudou.[38])

Konečně zmíniti se jest nám o průmyslu sklářském *v Turnově*. Nejen blízká hora Kozákov jest na polodrahokamy bohatá, nýbrž ty se vyskytují i v Jizeře a u Liberce. Leštění jich a spojené s tím zlatnictví jsou tam vydatným zdrojem živnosti. Záhy, ještě v druhé polovici 17. století zavedeno napodobení drahokamů těch výrobky sklennými; ale tomuto průmyslu zasadily složité benátské kameny smrtelnou ránu, z které by se nebyl zpamatoval, kdyby roku 1711 bratří Fischerové, napodobujíce toto cizí zboží s prospěchem, benátskou konkurenci nebyli zatlačili. Roku 1786 měl Turnov ještě 443 takových mistrů; ale později podlehl přece Steinschönavě, kdež se dosud skleněné drahokamy ve velkém vyrábějí.[39])

Ježto o jakosti sklenné výroby v krajině Turnovsko-Jilemnické nás došly jen kusé zprávy, nezbývá, než tuto co doplněk položiti slova relace Toscaniho z roku 1756. V Boleslavském kraji, praví, není skláren nedostatek, na panstvích Desfourských, Gallaských, Waldšteinských a Pachtových dělají se výborné korunní a nástěnné svícny, skla čistá, broušená, vtavená a dobře zlacená všeho druhu, jichž dílem Pražští, dílem Kameničtí a Mikulášovští obchodníci k svému domácímu a cizímu obchodu užívají. Přede dvěma roky objednáno mnoho lamp nové façony pro tureckého velkosultána a letos mnoho visacích a nástěnných svícnů největších rozměrů pro císařovnu ruskou.[40])

Velice zlomkovité a nedostatečné jsou zprávy naše o sklářství Kamenicko-Sloupsko-Novozámeckém. Když po bitvě na Bílé hoře statek Kamenice Vilému Kinskému ze Vchynic zabaven byl, připomíná se při výčtu příslušností též »hut skelná«.[41]) Že nepřetržitě hut ta dále pracovala, ukazuje Balbín, uváděje ji mezi ostatními sklárnami, jakož i povšechná zmínka o ní při zakládání huti Eilandské r. 1675. Kdo tu v 17. a 18. století hutmistrem byl, o tom nemáme bohužel žádných zpráv. Teprva roku 1758 dozvídáme se, že Jan Josef Kittel, hutmistr ve Falknově, hut *v Horní Chřibské* i s hospodou najal; r. 1767 přešla koupí dědičně na něj. Hutmistr J. J. Kittel byl, jak jsme již viděli, velmi podnikavý muž; roku 1756 zřídil hut Neuwiese a roku 1774 koupil sklárnu v Strassdorfu, kterou roku 1786 synu svému J. Michalovi přenechal, kdežto smlouvou ze dne 29. března 1785 hut v Horní Chřibské druhému synu J. Antonínovi v ceně 4000 zl. přepustil. Měl prý ji zároveň se sklárnou Röhrsdorfskou. Pro špatný odbyt skla, jakož i pro vysoké ceny dříví byla hut roku 1819 zastavena, ale po třech letech zase puštěna, jakož dosud pracuje.[42])

S panstvím Sloupským zabavena též hut *Falknovská* Volfovi Solhauzovi z Solhauzu. Stránský a Balbín zmiňují se o ní roku 1634 a 1675. Zde držela se houževnatě dosud rodina Schürerů z Waldheimů. Posledním hutmistrem z této rodiny byl Leopold Valentin, jemuž se zde roku 1728 dceruška Anna

[38]) Ibidem; Strassdorf, Strassteich nesou svá jména od staré Lipské silnice.
[39]) Dr. Ilg 134, 135.
[40]) Schebek 179.
[41]) Bílek l. c. 867.
[42]) Schebek 6, 8.

Maria Alžběta narodila. Velmi pochvalně vyslovila se roku 1718 kněžna M. Arnoštka z Eggenberga o Kinských sklárnách. Na panstvích Kinských, píše dne 5. února t. r., jest (skláren) velice mnoho, kdež se k neporovnání pěknější a levnější sklenice vyrábějí, než na našich, a přece (závody ty) při tom mnoho neprospívají. Leopold Valentin Schürer prodal sklárnu roku 1729 panství, kteréž hut tu se vším příslušenstvím, rybníky, pstruhovými potoky, 2 mlýny, pilou a vším hutním náčiním smlouvou ze dne 1. ledna 1732 Janovi Kittlovi, obchodníku z Blottendorfu, za 11.000 zl. a stálý ročně plat 200 zl. prodalo. Kittel dostal právo k vaření a čepování piva a kořalky, pečení chleba a sekání masa a zůstal ode všech robot osvobozen. Pro hut směl bráti dříví, »jako každý rok uschne«, z lesů Šindelového, Bukové stráně a z Falknovského revíru, jakož i vršky stromů pro pilu určených. Daně, jakož i všechny jiné zemské dávky vybývá hutmistr. Syn jeho Jan Josef Kittel chtěl hut tu roku 1748 na jiné místo přenésti, upustil však od toho, uvažuje, že pro vysokou cenu dříví sklářství zde se nebude moci dále provozovati; i zřídiv zde brusírnu, svou činnost, jak jsme již u panství Kamenického vypravovali, jinam obrátil. Rozhodnutím hraběte Josefa Kinského, aby se Kittlovi místo suchého dříví a vršků 100 sáhů dobrého dříví vydávalo, stav sklárny se nezlepšil, protože quantum to bylo nepatrné a při koupi ostatního dříví výroba se stala nemožnou. Proto vyhasil Kittel a od těch časů hut stojí.[43])

Význam a důležitost panství *Sloupského* v dějinách českého sklářství neleží tak v jmenované huti Falknovské, jako spíše v továrnách na zrcadla, jež zde hrabě Josef Kinský založil, jakož i v průmyslu, jejž zde vyvolal. Josef Kinský r. 1705 zdědil po otci svém Sloup, po bratru Černovice a Markvarec, držel mimo to statek Drahobuz, Martiněves a Radošín, Jablonnou, Zvíkovec a Chlum, Krasovice a Lešťany, byl předsedou obchodní komise v Čechách, zavedl na svých statcích továrny na plátno, cvilich, leštěné plátno, barchet, šátky, katun, zrcadla, perle a klobouky, povznesl obchod s těmito věcmi a přivedl tamní krajinu, města a vsi Hajdu, Skalici a Kamenici k bohatství. Roku 1756 povstaly dvě továrny na zrcadla: jedna stála u poustevnického kamene, druhá *v Lindavě* na místě hospodářství Josefa Ruprechta. K těmto přibyla třetí roku 1767 ve *Velenici*. Tato poslední byla největší, zaměstnávajíc asi 80 lidí. Každý z těchto závodů řídil mistr Normberský: Křišťan Stöhr Lindavský a Ant. Vilém Stöhr Sloupský. Krom toho kupoval hrabě zrcadlové sklo i od Vavřince Gattermayera, majitele zrcadlové huti v Prašilech. Spojení to zavdalo potom, když Gattermayer na mizinu přišel, podnět ke koupi statku toho. Když pak roku 1776 továrna u poustevníkova kamene Falknovskému brusiči prodána byla, zřídil hrabě Kinský druhou zrcadlovou hut a roku 1777 i továrnu na zrcadla v Prašilech. Kinský bral k svým závodům zásadně jenom své poddané, 132 na počet. Zde se zhotovovaly pro zrcadla ozdobné rámy, nástěnné svícny, pozlacené sochařské rámy dle rozmanitých vzorů. Zde se malovala i řezala zrcadlová skla. Domácí truhláři dělali též jiné dřevěné rámy

[43]) Bílek 563; Schebek 4, 5, 6; Mittheilungen des Vereins für die Geschichte d. D. in Böhmen VI. 148, 149.

dle způsobu Normberského. Roční odbyt obnášel 40.000 zl., z čehož půlka zůstala doma, kdežto zrcadla v ceně 21.700 zl. do Slezska, Gdánska, Hamburku, Dánska, Kurska, Polska, Moskvy, Holandska, Španěl, Portugalska a Turecka se vyvážela. Proto nebylo to marnivostí, když na hrob Jos. Kinského († 17. dubna 1780) napsali tato pochvalná slova: Své otčině dal výdělek, tržbu a obchod, svým poddaným vlastnictví, svobodu a bohatství. V tamních krajinách žije dosud jeho požehnaná pamět. Tak se vyplnilo proroctví Loscaniho v jeho relaci z roku 1756, že, když svým časem všechno se provede, z toho zemi veliký užitek vzejde. S touto vynikající činností hraběte Josefa Kinského bude se nám zabývati při vypisování obchodu sklářského v Prašilech. Brusické závody zrcadlové v Lindavě a ve Velenici stojí posud; roku 1876 zřízen podobný závod v Konraticích u Cvikova a roku 1883 benátský brusický závod u Johannesdorfu. Všady velebí se čistý, hladký výbrus zrcadlového skla Kinského, jejž stejně tvrdý písek, který se u Sloupu nachází, možným činí. Ročně vyrábí se 12.000 kusů zrcadlových skel broušených, façetovaných a položených.[44])

Avšak těmi črty není sklářský průmysl v tamní krajině nijak ve svých směrech ani zhruba naznačen a vystižen; zavedenoť zde záhy broušení, řezání, rýsování, façetování, hranulování, malování a zlacení, tedy šlechtění skla v takových rozměrech, že tento průmysl vyrábění skla surového daleko přesahá. Počet lidí takových byl tak veliký, že roku 1669 listem daným v Kamenici dne 28. srpna hrabě Václav Norbert Okt. Kinský malířům a řezáčům skla městečka Chřibská dal zvláštní řád. Účedník, není-li syn nějakého mistra, má se 4 léta učiti a do pokladny 1 říšský tolar, 2 kopy míš. a půl bečky piva dáti, pak mají 2 rukojmí v 15 kopách se upsati, že učedník neuteče a ničím se neproviní. Po vyučení má se tovaryš jeden rok v cizině zdržovati neb rok a den u jednoho mistra pracovati. Kdo se chce mistrem státi, nechť prokáže se vysvědčením rodným a vysvědčením o vyučení a zhotoviž tento mistrovský kus: proveď říšského orla i s jeho částkami za půl druhého dne v barvách, pak v přítomnosti mistrů navrhni sedm svobodných umění z hlavy a svobodnou rukou na papír a zaplať 15 kop, 4 libry vosku a mistrům oběd a bečku piva.[45]) Podobný řád dal hrabě Ferdinand Hroznata z Kokořova dne 15. března r. 1683 malířům, řezáčům, brusičům, rýsovačům skla a konvářům panství Sloupského, zvláště vsi Blottendorfu a Falknova,[46]) a dne 26. června 1694 Václav Norb. Okt. Kinský řezáčům a malířům skla a konvářům vsi Steinschönau. Zde vyžadovalo se 4 léta učení, 2 léta tovaryšství a co mistrovský kus navržení a provedení z vlastní hlavy podařených figur. Za roční plat 4 zl. byl každý od roboty osvobozen; děti mistrů složením 3 zl. za dítě

---

[44]) Nordböhm. Excursionsklub 8, 266; A. Paudler, Graf Josef Kinsky. Ein biografischer Versuch 25, 26, 53, 64; Schebek 174. V Prašilech byl Ant. Vilém Stöhr a nikoliv Křišťan, jak Paulder míní.

[45]) Schebek 265. Dle laskavé zprávy pana Dra. Schebka existuje prý ještě starší řád brusický.

[46]) Ibidem 271.

všech panských služeb prázdni.[47]) Roku 1770 potvrdil hrabě Josef Kinský malířům, řezáčům a konvářům v Blottendorfu a Falknově pravidla pořádku z roku 1683.[48]) Falknovský řád pozlacovačů a malířů ze dne 26. října 1776 předpisoval 4 léta učení a 6 roků tovaryšství.[49]) Kdežto v nejstarším řádu předpisovalo se tovaryšům cestování, neděje se v pozdějších stanovách o tom zmínka. Roku 1776 nařídil hrabě Josef Kinský, by žádný řezáč, kuličník neb brusič, neženatí lidé, zvláště pak ženské vedle své práce zlacením skla se nezanášeli, nýbrž každý jenom jednoho se držel.[50]) Jak se zdá, přineseno sem broušení a zlacení skla z panství Smržovského; aspoň ještě dlouho v 18. století stěhovali se sem od tamtud tací lidé.[51]) Do Falknova přinesli prý dva bratří Röslerové z Georgenthalu broušení a roku 1740—50 Krist. Ender z panství Smržovského zlacení skla. Jeho synové Jan a František a bratranec jejich František Ender prováděli první ve Falknově broušení perel; bylo zde takových závodů 92, z nichž jich 60 zašlo. Téměř současně objevuje se kuličnictví a 1760—80 zrcadelnictví. Roku 1800 vyskytuje se broušení kamínků, není rozhodnuto, zda napřed v Blottendorfu či v Parchenu. Neméně staří jsou tu malíři na skle, jak z výše uvedených stanov vysvítá. Znamenitější mezi nimi jest Brandel, rytec z Vysokého Labe, Müller z Prýšku, Jan Krišt. Grohmann z Falknova a Josef Kittel z Grünbergu.[52]) Stará firma jest též malířský závod Egermanův v Hajdě.[53]) Od roku 1724 až do roku 1859 byla v Parchenu továrna na lustry pod firmou: synové Reinholda Palme; zakladatel její Josef Palme vedl ten závod do roku 1751; po něm přišel Krištof Palme a Co. do roku 1781 a Jan Krištof Palme do roku 1814.[54])

O broušení a zasazování skleněných drahokamů v Steinschönau byla již svrchu řeč. Krom toho jest zde továrna na rafinování skla, která vede obchod do Cařihradu, Smyrny a Egypta, a 27 obchodníků ve skle. Sklárny jsou nyní v Hajdě, Horní Chřibské a Nové vsi Chřibské.

O *Robečské* sklárně hrabat Kouniců na panství Nový zámek přestati jest nám na oné pochvalné zmínce Balbínově z roku 1675, že vyráběná tu skla průhledností a leskem téměř křišťálům se rovnají; všechno pátrání po dalších osudech huti té nemělo žádného výsledku. Při tomto důležitém závodu cítíme my bolestně nedostatečnost svojí práce.

Na panství Rumburském založil prý r. 1680 Jan Kašpar Kittel pocházející z Šumburku (dom. Smržovka) u Georgenthalu sklárnu *Rollhütte*.[55]) Též o huti *Sebuzínské* (dom. Keblice) máme toliko po ruce zprávu Balbínovu z r. 1675.

[47]) Ibidem 277.
[48]) Paudler 29.
[49]) Schebek 285.
[50]) Schebek 284.
[51]) Smržovský reskriptní protokol II, 831.
[52]) Schebek 15, 16, 18, 19, 21.
[53]) Nordböm. Excurs. 8, 271.
[54]) Ibidem 8, 269.
[55]) Schebek 61.

Na Děčínsku známa jest sklárna v *Eilandě* na samých hranicích saských. Hrabě Maximilian Thun dal ji roku 1675 skrze hutmistra Jiříka Gundelachbeckera z Almerody v Hesích zříditi. Hut ta zřízena v stodole hamerního statku Eiland; panství objednalo dle udání hutmistra potřebné materialie a zaplatilo řemeslníky. Gundelachdecker měl pec na polena zříditi, aby velké tabulové sklo děláno býti mohlo. Krom obyčejného skla mělo se i křišťálové vyráběti. Hutmistr měl potom 7 schopných tovaryšů, z nichž by nejméně jeden velké tabule dělal, dva kutily, dva popeláře a dva učedníky najmouti a udati, jaké druhy a kolik by se vyráběti a jak prodávati mělo. Slíbeno mu, že dostane 12 zl. týdenního platu, 1 vědro piva a co si sám jako jiný tovaryš prací od kusu vydělá.[56]) Vyhovuje této smlouvě oznámil Gundelachbecker, že od kopy skla se platí 16 tolarů, od 100 sprostého skla 9 kr., od kopy zrcadlového skla 12 kr.; 400 sprostého skla prodává se za 1 tolar, truhlice obsahující 42 kop zrcadlového za 25 zl. Pro Eilandskou hut mohou prý se však toliko výrobní a prodejné ceny skláren ve Falknově a Chřibské vzíti, po nichž bude pátrati. K dělání křišťálového skla žádal o 20 liber boraxu a 6 liber vinného kamene. Odesílaje dne 31. července 1675 objednané sklenice »mützel a polelch« hraběcímu písaři Jiříku Stolzovi, oznamoval hutní písař Mich. Hammer, že sklenice z hnědého skla jdou velice na odbyt; kdyby si pan hrabě něčeho v této barvě přál, aby jenom to oznámil; dáť prý ještě jeden kadlub takového skla udělati. Zboží modré barvy umí prý též dělati, ale potřebuje k tomu kobaltu, který se v Čechách nenachází, nýbrž jenom u města Schneeberga v Sasích; bez dovolení však kurfirsta nesmí se do Čech prodávati; cent stojí 9—12 tolarů. Krom toho vyráběny zde dle vůle vrchnosti mističky, sklínky, láhvičky a sklenice na cukr. S velkými tabulemi učiněn pokus, ale nechtělo se to s nimi hrubě dařiti, při tažení praskaly. I regálová kolečka dělána; hutmistr myslil, že pro nedostatek popelu v tom horku sotva 1200 kusů bude moci zhotoviti, spíše prý tabulí. Též kupci nescházeli. Mathes Tomáš z Prýšku, obchodník ve skle, přihlásil se, nabízel však za truhlici malých koleček toliko 5 zl. a za 4 svazky bratrských koláčů chtěl 1 kopu malých. Kašpar Knechtl podával za malá kolečka 4 tolary, za bratrské koláče 8 tolarů a za zrcadlová kolečka 15 tolarů; ale za tak nízkou cenu jich nedostal. Ježto jistý sklenář z Drážďan vypravoval, že u nich truhlice zrcadlových koleček nejinak než za 20 tolarů se platí, měl hutní písař za jisté, že pro blízkost Eilandské huti obchod s ním se uzavře. Jiná nesnáz povstala pro vrchnost, když po roce hutmistr nepohodnuv se s písařem výpověď dal a ze zlomyslnosti pec rozbil. Již dne 4. února 1676 uzavřel hrabě Maximilian Thun s Krištofem Pietschem z Roderschitz smlouvu, dle níž tento co nový hutmistr do Eilandu přijat jest se služným svého předchůdce a se závazkem, že pec na polena nejdéle v 6 nedělích vystaví a veliké tabule jakož i křišťálové sklo dělati bude. Za tou příčinou sestaven tarif, co se od každého druhu zboží platiti bude;[57]) ze seznamu toho vidíme, že se zde dělaly i knoflíky. Gundelachbecker dával

[56]) Příloha LI.

[57]) Příloha LII. a archiv Děčínský D/34.

novému hutmistru svědectví, že jest upřímný, věrný člověk, ve svém umění dobře obeznalý, který všady dobře obstojí. Jenom o jeho způsobilosti k stavbě pece pochyboval, protože nikde nic podobného nedělal; v Ensau byl prý při tom, ale dílo vedl jiný. On Gundelachbecker že měl v úmyslu, pec na 8 kadlub vystavěti, z nichž by čtyři byly na zrcadlová kolečka po půl truhlici, 2 kadluby na malá kolečka a 2 na tabule. Též Adam Schindler ani prý takové pece neviděl. Všichni prý mu dosvědčí, že takové pece nikdo v Čechách, Rakousích a na Moravě nedovede. Avšak stavba pece přece tak pokračovala, že dne 12. března 1676 pec byla hotova a dne 13. t. m. vytopena býti mohla; tovaryši očekáváni dne 12. a 13. t. m., a osvědčí-li se pec a kadluby, mělo dne 24. března s děláním skla počato býti. I s křišťálovým sklem chtěl nový hutmistr zkoušku učiniti, žádal jenom, aby mu vinný kámen a saliter koupeny byly; též mydlářský louh jest prý k popelu dobrý příměšek a měl mu, možná-li, koupen býti. Hutmistr Pietsch chtěl dělání sprostého skla nechati a vzal tudíž svého bratra, který tabulové sklo a kolečka dělati uměl, k sobě. Hrabě Maximilian Thun potkav jednoho tovaryše z Heidelbachu, vybídnul jej, aby se do Eilandu přestěhoval; ale tento vymluvena učinil se tím, že v Heidelbachu má ženu a děti a že nejdéle v 8 dnech po letnicích v tamní sklárně pec vytopena bude; že se tudíž nemůže vzdáliti. Dne 5. prosince 1677 nabízeli se 2 skláři z huti Dokské, Pavel Rosenbaum a J. Blimel, do práce v Eilandě, protože v Doksech jenom ještě 8 dní pracovati se bude. Pod mistrem Pietschem vyráběly se zde baňky k pouštění, rozličné retorty, sklenice s vysokými nohami, knoflíky, křišťálové sklo a pro hraběte 4 sloupce. V červnu r. 1676 navštívil Drážďanský kupec ve skle hut Eilandskou, chtěje něco kopového či bílého skla a jiné zboží, v kterém obchod vede, koupiti. S tabulemi byl spokojen, jenom dvojky a trojky byly tuze malé a sklo na kolečka, které právě dělali, chatrné. Po odstoupení Pietsche r. 1680 jmenoval hrabě Thun dosavadního popeláře Jana Thalmanna z Rejnovic s předešlými podmínkami svým hutmistrem v Eilandě. Ale Thalmann a jeho švakr, Kristof Jäger, oddali se pití a nadělavše dluhů utekli s panství, pece na polena ani nevystavivše. Všechno dopisování s hejtmanem Libereckým a doprošování u hraběte Frant. Ign. Gallasa, by Thalmann a Jäger svým povinnostem dostáli, zůstalo marné. V té tísni obrátil se hrabě na sklenáře Natanaela Spodta v huti Pauerhütten na panství sv. Kříže, by udal, co a jak se má udělati. Spodt žádal kamení a 2 vozy hlíny Benešovské na opravu pece; výtažná pec musí znova postavena býti, v chladící peci třeba roury vypraviti. Dá-li panství pec na žárové dříví zaříditi, zůstane Spodt hutmistrem, zřídí-li se však tak, jak byla dříve, nemohl by on zůstati. Na čem se hrabě usnesl a vůbec, co se s hutí dále dělo, není známo.[58])

Teprva na počátku našeho století stal se zase pokus o založení huti sklenné na Děčínsku. Aug. Seidl, získav doly na kamenné uhlí *u Bechlejovic*, chtěl jím sklennou pec vytápěti. Žádost jeho u krajského úřadu v Litoměřicích přišla vstříc snahám vládním, by vytápění pecí místo drahého dříví uhlím se

[58]) Akta archivu Děčínského D/34.

dálo a tak úpadek tohoto průmyslu se zamezil, a tak roku 1804 bez námitky povolena. Sklárna byla tedy zřízena, ale nové topení se neosvědčilo a hut zase brzy zašla.[59])

V Loketském kraji jmenuje Balbín sklárny *u Vnače* za Jirkovem a *v Breitenbachu* za Jáchymovem; ale nedošly nás žádné jiné zprávy o nich. Jak R. Dotzauer roku 1821 poznamenal, stál takový závod i severně od Silberbachu (dom. Kraslice), řečený *Nuancyhütte,* patřící Jos. a Ign. Keylwerthovi, kde se dobré tabulové sklo dělalo, ale zašel prý pro nedostatek dříví.[60])

Královští místodržící zmiňují se ve svém výnosu ze dne 28. února 1710 o tom, že v královském městě *Mostu* zrcadlové a jiné sklo velice umělc broušeno a řezáno bývá.[61]) My pro tento ojedinělý výrok žádných jiných dokladů nemáme.

Když město Tachov s vesnicemi pro účastenství v povstání českém nejvyššímu Janu Filipovi Husmanovi z Namedy a Riolsburgu roku 1623 prodáno bylo, zřídil tento, nechav hut svou, kterou měl na statku Dvory, pro válečné doby zajíti, novou sklárnu v *Tachovském lese*, nejspíše u *Paulusbrunnu.* Náklad na stavbu vypočten na 315 zl.; pro hutmistra a každého z 8 tovaryšů počítány 3 zl. týdenního platu, pro 3 kutily po 1 zl., 2 popeláře 2 zl., 2 dřevaře za 10 sáhů jednomu 1 zl. 15 kr., za písek a sůl 1 zl. = 35 zl. 30 kr. Výroba šacována týdně na $1^1/_2$ libry a $13^1/_2$ truhlice koleček v ceně 54 zl., tak že by 18 zl. 30 kr. užitku týdně zbylo. Při odhadnutí panství šacována hut za 300 zl. Ale když dříví brzy došlo, musila se hut zastaviti, ač se hned na to pomýšlelo, závod ten do vzdálenějšího místa přenésti. Roku 1668 placeno tu za 2000 prohledacích koleček 31 zl. 10 kr. (1 truhlice = 4 zl. 30 kr.), za truhlici malých koleček 13 zl. 20 kr. (100 = 13 zl. 60 kr.), truhlici špatných koleček 4 zl. Roku 1765 stěžovali si Bärnavští v Bavořích na pustošení lesa sklárnou Paulusbrunnskou. Pod vládou hrabat Losy a Windischgrätzů vzrostl počet skláren znamenitě: roku 1763 za hraběte Adama Filipa Losyho zřízena hut *Neulosimthal* a pronajata Františku Kohlerovi, od něhož se též hutí Kohlerovou nazývá; platil z ní 130 zl. ročně. *Inselthalskou* sklárnu založil roku 1776 Ant. Zach. Fuchs a držel ji co nájemce ještě roku 1781; roční plat obnášel 140 zl. Po něm převzal hut tu 1782—88 Frant. Kohler, který zároveň hut Paulusbrunnskou za 180 zl. najatou měl. Jmenovaný Fuchs založil nejspíše též sklárnu *Goldbašskou,* ježto tato až posud Fuchsova hut se nazývá; soudíc dle ročního platu 500 zl., byl tento závod ze všech uvedených největší; až do roku 1785 měl ji Jan Kašpar Lenk a jeho manželka Barbora v nájmu. Schaller uvádí na Tachovsku 5 hutí a 2 řezáče skla v Bezdružicích a Stroblu. Hut *Wittichsthal* nazvána tak po Windischgrätzském radovi Karlu Wittichovi († 1821); *stará* a *nová knížecí hut*, *Nová Windischgrätzská* a *Sorghof* založeny po roce 1784 od Windischgrätzů. Krom toho jsou tu ještě

[59]) Ibidem B/10.
[60]) R. Dotzauer, Grasslitz 31.
[61]) Příloha LXXII.

2 pateříkové huti v *Lohhäusel* a *Tři Sekery* a brusírny v Sorghofu, Aglaienthalu a Galtenhofu.[62])

Se statkem *Waldheimem* zabavena i tamní sklenná hut Linhartu Colonovi z Felzu. Potom drželi statek falcští šlechticové Jiří, Krištof Bedřich z Satzenhofu, teprva roku 1650 ujal se ho královský fiskus a postoupil jej Anně Majdaleně z Bukvic, jinak Bokové, rozené Kfelířce z Sachsengrünu za 25.000 zl. na srážku jejích pohledávek per 85.000 zl.[63]) Od ní koupil statek Zdeněk V. z Lobkovic, nejvyšší kancléř český, a spojil jej se statkem Neustadtem. Za těch neustálených poměrů hut nejspíše zašla. Teprva ke konci 17. století zřízena znova. Jan Kollhauf, sklář z Nemanic, vypočítal náklad na toto zařízení, bude-li se dělati tabulové sklo, sklo do kočárů, na 286 zl. 45 kr. Bude-li vrchnost sklárnu sama zakládati, bude to týdně 19 zl. 11 kr. státi. Pro sebe žádal Kollhauf krom platu co jiný tovaryš deputát 10 měr žita, 3 míry pšenice, 3 míry ječmene, $^1/_2$ míry hrachu a krmení na 3 krávy či v penězích asi 40 zl. Bude-li se ročně 36 neděl pracovati, budou výlohy 19 zl. 11 kr. × 36 + 40 = 730 zl. 36 kr. obnášeti. Ježto však týdně se může udělati:

5 truhlic koleček à 3 zl. 45 kr. = 18 zl. 45 kr., a odečte-li se
plat tovaryšům od truhlice 1 zl. 45 kr., zbývá čistého . . 10 zl.
450 svazků bílého skla (26 svazků = 100 kusů) à 3 zl.
= 22 zl. 30 kr., a ježto se od 26 svazků platí dělníkům
30 kr., zbývá čistého . . . . . 13 » 51 kr.
234 svazků zeleného skla à 90 = 8 zl. 46 kr.; tovaryšům
dává se od svazku 1 kr., zbývá čistého . . . . . 14 zl. 52 kr. 2 d.
činí dohromady užitku týdně . . 28 zl. 53 kr. 2 d.

a tedy za 36 neděl užitku 1040 zl. 31 kr. Odečte-li se od toho
roční výdej per . . . . . 730 » 36 »
zbývá výnos . . 309 zl. 55 kr.

Sklář se nabízel, že bude též dělati křišťálové a kostní sklo; libra křišťálového skla stojí 1 zl. 30 kr., kostního 1 zl. 45 kr.; dělníkům se dává od prvního za libru 30 kr., od druhého 45 kr. Pronajme-li vrchnost hut, chtěl ji co nájemník převzíti a první rok 200 zl., následující 250 zl. z ní platiti. S dobrou se poradivši zvolila vrchnost druhou nabídku a pronajala hut Janovi Kollhaufovi. Po jeho odstoupení roku 1709 pronajata hut Janu Götzingerovi z Cvikavy v Bavořích. Tomuto bylo zaručeno tolik dříví pro hut k palivu a na popel, kolik toho lesy dovolují. Takové dříví měli přísežní myslivci hutmistrovi za slušnou cenu vykázati, ale při tom všechno dříví na prkna, šindele, k stavbě a jinak vhodné pro panství ponechati; ležaté, nahnilé dříví, pahejly a nálomy směl na popel bráti. Hut se mu pronajímá s těmi poli a lukami, které u ní jsou; ale nových přidělati není mu dovoleno. Dobytka smí v letě tolik chovati, kolik ho v zimě držeti může. Za škody, jež by neopatrností jeho lidí vznikla, vázne nájemce. Ježto sklárna dosud od kr. cla dotknuta nebyla, jest naděje, že i na dále tak bude; kdyžby se však clo z jejích výrobků vybíralo, dohodne se hutmistr a panství o při-

[62]) Stocklöw, Tachau 196, 261—3 a akta archivu Windischgrätzského v Tachově.
[63]) Bílek 100.

měřené nesení tohoto břemene. Dříví, popel a salejka jsou jen pro tuto sklárnu určeny a nesmí se k jiným účelům obraceti, tím méně cizím prodávati. Co nájemné určeno 10 zl. týdně. Když však očekávání, co se cla dotýče, se nesplnilo, nýbrž toto se od hutmistra ze všech přes hranice jdoucích věcí vyžadovalo a když toto od roku 1715 počínajíc rok od roku rostlo (do r. 1718 obnášelo 128 zl. 17 kr.,[64]) chtěl hutmistr závod na bavorské pomezí přenésti. Tím odpadlo by prý všechno clo v Schönwaldu a též by se mohlo k huti panské pivo brátí, co dosud pro hranice zemské činiti se nemohlo. I vyhledával toho Götzinger u knížete Lobkovice, načež tento výnosem ze dne 11. července 1714 nařídil, by hutmistr patřičný rozpočet předložil. By jasné, bílé sklo děláno býti mohlo, objednáni brusič a řezáč skla. Mezi tím vyjednáváním zemřel kníže. U nástupce jeho Filipa Lobkovice obnovil Götzinger, předkládaje rozpočet na 204 zl. 55 kr., dne 11. června 1718 svou dřívější žádost. Přenesení to, tak doporučoval Götzinger svůj návrh, stalo by se velice lehkým, kdyby kníže Vavřincovi Reberovi za jeho hamr v Bavořích podobný pozemek, třeba starou hut s pozemky ve Waldheimu postoupil. I z následujícího roku 1719 máme podobnou žádost hutmistrovu; za těch 10 let nájmu zaplatil prý 3500 zl. v hotovosti do důchodu, clo a akcís obnášejí prý 500 zl. a k zaopatření dříví a jiných materialií vyplatil prý ze svého 1560 zl. Tu prý není divu, že při ročním platu 450 zl. 500 zl. do důchodu zůstal dlužen, a to tím méně, ježto přede 2 roky na Kolovratském panství jenom jednu hodinu od Waldheimu nová hut byla zřízena, která mu tím více škodí, že tamní nájemce má jen skrovný plat a tudíž své zboží levněji může dávati.[65]) Více o této huti nevíme; jenom tolik se zdá býti jisto, že hut přeložena nebyla; aspoň Schaller jmenuje roku 1788 výslovně závod ten. Když potom roku 1811 kníže Frant. Josef Lobkovic statek Waldheim Markvartovi svob. pánu Kocovi z Dobrš prodal, zřízena hut ta na výrobu zrcadlového skla s 9 brusickými a hladícími závody.

Že nejspíše Husman na panství *Dvory* okolo roku 1623 měl hut sklennou, bylo již svrchu řečeno; též Kolovratové založili prý roku 1717 u samého Waldheimu, tedy nejspíše na panství Dvoreckém sklárnu. Schaller jmenuje roku 1788 ještě hut v *Schönwaldu*. Dle svědectví Balbínova stála sklárna *Sklenná hut* (kraj Plzeňský, dom. Planá) v čele českého sklářství krásou a jinými vlastnostmi svého zboží; bohužel není nic bližšího o závodu tom známo.

Na panství sv. Kříže či Újezdě Chodovém známa jest sklárna *Pauerhütte*, o níž Balbin roku 1675 se zmiňuje a z níž roku 1680 sklář Nat. Spodt hlásil se do Eilandu za hutního mistra.

---

[64]) Akta archivu Roudnického $\frac{L/5}{13.\ 35.}$ · Götzinger platil v Schönwaldu cla

roku	1713 (od dubna)	z pateříků v ceně	915	. . . . .	cla	16	zl.	21 kr.
»	1714	z pateříků v ceně	1120 zl.,	špatných koleček p. 70 zl. a 4 truhlic prohledacích koleček	»	24	»	13 »
»	1715	»	» 840 »	1 truhlice prohled. koleček, 2 truhl. špatných koleček	»	21	»	42 »
»	1716	»	» 600 »	z koleček p. 255 zl.	»	19	»	17 »

[65]) Archiv Roudnický L 5/13.

Hut *Eisendorfskou* měl hutní mistr Frant. Ondřej Eisner na 10 let najatou, přepustil ji však, protože se mu valně nevedlo a on velikou část svých věcí zastaviti musil, smlouvou dto. Eisendorf, dne 2. října 1743 svému kmotrovi Eliášovi Zahnovi s tou podmínkou, že Eisnera na 2 kadlubech ještě do příštího sv. Jiří (23. dubna 1744) pracovati nechá a jemu za odstoupení 100 zl. k rukám paní Eisnerovy vyplatí. Zahn převezme dluhy Eisnerovy u tovaryšů, vyupomíná je a potom se s Eisnerem na polovici o ně rozdělí. Vazačka Zahnova bude též sklo Eisnerovo se slamou Zahnovou vázati. Kdyby Zahn snad do příštího Jiří vyhasil a tudíž Eisner vymíněný čas na 2 kadlubech pracovati nemohl, může promeškaný čas i po sv. Jiří si vynahraditi. Ale brzy nastaly roztržky mezi oběma hutmistry; nevíme, bylo-li to příčinou či následkem toho, že Zahn Eisnerovi ony vymíněné 2 kadluby nedal a jej tak zbil, že tento ohluch a na pravou ruku ochrom. Proto žaloval Eisner u své vrchnosti a u krajského úřadu, by Zahn k dodržení smlouvy přinucen byl. Dne 22. března 1744 nařídil hraběcí úřad v Bělé rychtáři Eisendorfskému, by se Zahna optal, dá-li Eisnerovi ony 2 kadluby; bude-li se zdráhati, měl mu pohroziti, že dle rozkazu krajského úřadu do železa dán a jemu prodej skla na tak dlouho zastaven bude, až krajský úřad zápověd tu odvolá. Ale jak nová žaloba Eisnerova ukazovala, nedbal Zahn hrubě na rozkazy své vrchnosti, ba ani krajského úřadu; proto prosil Eisner, by Zahn třeba mocí donucen byl ke krajskému úřadu osobně se dostaviti a se s ním vyrovnati. Spor ten uklizen výnosem krajského úřadu ze dne 14. srpna 1744, jehož obsahu však neznáme. Hut ta nazývá se weisse Kreidenglashütte, protože se zde dělalo bílé křídové sklo. Krom těch skláren známy jsou huti v *Karlsbachu* (1805) a *Strasshütte*. Tuto poslední držel roku 1797 Ferdinand Josef von Lenk a koupil za 28.000 zl. stateček, resp. hut Novohůrskou na statku Prašilském. Schaller zná roku 1789 na tomto panství 4 hutě, pak 1 malíře skla a 1 řezáče. Nyní jsou továrny na sklo v Eisendorfu a Šmolově, pak dílny brusické a hladické v Šmolově.

Statek Mutětín zmohl se zase na dvě sklárny: *Šmausovu* hut a hut *Františkovu* či Abelovu; oba závody nesou jména svých zakladatelů hutmistrů Šmausa a Abele. Pro Šmausovu hut máme doklady z roku 1737; roku 1769 protestoval hutmistr Ign. Šmaus proti zřízení nové zrcadlové huti na Pasovských hranicích eisensteinským hutmistrem Janem Jiřím Hafenbrädlem; z této huti pocházel Mik. Tanhöfer, nájemce huti Mízavské roku 1737. Z hutmistrů huti Františkovy znám jest Křištan Ferdinand Abele, kterýžto, najav si roku 1763 zrcadlovou hut v Prašilech, svou hut sousedu svému Janu Bapt. Šmausovi postoupil. Tento, jakož i syn jeho stejného jména, stal se potom nástupcem Abelovým v Prašilech. Hut Františkova byla hut zrcadlová, krom huti Prašilské jediná toho druhu v celém království.

Panství Koutské mělo svou hut v *Nemanicích;* roku 1696 děje se o ní zmínka.

Domažlická hut ve *Fichtenbachu* známa jest nám toliko ze Schallera z roku 1789, který zde 1 mistra, 12 tovaryšů, 2 učedníky a 26 pomahačů

[66]) Akta místodržitelského archivu v Praze.

uvádí. Po prodeji panství Prašilského koupil hrabě Kinský tuto hut s okolními lesy, by odtud částečně potřeby zrcadlového skla v Sloupu kryl; od těch časů zavedena zde výroba zrcadlového skla. Brusiči skla připomínají se též v Grafenriedu.

Panství Chudenické mělo svou sklárnu u *Mezholezu*; ale roku 1746 byla již zašlá, neboť hrabě Prokop Černín nařídil, aby u Bělešova a Mezholezu, kde někdy hutě skelné stály, louka pro myslivce přidělána byla.[67])

Pěknou minulost má sklářství královského hvozdu u *sv. Anny*. Hrabě Jan Adolf Schwarzenberg, chtě na Třeboňsku hut zříditi, povolal sem r. 1669 za tou příčinou starého hutmistra od sv. Anny.[68]) Též Balbínovi jest r. 1675 zdejší sklářský průmysl dobře znám. Zde nabyl svého odborného vzdělání Michal Müller, hutmistr na Janouškově huti od roku 1671; zde započal Jiřík Frant. Kreybich svou blahodárnou obchodní činnost: nakoupiv si zde r. 1682 od hutmistra *Preysslera* trakař špatného skla, dal se s ním na cestu skrze Bavory, Solnohrad, Krajnu a Korutany;[69]) odtud pocházel Vít Kašpar Peter, nájemce huti Mízavské roku 1731. Krom Preysslerů byly tu i tyto sklářské rodiny zastoupeny: Schürer, Eisner a Gerl. Jedna větev Schürerů usadila se tu a *dvůr Schürerův* dosud nese její jméno. Z hutmistrů téhož jména jest znám Antonín Schürer v roce 1767.[70]) Roku 1715 prodal Vavřinec Eisner své chalupy řečené *sklenná, tabulová* a *pateříková hut*, bratru svému Jiříku Eisnerovi, hutmistru v rychtářství u sv. Anny, se všemi pozemky a právy, zvláště lesy pod Hartmanickou cestou za 1050 zl. Co svědek uvádí se Jan Kašpar Gerl, vrchní rychtář u sv. Anny, hutmistr z *Gerlovy huti* a otec 6 synů, samých kněží a duchovních, z nichž jeden jménem Ferdinand byl prvním farářem u sv. Anny.[71]) V sklárně *Brunsthütte* vyráběno křídové sklo a sklář Václav Hafenbrädl chtěl roku 1770 sklad téhož zboží ve Vídni založiti. Ale tamní sklenáři tvrdili, že skla toho druhu, toliko k oknům kočárů a k fasování potřebného, sotva 200 kop v ceně 400 zl. ve Vídni ročně se potřebuje a že by se tudíž takový sklad nevyplácel. Nicméně bylo gubernium ochotno Hafenbrädlovi aneb jinému českému mistru, jenž by ve Vídni sklad křídového, sklenného a tabulového skla ve velkém chtěl zříditi, povolení dáti.[72]) Roku 1788 uváděl rychtář v Zhůři ve známost, že dle oznámení krajského úřadu Matěj Grabmiller ze Stachova s ovdovělou hutmistrovou Rosalií Adlerovou v stachovském rychtářství poblíž lesů Ždikovských na svém tak řečeném Voldřichově statečku hut zříditi hodlá. Proti tomu podal Frant. Denk, hutmistr z Filipovy huti, z ohledu na své 2 blízké sklárny protest; výsledek není znám.[73]) Nejspíše jest to počátek sklárny páně Schmidovy u Stachova. Schaller zná r. 1790

---

[67]) Archiv J. Hradecký.

[68]) Schwarzenberský archiv A. 6 G$^{\xi}$ 1a.

[69]) Schlesinger, Reisebeschreibung eines deutschböhmischen Glasschneiders (Mitth. des Vereins f. d. Geschichte d. D. in Böhmen VIII. 220).

[70]) Schebek 51, XXIX.

[71]) Schwarzenberský archiv I. 1P. 2b; Trajer, Diöcese Budweis 490.

[72]) Schwarzenberský archiv IV. Kβ 4g.

[73]) Ibidem I. 6 G$^{\xi}$ 1c.

v královském hvozdě 10 sklenných hutí s 9 mistry, 58 tovaryši, 15 učedníky a 187 pomahači; potom 2 mistry, 8 tovaryšů a 3 učedníky brusických, kuličnických, řezáckých a malířských dílen. Patrně zahrnuje do toho počtu i hutě Prašilské.

Na *Eisensteinsku* vyráběla sklo dávno před tím, než toho statku koupí nabyla, rodina Hafenbrädlů. Roku 1732 připomíná se Jan Jiřík Hafenbrädl hutmistrem v Eisensteině. Když tento roku 1769 na bavorských hranicích zrcadlovou hut zříditi chtěl a hutmistři Ferd. Krišt. Abele a Ignác Šmaus tomu na odpor se postavili, zamítlo gubernium, chtíc pokrok a zmahání se průmyslu podporovati, jejich námitky a vyhovělo jeho žádosti; myslíme při tom na založení huti v *Debrníku*. Roku 1771 koupil jmenovaný Hafenbrädl, měšťan v Plzni, statek Eisenstein za 26.000 zl., roku 1776 založil a nadal faru tu v Eisensteinu pro světské duchovní. Po smrti Jana Jiř. Hafenbrädla, který pro své zásluhy o povznešení českého sklářství do stavu šlechtického povýšen byl, vedla za nezletilého syna Josefa správu statku a skláren sestra jeho starší Alžběta z Hafenbrädlů. Seznam hutí z roku 1788 uvádí sklárny v Eisensteině a v Debrníku. Roku 1834 zavedli Abelovi synové v Debrníku lití zrcadlového skla, ale upustili od toho již roku 1844.[74])

Na blízkém statku Vatěticích založena hut *Annathal* s povolením gubernia od Vatětického statkáře Augustina Müllera, ačkoli okolní hutmistři a města Sušice, Strakonice a Horaždějovice proti tomu byli. Ve výnosu ukazovalo se k tomu, že v celém kraji krom jediného brusiče není žádné brusírny, řezací a malířské dílny, křemene a vápna však na statku Vatětickém hojnost; protože se Müllerovi dává povolení k založení sklárny, brusické, řezací, chladící, zlatnické a malířské dílny. Roku 1841 vyráběl Jan Lötz v Annathalu duté sklo; nyní pak dělá tu J. E. Schmid výtečné bílé lesklé křištálové sklo, anglické zboží s točeným uchem a jemnými okrasami.[75])

Poměrně pozdě můžeme sklářství a tím i kolonisaci stopovati na území dnešního statku *Prašilského*, s kterým se ještě roku 1732 v podobě dvou svobodných rycht Stodůlky a Stachov v královském hvozdě setkáváme. Ale tím utěšeněji počal tento průmysl tu zkvétati, kdežto na okolních statcích Krumlově, Vimberku a Volarech již již uhasínal. Nejstarší zmínka o huti na zdejším území děje se roku 1619. Tehda vyznal totiž Martin Zogelauer před správcem královského hvozdu Janem Goroppem von Pesslen příjmím Prents, že ještě za panování zástavní vrchnosti (1578—1616) svou sklárnu *v rychtářství Stodůlském* prodal Janovi Hassenkoppovi za 540 kop grošů, vymíniv si pouze právo předkupní pro ten pád, kdyby Hassenkopp neb jeho dědici hut někdy prodati chtěl. K huti nepatřily žádné vlastní pozemky ani pastviny a Hassenkopp platil toliko činži za popel každý termin po 1 tolaru. Aby lépe obstáti a chléb si vydělati mohl, postoupeno mu roku 1617 s dovolením císaře Matiáše a české komory kus v královském hvozdu za roční plat 30 grošů. Též směl vody,

[74]) Ibid. I. 6 G$^{\xi}$ 1a, II. 6 G$^{\xi}$ 1e.
[75]) Lobmayer 189.

která na pozemku Šebestiana Schrettera vznikala, k své potřebě užívati.[76]) Ale ježto více o této huti žádná zmínka se neděje, zdá se, že pohromy války třicetileté nepřečkala. O trvalém usazení se sklářského průmyslu na Prašilsku možná teprva roku 1732 mluviti. Roku tohoto prodala ovdovělá kněžna Eleonora z Mansfeldu, paní panství Horaždějovského a Hornokrušeckého a dvou rycht v královském hvozdu Stodůlky a Stachov, Janu Jiříkovi Hafenbrädlovi, hutmistru eisensteinskému, pro jeho syna Josefa kus lesa v Stodůlském rychtářství v revíru Hohenstegen za 2500 zl. a dovolila mu, by si zde sklárnu, mlýn a pilu pro svou a svých lidí potřebu vystavěl. Svůj dobytek směl na pastvu na vykázané místo u bavorských hranic honiti. Za to byl povinen bráti pivo a kořalku od panství a dávati roční plat 25 zl.[77]) Jest to počátek huti dosud stávající *v Hůrce*, vůbec *české* zvané. Proti tomuto prodeji protestovalo všech osm svobodných rycht v královském hvozdě i s hutními mistry u sv. Anny roku 1732, kteří odvolávajíce se na svá privilegia, která jim výlučné právo na honitbu, pastvu a užívání lesa zaručují, na zkrácení svých práv stížnost si vedli. Hutmistři od sv. Anny, kteří dosud popel kdekoliv brali, viděli se ve své existenci ohroženi, když kus lesa novému hutmistrovi k výlučnému užívání se přepouští. Ale i zemi a státu špatně prý se tím poslouží, že se pomezní lesy založením huti a jiných domů pohubí a tak i příležitost dá k obcházení královského ungeltu a hraničního cla. Ale námitky ty nenalezly na patřičných místech očekávaného povšimnutí, když kněžna Mansfeldová ukázala, že hut ta daleko od bavorských hranic vzdálena jest, že jest neobmezenou paní oněch dvou rychtářství a že tudíž i zcela svobodně s nimi nakládati může.[78]) Listem daným dne 18. května 1747 postoupil Jan Jiřík Hafenbrädl českou hut v Hůrce i s kusem lesa za 4000 zl. svému mladšímu synu Ignácovi s tím podotknutím, že tento 1000 zl. co otcovský a mateřský podíl z kupní ceny sobě sraziti a 1000 zl., pokud otec žije, bez úroku si ponechati může. Těchto tisíc zlatých má se buď otcovi, kdyby se mu špatně vedlo, vyplatiti aneb po jeho smrti, nebude-li podíl každého dítěte 2000 obnášeti, do jeho pozůstalosti vyplatiti. Zbývajících 2000 zl. má s 5% súrokovati a proti pololetní výpovědi spláceti. Krom toho vymínil si starý Hafenbrädl, že, pokud žije, křemen od huti bráti, jej tlouci a ke své huti odvážeti bude.[79]) Když roku 1764 vichřice v lesích šumavských strašně řádíc velikých škod nadělala, vystavěl r. 1766 Hafenbrädl s povolením vrchnosti druhou hut *v Nové Hůrce*. Motivoval žadost svou tím, že vítr mu v koupeném lese velikou škodu udělal, že jest to nemožné ty polomy k staré huti dovážeti a že sklo dosud jde na odbyt. I pro tuto hut vymíněn odbyt panského piva a kořalky.[80]) Hut tato jmenována později Lenkova hut. Když ty polomy spracovány byly, žádal roku 1769 Ig. Hafenbrädl hraběte Josefa Kinského o prodej komorního lesa u Eisenšteinu, který od ostatních lesů oddělen byl, a nabízel se, že tam hospodu vystaví a v ní

[76]) Příloha XLII.
[77]) Listina v archivu knížecím v Dlouhé vsi sub VI. Gᵉ Nro. 1a.
[78]) Ibid. I. 1P. 2b.
[79]) Tamtéž I. 5AU 1h.
[80]) Ibidem VI. Gᵉ No. 1b a I. 6Wᵅ 1b.

panské pivo čepovati bude. Hrabě byl k tomu ochoten, jenom žádal napřed, by hutmistr takový revers položil. Roku 1778 postoupil Hafenbrädl se svou manželkou Marií Annou synu svému Janu Jiříkovi hut svou v Hůrce i s lesem, poli, lukami a pastvišti za 4000 zl., z nichž si tisíc zlatých co otcovský podíl poraziti mohl. Kupující zavazuje se, že svým dvěma bratrům Frant. Ignáci a Felixovi byty vystaví, jim nějaké pastviště, louky a pozemky dá, by si mohli krávy a dobytek držeti a obilí seti, a že je i dřívím k pálení a svícení zaopatří. Odstupujícímu otci bude týdně 2 zl. dávati. Daně císařské a platy panské z celého statečku obnášely ročně 68 zl. 20 kr.[81]) Na vykázaném místě založil Felix Hafenbrädl hut *Hohenstock*. Smlouvou ze dne 24. dubna 1778 dostal druhý bratr Frant. Ignác Hafenbrädl hut v Nové Hůrce. Najav si Heraleckou sklárnu, prodal František Ignác listem ze dne 21. března 1793 svou dědičnou hut v Nové Hůrce Ferdinandovi Josefovi von Lenk, hutmistru v Strasshüttě, i s vepřovým dobytkem, domácím a hospodářským nářadím, obilím, slamou, senem a otavou za 28.500 zl. Prodávající hutmistr zavázal se při tom, že matce své Marii Kláře vyminěné a na statečku Novohůrském pojištěné 2 zl. týdně sám vypláceti bude. Lenk se sám podvolil dávati staré hutmistrové 2 vozy sena a jeden vůz otavy ročně zdarma. Ježto však příspěvky na daně, kostel a školu mezi oběma bratry byly sporné, žádal dne 14. března 1797 Jan Jiří Hafenbrädl krajský úřad, by onen odprodej neschválilo. Jak to dopadlo, není nám známo. Od tohoto Lenka vzala svůj počátek hut *Ferdinandsthalská*, nesouc jeho jméno. Když roku 1778 opět vichřice mnoho stromů v lesích pokácela, žádal hutmistr Ignác Hafenbrädl o povolení k stavbě *třetí huti*, dokládaje, že pro močálovité cesty není možné povalené dříví k staré huti voziti. Hrabě Kinský svolil k tomu listem ze dne 24. dubna 1778, připomenul však, aby hutmistr s lesy tak hospodařil, by budoucně hutě ty stále vedeny býti mohly.[82]) Ignác Hafenbrädl, hutmistr v Hůrce, a jeho synové Frant. Ignác, Felix a Jan Jiřík vystavěli tu svým nákladem kostel a hřbitov, které dne 21. září 1789 byly vysvěceny.[83]) Nástupcem Felixovým stal se hutmistr Josef Hafenbrädl. Roku 1792 chtěl od panství Prašilského kus lesa řečený Kašparova šachta koupiti a tu hut založiti.[84]) Války francouzské ohrožovaly i tyto závody; proto nabízeli Josef a Jan Jiří Hafenbrädl své tři hutě, příjmím české, s pozemky per 2222 jiter 54 čtverečních sáhů knížeti Josefu Schwarzenbergovi, který mezi tím pánem statku Prašilského se stal, za 79.000 zl. ke koupi. Když kníže za hut Josefovu 20.000 zl. a za hutě Jana Jiřího 40.000 zl. podával a více dáti nechtěl, zakročil Jan Jiří u gubernia o dovolení, by 160.000 sáhů dříví na potoku svého území, pak na Kisslingbachu a Votavě do Prahy plaviti a tak speněžiti směl. Ale k tomu to více nepřišlo. Roku 1800 koupil totiž českou hut v Hůrce Ferdinand Abele,

---

[81]) Ibidem L 5AU 1h.
[82]) Ibidem L 5AU 1h.
[83]) Ibid. VL G^{s} No. 1c.
[84]) Trajer 882.
[85]) Knížecí archiv L 6W$^{\alpha}$ 1b.

továrník zrcadlového skla, za 42.000 zl. Lenk pak, jsa rytíři Adolfu Zwanzigerovi v Normberce 20.240 zl. dlužen, prodal hut svou s francouzskou pecí roku 1803 sirotkům Ferdinanda Abele za 32.000 zl. Tak se octly dvě hutě v rukou Jiříka Krištofa Abele; jednu hut držel Josef Hafenbrädl, pokud víme, až do roku 1812, potom i tato k ostatním přikoupena. Josef Krištof Abele přistavěl v Hůrce r. 1819 ke kostelu věž a založil roku následujícího prostrannou kapli sv. Kříže s rodinnou hrobkou. Dosud vyrábělo se na těchto hutích rozličné duté sklo, které od řezáčů a brusičů v Hůrce usedlých hned šlechtěno bylo. Jan Rosenauer, brusič skla, vedl obchod s takovými broušenými a řezanými sklenicemi na pivo a víno odtud do Řezna; roku 1795 jda si pro nové objednávky a veza větší partii zboží s sebou, dal si vystaviti průvodní list. Noví majitelé dělali zrcadlové sklo, zřídili v Nové Hůrce továrnu na zrcadla a založili zde, ve Ferdinandsthalu a v Hůrce zušlechtující závody. Roku 1842 stal se v Nové Hůrce pokus líti zrcadla místo dosavadního foukání, ale po 2 letech způsob ten zase zanechán. Na žádost bratří Václava a Antonína Víta Abele sepsán a odhadnut statek jejich roku 1849. Našlo se: Nová Hůrka s továrnou a leštícími závody, Ferdinandsthal s brusírnou na zrcadla, Hůrka s kostelem, hřbitovem, hrobkou, lokalií i školou, pak s brusickým, hladícím a pokládacím závodem; stateček Starohůrský, sestávající z obydlí a hospodářských stavení, skláren *Laturnerhütte* a Hohenstock a stateček Eisnerův, v celku 2804 jiter 1490 čtverečních sáhů v ceně 188.900 zl. 59 kr. Majetek ten koupil roku 1852 kníže Karel Antonín z Hohenzolleru.[86])

Mocný podnět dostal sklářský průmysl na Prašilsku tím, že r. 1749 hutní mistr Vavřinec Gattermayer, měšťan Nového města Pražského, od knížete Jindřicha Mansfelda statek ten koupil za 23.000 zl. Jako v dřívějším pádu protestovali i tentokráte králováci jakož i hutmistři od sv. Anny proti tomu prodeji. Gattermayer chce prý založiti sklárnu a vařiti pivo; to že však jest proti jejich starým svobodám a právům, obmezujíc je v jejich živnostech. Ale jako dříve tak byli i nyní se svými žalobami výnosem ze dne 9. listopadu r. 1750 odmítnuti, protože Gattermayer i Mansfeld byli neobmezení majitelé téhož statku a Gattermayer co měšťan Pražský měl právo nabýti takového statku. Gattermayer založil roku 1752 tu, kde nyní vesnice *Prašily* stojí, dvě sklárny, jednu na vrchu, horní, a druhou dolejší a stal se tak zakladatelem tohoto místa. Když roku 1754 císařovna Marie Terezie v Čechách meškala, vyžádal si Gattermayer, chtě své sklárny na zrcadlové huti přeměniti a brusické a hladické závody zříditi, u ní slyšení a prosil o půjčku 10.000 zl. z komerční pokladny. Takový kapitál chtěl třemi ze sta súročiti a po třech letech po tisíci zlatých splatiti; mezi tím chtěl hrabě Josef Kinský za něj se zaručiti. Když krajský hejtman listem ze dne 3. prosince 1754 od Gattermayera bližší vysvětlení stran zamýšlené půjčky, připověděného rukojemství hraběte Kinského a ostatního jmění hutmistrova si vyžádal, vyhověno, jak se zdá, přání tomu.[87]) Gattermayer přeměnil hořejší sklárnu v zrcadlovou hut a zřídil malou brusírnu.

[86]) Ibid. IA 6Gč 3—4; II. 6Gč 1g; Trajer 882.

[87]) Knížecí archiv I. 6Gč 1b.

Hrabě Kinský, převzav rukojemství, odebíral za to odtud zrcadlové sklo pro své továrny na Sloupsku. Roku 1756 založil Gattermayer u dolejší sklárny kapli, v níž v neděli a ve svátek kapucín z kláštera Sušického mši sloužil. Zrcadlovou hut spravoval Gattermayer sám; dělala se v ní zrcadlová skla 10—15″ 24—26″ a tak zvané židovské míry, jednoduchá a dvojitá.[88]) Dolejší sklárnu pronajal Josefu Ignáci Eisnerovi. Vavřinci Schedelbauerovi, který jeho jedinou dceru Marii Alžbětu pojal za ženu, vykázal Gattermayer roku 1757 kus lesa na novou hut. Tento pokácel les a vystavěl vlastním nákladem sklárnu *Grünbergerhütte* zvanou s dvorcem; zároveň spravoval sklárnu *Neubrunn*, kterou Gattermayer tehda vystavěl, po 11 let (1752—63). Podnikavost tedy Gattermayerovi nescházela, ale peněžitý výsledek nebyl příznivý; hutmistr klesal vždy hloub, až přišel na mizinu. Hrabě Josef Kinský ujal se co věřitel statku Prašilského a držel jej tři léta, až roku 1763 dražbou mu za 26.800 zl. připadl, při čemž prý hrabě se svými požadavky s více než 8000 zl. nebyl kryt.[89]) Změna ta měla pro statek Prašily blahé následky, protože nový majitel svou blahodárnou činnost k povznesení průmyslu i sem obrátil. Schedelbauerovi dal náhradu za výlohy se stavbou huti spojené per 1100 zl. a pronajal mu hut Grünberskou na 15 let za roční plat 500 zl., jejž potom, když hutmistr nemohl se držeti, na 250 zl. snížil. Sklárnu Neubrunnskou najal Františku z Rauschenfelsu na 10 roků za ročních 500 zl. Nájemce dostal všechno dříví pro hut a ku palivu, dříví stavěcí, šindele a prkna za darmo vykázané; též směl větve, jakož i ležaté špatné dříví na popel bráti.[90]) Ale podniky ty se nedařily; Schedelbauer zůstal vrchnosti 2886 zl. 34 kr. dlužen a nemaje odnikud nákladu musil vyhasiti. Ve své žádosti na císaře ze dne 5. listopadu 1771 udával, že 20 let byl samostatným mistrem a svým důmyslem vlasti, vynalezením mnoha barev, prospěl. Nyní, kde s ženou a 9 dětmi jest na mizině, že ředitelství panství vojenskou exekucí do domu mu vložilo, tak že ani dluhů vyupomínati nemůže. Panství nezbylo nic jiného, než roku 1778 uvedený dluh Schedelbauerův odepsati, a když huti opustiti nechtěl, mocí jej vyhostiti. Za to dostali krajští úřadové novou práci, by mu nějaké místo zaopatřili, což bylo tím těžší, že práci obyčejného tovaryše vzíti nechtěje, jenom faktorem nějakého závodu státi se chtěl, hroze jinak vystěhováním za hranice. Úřad dával mu svědectví, že byl nedbalý hospodář, zvyklý se svou zkušeností odedneška do zítřka vyjíti. Konečně se přece poštěstilo získati mu útulek v jedné sklárně.[91]) Po odchodu Schedelbauera upravena hut Grünberská na dělání zrcadlového skla. Ale i tomu podniku nebylo popřáno vyvinouti se; hut vyhořela a tak bylo zase znovu započíti. Tu přihlásil se Augustin Müller, hutmistr z Kašperských Hor, roku 1782 s nabídnutím, že shořelou hut s marštalemi a všemi staveními znova vystaví; jenom kladl podmínku, aby místo zrcadlové huti

[88]) Inventář z roku 1762 sub I. 6 G$^{\varepsilon}$ 1b. Judenmassspiegel jsou zrcadla malá tenká, bílá neb polobílá rozměru 8—10″ jako jednoduchá a 10—16″ jako dvojitá. Dává se 30 kusů do bedničky a 12 bedniček se prodává. Lobmayer 155.

[89]) Příloha CXI.

[90]) Smlouvy ode dne 2. března, 24. dubna 1764 sub I. 6 W$^{\gamma}$ 1d, f. a I. 6 G$^{\varepsilon}$ 1b.

[91]) I. 6 G$^{\varepsilon}$ 1b.

sklárnu na duté sklo a pateříky postaviti směl. Žádosti jeho vyhověl hrabě Filip Kinský výnosem ze dne 26. května 1782 s tou podmínkou, aby pateříková hut a hut na duté sklo byly pod jednou střechou a hutmistr 550 zl. nájmu ročně platil; nájem platil na 9 roků. Po vyjití smlouvy roku 1792 obnoven nájem s Aug. Müllerem a jeho synem Michalem na dalších 9 roků, ale činže zvýšena na 1100 zl., nejlepší to důkaz, že závod Müllerův prospíval.[92]) Ale když roku 1793 kníže Josef Schwarzenberg statek Prašilský koupil a zřízením Schwarzenberského průplavu a plavbou lepší speněžení dříví našel, vykoupil roku 1799 Michalovi Müllerovi jeho právo za 3000 zl. a v huti a dvorečku usazeno 28 dřevařských rodin.[93]) Rauschenfels odstoupil již roku 1769 od nájmu huti Neubrunnské, načež ji hrabě Josef Kinský Janovi Stuhlovi a Ondř. Heyssnerovi, hutmistrům z Regen, na 3 léta a roční plat 300 zl. pronajal. Ale tito nemohli se zmoci a musili již roku 1772 zhasnouti, načež hut ta více obnovena nebyla.[94])

Nedavše se nezdarem tím zastrašiti, zřídili roku 1785 František Denk a František Weeber, plavci dříví ze Schlösselwaldu, v tak řečeném Hänifbergu a Modlwaldu sklárnu na duté sklo s jednou pecí a 3 chalupami. Hut ta nazvána podle hraběte Kinského *Filipova hut*. Smlouvou ze dne 31. srpna 1785 byla hut ta oběma podnikatelům na 9 roků s tím povolena, aby první rok 150 zl., druhý 200 zl., třetí 250 zl., 4—5 rok 300 zl., šestý 350 a 7—9 rok 400 zl. ročně z ní platili. Náklad se stavbou spojený ve výši 800 zl. měl se od nájmu srážeti. Hutní dříví vykazováno jim v panských lesích. Pro podnik byl již to špatný začátek, že dne 10. září 1785 Weeber ze spolku vystoupil a roku 1787 Denk si Kašpara Breita za podnájemce vzal. Breit a jeho žena Walburka měli 2100 zl. svého jmění a 774 zl. vypůjčili si od sklenářů v Pranfeldu, Reichenbergu a Zwieslu. Když se Breitovi dařiti nechtělo, vzal si r. 1789 společníka Jakuba Wintra. Změnami těmi nemohlo se podniku pomoci, protože noví společníci neměli potřebných peněz a proto místo zkušených tovaryšů učedníky si vypomáhali. Nezdravým těm poměrům učinil hrabě Filip Kinský tím konec, že roku 1790 hut bratřím Ignácovi a Josefovi Eisnerům na 15 let pronajal; prvních 7 let měli platiti 300 zl., ostatních 8 let 400 zl. ročně. Eisnerové opravili hut nákladem 60 zl. 15 kr., kupovali salejku z Uher a povznesli znamenitě sklárnu. Ale působení jejich zmařeno válkami francouzskými, kde obchodní spojení bylo přerušeno a odběratelé sami všelijak na mizinu přivedeni. Tak měli Eisnerové ve Florencii 2732 zl. 15 kr. a v Neapoli 2524 zl. 52 kr. $^1/_2$ d. pohledávati, ale žádnou naději, že by peníze dostati mohli, protože obchodníci tamní od Francouzů o své jmění připraveni byli Za těch okolností přišlo jim nabídnutí nového majitele statku, knížete Schwarzenberga, aby mu hut za 3600 zl. prodali, jako na zavolanou. Tak zrušena i tato sklárna a obydlí osazeno 14 rodinami dřevařskými.[95])

---

[92]) Ibidem.
[93]) IA 6G$^{\beta}$ 2.
[94]) I. 6G$^{\beta}$ 1b.
[95]) VI. Gβ No. 2; I. 6G$^{\beta}$ 1a, 1b, 1c; I. 6Bβ 2b; IA 6G$^{\beta}$ 2.

Zvláštní péči věnoval hrabě Josef Kinský sklárnám v Prašilech samých. Aby tyto při dodávání zrcadlového skla požadavkům továren Sloupských stačiti mohly, proměnil hrabě i dolejší sklárnu u kaple, která byla sešlá, v hut zrcadlovou a pronajal obě roku 1763 Ferdinandovi Abelovi, hutmistru Wiedersperské huti zrcadlové, na 10 let za roční plat 1000 zl. Nájemce se zavázal, že všechno vyrobené zrcadlové sklo do brusických závodů v Sloupu za smluvenou cenu v dobré, hodné jakosti dodávati bude; naproti tomu slíbil hrabě Kinský, že pro hutmistra nový byt a pro tovaryše obydlí ze svého zařídí.[96]) By výrobkům svým na trh pomohl, zakázal hrabě jako předseda obchodní kommisse výnosem ze dne 19. srpna 1763 kramářům prodej Normberských zrcadel a dal všechny na domácí zboží upozorniti.[97]) Ježto pak se dověděl, že Abele též pro Normberské kupce pracuje, ba je dříve obsluhuje než jej, nařídil svému hejtmanu Frant. Frauenfeldovi, by každému nákladu přesná specifikace odeslaného zboží s udáním, co se odesílá, kolik ještě schází a kdy to bude dodáno, přikládána byla,[98]) dodávaje, že se více planými výmluvami Abelovými o velikých zásobách v skladištích odbývati nedá, a nebude-li se jeho továrnám lépe sloužiti, že jinak si to zařídí. Když roku 1771 hutě, nevíme ani pro jakou příčinu, stály a lidé se rozutíkali, nařídil hrabě listem ze dne 3. července 1771, by se zůstalým hutníkům 25 měr žita z Budějovic přivezlo, aby, nežby se zase dělati počalo, z čeho živu býti měli.[99]) Když desítiletá doba najmu uplynula, obnovil hrabě dne 26. září roku 1772 s hutmistrem Křišťanem Ferdinandem Abelem smlouvu na dalších deset let za dřívější plat ročních 1000 zl., dal však, by se všemu nedorozumění předešlo, všechny podmínky do smlouvy. Dle těchto slíbil Abele, že všechno sklo na těch dvou zrcadlových hutích udělané v určité ceně, v dobré a vhodné jakosti, patřičné síly a barvy a podle jemu roku 1766 odevzdané a spečetěné brabantské míry, která se na takových hutích vůbec užívá, do Sloupských továren odvede. Skla ta mají o 1—2″ větší, než jméno nesou, vycházeti, protože při broušení asi tolik na nich ubude. Cena takových skel určuje se dle □″. Skla, která teprva při leštění jako špatná se ukážou, vrátí se hutmistrovi a bude se mu práce za zbytečné broušení počítati. Skla, která jsou dobrá, však při redukování předepsané míry nebudou míti, připadnou bez další náhrady nájemcovi. Abele bude kus zeleného židovského zrcadlového skla franko v Sloupě po 8 krejcarech dodávati. Redukce řečených zrcadlových skel bude se díti tím způsobem jako v Normberce; při každé dodávce podrží se s ohledem na redukci 20% obnosu zpět. K tomu přiložen konečně smluvený cenník, jenž nám nejlépe ukazuje, jaké zboží se tu dělalo; proto podáváme jej v příloze.[100]) Ježto rozpočty ukazovaly, že při peci s 6 kadluby týdně 3400 takových židovských zrcadlových skel může se udělati, což s výdajem

---

[96]) I. 6Gš 1b a příloha CIX.
[97]) I. 4Lα 41 p.
[98]) Příloha CVIII.
[99]) II. 6Gš 1e.
[100]) I. 6Gš 1b a příloha CIX.

157, zl. 12 kr. jest spojeno, že by tudíž kus přišel na 4 kr. $3^1/_2$ d., což by roční výdělek 3500 zl. dávalo, dal hrabě Kinský roku 1774 hut na zelená židovská zrcadélka *v Kaltenbrunnu* nákladem 4078 zl. 9 kr. vystavěti a pronajal ji na deset roku též Křišťanu Ferdinandovi Abelovi.[1]) Krom toho pomýšlel již roku 1774 na zřízení většího brusického závodu v Prašilech, čímž by nebezpečenství při transportu suroviny odpadlo a taková židovská zrcadélka levněji přišla než v Normberku. V tom smyslu dal též hrabě krajským úřadům, které nejspíše nějaké konkurence pro císařskou továrnu zrcadlovou v Neuhausu se bály, odpověd.[2]) Stavba však protáhla se až do roku 1777. Dle svědectví úřadu Prašilského ze dne 14. ledna 1778 stavěl brusické a leštící ty závody stavitel Jan Abraham Gessner.[3]) Sumární sestavení z roku 1779 ukazuje tyto výlohy:

na stavbu zrcadlové továrny	7.389 zl.	46 kr.	
» » 2 domů s byty .	2.617 »	16 »	$4^1/_2$ d.
» » kolny na písek .	210 »	15 »	
» stoup na gyps při nové huti	274 »	38 »	3 d.
» pily	601 »	28 »	
tedy v celku . .	11.093 zl.	24 kr.	$1^1/_2$ d.[4])

Továrnu tu vedli hrabě J. Kinský a Abele co společníci na jeden účet. Listem ze dne 31. prosince 1777 oznamovali May, Rasch a Co. svému společníku Abelovi v Prašilech, že z rozkazu pana hraběte Kinského odesílají čtyři řezáče skla, pokladače a hraniličníka úplně vycvičené, jimž se dle ujednání má denně platiti 30 kr. služby; na cestu dostali prý na 7 dní po 10 kr. Závod řídil a vedl ředitel Frant. Ant. Sachser co administrator, Antonín Vilém Stöhr co odborní mistr; vrchním polírem byl Josef Täubner, vrchním brusičem Josef Günter, později Eliáš Görner, nadhutníkem Geyer; ti jakož i všichni ostatní políři a brusiči přišli ze Sloupu. Tovaryšům v továrně říkalo se továrníci, fabrikanti. Abele vystavěl ze svého pro sebe nový dům, zřídil u dolejší huti nové stoupy, flusárny a marštale a postoupil někdejší byt hutmistrův dělníkům, kteří dosud bytu neměli; výnosem ze dne 16. prosince 1777 dal hrabě Kinský mu za to náhradu 800 zl. Ale když i tyto byty pro dělníky nestačily, vystavěla vrchnost roku 1778 u továrny nový dům pro dělníky s osmi byty. Když roku 1778 u továrny ještě dílna na pokládání zrcadlových skel nákladem 1848 zl. 8 kr. 3 d. vystavěna a zařízena byla, pak při nové huti druhé stoupy nákladem 228 zl. 59 kr. 3 d. postaveny byly, bylo zařízení továrny hotovo. Ze seznamu kupovaných věcí viděti, že se tenkráte látek užívalo jako dosud: šmírglu, sádry, hlíny a hub. Kromě bílých dělala se nyní i zelená zrcadlová skla. Ze zachovaných dopisů vysvítá též, že se Mayovi, Raschovi a spol. o to jednalo, aby bílé zrcadlové sklo bylo tak tenké jako sprosté; radili tudíž, by do obyčejné pece postaven byl jeden kadlub s bílou sklovinou. Jak se pokus

[1]) I. 6G$^\beta$ 1b a I. 5G$^\varepsilon$ 1a.
[2]) Příloha CXI.
[3]) I. 6G$^\varepsilon$ 1a.
[4]) I. 6B$^\beta$ 1b.

ten vydařil, není známo. Kinské závody těšily se veliké oblibě a sotva mohly zákazníkům stačiti s dodáváním. Mezi odběrateli Prašilskými nachází se Jiřík Janke a spol. v Hajdě, Antonín Janke tamtéž, Rosenberg ve Vídni, Reitmeyer u sv. Anny, Sonnenberské závody v Sasích, Francouzsko a m. j. Závody ty ještě nepřestály svoje začátky, když v nich nastaly poměry politování hodné: nepřátelství jednoho proti druhému, podvody, útěk dělníků atd. Při tom dopadly celoroční bilance špatně; roku 1772 obnášely výdaje u huti a továrny 18.112 zl. 37 kr. 1½ d., za sboží utrženo toliko 7324 zl. 3 kr. 1½ d., tak že hrabě Josef Kinský 7848 zl. 35 kr. 4½ d., Abele pak co druhý společník 3541 zl. 47 kr. 4½ d. ze svého přispěti musili. Příznivější byl počet r. 1779, ukazuje 8150 zl. 28 kr. 1½ d. vydání a 7128 zl. 55 kr. příjmu. Celková ztráta hraběte Kinského obnášela 5266 zl. 23 kr. Takový výsledek malou dával naději pro budoucnost, zvláště, když mezi personálem, jak jsme již pravili, nastala roztržka. Proto zrušil hrabě roku 1780 továrnu v Prašilech a odvolal všechno dělnictvo do Sloupu zpět, při čemž odcházející rozličné dluhy za sebou nechali; u Ant. Viléma Stötera obnášelo to 114 zl. 46 kr.[5]) Dluhy ty zapraveny sprostředkováním Sloupského úřadu roku 1781. Abele zůstal nájemcem zrcadlových hutí dále. Ale mezi tím obchodní poměry zcela se změnily; kdežto dosud Sloupským zákazkám dodáváním ani stačiti nemohl, připomínali již roku 1781 May, Rasch a spol. Abelovi, aby jim žádných zrcadlových skel židovských neposílal; jsouť prý jimi přetíženi a není odbytu.[6]) Po uplynutí nájemné lhůty pronajaty r. 1782 řečené hutě Abelovi za stejných podmínek na 5 dalších let a roku 1787 opět na stejnou dobu, ale se zvýšeným platem 1200 zl. Když pak roku 1794 Abelovi nájem opět docházel a on proto, že pro hořejší hut dříví již počalo se nedostávati, dělal obtíže, pronajaty ty dvě hutě Janu Bapt. Šmausovi z Františkovy huti na 6 let za 600 zl. Šmaus se zavázal, že pro Sloupské továrny surové zrcadlové sklo dle objednávky nemeškaje je dodávati, a kdyby ty stačiti nemohly, že s ostatních svých hutí vypomáhati bude. Nájemné bylo proto tak nízké, že dolejší hut byla zcela sešlá, téměř nepotřebná, a že též i dříví pouze pro jednu hut stačilo. Daje vésti Prašilské závody svým 19letým synem Janem, pracoval Šmaus zprvu toliko na jedné huti; nedovolovalyť též válečné doby silnějšího vývozu do ciziny.[7]) Při tom měl se závistí a škodolibostí dřívějšího nájemce Abele a spojených s ním dělníků zápasiti; jeden z nich jménem Ondřej Wagner udělal mu neopatrností a zlomyslností škody 2000 zl.[8]) Jindy zase nechtěl Abele najatých tovaryšů mu propustiti a p. v. Že za těch okolností Šmaus se držeti, ba ano i prospívati mohl, jest dobrým svědectvím pro jeho dovednost i přičinlivost. Převzav roku 1797 Šmaus ml. za svého otce nájem, ucházel se o dovolení, by v dolejší huti duté sklo dělati směl. Když Abele nastoupil, byla prý jenom jedna zrcadlová hut a ta stačila nejen potřebám továrny Sloupské, nýbrž do-

---

[5]) I. 6Bβ 1b. II. 6Gε 1d, 1e, 1g a přílohy CXIII. a CXIV.
[6]) II. 6Gε 1d.
[7]) I. 6Gε 1b.
[8]) II. 6Gε 1e, 1h.

dávala mnoho sboží do Normberka. Tak prý to dělal Abele na začátku svého nájmu, jakož i poslední léta. Otec jeho, jenž toliko čtyřikrát za měsíc pracuje, zásobiv s dostatek Sloupskou továrnu, má prý ještě sboží v ceně 5—6000 zl. na skladě. Z toho prý jest viděti, že druhá zrcadlová hut pro cizozemsko určena byla. Výnosem ze dne 16. ledna 1698 vyhověl konečně hrabě Filip Kinský žádosti Šmausově, určil však, by v dolejší huti dvě malé německé pece v tom spůsobu zřídil, by jako v zrcadlové huti vytápěny byly. Nájem prodlužuje se do roku 1800. Nájemce dostane ročně 3700 sáhů měkkého a 300 sáhů tvrdého dříví pro obě hutě a platí z nich 600 zl. ročně; bude-li však toliko v jedné pracovati, sníží se dávka dříví jakož i roční plat na polovici. Též povolil hrabě Šmausovi stavbu nových stoup u hořejší hutě a dal mu na ni 100 zl.[9]) Další vývin přerušen náhle tím, že roku 1798 kníže Josef Schwarzenberg z ohledu na zavedenou plavbu dříví na svých panstvích Krumlově a Vimberku statek Prašilský od hraběte Filipa Kinského koupil. Na sklářství hledělo se od těch dob co na břemeno, jehož se co možná nejdříve zhostiti třeba. V druhém odstavci kupní smlouvy ze dne 6. prosince 1798 ustanoveno, že ty dvě zrcadlové hutě jedině k zásobení Sloupských továren určeny jsouce, ještě 10 let trvati mají, k čemuž jim panství Prašilské pro každou sklárnu ročně 3300 sáhů měkkého a 700 sáhů tvrdého dříví za jistých podmínek dávati bude. Hrabě Kinský slíbil, že se vynasnaží koupiti jiný statek s dostatečnými lesy, by prodaný statek Prašilský co nejdříve od toho břemena osvobozen byl; nepodaří-li se mu to v 10 letech, zůstanou ty hutě ještě dalších 10 let, tedy v celku 20 let státi. Ježto servituta ta převzatá nízko počítajíc 144.000 zl. obnášela a na druhé straně dříví dobře speněžiti se dalo, stalo se více návrhů, břemeno to nejen jiným statkem nahraditi, nýbrž i hutě ty krajině na vždy zachovati I ukazovalo se na českou hut, již Ferdinand Abele za 42.000 zl. koupil, a na Lenkovu hut, které měly tolik lesů, že by řečené zrcadlové hutě pro věčné časy tu státi mohly. Ježto česká hut od Prašil toliko jednu hodinu a Lenkova 5 čtvrtí vzdálena jest, dalo by se všechno vnitřní zařízení bez velikých obtíží sem z Prašil přenésti. Též továrny Sloupské by nijak ujmy neb přerušení netrpěly, protože Lenkova hut má francouzskou pec, v níž by se hned zrcadlové sklo dělati mohlo. Vývody ty ukázaly se však proto chybnými, že břemeno 144.000 zl. stejně velkým a k tomu hotovým nákladem vykoupeno mělo býti, kdežto ona servituta byla povlovná a tudíž méně citelná a přece nějaký, třebas nepatrný užitek přinášela. Když následkem francouzských válek veliká drahota nastala a Šmaus se starým tarifem vyjíti nemoha, raději pokoutně do Normberka,[10]) než do Sloupu dodával, zvýšil hrabě Kinský jednotlivé položky o 12%. Po uplynutí 20leté lhůty roku 1818 byla hořejší hut zrušena a lidé tu zaměstnaní na novou zrcadlovou hut na panství Richemburském převedeni; dolejší však zůstala dle zvláštní nové úmluvy ještě do roku 1824 i s závody brusickými a leštícími státi. Konečně podařilo se

[9]) I. 6G$^{\delta}$ 1a; I. 6B$^{\beta}$ 2b.

[10]) Byli to Bähr, Sörgel a Degen v Normberce, Gestorfer a Volkert ve Furtu. Vrchní brusič Šmausův slul Märtin. Brusiči pracovali dohromady na společný účet.

hraběti Kinskému ve sklárně Fichtenbašské s dvojí pecí a 2000 jitry lesů nalézti náhradu za Prašily; koupí tohoto statku zabezpečeny továrny Sloupské navždy. Přesídlením hutníkův z Prašil do Fichtenbachu roku 1824 zanikl na Prašilsku sklářský průmysl někdy tak znamenitý na dobro; opuštěná stavení dána hajným a jiným knížecím služebníkům za byty, neb prodána cizím; dolejší továrnu koupil Klenovský papírník Eggert. Kdož ví, jaké postavení měly by dnes Prašily, kdyby jich hrabě Kinský nebyl prodal.[11])

Zachovalo-li se sklářství u Kašperských hor v souvislosti od 16. století, nelze tvrditi ani popírati. Sahajíť nejstarší zprávy jenom do konce 17. století. Schwarzenberský hejtman J. J. Höflinger dává roku 1699 zprávu pánu svému o sklářství ve *Vogelsangu*. Nedělát prý se zde žádné křišťálové sklo, nýbrž toliko pěkné křídové sklo rozličných druhů, jak si toho právě obchodníci přejí. K lepšímu vysvětlení přiložen objednací list kupce Jana Palumba, kterýž odsud své zboží bral; my jej podáváme v příloze. Vedle láhví a rozmanitých sklínek uvádějí se tu i broušené číše.[12]) Roku 1726 chtěl Jan Podscheider z Vimberka hut Vogelsangskou si najmouti. V druhé polovici 18. století nacházíme zde známou sklářskou rodinu Eisnerů. Tak jmenuje se roku 1780 ovdovělá hutmistrová Anna Marie Eisnerová, která koupila tento hutní stateček od Klatovských Dominikánů. Ona měla od města Kašperských hor najatou hut v *Tiefenthalu* 1780—6 a, když ta zrušena, hut *Antiglovskou* 1787—96. Po ní následoval syn její Ignác Eisner. Tento dal ve Vogelsangu toliko pateříky vyráběti, v Antiglovské huti dělal duté sklo a pateříky, až tato roku 1818 zrušena byla. Když roku 1786 kaple sv. Michala archanděla zrušena byla, koupil ji a upravil ji za obydlí.[13]) Obyčejně jmenuje se zároveň se svým bratrem Josefem († 1822). Pro tohoto vystavělo město Kašperské hory hut *Goldbrunn* na duté sklo a pateříky (1799—1822) a, když zemřel, převzal ji syn jeho Jan (1822—24). Od roku 1824 vystřídali se tu hutmistři Jan Lötz, Josef Schmid, Martin Schmid, Konrád Bodenmüller, Viktor Bodenmüller a Ign. Rückl. Roku 1880 hut ta zrušena. Pateříkovou hut *Hirschenstein* měl najatou hutmistr a radní Aug. Müller 1768—1782; po něm následoval syn jeho Michal, jenž, jak jsme slyšeli, roku 1792 po otci převzal též sklárnu Grünberskou. Hut Hirschenstein povstala nejspíše, jako většina skláren u Kašperských hor, následkem velikých polomů roku 1764.

Panství Zdíkovské mělo též několik hutí. Nejstarší jest hut *Pockova*. O nájemci jejím Janovi Pockovi dotvrzují zprávy z roku 1714 a 1715, že má znamenitý závod, množství kupců z daleka, a ježto sotva všem zakázkám stačiti může, že vystaví druhou sklárnu. Měl znamenitý křemen hned u huti a téměř zdarma.[14]) Pock připomíná se ještě roku 1754.[15]) Nástupcem jeho, nemýlíme-li se, byl nejspíše Benedikt Adler, zet hutmistra Ignáce Hafenbrädla z české

[11]) I. 6Gᵉ 2.

[12]) Příloha LXV.

[13]) IA 6Gᵉ 1; II. 6Gᵉ 1e; Trajer 870, 872 a laskavé zprávy p. městského sekretáře Eug. Panniho.

[14]—[15]) IP 10k.

huti (1770—85). Roku 1765 chtěl se Janouškův dvůr s Boudskou chalupou, lukami a pastvinami na Vimbersku s tou podmínkou najmouti, povolí-li se mu na Tabulové hoře sklárnu s 2 chalupami vystavěti a určitý počet let vésti. Ačkoliv se úřad příznivě o jeho žádosti vyslovil, nebyla přec povolena.[16]) Ostatní hutě povstaly teprva v druhé polovici 18. století, tak *Tobiášova hut*, nazvaná podle svého zakladatele Tobiáše Adlera; *Plánè*, kterou roku 1788 držel František Denk a 1798—99 Křišťan Ferdinand Abele a jeho švakr Josef Schlegel.[17]) Roku 1794 zřízena *hraběcí hut* v kvildských lesích u tak zvané flusárny.[18]) Dne 26. srpna 1801 žádal hrabě Frant. Sickingen o povolení, by, protože svého dříví plavbou speněžiti nemůže, směl zříditi sklárnu v Zdíkovských lesích nedaleko pivního hrnce s dvěma pecmi a roční potřebou 7000 sáhů dříví; v jedné peci chtěl zrcadlové, v druhé tabulové sklo, v cizině pode jménem plamenné známé, dělati; krom toho chtěl *Starou hut* v kvildských lesích dle moderních požadavků opraviti a vésti.[19]) Ačkoliv hutmistři Ignác a Josef Eisner proti tomu se vyslovili, dostal hrabě Sickingen přece hledanou koncessi. Jest to hut *Biertopfhütte*. Dnes pracuje toliko *Františkova hut*, zřízená roku 1852 od hraběte Františka Thuna, jehož jméno nese; v jedné peci dělá se duté, v druhé tabulové sklo.[20])

Co nejpodrobněji jsme zpraveni o sklářství na *Vimbersku*. Je to tím potěšitelnější, že o průmyslu tom, ač měl veliký význam, jsme dosud velice málo věděli. Pohromy války třicetileté dotkly se sice též těchto krajin — majitel huti Magrlovy zaplatil to dokonce životem — avšak přece nedovedly ani jedné huti zničiti. Tíže dolehly na závody ty následky zhoubné té války, ztenčení obyvatelstva a ochabnutí veškerého obchodu Tak se stalo, že, ačkoliv všechny ty hutě ročně po 1 zl. 10 kr. domovního a 8 zl. lesního platu odváděly, hutmistři ani těmto skromným povinnostem zadost učiniti nemohli a do r. 1652 91 zl. 50 kr. dlužni zůstali. Na jejich úpěnlivou žádost odpustila jim kněžna Anna Maria, výnosem ze dne 1. září 1652, 41 zl. 50 kr. Nicméně vzrostl zbývající dluh 50 zl. za 15 let nedoplatky na 84 zl. 10 kr. Cifry ty výmluvně illustrují tehdejší poměry sklářské.[21]) Jako dříve počítány i nyní hutě ty k rychtářství Pravětínskému, kamž i v generální visitaci roku 1654 přiděleny byly. Teprva v listopadu t. r. oddělil jej hejtman Vimberský Breverius od tohoto rychtářství a spojiv je v rychtu »oddělených hutí«, dal jim zvláštního rychtáře z jejich středu. Ležíce v lesích a nemajíce žádných hranic, jak daleko jejich vlastní pozemky jdou, škodily panství nemálo, roubajíce lesy napořád a dělajíce sobě pastviny a luka; stavěly dle libosti domy a chalupy, do nichž podruhy braly, a vydávajíce tyto jako i samy sebe za svobodné, od panství neodvislé,

[16]) A. 6G$^{\xi}$ 1a/4, a/9.

[17]) IIA 6G$^{\xi}$ 4b; II. 6G$^{\xi}$ 1e.

[18]) I. 6G$^{\xi}$ 1c.

[19]) IA 6G$^{\xi}$ 4.

[20]) Statistische Beschreibung der ... Domaine Gross-Zdikau. Prag. 1870. 18, 32, 43, 53, 55.

[21]) Přípis hejtmana J. K. Gube ze dne 4. dubna 1688.

vybíraly samy od nich kontribucí a nájemné.[22]) Tovaryši, jako skláři, tabuláři, pateříkáři, kutilové a stupaři byli svobodní lidé, přicházeli k hutím, pracovali tu nějaký čas a odcházeli zase, o vrchnost se nestarajíce. Utěšený obrat nastal v druhé polovici 17. století, kdy rány dlouhými válkami zasazené počaly se zacelovati; obchod šel, že hutmistři sotva stačiti mohli, že nejen své dluhy zaplatili, nýbrž i značného jmění si dobyli. Proto když roku 1687 veškeří hutmistři skláren Vimberských o stvrzení a obnovení svých starých výsad, o něž prý ve válečných bězích přišli, se ucházeli, přimlouval se hejtman Jan Karel Gube za ně, navrhoval však, ukazuje na zámožnost jejich a na nepatrný plat, který k panství odváděli, aby majíce lepší příjmy vyšší činži platili. Hutmistr z Janouškovy huti měl místo 9 zl. 10 kr. příště 75 zl. dávati; za ještě vyšší plat nepřimlouval se hejtman, uváděje, že sklárna ta vzdálená leží od obchodního spojení a křemen i hlínu, nemajíc toho na panství, z daleka přivážeti musí. Pro zrcadlovou hut u Vltavy navrhoval 30 zl., pro pateříkovou hut Tomášovu 12 zl., pateříkovou hut Krištofovu 5 zl., pro Šeravskou hut, kteráž jest nejhorší (zřídka kdy u ní obilí dozraje), jako dosud 5 zl. 3 kr. 3 d., pro Korkusovu a Magrlovu hut, kteréž mají sice právo, kdež se však nyní nedělá, po 10 zl. 30 kr. a pro Tomáše Paura, jenž sice práva nemá, ale ho užívá, místo 4 zl. 46 kr. 3 d. 7 zl. 30 kr. Ježto hutmistři dosud neodděleně od sebe v lesích popel pálili, což k mnoha různicím podnět dalo, ponavrhoval Gube, by se každé huti zvláštní okres vykázal: pro Janouškovu hut Vimberský revír, pro Vltavskou zrcadlovou hut Šatavský revír a pro tři pateříkové hutě, totiž Tomášovu, Krištofovu a Šeravskou revíry sv. Vojtěcha a Borek s platem 30 zl. dohromady, místo dosavadních 24 zl. Výnosem ze dne 8. října 1687 potvrdil kníže Jan Křišťan z Eggenberga všem hutmistrům — krom hutmistra z Janouškovy huti, který co svobodná osoba dostal zvláštní privilej — jejich starodávní práva, vyměřil jim zcela dle návrhu Gubova plat a přidělil jim jisté revíry k pálení popelu. Ke konci tohoto obdarování přikázal jim kníže přísně, aby se neopováželi v knížecích lesích bez zvláštního dovolení nové pozemky, louky a pastviny dělati a si přisvojiti, a nařídil zároveň, aby hejtman pozemky ke každé huti patřící popsati a ohraničiti dal.[23]) Pro Janouškovského hutmistra vystaven zvláštní privilej ze dne 23. dubna 1688, o němžto při této huti obšírně mluviti budeme Popsání a ohraničení to stalo se r. 1692 pod novým hejtmanem Heyerem, který chtě okresy hutní zaokrouhliti, cípy a enklavy knížecí k hutním pozemkům přiměřiti dal. Tím se stalo, že

Vltavská hut zrcadlová dostala více	o	146	provazcův,
Krištofova	»	40	»
Kašpar Paur	»	43	»
Šeravská hut	»	96	»
Korkusova hut	»	74	»
Magrlova hut	»	56	»
Janouškova hut	»	215	»
dohromady . .	o	649	provazcův, než jim nále-

[22]) Zpráva Gubova ze dne 5. srpna 1687. A. 6G$^{\xi}$ 1a/1.
[23]) Příloha LX.

želo.[24]) Ježto se při novém měření na tento přehmat přišlo, žádal kníže, by hutmistři z každého jim více přiměřeného provazce po 3 kr. ročně platili; ale když tito 700 zl. jednou pro vždy s tou podmínkou nabízeli, aby jim tyto pozemky na vždy co vlastnictví připadly, rozbilo se toto vyjednávání. Jiná neshoda ležela v tom, že flusárníci nebyli jednotlivým hutím přiděleni, nýbrž salejku. k níž potřebný popel buď koupili aneb spíše v knížecích lesích pálili, kam chtěli prodávali. Tomu odpomohla kněžna Maria Arnoštka z Eggenberga, výnosem ze dne 10. října 1714, přikazujíc každému hutmistru určitý počet flusárníků, z nichž každý přesně vyměřeno měl, kde dříví pod kotel bráti a kde popel páliti měl. Výnosem tímto určen přesně počet privilegovaných flusárníků, nařízeno, by hutmistři a flusárníci včrtel popelu poddaným výše než za 3 kr. neplatili a flusárníci cent kalcionirované salejky s tříliberní vyvážkou po 4 zl. 30 kr. prodávali.[25]) Jaká zámožnost mezi hutmistry na Vimbersku zavládla, líčí obšírně Jan Antonín Landgraf, někdejší hutmistr kláštera Drkolenského a švakr hutmistra z huti Janouškovy, který tedy poměry tamní dobře znal. Dověděv se, že kníže Adam František ze Schwarzenberga novou hut zříditi chce, nabízel se, že takovou převezme a v ní sklo rozmanitých barev, rubínové, křídové a tabulové sklo, zkrátka vše, co v sklárně vyráběti možná, též zlatem a rubínem pruhované sklo, malé a velké visací svícny a jiné ozdobné sklo dělati bude s velkým prospěchem pro vrchnost i poddané. »To jest — pokračuje Landgraf doslovně — jasně viděti u hutmistrů panství Vimberského, jací to velcí páni jsou, vedouce si hnedle nejinak než kavalíři; v penězích, hostinách a kroji nikdo se jim nevyrovná. Odkud však to přichází? Tak veliký užitek, tak statné vystupování? Od ničeho jiného, než od velkých lesů a pozemků. Z lesů a hutí jejich mají veliký zisk, na svých velkých, zbývajících pozemcích drží mnoho dobytka, koz, podruhů a nádeníků; od těchto dostávají velkou činži, užívají jich k své práci, zkrátka mají veliký užitek. Tito lidé musí od nich celé živobytí bráti, což jim hnedle za dvojí peníz prodávají.« Landgraf chtěl tudíž prakticky důkaz podati, že by z hutí a pozemků knížeti za čtvrt léta větší užitek dal, než jiný hutmistr za celý rok.[26]) Největšímu rozkvětu těšily se závody ty, majíce evropské jméno, ke konci 17. a na počátku 18. století. Ale postavení jejich se zhoršilo, když pro množství nových hutí u Prahy cena zboží rychle klesla; cena pateříků, která dříve 1 zl. 45 kr. za tisíc obnášela, klesla až na 9 kr. za tisíc a i za tento nízký peníz nebylo možná zboží prodati. Zásada, že shodek ten výrobou ve velkém možná nahraditi, byla ještě tehdejšímu století neznáma. Stav ten se ještě tím zhoršil, že po vymření knížat Eggenberských po meči pozůstalá vdova kněžna Maria Arnoštka závodům těm z ohledu lesního hospodářství nepřála, ba je přímo zničiti usilovala. Tak nařídila dne 25. února 1718 svému hejtmanu Vimberskému, že z tamních sklenných a pateříkových hutí tři, při nejmenším však dvě zrušeny býti mají, dokládajíc, že toho déle trpěti nebude, aby se jimi

---

[24]) A. GG. 1a, 1.
[25]) Příloha LXXV.
[26]) Příloha LXXIX.

jako dosud lesy hubily a ničily, zvláště když sklo téměř jest bezcenné a jiné vrchností své huti zrušují. Vrchní hejtman Liebenhaus ujal se dne 3. března r. 1718 vřele ohrožených závodů, ukazuje na obtíže, jež by tím povstaly, že hutě ty jsou privilegované; příjmy panství prý by se ztenčily, mnoho lidí přišlo by o výživu, obchod by zanikl. Spíše že by radil k povznešení obchodu zavedením dobré shody, protože bez toho lesy ty jinak aneb aspoň ne lépe k užitku přivedeny býti nemohou.[27]) Ale kněžna stála na svém a zřídila kommissi, sestávající z účetního Jana Pavla Kessa a hejtmana Prauna ku prozkoumání této věci. Tito referovali dne 6. dubna 1718, že majitelé Krištofovy a Vltavské huti sotva čtvrt roku pracují, nemajíce odbytu. Jenom Šeravská a Tomášova hut zřídka kdy prý vysazují, měly by též vždy pec teplou, kdyby jenom na pateříky dostatečný odbyt měly. Ježto však cena tohoto zboží tak nepatrna jest, budou musiti sami přestati, jelikož by na vydržování tovaryšů, drvoštěpů a jiné čeládky, jakož na vydržování potahu nestačily. Jisto prý jest, že by v tom pádu panství velikou ujmu utrpělo, protože obchodníci, kteří sem tolik peněz přinesou, jinam by se obraceli. Přisvědčujíc těmto hlasům, nařídila řečená kněžna výnosem ze dne 29. prosince 1718, by hejtman veškeré hutmistry k sobě povolal, je k svornosti napomenul a se s nimi na tom usnesl, jaké druhy skla s ohledem na vzdálenost míst, s nimiž v obchodním spojení stojí, a jiné okolnosti by se vyráběti měly, jako co by se mělo zaříditi, by jeden druhému lacinějším prodejem neškodil. Konečně přála si kněžna, opakujíc svůj dřívější výrok, že žádných nových hutí nepřipustí, věděti, jak by tamní pusté lesy k nějakému užitku přivedeny byly. Neméně mělo se k tomu hleděti, by hutmistři panské poddané v sklářství vyučovali, aby tak peníze na panství mezi lidem zůstaly.[28]) Tím bylo, třeba konané porady pro egoismus jednotlivců neměly žádného positivního výsledku, prozatím hrozící nebezpečenství zažehnáno, zvláště když v zimě 1718/9 vítr mnoho stromů pokácev hutím dosti dříví poskytl a když mimo to dne 3. dubna 1719 řečená kněžna zemřela. Ale její dědic kníže Adam František ze Schwarzenberga, jak známo veliký milovník honby a lesa, kráčel po šlepějích jmenované kněžny M. Arnoštky, tety své, ohledav osobně tyto hutě, dal pozemky jejich znova změřiti a v plán uvésti, a když se shledalo, že již lesa se nedostává, nařídil, by se na zrušení pateříkových hutí hledělo. Následkem tohoto nařízení podali všichni majitelé hutí pateříkových onu tklivou prosbu ze dne 14. března 1722, jíž jsme v úvodu na prvním místě užili. Ukazujíce, jak předkové knížete před mnoha sty lety tyto hutě založili a je privilejemi obdařili, jimiž mnoho peněz na panství přichází, jimiž panství to velikou pověst si získalo, prosili, by na ty hutě a ty poddané, kteří od nich živi jsou, milostivě vzhlednouti a místo zrušení je spíše novými milostmi obdařiti ráčil.[29]) Které závody zlý onen osud již nyní zasáhl, a které se déle držely, třeba že jinam se přestěhovati musily, o tom budeme vypravovati při dějinách jednotlivých hutí, k čemuž nyní přikročíme.

---

[27]) A. 6G^{c} 1a/1.
[28]) B. 6G^{c} 1.
[29]) Příloha LXXXVII.

Jiřík Šlemar kupuje, jak jsme viděli, roku 1611 hut od Petra Šlemara, určil, by po jeho smrti zeť jeho a manžel dcery jeho druhorozené Markéty, Volf Plechinger, hut dostal. Ale potom přece k tomu nepřišlo, nýbrž r. 1620 odevzdána hut ta Janovi Sixlovi v ceně 300 zl. míš., kteréž on pozůstalé vdově Martě a dcerám Anně, provdané za Oldřicha ze Záblatí, Markétě choti Volfa Plechingra a Apoloně rovným dílem vyplatiti měl. Volf Plechinger dostal toliko chalupu, již v hut proměnil. Roku 1638 postoupil Jan Sixl, hospodář *z huti Šlemarovské*, polovici té huti synu svému Matějovi, když si Voršilu Janouškovou ze vsi Cejsic za manželku bral, s tím závazkem, že mladšímu bratru Pavlovi 60 kop, otcovi, matce a ostatním dětem po 60 kopách složí. Matěj Sixl, hospodařiv tu dvě léta a nemoha pro velké platy na ní déle obstáti, zaměnil ji s Ondřejem Plechingrem za jeho chalupu při huti Tomášově. Ondřej prodal zase tu hut po třech letech (1643) *Kašparovi Paurovi* za 260 kop gr. Sumu tu vyplatil Kašpar až na 80 kop, z nichž 60 kop Ondřejovi a 20 kop vdově po Sixlovi Evě patřilo. Ondřej ohlížel se tudíž po lepším kupci, ale poněvadž táž hut žádným hospodářem opatřena býti nemohla a přes 4 léta pusta jsouc, stavením všecka sešla, upustil Ondřej dobrovolně od řečeného pohledávku 60 kop a pustil Kašparovi ještě Půhořskou louku do tří let k užívání. Ale i tak vedlo se Kašparovi dosti špatně; zůstal »úrok«[30]) za celých 13 roků dlužen a sotva vdově Sixlově Evě 20 kop zaplatil. Teprva, když na žádost všech hutmistrů roku 1654 největší část toho dluhu mu odpuštěna a k zapravení zbytku dlouhé lhůty povoleny byly, poštěstilo se Kašparovi roku 1676 hut svou zcela vyplatiti. Roku 1660 přistavěl Kašpar jednu chalupu k huti, k níž patřilo

		rolí	sena	volů	krav	jalového	ovcí	vepřového
dle roly z roku	1654	18 strychů	—	4	3	6	4	3
» » »	1678	14 »	6 vozů	2	5	2	—	—

tudíž dosti pěkné hospodářství. Dělaly se tu korálky či pateříky na rosaria či růžence. Když v létě 1685 Kašpar zemřel, převzal starší syn Tomáš Paur hut v ceně 200 kop. Vdova Kašparova Mariana vymínila si doživotní byt, 3 věrtele pole a louky na 3 vozy sena a 30 kop grošů. Děti takto poděleny: ženatí Petr, Jiřík a Vít po 13 kopách, svobodní Matěj, Jiřík, Marxt, Kateřina a Albrecht po 20 kopách. Tomáš Paur zemřel po vánocích r. 1699 a k vdově přiženil se Vavřinec Schreckinger z Horních Rakous a převzav hut v ceně 300 kop slíbil, že děti Kašparovy a Tomášovy dle možnosti zaopatří a Marianě výminek ponechá. Schreckinger, jsa vyučený tkadlec, hleděl si řemesla svého a polního hospodářství a zanechal úplně sklářství, ač i na dále svobod hutních užíval.[31])

Kdežto tak vlastní, původní hut dlouho povznésti se nemohla a brzy zanikla, poštěstilo se chalupníkovi Volfu Plechingrovi hut svou, později *Krištofovou* zvanou lépe a déle udržeti. Již to byl dobrý začátek, že se mu podařilo do roku 1617 hut svou úplně vyplatiti; toho roku totiž zaplatil najednou

[30]) Úrok ve smyslu pramenů co roční plat.
[31]) Přílohy XXXIX. a LXXX.

Petrovi Šlemarovi 60 kop grošů místo 100 kop ve lhůtách. Roku 1623 přikoupil k huti své od Mariany Šlanklové chalupu za 55 kop. Nástupcem jeho byl syn jeho Krištof, jehož jméno hut ta dosud nese (Toffelhütte), pak Štěpán Plechinger (1669—78). Tento vystavěl roku 1670 tři chalupy pro své dělníky a zůstav něco úroku dlužen, zaplatil to do roku 1675 úplně, když mu 28 zl. 58 kr. 2 d. odpuštěno bylo. Po jeho brzké smrti převzal hut opět Krištof Plechinger * 1624, nejspíše totožný s výše uvedeným soujmenovcem, a vedl ji až do roku 1705, kdež stářím a nehodami (manželka mu právě zemřela) přemožen živnost svou postoupil synu svému Matějovi v ceně 200 kop. Matěj Plechinger zemřel roku 1714, maje ještě 60 zl. vypláceti. Syn jeho Lambert převzal dne 5. října 1716 hut s hospodářstvím a dobytkem v ceně 336 kop, z kterých bratrům Martinovi a Matějovi jakož i sestře Marii po 53 kopách vyplatiti měl. Značné toto břemeno mohl Lambert proto lehce převzíti, že pojal dceru Jana Tischlera z huti Tomášovy za ženu a tak zámožného tchána měl. Pro kleslou cenu pateříků pracoval Lambert sotva čtvrt léta a to na mnoze ještě na účet svého tchána. Záhy pociťoval se u něho nedostatek dříví; polomy roku 1718 prodloužily mu poněkud život; ale když roku 1722 nařízená kommisse shledala, že, má-li se úplnému zničení spustošeného lesa Gubova předejíti, sklářství dále provozováno býti nesmí, dal kníže Adam František ze Schwarzenberga závod ten zavříti. Majitelé huti té živí se od té doby hospodářstvím. K huti Krištofově patřilo

	rolí	sena	koní	volů	krav	jalového	ovcí
dle roly z roku 1654	10 strychů	—	—	4	6	6	4
» » » 1678	7 » 2 v.	3 vozy	—	2	4	3	—
» » » 1713	7 » 2 »	6 »	1	6	8	3	—

Na množství výroby možná souditi podle quantum vypitého piva; proto podáváme takový výkaz v příloze.[32])

Majitel *Korkusovy hutě* Jan Korkus, maje hut svou s pozemky a se vším příslušenstvím zaplacenou, prostředkem smrti s tohoto světa sešel, vdovu Dorotu a dítky Kateřinu, Jiříka a Markétu, též dluhu 147 zl. 47 gr. 1 d. míš. po sobě zanechav. Hutě a pozemkův ujmul se dne 18. října 1625 syn nebožtíkův Jiřík v sumě 300 kop míš. Roku 1629 prodal Jiřík Korkus louku svou ležící mezi vesnicemi Solnou Lhotou a Skláři v jich obojích pastvištích »v novinách« Kašparovi Khübekovi ze vsi Sklář za 23 kopy gr. m., nemoha pro dluhy z huti práv býti, opustil ji, načež ona přes osm let pustá zůstávajíc stavením všecka sešla. Konečně r. 1652 zase skrze rychtáře Pravětínského Petra Fuxa prodána Václavovi Khübekovi ze vsi Sklář za 150 zl. rýn. Nový hutmistr Václav byl syn myslivce Kašpara Khübeka, jenž s celou rodinou svou od Jáchyma Novohradského z Kolovrat listem ze dne 20. ledna 1625 od odúmrti osvobozen byl. Když Václav do knížecí komory za 11 let úrok per 100 zl. 50 kr. dlužen zůstal, snížen mu dluh ten knížecí milostí na 39 zl. Roku 1667 přikoupil Khübek od Filipa Františka von Bergen chalupu k své huti za 50 kop. Po

[32]) Gruntovní kniha osob od oudúmrtí osvobozených v A. U. 14 str. 42, 43[1], 44; A. 6 G[5] 1 a/1; přílohy LXXX, LXXXII.

smrti V. Khübeka shledalo se, že ještě 41 zl. vypláceti zbývá; i odevzdána jest hut dne 2. května 1678 v přítomnosti Ondřeje Plechingra, hutního rychtáře, a ostatních hutních mistrů, mladšímu jeho synu Matějovi (* 19. února 1649). Starší syn Marxt dostal chalupu v ceně 13 kop 20 grošů. Matěj měl matku Kunikundu bytem a živobytím do smrti zaopatřiti, neb jí výměnek, sestávající z 2 strychů žita, 1 strychu ovsa, zelí a lnu dle potřeby a krmení na 2 krávy dávati. Roku 1689 vyplatil Matěj hut svou docela. Nemoha však pro stáří hutě té dále vésti, odevzdal ji dne 6. března 1724 synu svému Albrechtovi v ceně 340 kop, vymíniv si pro mladšího syna Matěje jednu chalupu. V Korkusově huti dělala se skleněná kolečka aneb, jak bychom nyní řekli, tabulové sklo; ale ježto k ní pěkné hospodářství patřilo, věnována přední péče tomuto, sklářství přišlo teprva v druhé řadě; již o Václavovi připomíná se roku 1678, že jenom v zimě v huti dělá. Majetek této hutě obnášel dle roly

	rolí	sena	otavy	koní	volů	krav	jalového	vepřů	chalup
z roku 1654	15 strychů	—	—	—	6	6	10	2	4
» 1678	13 »	8 vozů	—	—	2	5	6	2	
» 1713	18 » 2 v.	12 »	1 vůz	1	8	9	13	3	

Matěj Khübek přestal roku 1687 úplně provozovati sklářství;[33]) proto i my nadále huti té pozornost svou věnovati nebudeme.

Severozápadně od Korkusovy hutě leží hut *Tomášova,* jinak *Šlemarova* (nyní *Hutní Dvůr*) zvaná. Po smrti Tomusa sklenáře převzal roku 1611 hut se vším nádobím, co k řemeslu a k hospodářství náleží, jakož i s chalupou Minkusovou syn jeho Jíra Kroupl v ceně 490 kop Ze sumy této měl dostati Minkus 50 kop dosud za chalupu nezaplacených, pak vdova Barbora a 6 dětí po 37 kopách 20 groších. Splativ 266 kop 38 grošů a postoupiv matce místo jejího požadavku chalupu, prodal Jíra, jsa člověk zadlužilý a nemoha svým povinnostem dostáti, hut se vším příslušenstvím Matějovi Švanfellerovi, lazebníku a sousedu města Vimberka, za 600 kop míš. Též Švanfeller dlouho na huti se nedržel; zaplativ z kupní ceny 200 kop 59 gr., postoupil dne 16. října 1617 hut za tutéž cenu 600 kop Pavlu Bergfejtlovi, jinak Chromému ze vsi Hrabic, s tím dalším závazkem, že Jíra Kroupl hutě ještě do tří let užívati a 3 kusy hovězího dobytka chovati moci bude. Po třech letech má hut úplně vykliditi. Pavel Chromý vyplatil nejen verunky do roku 1627, nýbrž koupil roku 1627 chalupu Minkusovu od sirotků Krouplových, pokud se týče jejich otčíma za 100 kop k huti zpět. Po smrti Pavlově rozdělili se pozůstalí sirotci Jakub, Barbora a Kašpar o dobytek rovným dílem; hut neb dvůr s pozemky ornými a loučnými odevzdán dne 28. dubna 1637 Jakubovi v ceně 450 kop, z nichž na jeden podíl připadlo 150 kop grošů míšenských. Jakub maje ještě 250 kop vypláceti, prodal jest hospodářství své dne 1. června 1650 Vondrovi Plechingrovi za 450 kop. Od tohoto majitele podržela hut jméno Šlemarova (Schlemmerhütte). Dne 28. dubna 1652 prodal Vondra chalupu Matějovi Sixlovi za 60 kop.[34]) a vystavěl roku 1660 jinou ve dvoře nové huti. Jsa věku pokročilého

[33]) V A. U. 14, str. 164, 165, 168, 169, 171, 172, 174, 174[1] a matriky fary Vimberské.
[34]) Příloha XL. a v A. U. 14, str. 46, 277.

odevzdal dne 3. října 1670 hut svou manželu dcery své Marie, Jiříkovi Tischlerovi, v ceně 270 kop, vymíniv pro sebe, manželku a děti chalupu ve dvoře i s pozemky a lukami patřícími k chalupě Minkusově, jakož i sklennou či pateříkovou hut tou měrou, že úrok z lesa a za popel, pokud v ní pracovati bude, zcela sám, kdyby však nepracoval, polovici majiteli huti nahražovati bude. Na výměnku žil zde Ondřej Plechinger až do roku 1711, přeživ svého zetě a dosáhnuv stáří více než 100 let.[35]) Nový hospodář Jiřík Tischler živil se zprvu dosti bídně děláním černých pateříků, často i hutařství docela nechal; při revisitaci roku 1678 poznamenáno u něho: bývala někdy hut, ale již není. Ježto majitel odprodané chalupy, Matěj Sixl, nároky na pastvu činil, dohodnul se s ním Tischler roku 1674, že mu Sixl za pastvu za rok 1673—74 po 3 zl., potom po 1 zl. 10 kr., jeho potomci však 2 zl. platiti mají.[36]) Jsa moudrý a opatrný hospodář pomáhal si Tischler očividně; roku 1697 svou hut úplně měl čistou. Když pak již roku následujícího 1798 zemřel, převzal syn jeho Jan hut za 480 kop; matku Marii měl do její smrti u sebe chovati a ošetřovati, aneb kdyby k své matce jíti chtěla, jí kus pole pod 2 strychy, 1 věrtel lnu, 2 řádky zelí a s loukou »novinou« dáti. Dobytka smí tolik pásti, kolik ho v zimě uživiti může; též marštal a místo na obilí jí přislíbil; ze zasetého obilí zaručeno jí 5 měr a 1 vůz ovsa. Po smrti starého Plechingra připadne chalupa za 50 kop k huti; ale matka má v ní doživotní výměnek.[37]) Za Jana Tischlera zvelebena hut Tomášova velice; do roku 1713 byla úplně vyplacena; roku 1710 přistavěl druhou chalupu. Maje tři dítky a jsa podnikavý člověk, rád by to byl Tischler dále přivedl; proto žádal dne 17. září 1714 kněžnu Marii Arnoštku o dovolení, by na své huti všechny druhy skla a pateříků vyráběti směl, by od oddělených hutí neodvislým, od ubytování vojska a přípřeží osvobozen byl; takové sklo dělalo prý se v dřívějších dobách na té huti, jak nálezy na třech místech dokázati může; ubytování vojska a přípřeže jsou prý, když jest vytopeno, velice obtížné.[38]) Vrátiv se roku 1715 z Normberka, přivezl si Tischler zákazky od Jana Viléma Humla na jemné zrcadlové sklo způsobu benátského rozměrů výška 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26 šířka 8, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 19, 20' při čemž obchodník podotýkal, by barva toho skla nebyla bílá, jako u dutého a tabulového skla, nýbrž nahnědlá neb nažloutlá, ale nikoliv zelená; sklo mělo býti tenké, rovné, by se dobře brousilo, bez písku a bublin. Humel žádal napřed nějaké sklo na zkoušku, slibuje, že dopadne-li dobře, ročně hezký počet odebírati bude. A. P. König objednal si u něho bednu pěkně řezaného dutého skla z dobrého, jasného skla, jež by asi 100 zl. s dodáním do Prahy k paní Moserové stálo. Dle udání Humlova objednal Jan Jak. Zierl 4—5 beden zrcadlového skla v ceně asi 100 zl. za bednu. Psaní s těmi objednávkami přiložil Tischler k druhé své žádosti z roku 1715, udávaje, že nemoha takového

---

[35]) V A. U. 14, str. 278, 282.
[36]) Ibid. str. 275, 279.
[37]) B. 6G: 1a.
[38]) Příloha LXXVI.

sboží na Vimberských hutích dostati jest nucen, peníze na cizí hutě nositi. Kdyby se mu však dovolilo založiti hut na duté a tabulové sklo, obživilo by se mnoho poddaných, peníze zůstaly by na panství a vrchnost odbytem piva a jiných materialií užitek by měla. Nesmí se prý čekati, až hutmistr Jan Pock v Zdíkově, jenž nemůže zákazkám stačiti, jim ještě jednu sklárnu před dvéře postaví. Proti této žádosti Tischlerově vyslovil se Valentin Müller, majitel Janouškovy hutě, udávaje, že zařízením takovým jeho hut by zničena byla. Neméně protestovali i ostatní hutmistři z hutního rychtářství. Patříť prý, pravili, k jejich rychtářství pouze 7 osedlých, z nichž mnozí v největší chudobě a namáhání hospodaří, namnoze ani svého dobytka nemají a s tíží úroku vydělají. On, Jan Tischler, že má mezi nimi největší stateček, vyloučením jeho bylo by jejich malé rychtářství velmi ztenčeno. Přihodilo-li by se nějaké ubytování, připadlo by po vyloučení Tischlera na ně mnoho vojska. Bude-li Tischler toliko tabulové a duté sklo dělati, že proti tomu nic nenamítají; bude-li však i pateříky vyráběti, pak že přijdou úplně na mizinu, jako se to již za nebožtíka Michala Müllera na huti Janouškově stalo, ani k tomu nehledě, že by Václav Plechinger z huti Ščravské, který s ním sousedí, na dříví poškozen byl, protože by Tischler více dříví potřeboval, než nyní. Kdyby konečně jednomu nebo druhému z nich napadlo, si též hut na dělání dutého skla zříditi, nemá Tischler nic proti tomu namítati. Proti těmto vývodům bránil se Tischler co nejrozhodněji. Janouškovskému hutmistru že by neškodil, ten že škodí sám sobě, odháněje svou zdlouhavostí a nesprávností obchodníky, nechávaje je s koňmi dlouhý čas u hutě na sboží čekati a nutě je tak, pro sboží jinam jezditi. Ten že ani vlastního bratra Jana Müllera, obchodníka se sklem na Vimberku, dostatečně nezaopatřuje. Dle nálezů může prý on, Tischler, dokázati, že na jeho huti někdy tabulové i duté sklo a pateříky dělány byly, že však potom pro války a nepokoje hut klesla a v ní toliko pateříky se dělaly; žádaje tedy o tuto koncessi, nežádá nic nového, nýbrž hájí své staré právo. Nepopíral, že by potom více popelu potřeboval, ale nabízel se, že 20 zl. lesního úroku bude platiti a s ostatními hutmistry se dohodne. Co se ubytování a přípřeží dotýče, těmi že ostatním hutmistrům žádných nových břemen nepřibude, protože by na něj připadající část penězi zaplatil. Jest prý pravda, že dosud na Janouškově huti nejvíce piva se vytáčí, ale to přichází odtud, že tam tři živnosti mají, dělajíce pateříky, duté a tabulové sklo; ale při tom prý se zapomíná, že jeho, Tischlerovi lidé berou též pivo z dvou hospod v Lipce, která se jenom jim k vůli zřídila, a ze Solné Lhotky, což zůstává nepovšimnuto; podaří-li se mu však sklennou hut tak zříditi, jak si přeje, pak se i více piva odbude, protože sklář více vydělá a vypije než pateříkář.[39]) Vrchní hejtman Liebenhaus vyslovil se v této záležitosti v ten rozum, že žádný z hutmistrů Vimberských takového privileje nemá, dle něhož by žádná hut na duté a tabulové sklo zařízena býti nesměla; o právu vrchnosti k takovému povolení nemůže tudíž býti pochybnosti. Nicméně jest prý pravda, že hutmistr z Janouškovy huti závod tak dobře nevede, jako jeho otec, že též kupci tak často na panství

[39]) B. 6 Gč 1. a příloha LXXVIII.

nepřicházejí jako dříve. Naproti tomu nelze prý zase příti, že na Tomášově huti nikdy jemné duté a tabulové sklo se nevyrábělo, nýbrž jenom zelené, tedy to nejsprostší. Také prý není Tischler té práce dostatečně znalý. Též leží Tomášova hut blízko u Janouškovy, škodila by jí tím, že by kupci napřed zde se stavěli a teprva, když by zde nepochodili, do Janouškovy by se obraceli. Tischlerovi nestačil by les a on by sahal ostatním mistrům do jich okresů. Ačkoliv na Krumlovsku Planská hut zrušena byla, povstalo za to jinde v zemi mnoho nových skláren, které Janouškově a Štegarově huti škodí; nebylo by tudíž vhodné, zařízením nových takových závodů na panství staré ničiti. Liebenhaus navrhoval tudíž, by účetní na místě to ohledal, zvláště pak vyšetřil, uškodila-li by nová hut značně starým a proč vlastně Janouškova hut jde zpět, vinou-li hutmistrovou aneb tím, že od těch časů, co Janouškova hut povstala, na jiných místech mnoho nových založeno bylo. Když pořád žádné rozhodnutí nepřicházelo, prosil Tischler dne 3. února 1716 o brzké vyřízení, ukazuje k tomu, že jeho kupci z Normberka naň naléhají a že musil tudíž to jinde objednati. Též podotknul, že již před třemi roky na statku Strašínském (dom. Zichovice) les Lambergovi patřící ohledal, že by tudíž tam hut zřídil, kdyby na Vimberku byl odmítnut. By nové konkurenci předešel, nabízel se hutmistr Müller, že Tischlerovi žádané druhy skla za tu cenu, co jej samého stojí, dodávati bude. Ale na to tento nepřistoupil, namítaje, že Müller jest zdlouhavý, nevýpravný a nespolehlivý. Na to vinil Müller Tischlera listem ze dne 15. září 1717, že pateříky svým šlendriánstvím v ceně tak snížil, že při tom hutmistr obstáti nemůže, to prý by udělal i s dutým, tabulovým a zrcadlovým sklem, čemuž ani nerozumí, protože se tomu neučil; byl by tedy od tovaryšů závislý. Při tom prý třeba uvážiti, že v posledních 4—5 letech novými sklárnami sboží sklenné do takového špatného stavu se dostalo, že hutmistři jen s tíží a starostí v řemesle pokračují. Krom toho dává prý se sboží kupcům na úvěr a musí se dlouho na peníze čekati, při čemž se mnoho tratí. V tomto roce zůstalo prý mu velké množství dutého a tabulového skla ležeti. Chtě dokázati, že tato svědectví jsou křivá, předložil Tischler dne 13. října 1717 3 kusy dutého skla a zrcadlo, slibuje, že v budoucnosti ještě lepší věci provede. Ale špatnou se potázal. Jeho odpůrcové, střehouce každý jeho krok, vyzvěděli a nemeškali vrchnost o tom zpraviti, že zrcadlová koule ve Volarské huti a ostatní sklenice na Pockově huti zhotoveny byvše dílem Tischlerovým nejsou. Tu již bylo o jeho žádosti jako na jisto rozhodnuto. Výnosem ze dne 29. prosince roku 1718 rozhodla kněžna Marie Arnoštka, že nemajíc v úmyslu počet hutí zvětšiti, protože by jedna druhou ničila, a chtíc o zachování stávajících a bez toho zpustošených lesů pečovati, žádost jeho zamítá. Ježto však on se opovážil cizí fabrikáty za své vydávati a ji klamati, nařídila, by se mu za to přísné pokárání dalo. Neméně špatně pochodil Tischler s obchodníkem benátským Giov. Solou roku 1711, jemuž 4200 liber křišťálu v kusech a 2 soudky krystalinu à 20 liber objednal. Dodaný křišťál byl celý zelený a skvrnitý, tak že ho Sola nepřijmul, nýbrž na účet Tischlerův státi nechal.[40]) Hned po vá-

[40]) Příloha LXXIV.

Heeresbücherei Prag

nocích roku 1719 žádal Tischler zase o dovolení, by hut svou pro špatnou cestu a vysoký vrch, přes nejž všechno dříví voziti musí, blíže k lesu přeložiti mohl. To stalo se prý již vícekráte a hut jeho stojí nyní na pátém místě, ačkoliv vždy v hutním okresu. Na nynějším místě není mu prý možná bez úplné své záhuby dále pracovati; od huti živí se 120 poddaných; ti jakož i on sám se svou rodinou přišli by o svou výživu. Ležatého dříví jest prý tu dosti. Kníže Adam František ze Schwarzenberga navštívil, uvazuje se po smrti své tety kněžny Arnoštky v panství Vimberské i jednotlivé hutě, a přesvědčil se osobně o stavu jejich. I zamítl žádost Tischlerovu, protože takové přenesení huti by lesu a honitbě bylo velice zhoubné. I navrhoval kníže hutnímu mistrovi, by hut svou mezi Röhrenhäuser a Kušvardou postavil; ale o tom nechtěl Tischler ani slyšeti, namítaje, že tam vedoucí cesta jest bídná, že tam není křemen, jejž od Malovského panství kupovati a přiváželi musí, a že by nemohl hut na dvě míle od svého hospodářství přeložiti.[41]) Ale hrozba knížecí z roku 1721, že má ještě všechny souše spracovati (což ještě 4 léta trvati může) a potom hut zavříti, jakož i neštěstí, jež ho na podzim r. 1722 potkalo, že mu totiž byt u huti se vším nábytkem, vozy a p. shořel, obměkčilo jej tou měrou, že nabídku novou k přenesení huti k Horní Vltavici na místo Bürkenhaid (Březoviště) řečené, přijal.[42]) Než však počneme líčiti osudy nové huti, třeba ještě doplniti obraz starého závodu statistickými daty. K huti patřilo roku 1632 5 podruhů, kteří hutmistrovi po 6 groších platili a dle roly

		rolí	sena	koní	volů	krav	jalového	ovcí
z roku	1654	30 strychů	—	—	6	14	24	2
»	1678	20 »	10 vozů	2	4	10	8	—
»	1713	23 »	15 »	2	10	10	8	—

Dle popsání zeměměřice J. Jak. Knittla obnášely pozemky hutní 475 strychů $2^2/_3$ měr, z nichž bylo 168 strychů rustikálních a 407 strychů 2 věrt. $1^1/_2$ m. dominikálních. Dle výkazu z roku 1725 bylo u hutě 9 podruhů v 4 chalupách s 17 kravami a 1 kozou. I výkaz piva v huti prodaného dává zřejmé svědectví o prospívání Tischlera. Kdežto roku 1698 toliko 6 sudů konsumováno bylo, má již ročník 1699 $27^1/_2$, 1709 $29^1/_2$, 1717 35 a 1719 32 sudů.[43]) I dá se lehce vysvětliti, proč se Tischlerovi odsud na novou hut nechtělo.

Dle znění privileje ze dne 24. prosince 1725 dostal Tischler v Březovišti nedaleko Horní Vltavice 6 lečí à 40 strychů = 240 str. lesa vykázaných, by 2 leče hned porazil a na vymýtěné půdě hut, byt, chalupy, stodolu a staje a stoupy s jizbou pro stupaře vystavěl, pole, luka a pastviny zdělal; z ostatních 4 lečí měl dříví k palivu a k huti bráti, když dříví doroste, smí zde též pásti, mlází však má šetřiti a hájiti a proto se pastvy zdržeti. Tischlerovi dává se právo k dělání pateříků, sklenných tabulí, zrcadel, brejlí a bílého skla, při čemž se mu výslovně připomíná, aby s cenou ostatním hutmistrům neškodil, jako to s pateříky dělal. Za to se mu vyměřuje gruntovní činže 5 zl., která se má

[41]) A. 6G 1a/8,
[42]) A. 6G 1a/4.
[43]) Přílohy LXXX, LXXXII, LXXXIII, LXXXVI.

pro prvních 6 let, kdy se stavbou a zařízením nové huti značné výlohy míti bude, odpouští, a 15 zl. lesní činže.[44]) Tak, třeba oklikou, dosáhl Tischler přece toho, že mu dovoleno bylo dělati veškeré druhy skla. Postaviv a zařídiv tuto hut, povznesl i tento závod a zemřel, raněn byv mrtvicí, náhle dne 19. března 1740, zanechav po sobě památku podnikavého a energického muže. Ačkoliv poměry mu valně příznivy nebyly, uměl jich přece dobře užiti a pomohl si k značnému jmění. Byl dvakráte ženat; první paní byla svobodná osoba z Vimberka, druhá Maria Arnoštka Speltová, dcera knížecího písaře z Vimberka, která jej přežila a podruhé se provdala za Marka z Bavorova, kontrolora mýta v Suchdole. Dcera jeho, jak jsme již viděli, měla hutmistra z Krištofovy huti Lamberta Plechingra, jemuž Tischler vydatně pomáhal. Obchod vedl zvláště do Normberka a do Vídně. Za těch velmi příznivých okolností převzal syn jeho z prvního manželství Frant. Jan Tischler obě huti, Tomášovu s hospodářstvím a Březovskou v ceně 7000 zl. Ale syn po otcovi se nezdařil; ačkoliv pro vývratě a polomy i na Tomášově huti pracovati mohl a tak znamenité polní hospodářství měl, nemohl se držeti, jsa rozhaza a nehospodář. K tomu přišly následky válek, jimiž veškerý obchod vázl, a neúroda po tři léta, kdy se žádné obilí neurodilo, tak že Tischler pro sebe a své lidi vše za hotové draho kupovati musil. Proto vyplatil do roku 1747 pouze 1013 zl. 37 kr. 2½.[45]) Když stav Tischlerův pořád se nelepšil, nýbrž dluhy jeho vždy ještě rostly, dal se hejtman Vimberský Čapek do počítání i shledal, že

celoroční příjem hutě Tomášovy za rok 1755 obnášel . . 3680 zl.
« vydej » » » » 1755 » . . 3324 »
zbývá tedy . . . 356 zl.

Krom toho že má Tischler u staré huti
koní 3 volů 10 krav 10 jalového 8 a 9 podruhů s platem 37 zl. 3 kr.
9 podruhů » — „ 18 » —
u nové huti
on . . volů 12 krav — jalového — a 5 » » 16 zl. 28 kr.
5 podruhů » — » 12 » 1.

Pak že sklízí u staré hutě 22 str. žita, 5 str. ječmene, 24 str. ovsa, 50 vozů sena, 10 vozů otavy se 6 pacholky a 3 děvečkami; u nové hutě sklízí 9 str. žita, 2 str. 1 v. ječmene, 15 str. 3 v. ovsa, 16 vozů sena s 1 pacholkem. Že užitek panství z těchto dvou hutí 199 zl. 6 kr. obnáší, že však majitel od panství dřívím 45 kr. za kmen počítaje a pozemky 228 zl. 2 kr. dostává, tak že o 28 zl. 56 kr. méně činže platí, než béře. Zrušením této huti získalo prý by panství 207 zl. 13 kr. 1½ d.[46]) Za tím účelem vyslán hejtman Hlubocký Jan Karel Zelinka k očitému ohledání věcí na Vimberk. Tento referoval dne 20. října 1760: Panství zřídilo sklárny k vůli lepšímu zužitkování svých vzdálených lesů a k vůli prodeji svých materialií. Ježto však hutmistři toho, co jest jim k prospěchu, užívají, ale řemeslo špatně provozujíce a více polního

[44]) Příloha LXXXVIII.
[45]) B. 6 G^{5} 1.
[46]) Příloha XCIV, XCV, CI.

hospodářství než sklářství si hledíce, velmi málo piva a jiných naturalií odebírají, sami z toho velký zisk mají, panství nepřiměřený bagatelle platí, tak že panství více daně odvádí z hutních okresů, než platu od hutmistrů dostává, ježto tudíž hutě původním obdarováním se neřídí, mají býti zrušeny neb koupeny, aneb při nejmenším jejich plat náležitě zvýšen, dříví a jiné naturalie dle běžné ceny jim prodávány. Bez toho zdařila prý se již plavba polenového dříví, jímž větším dílem panství Netolické a Protivínské se zásobuje. Též prý stal se při malé vodě pokus s plavbou dvou prámů o 4 kmenech, jež se až do Volar dostaly, tak že jest naděje, že při větší jarní vodě a vyčištěním řečiště, zvláště kdyby u Čertové stěny dostatečné otvory udělány byly, záměr ten se zcela zdaří.[47]) Ale když žádný z hutmistrů dobrovolně huti své prodati nechtěl, nezbývalo než vyčkati příhodné chvíle. Ta se u Tischlera brzy naskytla, protože jsa roku 1762 se dřívím svého okresu hotov o vykázání jiného dříví pro tento rok a potom o dovolení k přenesení huti na jiné místo prositi musil. Ale výnosem ze dne 2. října 1762 nařídil kníže Josef Adam ze Schwarzenberga, že, ježto žádané dříví bez škody mu vykázáno býti nemůže, tím méně mu povoleno býti může, by závod svůj nedaleko nové Šeravské huti, tedy v lesích, které se k plavbě hodí, vystavěl, že spíše jest s tím srozuměn, by hut vyhasila a s drahocenným dřívím se šetřilo. Na to chtěl Tischler svou starou hut Tomášovu svému švakru Ign. Plechingrovi za 3700 zl. prodati, ale panství chtíc zameziti, aby tu nová osada povstala, převzalo ji samo v té summě, dovolivši zároveň, by Tischler se svými 8 dětmi na Březovskou hut se odstěhoval a ji za zvýšený plat 45 zl. 21 kr. vedl. Ale Tischler spokojiv z prodeje své věřitele, přišel s prázdnýma rukama na Březovskou hut, kdež bylo mnohem skrovnější hospodářství, a nemohl-li dříve vyjíti, mohl nyní tím méně obstáti. Proto převzal r. 1794 Matěj Pavlík tuto hut, co obyčejné polní hospodářství.[48])

Jižně od huti Tomášovy ležela *hut Šeravská* Od Michala Jilicha přešla, nevíme ani jakým způsobem a kdy, na Mikuláše Regencikla, který, maje hut svou od dávných časů zaplacenou, ji do roku 1631 držel. Dle něho nazývá se hut ta v účtech Vimberských hutí Miklesovou. O špatném jejím stavu svědčí to, že roku 1631 pouze 2 podruzi k ní patřili. Od roku 1632—50 měl ji Vondra Fejtl a přivedl ji k takové pustině, že dne 2. května 1650 zase skrze rychtáře Pravětínského Petra Fuxa prodána býti musila; koupil ji Jakub Fejtl za 80 kop grošů míš. Jakub, hospodařiv na ni do roku 1661 a maje ještě 129 kop grošů dluhu, úmyslu byl ji státi nechati. I odhadnuta znova od rychtáře Fuxa na 55 kop gr., v kteréž sumě ji Matěj Plechinger vulgo Šlemar převzal. Ale i o něm poznamenává gruntovní kniha roku 1667: jest žebrák, musí hut co nejdříve stát nechati. Proto odpustil dekretem ze dne 23. listopadu roku 1667 kníže Jan Krištan z Eggenberga Matějovi nejen nezaplacený úrok per 133 zl., nýbrž snížil mu jej na příště na 5 zl. I není divu, že za těch okolností hut delší dobu stála. Revisitační kommisse poznamenala u něho r. 1678: bývala někdy hut, ale již není. Někdy dělány tu pateříky a sklenná

[47]) A. 6 G ξ 1a/1.
[48]) A. 6 G ξ 1a/8, 1a/1.

kolečka. Když okolnosti se zlepšily, obchod začal opět jíti, nelenil Matěj a dělal zase pateříky a staral se všelijak o zvelebení huti. Roku 1670 vystavěl první a roku 1680 druhou chalupu pro podruhy. Nemoha stářím déle hospodařiti, odevzdal dne 20. března 1687 Matěj svou hut s hospodářstvím v přítomnosti hutního rychtáře a všech hutmistrů synu svému Václavovi za 80 kop grošů míš., vymíniv sobě a své manželce Marii kus pole pod 2 věrtele, 4 vozy sena a byt do smrti († 1695). I Václav obezřele si počínaje, do roku 1698 hut zcela vyplatil;[49]) roku 1690 vystavěl třetí a roku 1700 čtvrtou chalupu. Též se sklářstvím zřídka kdy vysadil, byl by míval vždy teplou pec, kdyby jenom byl měl dostatečný odbyt na pateříky. Rozkaz knížecí, že tři, neb při nejmenším dvě huti pateříkové zrušeny býti mají, byl též proti Šeravské namířen. Jenom pro množství polomů a suchého dříví prodloužil kníže Adam František výnosem ze dne 27. července 1722 životní dobu Šeravské huti ještě na 3—4 léta; pak měla zrušena být. Rozkaz ten opakoval kníže dne 17. prosince 1722, připomínaje, že hut ještě 2 léta pracovati může.[50]) Ačkoliv tedy osud sklárny té na dobro zdál se býti spečetěn, přece podařilo se jí, nejen tomu ortelu uniknouti, nýbrž i všechny ostatní hutě přetrvati. K ní patřilo

	rolí	sena	koní	volů	krav	jalového
dle roly z roku 1654	15 strychův	—	—	2	4	5
» » » 1678	6 str. 1 v.	3 vozy	—	—	6	4
» » » 1713	10 strychů	19 »	2	10	9	3

Dle výměry z roku 1722 obnášel hutní okres 286 strychů, z nichž bylo rustikálních 52 strychův a dominikálních 233 strychův. Roku 1725 bylo tu 7 podruhů ve 4 chalupách s 10 kravami a 5 kusy jalovými. Piva se tu prodalo roku 1698 16½ sudu, 1699 29 sudů, 1709 34 sudy, 1710 36, 1711 31 a 1719 12½ sudu. I tato data mluví o dobrém stavu huti.[51]) Se svolením vrchnosti přejal Jan František Plechinger hut od starého otce dne 18. července roku 1733. Václav neužíval dlouho výměnku, zesnulť dne 20. března 1736 a pochován dle přání v kapli 14 pomocníků ve Vimberce. Dle jeho poslední vůle ze dne 2. března 1736 dostal Jan František Plechinger, primator Vimberský, hut s hospodářstvím a vším hutním a hospodářským nářadím v ceně 300 kop míš., o dobytek měl se setrou Annou Marií Müllerovou rovným dílem rozděliti. Jsa mysli zbožné, odkázal kapucínům v Sušici 50, Vimberskému duchovenstvu 12 zl., hutníkům svým půl sudu piva.

Dle inventury obnášela aktiva 3351 zl. 16 kr. 2 d.
» » 627 » 25 » — »
tedy čisté jmění . . 2673 zl. 51 kr. 2 d., tak že na každé dítě připadlo 1336 zl. 50 kr. 4 d. Z pozůstalosti té seznáváme některé odběratele Plechingrovy, jakož i druhy vyráběných pateříků: tak Jan Ben. Wossnera v Pasově, jenž bral tlačené pateříky, Jana Adama Šišku v Skalici, Krištofa Antonína Kittla v Blottendorfu, Štěpána Hallera v Praze, Matěje Pocka

[49]) V A. U. 14, str. 243, 243¹, 244.
[50]) A. 6 G 2 1a/7.
[51]) Přílohy LXXX, LXXXIII, LXXXIII, LXXXVI.

(pateříky měnavé barvy) a m. p. Pravda, rozkvětu sklářskému byla doba příznivá, ale neméně osobní činnosti a příčinlivosti Plechingra patří veliká část toho úspěchu u huti na celém panství Vimberském nejbídnější.[52]) Že též u svých kollegů pro rozšafnost vážnosti požíval, souditi z toho, že hnedle po celé své živobytí byl jejich rychtářem.

Když novému hospodáři Janu Františkovi na dosavadním místě dříví docházelo, přenesl s povolením knížecím ze dne 18. srpna 1753 hut svou více do lesa na Haidelbach u Černohájského vrchu. Povolení to platilo pro hut jen potud, pokud dříví stačí; když by však za 20 neb více let les byl vymýtěn, měl Plechinger hut strhnouti a na nynější místo, kde mezi tím les zase naroste, přenésti. Krom huti měl 2 byty pro dělníky a na voly stáje tu vystavěti; pole neb luka dělati (krom malého zelného pole) zakazuje se mu přísně, protože les má zase hned růsti a hut toliko dočasně zde bude. Plat zvýšen mu z 15 zl. 3 kr. 3 d. na 20 zl. Na další prosbu hutmistrovu, že svých 12—14 volů, jež k vožení dříví potřebuje, k staré 1 hodinu vzdálené huti na pastvu honiti nemůže, povolil mu kníže u nové huti několik luk, ale pastvu v mladém lese zase přísně zakázal.[53]) Povolená stavení jsou roku 1756 hotova a se sklářstvím se započalo. Hejtman Čapek, zkoumaje poměry Vimberských skláren, shledal u Šeravské, že si více hospodářství a chovu dobytka než řemesla hledí a o 50 zl. 49 kr. 3 d. méně platí, než od panství dostává; nebyl však přece pro zrušení, protože, kdyby té sklárny nebylo, dříví tu k žádnému užitku přivedeno býti nemohlo, vyjma ten pád, kdyby snad na Vltavě plaveno býti mohlo. Jenom na to toužil a tlačil, aby Plechinger větve a vršky poražených stromů z pasek dobře vyklizoval, by mlází růsti mohlo. Z výpočtů Čapkových stůjtež zde tyto:

Příjem huti Šeravské za rok	1755	3751 zl.	22 kr.
vydání » » » »	1755	3339 »	— «
zůstává . .		412 zl.	22 kr.

s 24 tovaryši, 9 pomahači. Hospodářství Plechingrovo vykazovalo 4 koně, 18 volů, 10 krav, 8 jalového, 4 prasata; 9 podruhů s platem 48 zl. 30 kr. 16 krav. Sklidil 15 strychů 3 v. žita, 4 str. 2 v. ječmene, 33 str. ovsa, 40 vozů sena, 4 vozy otavy s 5 pacholky a 3 děvečkami.[54]) Dne 20. dubna 1762 zemřel Jan Frant. Plechinger na vodnatelnost, nezanechav žádného posledního pořízení, určiv toliko ústně svou manželku Veroniku, s kterou 6000 zl. přiženil, za hospodyni.[55]) Huti ujal se syn její Ignác Frant. Plechinger. I obnovil opět dřívější prosbu u knížete o přidělení polí a luk k nové huti, ukazuje na vzdálenost obou závodů a na nemožnost, se vším živobytím na starou hut býti odkázánu. Výnosem ze dne 12. července 1766 vyhověl kníže Josef Adam jeho přání a povolil mu 2 leče na louky a pole. Když v prosinci téhož léta zpráva se roznesla, že Plechingrova hut shořela a on více než za 7000 zl. škody utrpěl, nařídil kníže hned dne

---

[52]) B. 5 AE 8, A. 4 K$^{\beta}$ 1a.
[53]) A. 6 G$^{\xi}$ 1a/7.
[54]) A. 6 G$^{\xi}$ 1a/1 a přílohy XCIV, XCV, CI.
[55]) B. 5 AE 8.

31. prosince 1766 administratoru panství, aby za těchto příznivých okolností hut koupiti hleděl, aby tak počet skláren, více škodlivých než užitečných o jednu zmenšen byl. Ale hned na to přišla zpráva od Zelenky, že se jedná o starou Šeravskou hut, kde se již nepracovalo, jíž toliko k hospodářství užíval, že se tudíž v naznačeném směru nic dělati nedá.[56]) Roku 1773 žádal opět Plechinger o přidělení 3 lečí lesa k huti, dvou dědičně a jedné proti platu, ukazuje na velikou práci a náklad, jež takové zařizování polí a luk stojí. Za vykázání tří lečí lesa přimlouval se ředitel Watzl, protože les tuze vzdálený jest, ale proti dědičnému postoupení vyslovil se co nejrozhodněji. Zdělání takových polí prý tolik nestojí a konečně prý by to přišlo k tomu, jako u jiných hutí, že by kníže pán někdejší svůj pozemek, jejž hutmistr zdarma dostal, jímž se obohatil, za drahý peníz zpět koupil. Ale lesmistr Kfeller ze Sachsengrünu nechtěl ani o vykázání lesa slyšeti, dokládaje, že les ten k Vltavě nakloněn jsa někdy knížecímu potomstvu k plavbě dobře hoditi se bude. Plechinger prý bez toho u staré huti užívá všeho tak, jako kdyby hut ta ještě šla, dobytka že chová velikou sílu a dorost že žádný nemůže se zmoci; u nové huti že za těch 17 let tři leče úplně vysekal.[57]) Po smrti Ignáce Plechingra převzal dne 6. srpna 1788 syn jeho Jan Plechinger hut se vším příslušenstvím a hospodářstvím v sumě 8920 zl. $26^1/_8$ kr.; ježto bylo 6 dětí, přišlo na jeden podíl 834 zl. $39^{17}/_{24}$ kr. Z doby tohoto hutmistra zachovala se nám obchodní zpráva z roku 1764 určena pro krajský úřad; třeba byla ve prospěch hutmistrů přistřižena, přece možná z ní povšechný stav huti poznati. Dle tohoto oznámení dělalo se tu ročně 22.000 pateříků v ceně 5866 zl., z nichž 1866 zl. v zemi a 4000 zl. v cizině se utržilo. Šeravské sklářství prý proti dřívejšku kleslo, protože množství malých cizozemských pateříků do země přichází, které v okolí Skalice každý téměř nádenník brousí. Dříve šel jeho hlavní odbyt do Saska; to nyní přestalo. Co odbíratele v zemi uvádí: Václava Kulhánka v Praze, Eliáše Brettschneidra a Jana Šišku ve Skalici, Josefa Reichla a Wähnera v Mikulášovicích, v cizině tato města: Normberk, Lisabon, oba Frankfurty, Lipsko, Vratislav, Petrohrad, Sasko a Indii.[58]) Nový majitel, maje velké podíly vypláceti a jsa 2624 zl. 7 kr. do důchodu knížecího dlužen, ohlížel se po bohaté nevěstě. I vyhlídl si Marii Annu Lenzovou, dceru Jana Jiříka Lenze, obchodníka z Kreuzbergu v Bavorsku. Dle svatební smlouvy přiženil s ní 2500 zl. s připovědí, že po smrti otce s ostatními dětmi stejnou část dostane, ženich napsal ji svou živnost se vším příslušenstvím. K zaplacení dluhů dal Lenz zeti svému lineckou obligaci per 1400 zl., zbývající část chtěl Plechinger zaplatiti až se z obchodní cesty vrátí; turecký obchodník Mola Mahmud jest prý mu stejný obnos dlužen.[59]) Tento hrozící mrak dal se tedy lehce zažehnati. Hůře bylo, když roku 1791 lesmistr Feldeck vypočítal, že Plechinger 1200—1500 sáhů dříví ročně za 20 zl. dostává, kdežto nyní dříví vídeňským (Schwarzenberským)

---

[56]) A. 6 G$^{\xi}$ 1a/7.
[57]) B. 6 G$^{\xi}$ 1.
[58]) Příloha CIV.
[59]) A. 6 G$^{\xi}$ 1a/7: v A. U. 14/No. 2, f. 7; Erbtheilungsbuch p. 111; Contractenbuch f. 88.

průplavem dobře se speněžiti může; jinde platívají prý hutmistři 4—600 zl., aniž by panství dříví své tak dobře odbýti mohlo, jako na Vimberku. U huti jest prý 288 strychů vlastních pozemků a 209 strychů najatých; od těch může prý Plechinger dobře živ býti, bez sklářství. Feldeck navrhoval tudíž, by se ode dne 15. října 1791 hut vypověděla. Výnosem ze dne 10. prosince 1791 nařídil pak kníže, by sklenná hut Šeravská, jsouc za nynějších poměrů škodná, která bez toho mnohem déle stála, než bylo zamýšleno, koncem října příštího roku zrušena byla. Ale proti tomu ozval se hutmistr Plechinger, ukazuje právem na knížecí koncessi z roku 1753, dle níž pro hut žádná určitá lhůta vyslovena není, nýbrž pokud dříví stačí; potom však má se hut na dřívější místo přenésti. Jest prý mu živnost ta v ceně 8920 zl. 26 1/8 kr. soudně odevzdána, začež 83 zl. tax zaplatiti musil, a s vědomím úřadu manželce jeho co věno připsána. Tím získán pro hutmistra čas — a bylo vyhráno. Neboť kníže Josef, nabyv samostatnosti, rád podporoval průmysl a dal se tudíž zcela opačnou cestou než jeho předkové. Roku 1796 prodloužil Plechingrovi privilej na delších 30 let, vykázal mu les s 27.000 sáhy dříví a zvýšil mu činži na 60 zl., též mu dovolil dělání dutého skla; Plechinger vystavěl si i brusírnu. V ten čas dělaly se v huti pateříky rozličné façony, barvy a velikosti pro cizozemsko. Po vypršení lhůty prodlužován privilej čas od času nejvíce z příčin kommiseračních až do roku 1863. Na knížecí vrchnosti neleží tedy vina, že Šeravská hut, poslední to závod starý panství Vimberského, při obrození českého sklářství v našem století nepovstala k novému, slibnému životu, nýbrž na majitelích samých, kteří se drželi zděděných tradic, o pokrok, větší rozhled a odbyt se nestarajíce. Tu jest přirozeno, že rostoucí konkurenci odolati nemohli a jenom živořili.[60])

Jižně od Šeravské huti na cestě do Vltavice ležela *Magrlová hut*, jejížto okres se rozprostíral z obou stran cesty Vimbersko-Vltavské. Magrle zabit od lidu vojenského na počátku 30leté války a manželka jeho smrtí sešla, zanechavši 4 sirotky. I pošacována hut a prodána od rychtáře a konšelův na místě sirotkův let nemajících dne 10. ledna 1621 Matějovi Klojbarovi za 100 kop míšenských. Matěj vyplativ na té huti 40 kop a nemoha na ní dále hospodařiti, prodal ji roku 1626 Markovi Roblovi za 100 kop míš. Tento držel se na ní až do roku 1632, kdy ji zase Matějovi Klojbarovi za 140 kop přenechal. Matěj odevzdal ji roku 1651 dceři své Kristině tím způsobem, aby ona do důchodu knížecího zadržalý úrok 74 kop 38 gr. 4 d. a Markovi gruntovních 29 kop = 103 kopy 38 gr. 4 d. zaplatila. Ke Kristině přiženil se Tomáš Olcinger ze vsi Hrabic a tak on bude povinen nahoře psanou summu vypláceti. Ale i on se neudržel, nýbrž prodal ji dne 17. července 1657 Jiříkovi Herzigovi za 80 kop grošů. Když zaseděný úrok 63 kop 12 gr. 6 d. až na 18 zl. odpuštěn byl, vysekal se Herzig z dluhův a do roku 1673 vyplatil hut úplně; ale jsa vyučený tkadlec nechal sklářství a hleděl si svého řemesla a hospodářství.[61])

---

[60]) A. 6G$^{\beta}$ 1a/7; IV. K$^{\beta}$ 14a.

[61]) V A. U. 14, p. 144, 144', 145, 145', 147.

Jižně od Horní Vltavice či *Vltavy*, jak naši předkové říkali, ležela *hut zrcadlová*, patřící Jiříku Štegbaurovi. Po jeho smrti († 1644) přenechána pozůstalému synu Jiříkovi za summu 200 kop míš. Pozůstalá vdova Zuzana, vymínila si, aby jí do smrti dával 5 strychů žita a 1 věrtel semene lněného osíval, kus louky pod dva vozy sena a s ostatními 7 dětmi rovný díl 25 kop. Roku 1665 vyplativ Štegbaur všechny podíly měl svou hut čistou. Hospodařiv 41 let, odevzdal Jiřík dne 18. dubna 1685 pro stáří a nedostatečnost hut a hospodářství synu svému Adamovi za 500 kop míš., vymíniv si doživotní byt, totiž lisovnu s komůrkou, marštal na dvoře a novou kolnu, pole pod 3 strychy, 2 záhony řípy, 2 záhonky zelí, len pod 2 věrtele a novou louku od dolejšího průhonu nahoru podle soumařské cesty k lesu; dobytka smí s hutmistrem dohromady tolik pásti, kolik ho v zimě uživiti může. Obilí, seno a dříví bude Adam otci přivážeti. Matce Marii patří půlka tohoto výmínku. Adamovi dovoleno výnosem ze dne 20. září 1689, že smí krom zrcadlového skla i pateříky dělati a, ježto v jedné peci to nešlo, vystavěl opodál novou hut pateříkovou. Pro dluhy a špatný stav postoupil Adam dne 31. května 1703 hut svou zeti svému Matěji Kubišovi v ceně 1000 zl., vymíniv si byt pro sebe a svou manželku, kus pole, kus louky dvorské a louky od dolejšího průhonu podle soumarské cesty až k lesu, pastvu, svážení dříví a sena († 1713). Kdyby jedno z jeho 8 dětí v stav sv. manželství vstoupiti mělo, zapůjčí nový hospodář k veselce svůj dům. Vdově patří byt a polovice luk a pole.[62]) Kdežto dosud pouze tři chalupy byly, přistavěl roku 1709 Matěj Kubiš čtvrtou; ale pro špatný odbyt sboží, jímž téměř všechny země zaplaveny byly, pracoval v huti nejmenší díl roku. Proto se ho zákaz knížecí z roku 1722, že má hut zastaviti, poměrně méně bolestně dotekl než jiných. K huti patřilo dle roly

	rolí	sena	otavy	koní	volů	krav	jalového	ovcí	vepřů
z roku 1654	15 strychů	—	—	—	4	5	6	—	—
» 1678	16 »	15 vozů	—	1	6	6	6	1	9
» 1713	38 »	24 »	5 vozů	2	12	12	16	—	—

Výčep piva u huti, který roku 1699 $9^1/_2$ sudu obnášel, klesl r. 1719 až na $1^3/_4$ sudu. Huti té říkali v XVIII. století Rabenhütte.[63])

Největšího významu ze všech skláren Vimberských nabyla hut *Janoušková* či Michlova, v 18. století Helmbachská zvaná. Začátky její byly jako u ostatních dosti smutné, ba ještě bídnější. Na počátku 17. století držel jeden díl huti Jiřík Krump, druhý Jan starý Vlček patrně co výmínkář. Roku 1692 prodal Krump svůj díl Eliášovi Schürerovi za 675 kop gr. m., vymíniv sobě domeček nad hutí a jeden kus dědinky ležící podle toho domečku a jednu loučku za hutí k lesu. Při tom ujednáno, že, kdyby Jiřík odtud pryč se odebral, má domeček s dědinkou připadnouti beze všeho zaplacení k huti a, kdyby loučka kdy k prodeji přijíti měla, že přede všemi Eliášovi Schürerovi prodána má býti. Co se dotýče druhého dílu huti, i o tom platilo, že, kdyby měl býti prodán, mimo řečeného Eliáše žádnému jinému prodán býti nemá. Schürer

[62]) V A. U. 14, str. [illegible].
[63]) Příloha LXXX, LXXXII, LXXXIII, LXXXVI.

složil ještě téhož léta 100 kop gr. m. závdavku, ale buď zemřel neb od další koupě odstoupil, a tak dne 23. dubna 1604 směnil Jiřík Krump hut Janouškovskou s Janem Temlem, kolářem ze vsi Pravětína, za jeho dvůr tudy, tak, že Teml mu přidal ještě 150 kop grošů v penězích. Teml přikoupil r. 1610 domeček s grunty, patřící co vyměnek Kristině vdově Jiříka Krumpa, za 100 kop grošů a do roku 1615 hut celou i s domečkem vyplatil. Teml byl tedy podle všeho dobrý hospodář, ale jsa řemesla sklenářského neznalý shledal, že tu na dlouho držeti se nemůže. Proto vyměnil smlouvou ze dne 14. ledna r. 1626 dvůr svůj s grunty ornými a loučnými, též s hutí sklenářskou za dvůr Jiříka Frynta, mistra řemesla sklenářského ve vsi Petrovicích na panství Drslavském, tím způsobem, že Frynta dluh váznoucí na řečeném dvoře v Petrovicích per 300 kop gr. m. na Janouškovu hut převzal a tak dvůr čistý Temlovi odevzdal. Frynta koupil si dva páry volů od majitele panství Jáchyma Novohradského z Kolovrat v ceně 73 kop gr. m. a zaplatil roku 1629 do panského důchodu za veškerý svůj dluh obnášejíci 326 kop 7 gr. 2 d. jistou summu najednou. Ale nemoha, ač hut zcela zaplacenou měl, na ní dále hospodařiti, prodal ji dne 28. dubna 1638 Adamovi Pieblovi ze vsi Hrabic za 728 kop 34 gr. 2 d. Tento odprodal jednu chalupu s pozemky k ní patřícími Matějovi synu Jana Krejčího ze Záblatí za 150 kop gr. a nemoha se držeti, postoupil dne 26. června 1663 zase hut Jiříku Fryntovi.[64]) Jiřík chtě se dluhu 427 kop 34 gr. 2 d. zbýti, prodal druhou chalupu s políčkem a loukou synu svému Vavřincovi Fryntovi za 85 kop 42 gr. 6 d. s tím ustanovením, aby, kdyby napříště hutmistr ty dvě chalupy zpět koupiti chtěl, majitelé jich povinni byli mu je za kupní cenu vydati. Vyplativ hut svou docela, prodal Frynta dne 27. července 1665 řečenou hut i s chalupou Vavřincovou pro stáří Janovi Singrovi za 300 kop či 350 zl. r. Za výměnek určil pro sebe chalupu Vavřincovu, políčko na 6 věrtelů, loučku na 4 vozy sena; ale po jeho smrti má zase vše k huti bezplatně připadnouti.[65]) Ale ani Singrovi nebylo přáno, aby se udržel; pro neznalost umění sklářského a chudobu prodal dne 8. června 1671 hut svou v přítomnosti rychtáře hutního Ondřeje Plechingra, Jiříka Štegbaura a všech hutmistrů Michalovi Müllerovi od sv. Anny a Jindřichovi Pockovi z Oberzwieslau v Bavorsku za 450 kop míš. Zároveň přenechal Tomáš Krejčí chalupu někdy od huti koupenou oběma za 160 kop gr. m. Kupující zavázali se, že J. Fryntovi za jeho výmínek u huti do jeho smrti ročně 5 zl. 30 kr. platiti budou.[66]) Müller a Pock, složivše dohromady závdavek 200 zl., nemohli se o společném užívání huti dohodnouti; i srovnali se dne 2. června 1673 v tom smyslu, že Müller tuto sklennou a hospodářskou hut sám převezme v dřívější ceně 525 zl., Pock pak Krejčovu chalupu též v dřívějším odhadnutí za 186 zl. 40 kr. dostane. Zároveň přenechal Müller Pockovi k chalupě louku pod 3 vozy sena k doživotnímu užívání, jakož i políčko, jež Frynta měl; naproti tomu

---

[64]) Příloha XLI.

[65]) V A. U. 14, p. 78.

[66]) V A. U. 14, str. 79. Müllner, Mühlner, Millner a Mihlner jest toliko dialektová forma, jména Müller.

zavázal se Pock, že na výměnek Fryntův 2 zl. 25 kr. připláceti bude. Kdyby Pock chalupu snad někdy prodati chtěl, pak připadne, tak ujednáno, bezplatně k huti.[67]) Ujmuv se této v stavení sešlé huti se zarostlými lukami a poli, měl Müller z prvu pro dluhy na ní váznoucí a pro velké splátky, jakož i proto, že tenkráte žádný odbyt na obyčejné sklo, které dělal, nebyl, dosti krušné postavení.[68]) Proto není divu, že netušiv sám sobě, roku 1676 hut svou Filipu Šallovi hutmistru z Harmenschlagu v Rakousích prodati úmyslu byl. Hejtman Breverius přimlouval se za Šalla, dokládaje, že nový hutmistr vrchnosti s tabulovým a dutým sklem bude moci posloužiti.[69]) Ale záměr ten, nevíme ani jakou šťastnou náhodou, se zmařil a Müller zůstal tu hutmistrem. Jiná neshoda mezi Müllerem a Pockem stran pastvy dobytka Pockova urovnána dne 2. října 1680 dle výpovědi Jiříka Frynty hnedle 100 let starého, Jana Singra 50letého a Matěje Krejčího 69 let majícího v tom smyslu, že niva nad potokem Skovini hutmistrovi výlučně patří a prostřední kus louky mezi rozděleným potokem Pockovi zůstane. Zároveň napomenut Pock, by průhon až k huti, co se plotu a stavu dotýče, vydržoval a více dobytka nepásl, než v zimě uživiti může. Pock pustil při tom Müllerovi někdejší Fryntovo políčko. Výtěžek své práce obrátil Müller k zapravení úroku a dluhů, pak ke koupi chalupy Krejčovy, užívané nyní Pockem. Tak se stalo, že roku 1686 vše měl zaplaceno a roku 1687 i řečenou chalupu za 150 zl. koupil; Pockovi ponechán v ní ještě byt do Havla 1688. Toliko kus louky na 2 vozy sena podržel Pock a jeho manželka Markéta do jich obou smrti.[70]) Hut samou nechal Müller v tom stavu, jak ji převzal, div nespadla. Patrně chtěl tímto sešlým stavem nátlak na vrchnost učiniti, aby žádostem jeho vyhověla. Přijmuť hut toliko s tou podmínkou, když on s manželkou a dětmi, jsouce svobodní lidé z království, i se všemi nynějšími i budoucími lidmi ponecháni budou, hut sama nový privilej dle způsobu sklárny Planské dostane. Ve své žádosti ze dne 28. května r. 1685 ukazoval Müller na bídný stav huti, když ji přijal, na níž dříve pro její nepříhodné položení ani sklář ani hospodář udržeti se nemohl. Hut sama leží prý hluboko v lesích, vzdálena od země, tak že na odbyt skla v tu stranu nelze pomysliti, zvláště proto, že blízko kolem mnoho skláren pro kupce a obchodníky příhodných se nachází. Na dolejší straně Rakous jest jich s Planskou osm, na hořejší straně Bavor a říše šest, které vesměs na silnici leží. Zbývá prý tudíž jediný prostředek. obchod do říše, od něhož, jsa v říši znám, nějaký účinek očekává; ale i to jest velice obtížné, protože než s vozy od huti přes hranice přijde, pro kamenitou špatnou cestu a hory 10 mil objížděti musí, z čehož již hořejší huti značný zisk mají. Krom toho schází prý tu křemen, který z cizích panství s nemalým nákladem přivážen býti musí. Les na popel jest již celý vypálený a musí prý si popeláře na Zálezkém a Přečínském panství držeti. U huti má prý mnoho lidí a, jak jistě očekává, bude jich ještě

[67]) V A. U. 14, str. 80, 81[1].
[68]) Zpráva hejtmana Gube ze dne 4. dubna 1688 u A. GG[5] 1a/4.
[69]) A. GG[5] 1a/3.
[70]) V A. U. 14, str. 82[1], 84, 143.

více míti, tak že panství prodejem piva značný užitek přinese. Ale pro poddanost, jíž hut ta podrobena jest, nechce prý se tu nikdo usaditi; tím přišla by hut do starého bídného stavu a musil by každý hospodář na mizinu přijíti. Při huti neopravoval prý dosud nic, jsa úmyslu, nesplní-li vrchnost jeho žádost, hut zase prodati a se odstěhovati.[71]) Důchodní Martin Spelte a hejtman Jan Lamb. Breverius přimlouvali se ve svých dobrozdáních ze dne 8. a 18. prosince 1685 za příznivé vyřízení žádosti Müllerovy, uvádějíc, že řečená hut Janouškova dobré půl míle nad městem Vimberkem za vsí Lipkou v samé hornaté, divoké, studené poloze leží, kdež dělání sena a pasení dobytka na těchto studených polích a lukách za nejlepší hospodaření se má; roste tu prý toliko oves a žito, které obyčejně zmrznou; že přičinlivostí tohoto hutmistra sklářství se utěšeně zdvihlo a ještě více se povznese, protože čím dále tím lepších prostředků k přilákání cizích kupců a odbytu knížecího piva užívá. Jest prý pravda, že největší část popelu z cizích panství bráti musí, ježto k tomu jenom staré bukové a jedlové dříví se hodí. Navrhovali tudíž, by se jeho žádosti vyhovělo a mu zvláštní okres k huti proti zvýšenému úroku vykázal. Pro nové dělníky bude prý třeba u huti několik chalup vystavěti.[72]) Vlastnoručním listem ze dne 18. září 1686 ráčil kníže Jan Krištan z Eggenberga Michala Müllera s jeho ženou a dětmi, rovněž i jeho tovaryše, kteří z říše neb odjinud k němu do práce vstupují, »by skláři tím více sem přilákáni byli« a hut tím více prospívala, jako svobodné lidi při jejich přirozené svobodě ponechati a zaručiti, že řečený Müller, jeho dědici a nástupci vždy právo budou míti, řečenou hut prodati a jako svobodní lidé s ženou a dětmi beze vší překážky kamkoliv se odstěhovati. Privilejem ze dne 23. dubna 1688 potvrdil kníže nejen toto obdarování, nýbrž uznávaje, že Müller pilností a sběhlostí sklářství a prodej piva povznesl, 1. přidělil mu veškerý revír Vimberský nad soumařskou cestou na dělání popelu s vyloučením ostatních hutmistrů a dal mu 2. právo bráti dříví stavěcí, k podpalování a topení k huti a chalupám v knížecích lesích, v nichž jako od starodávna smí pásti. 3. Našel-li by se na panství nějaký křemen, smí ho svobodně bráti. 4. Je on Müller a jeho nástupci oprávněni všechno sklo jakéhokoli druhu, žádného nevyjímaje, dělati. 5. Podléhá hutmistr přímo hejtmanu Vimberskému, jemuž i kontribucí odváděti bude; od hutního rychtáře jest neodvislý. Za to zvyšuje se mu dosavadní plat 9 zl. 10 kr. na 35 zl. lesní a 20 zl. domovní a gruntovní činže, s tím doložením, že kdyby některý rok nepracoval, lesní činže odváděti povinen nebude. By pak pro všechny časy dříví dostatek byl a hut prospívala, není Müllerovi a jeho nástupcům dovoleno bez zvláštního povolení v knížecích lesích nové rejty, louky a pastvišťata dělati neb rozšiřovati, nýbrž les se má náležitě vykliditi, aby mláz růsti mohla; na pozemcích k huti náležejících má však právo, stavěti, rejtovati a vše k hospodářství potřebné si zaříditi. Pro lepší pořádek má hejtman všechno popsati a ohraničiti. Konečně jest hut, dokud se bude tu sklářství provozovati, od vojenského ubytování osvobozena.[73]) Na další prosbu Müllerovu dovolil mu

[71]) Příloha LIX.
[72]) A. GG. 1a/4.
[73]) Příloha LXII.

kníže dne 17. září 1695, aby na potoku mlýn pro sebe a své dělníky vystavěl, a vyměřil mu 12 zl. měřičného; částka ta má se hořejšímu mlynáři Vimberskému, kamž Janouškova hut se mletím patřila, na činži sraziti. Kdyby pro sucho na hutním mlýně mlíti se nemohlo, mají zase všichni hutníci, jako předešle, na horním mlýně mleti.[74]) Konsolidování tomu na venek odpovídal i vnitřní pokrok Müllerův. Nešetře píle ani nákladu měl to štěstí, že vynašel krásné bílé sklo, jemuž jméno křídové dal. Jindy zase klade Müller křídové a křišťálové sklo na jednu linii. Ježto k vyrábění toho druhu dle vlastních slov jeho dobrý křemen a salejku bral (a žádný lesní popel), ježto sklo to se brousilo a řezalo, jest zřejmo, že Müllerovo křídové sklo byl druh křišťálového skla a nikoliv sklo sprosté, obyčejné, jež nyní v sklářství jméno křídové nese. Jak se tedy zdá, ztratila se věc sama a jenom jméno na něčem jiném lpěti zůstalo.[75]) A skutečně našel se v pozůstalosti Müllerově paklík spisů o dělání křišťálového a rubínového a jiného skla, jenž co tajemství novému hutmistrovi dodáván býval. Krom toho dotvrzují prameny jednostejně, že vyráběl i rubínové sklo a že i výrobu pateříků zdokonalil. Vyrábění křídového skla bylo pro hut Janouškovu tím vítanějším, že se tu bez toho lesa na dělání popelu nedostávalo. Co rok vynálezu udávají prameny v souhlasu rok 1683. Tak píše hejtman Praun o nálezu tom: »Müller zavedl roku 1683 křídové sklo v Čechách, které v rozličných druzích a pateřících dělati a do cizích zemí dodávati dal, čímž mnoho tisíc peněz do země a na panství přivedl, též mnoho poddaných výrobou těch druhů vydržoval.« Obšírněji líčí jeho činnost hejtman Gube ve svém listu ze dne 12. listopadu 1693: »Müller dělá rozličné druhy sklenic, též malé a velké tabule, tak že jeho sklenice téměř Buquoyským se rovnají; ponechává však to co tajemství pro sebe a nechce to nikomu zjeviti, by okolní nemohli totéž dělati. Prodej sklenic jde dílem do Vídně, nejvíce však do Moskvy a Vlach; tabule přicházejí do říše k Štrasburku a Frankfurtu. Sklenných koleček nedělá vůbec, protože řečené druhy více vynášejí.« »Tehda,« píše Praun »jinde, když Helmbachský hutmistr privilej dostal, totiž roku 1688, byla tato hut nejpřednější v království českém, protože Michal Müller křídové a rubínové sklo zde první zavedl a vyráběl.« Zajímavý obraz podala nám též Anna Klára Müllerová ve svém listu ze dne 24. března 1722, praví, »že když její tchán Michal Müller na hut přišel, jí do takového vzrůstu a rozkvětu přivedl, že obzvláště pěkným křišťálovým a křídovým sklem, od něho vynalezeným, jehož nikdo v Evropě dělati neuměl, kupce ze Španěl, Italie, Holandska, zvláště Amsterodamu a (jiných) cizích zemí a provincií přilákal«.[76]) Müller byl nejen dobrý sklář, nýbrž maje spojení a známost s kupci v říši a jiných místech, přivedl hut svou již roku 1685 k takové pověsti, že ve všech větších říšských městech známa a dobře zapsána byla. U něho na huti stavěl se roku 1699 Jiřík František Kreybich, známý ob-

[74]) Příloha LXIV.

[75]) Již roku 1770, když V. Hafenbrädl ve Vídni sklad křídového skla zříditi chtěl, bral se význam »křídové sklo« v nynějším smyslu.

[76]) Přílohy LXI a & b

chodník ve skle, o němžto později obšírně jednati budeme, na své cestě do Italie a objednal si u něho sklo. I krom toho známi jsou nám tito kupci: Samuel Hölzel, Jan Krištof a Kašpar Kittel, Jan Janke ve Skalici, Matěj Janke, Tobiáš Preyssler, Jan Pavel Preyssler na Pauerhütte u Č. Kamenice, Jiřík Hölzel, brusič skla v Steinschönau, Eliáš Kreybich, řezáč skla, Krištof Kreybich, Rudolf Kreyl v Amsterodamě, Pietro Paolo Charigari v Benátkách, Pavel Lehmus, Michal Kraus ve Vídni, Sixt Friedl v Solnohradě, Petr Kolz v Tirolsku, Mikuláš Götzinger, řezáč skla, a téměř všechna místa v Čechách. Ježto obchodní knihy Müllerovy se nezachovaly, nelze úplný přehled jeho obchodní činnosti dáti; jména uvedených firem došla nás tím způsobem, že při smrti Michalově kupci ti právě zaplaceno neměli, a tak jednotlivě do inventury přišli. O tehdejších zvycích obchodních ve sklárnách (usancích) a při prodeji poučuje nás Müller ve svém listu z roku 1708. Před 15 lety, praví, platívalo se za úplný svazek, či kopu tabulí 30 kr., při čemž dělník hutmistrovi na každý svazek či kopu u menších 2 kusy, u větších 1 přidával. Tomu potom se říkalo velká kopa. Nyní užívá se obyčejná kopa, za niž dosud 24, od loňska aby bedlivě pracovali, 25 kr. platím. Kupec dostává podle toho, jak velký jest odběratel, 2—4, je-li zvláště dobrý, 6—8 kop nádavku. Skláři dostávají za hutní sklo 30 kr., ale za týden strhne se jim sto, čemuž se týdenní sklo říká. Hořejší hutmistři přidali od několika let na každý 1000 skla sto přídavku co náhradu za možný zlomek. Chtěl-li jsem s nimi zápoliti, musil jsem na 1000 křídového skla sto přidati. Sprostého, obyčejného skla já nedělám.[77]) Na výtečné výrobky Müllerovy upozorněn byl při návštěvě kolleje jesuitské v Krumlově missionář indický P. Michal Sabel i prosil knížete Jana Křišťána z Eggenberga o nějaké takové sklenice pro své Indy. Reskriptem ze dne 26. ledna 1701 nařídil jmenovaný kníže svému účetnímu a purkrabí v Krumlově, by pro Sabela 3 tucty broušených a řezaných skleněných číší na Vimberku objednali, a rektoru koleje Krumlovské P. Janu Müllwenzlovi, jenž též udá, jakého způsobu řečené číše mají býti, odvedli. To se i stalo. Roku 1704 obrátil se P. Sabel, chtě znova do Indie se odebrati, s podobnou prosbou na knížete a s druhým listem, daným v Rotterdamu dne 11. března 1704 na vrchního hejtmana Krumlovského Šebestiana z Liebenhausu o nějaké sklenice pěkně řezané a nějaký počet skleněných korálků pro své Indy. Žádal dále, by ty věci rychle shotoveny a dobře zadělané, by se neroztloukly, do Prahy byly zaslány. Rektor Krumlovský ví prý, jakého druhu sklenice si přeje. Při tom oznamoval P. Sabel, že zároveň Jan van der Meulen, velkokupec a banquier, přítel a dobrodinec missionářů, posílá knížeti psaní s návrhem stran zařízení sklenného obchodu s pěkným řezaným sklem do Indie, kamž by je po lodích svým korrespondentům posílal a co drahocennost s dobrým prospěchem prodával. Na jaře a na podzim, když jeho vlastní lodi, neb obchodní společnosti a jiných soukromníků z Indie se vracejí, dostával by kníže peníze. Van der Meulen umí prý latinsky, francouzsky, španělsky a holandsky a možno s ním v kterékoli z těchto řečí jednati. Není prý nic třeba, než aby kníže určil

[77]) Příloha LXVIII.

jistého úředníka, na kterého by se van der Meulen obraceti mohl. Též v Hamburku musil by se určiti korrespondent, jenž by docházející sklo přijímal, povozné platil a zboží to dále do Amsterodamu či Roterdamu řečenému velkoobchodníku zasílal. On má ve Španělích známé a příbuzné korrespondenty, mezi nimi Don Antonio Meyers, správce královského paláce Buenretiro v Madridu. Toho uvádí proto, aby kníže pán znal člověka, s nímž by obchod vésti mohl. Ostatně může císařský kancléř hrabě Kounic, jakož i hrabě Vratislav dostatečnou zprávu o něm dáti. Nezná-li kníže žádného zástupce v Hamburku, zjedná jej van der Meulen. Aby však zboží to Španělům a španělským Indům se líbilo, jest třeba, aby osoby na skle představené v španělském kroji vyobrazeny byly a aby nápisy byly španělské. Zvláště oblíbené jsou prý Španělům svaté předměty, nejsvětější svátost oltářní, neposkvrněné početí Panny Marie; obrazy divotvorné Panny Marie, 12 apoštolů, 4 evangelisté, 4 církevní doktoři, 3 archangelé; patroni kolonů, zakladatelé řádů; tajnosti víry z starého a nového zákona, z života pána Krista, Panny Marie, ctnosti theologické vše s podpisy španělskými. Ze světských věcí jsou oblíbeny: 4 živly, 12 znamení zodiaku s 12 měsíci ročními, honby, rybolovy, zvířata všeho druhu, tygři, krokodili, jeleni, kanci, želvy, papoušci, opice, koně, voli, psi; květiny, stromy, ovoce. Též království Španělská, Castilie, Portugal, Navara, Toledo, Galicia, Sevilla, Murcia, Cataluna, Biscaya, Algarbes, Cordoba, Majorca, Valencia, Granada, Aragon a Leon bývají představována osobami, zlatým rounem okrášlenými; znaky jejich najdou se vyobrazeny na zeměpisné tabuli, zvláště pak v novém atlasu. Též království americká budou vítána: Peru, Mexiko, ale nemajíce žádných znaků, svatými patrony označována bývají. I drahokamy, rozličná zvířata přimalována býti mohou. Vrchní hejtman postoupil svůj list knížeti, podotýkaje, že postaví-li van der Meulen jistce, zboží dosti dostati může. Bohužel zachovala se dotyčná korrespondence jenom zlomkovitě, část na Vimberku, část v Netolicích, tak že ani říci nemůžeme, jaký výsledek ta nabídka měla. Z toho, že některé kusy jsou na Vimberku, soudili bychom, že kníže nemaje sklárnu Vimberskou ve vlastní správě, záležitost tu zkrátka hejtmanu Vimberskému poslal, by o tom hutmistru Müllerovi zprávu dal. Tu by se potom vysvětlilo, že Müller dle svrchu uvedené výpovědi své snachy Anny Kláry se Španělskem, Holandskem, zvláště pak Amsterodamem obchod vedl.[78]) Obchod Müllerův sprostředkoval též vlastní syn jeho, měšťan a obchodník se sklem na Vimberce, Jan Müller. O něm zaznamenal Petr Kašpar Světecký, zeť jeho, že roku 1701 obchodník Nathan Banzum ve Frankfurtu s ním uzavřel smlouvu na dodávání pateříků do Frankfurtu, 1000 žlutých tlačených za 30 kr., 1000 bílých tlačených a kroužených za 33 kr. a velkých 9—10 liber, tisíc za $1^3/_4$ zl. dobrých francouzských peněz.[79]) Jan

---

[78]) II. B. 3Kβ 1b a příloha LXVII.

[79]) Světecký 1, 343. Nejstarší perly jsou vinuté, buď přímo z kadlubu neb nad lampou pracované; potom přišly foukané, později tlačené a konečně z kousků roztlučených sklenných zlomků zhotovené. (Die Fortschritte in der Erzeugung ... der Glasperlen. Mitth. des nordböhm. Gewerbemuseum 1889 str. 60).

Simon Zach, Jan Filip Allendorfer a Jakub Michal Genzel ve Frankfurtě brali tabule vozové od něho.[80]) Jan Müller těšil se zvláštní přízni Mikuláše Hornecka, kanovníka ve Frankfurtě a bratrance Vimberského faráře Jana Hornecka; vždy když přijel do Frankfurtu za svým obchodem, byl u něho hostem a 5—6 neděl zdarma vydržován. Z vděčnosti dopřál J. Müller řečenému faráři útulek ve svém bytu, a když zde zemřel, vzal pozůstalou sestru jeho Dorotu, maje zase transport skla pohromadě, s sebou do Frankfurtu.[81])

Povznes tak vlastní přičinlivostí hut Janouškovu na vysoký stupeň a získav si značného jmění, vystavěl Michal Müller roku 1693 vedle huti nový kamenný byt pro sebe a rozsáhlá hospodářská stavení ve čtverci jako nějaký dvůr a přenechal starou huť za obydlí svým dělníkům.[82]) Zdar Müllerův provázeli Vimberští úředníci s živým zájmem, domnívajíce se, že když hutmistrovi dobře se vede, i ochoten bude činži 55 zl. zvýšiti, zvláště když se ukázalo výhodným, zrušiti sklárnu Planskou a tak mu odstraniti soupeře. Dle návrhu úřadu Vimberského žádal tudíž kníže Jan Křišťan roku 1708 od Müllera, by panství co přilepšení na činži ročně sklo v ceně 40 zl. zdarma dodával. Ale Müller nechtěl o tom ani slyšeti Řečená hut Planská mu prý neškodí, ani neprospěje. Při sklářství není prý beztoho možná nic pochytiti, jest zcela zkažené; za Prahou, jakož i na této straně Prahy vzniklo prý 8 nových hutí; kupci za Prahou u České Kamenice a České Lípy mají na nové hutě mnohem blíže, než k němu a berou sklo od nich. Nové ty sklárny, chtíce kupce přilákati, dělají sklo za poloviční cenu levnější a větší; jemu a jeho sousedům Pockovi, huti ve Vogelsangu a u sv. Anny nezbylo, než jich příkladu následovati. Při tom při všem špatně by se mu vedlo, kdyby nedělal to pěkné bílé sklo; se sprostým sklem nevyplácela by se ani cesta; ale i při tomto bílém skle má prý již obavu, protože je již i na jiných hutech jako i tabule napodobují; dosud prý není tak pěkné jako jeho, ale kdož ví, co se v budoucnosti stane. Nejhorší prý jest, že ta hut tak daleko od země, silnic a měst vzdálena jest a v tak kamenitých horách leží. V celé německé říši není prý huti, k níž by všecky prostředky ke sklářství tak těžce k dostání byly, jako u této; Planský má lesa dostatek, on si musí lesy od Maloveckého panství a jinde najímati, křemen a hlínu z daleka kupovati. Takový vůz křemene, jako se Planskému hutmistru přiváží, stojí jej o 1 tolar více, a přece prodává Planský zrcadlové tabule o 1 zl. dráže. Kupci vyhledávají hutě na silnicích a vnitř země ležící; chce-li tudíž něco prodati, musí jim své pěkné, bílé sklo lacino prodávati. Též v Rakousích jest několik hutí; ty mu škodí ve Vídni. Rakouské a Moravské hutě jsou prý proti českým ve velké výhodě, dávajíce 60 kusů za 1 zl 10 kr., kdežto on dle starého zvyku na počet více dávati a tovaryšům více platiti musí. To jest prý veliký rozdíl. Nemůže prý tudíž jinak mysliti, než že nadělají tolik hutí, že na konec jedna druhou sežere a mnoho jich na mizinu přijde.[83]) Po této odmítavé odpovědi zůstalo vše při starém. Dalšímu

[80]) I. 7G^{5} 1a.
[81]) Světecký 2, 153.
[82]) Relace Praunova ode dne 6. prosince 1720 u A. 6G^{5} 1a/1.
[83]) A. 6G^{5} 1a/1.

jednání v tom směru učinila smrt M. Müllera konec; zemřelť dne 26. ledna 1709 v 70. roce věku svého. S myšlénkou o brzké své smrti obíral se hutmistr již delší dobu; již dne 12 června 1708 vymohl si u konsistoře Pražské dovolení k stavbě kaple 14 pomocníků, v níž pochován býti chtěl, a dne 20. března 1708 koupil pole za 50 zl., z jehož příjmů kaple vydržována býti měla. Též získal kapli té pro mši na den sv. Michala archanděla úplné odpustky. Byl dvakráte ženat; první manželka jeho jmenovala se Františka, dle ní byl švakr někdejšího svého společníka J. Pocka Od ní pocházely veškeré jeho děti: Valentin Antonín, Jan, Rosina, chot Drkolenského hutmistra Jana Antonína Landgrafa, Jakub, hutmistr Klingenbrunnský. Druhá jeho žena, Marie Lendnerová přežila jej; vzala si jej již co vdova, majíc z prvního manželství 4 dcery. Veškerá inventura dává neklamné svědectví o zámožnosti Müllerově; mezi jiným veden též liščí kožich se stříbrnými, litými knoflíky, několik kabátů a kamizol též se stříbrnými knoflíky, rukavice s třepením z černého hedvábí, 2 ručnice, 2 páry bambitek, kord a rozličné knihy. Obilí bylo v zásobě 332 strychů žita, 120 strychů ovsa, 18½ strychů ječmene. Mezi sklennými zásobami uvedeny pateříky a řezané sklo. Každé dítě jakož i ovdovělá Marie dostaly po 3000 zl. Dědicem huti a hospodářství stal se Valentin Antonín, jemuž hut s příslušenstvím za 1200 zl., dobytek, zásoby hospodářské a sklenné za 1800 zl. počítány. Krom toho musil stavbu nové kaple 14 pomocníků za 1300 zl. převzíti a pia legata jakož i taxy 2500 zl. zaplatiti, tak že mu hut na 6800 zl. přišla. Nevlastní děti Müllerovy dostaly dohromady 40 zl. Veškerá pozůstalost páčena v mírné ceně na 24562 zl. 29 kr.[84]) O obilí rozdělili se dědici mezi sebou, do pozůstalosti ho nepočítajíce. Uvedená kaple, již Valentin Antonín vystavěl a oltářem okrášlil, dostala nápis, zvěstující dodnes, že zakladatel její byl vynálezcem křídového skla. Zníť:

Gott VnD Denen 14 heILIgen NohtheLfiern zV
grössern Ehrn hat Dise KapeLLen gestIftet Michael
Müllner Glasshüttenmeister in der Helmbacher Hütten,
ein Urheber und Erfinder ao. 1683 des schönen Kreiden-
Glas

jetz

aber hat es sein Sohn, Dessen NaMe VaLentIn
AntonI CarL, erbaVet.

1734.

Při čemž, ježto Valentin Antonín roku 1720 zemřel, jest zřejmo, že při obnovování nápisu za naší doby napsáno chybně 1734 místo 1709.

K snadnějšímu porozumění svého vypravování podáváme tu rodokmen rodiny Müllerovy:

---

[84]) V A. U. 14, str. 85, 96[1], 93[1].

Michal Müller 1639—1709[26]/1
1. ž. Františka
2. ž. Marie Lendnerová.

Valentin Antonín † 1720[7]/19 — ž. Anna Klára † 1723[23]/10
Jan — ž. Alžběta Kagerová
Rosina — Jan Ant. Landgraf
Jakub

Maria Anna * 1715 — m. Petr Kašpar Světecký

Petr * 1703
Michal 1704—1735[13]/9 — ž. Anna Maria Plechingrová
Hilarius * 1704
Matěj Josef * 1709
Marie * 1713 — 1. m. Ferd. Maršálek; 2. m. Jan Jos. Pechsieder

Anna Maria
Maria Alžběta

Nový hutmistr, vyučiv se důkladně u svého otce a nabyv zvláště r. 1699 cestováním po Italii — v Římě setkal se s obchodníkem Kreybichem — a od té doby praktickým životem mnoho zkušeností, k nejlepším nadějím opravňoval. Vystavěl nové poschodí nad svým bytem, tak že jako v nějakém zámečku sídlil, a jednu část huti. Ve svém závodu měl šesteré pece: sklennou, popelní či chladící, roztahovací, temperující a 2 sušárny na sušení dříví. Roztahovací pec a obě sušárny vytápěny toliko dvakrát za týden, a to celým dřívím. Pro ostatní pece musilo dříví na polena rozštípané a dobře suché býti. Dělal tu duté sklo z křídového skla, tabule, prohledací a sprostá kolečka z sprostého zeleného domácího skla a pateříky rozličné barvy. Též vyráběl něco broušených sklenic, jež do Vídně vozil. Pro Giov. Solu dodával místo Tischlera z Tomášovy huti 8 soudků krystalinu a když tento ke spokojenosti Solově pěkný bílý dopadl, jiných 8 soudků křišťálu v kusech. Pro něj dělal též křišťál v podobě mandlí. Giov. Sola slíbil, že jenom u Müllera objednávati bude. Zásilky ty šly buď skrze Stadlerovy dědice v Pasově, nebo skrze Moserovou v Praze. Roku 1711 navštívil Sola Müllera na huti osobně.[85]) Když roku 1710 dělání zrcadlového skla a broušených tabulí opětným císařským patentem ve prospěch státní továrny v Neuhausu zakázáno bylo, odpověděl Müller, že kulatých, foukaných a broušených hladkých zrcadel, aniž takých litých a broušených tabulí nic se u něho nedělá, ale maje privilej na všechny druhy skla možná prý bude přinucen jinak to zařídíti a nejen zrcadel, nýbrž i broušených sklenic větší počet vyráběti. Avšak již záhy, pokud víme, roku 1714 zdvihaly se žaloby proti Müllerovi, že jest morosní, nespolehlivý, nevýpravný, nechávaje kupce s kočími a vozy dlouho čekati, kteří tak daleko sem mají a často s prázdnýma rukama vraceti a jinam se obrátiti musí. Ani vlastního bratra Jana Müllera nemůže prý spokojiti, jakož přede dvěma dni s dvěma vozy na Vimberk přijel, s nimiž osobně 6 neděl strávil, než je sem dopravil, nýbrž jinam jej posílá. Že nevyhledává jako jeho otec výborné tovaryše, nýbrž drží jen ty, již se u něho vyučili. Tím klesá prý i jakost zboží a ježto jeho výrobky dražší jsou než jinde, že tím kupci se odhánějí na jiná panství. Má prý ještě jednu hut v Božejově, v které se lépe pracuje

[85]) Příloha LXXIV a dopisy ze dne 5. dubna, 14. května 1710. IV. Kβ 14a.

a kam se tudíž kupci více hrnou, než sem, na Janouškovu hut. Konečně žalováno naň, že přes půl léta od dělání skla a tabulí vysadil, ba i vyhasil, a tak kupce přinutil, se na Božejovskou hut obrátiti. Na to odpovídal Müller, že arci pec vyhasiti musil, protože byla špatná, že však očekává každou chvíli hutního zedníka z biskupství Pasovského (zde není prý žádný), který by mu tu pec přestavěl. Jeho sklenice jsou prý tak čisté, jako jeho otce; že však je dává dráže, přichází odtud, že hutní tisíc skla (při čemž dle druhu 1—60 kusů na sto a 10krát tolik na tisíc přijde) s 15 zl. na 9 zl. klesl, ani k tomu nehledě, že nyní sklo třikrát větší a těžší jest, tudíž více materialií vyžaduje, než dříve, jež on všecky z daleka přivážeti musí. Nechce prý svého otce pracně avšak slavně zavedené dělání křídového a rubínového skla zničiti, což by se stalo, kdyby své dobré, bezbarevné sklo za takovou cenu, jako jiní své špatné dával. Stává prý se časem, že kupci na sboží musí čekati, ale to jest jen při druzích, jichž nemá na skladě. Jeho Božejovská hut není Janouškově huti na škodu, protože se zde lepší sklo dělá, než tam, proto přicházejí kupci, kteří lepší sklo chtějí, přece sem, ač každý hutní tisíc o 1 zl. dráže platiti musí, ti, kteří horší a levnější sklo hledají, do Božejova; ti by bez toho na Vimberk nešli, protože u Božejova je 12 hutí, kdež by našli, čeho potřebují. Konečně nemáť prý beztoho úmyslu, hut tu podržeti, nýbrž chce ji čím dřív, tím líp prodati, jakož již od barona Voračického, majitele panství Božejovského, jenž z huti dvůr chce udělati, nabídku má. Máť prý dutého skla a pateříků zásobu značnou v ceně 2000 zl., a jakmile pec hotova bude, hned prý ji vytopí a tak své zásoby rozhojní, ač o žádném kupci neví. Jenom tabulového skla nemá prý na skladě, ale kdyby o nějakém odbytu věděl, najal by hned 2—3 dělníky. Tabulové sklo nedá prý se dlouho držeti, rozbíjeť se, jako se to při Planské huti vidělo, kde 238 kop takovýchto tabulí se nachází. Pro kleslé ceny sboží, jakož i proto, že posledních 5—6 let nedaleko Prahy mnoho nových hutí povstalo, kamž kupci o půl blíže, než k němu mají, že v nejbližším okolí 16 sklenných a pateříkových hutí se nachází, z nichž největší část nedávno povstala, nevede prý se mu tak dobře, jako nebožtíkovi otci. Ve své zprávě ze dne 14. října 1717 musil hejtman Vimberský Jan Jiřík Praun obraně Müllerově hnedle ve všem dáti místa, jenom o nepilnosti, zdlouhavosti a nevýpravnosti nepřipustil výmluvy. Vyučil prý se dobře svému umění od svého nebožtíka otce a mohl by tudíž dle výsad svých úplně všem požadavkům vyhověti, jenom kdyby měl řádné, zkušené tovaryše, je podle dovednosti platil, kupcům slovo držel, je brzy vypravil, v ceně dle jiných se řídil a tolik nerozumoval. Na těchto praemissách založen výnos kněžny Marie Arnoštky ze dne 19. prosince 1718, jímžto Müllerovi nařídila, by sklářství podle svého obdarování tak, jako otec jeho provozoval a svého prospěchu s užitkem panství si hleděl. Proto však jest prý zapotřebí, aby byl pilnější, stále čisté sklo dělal, dobré zkušené tovaryše držel a s kupci lépe zacházel. Neníť prý pochyby, že by hutařství mnohem lépe provozovati mohl, kdyby byl činnější, výpravnější a rozhodnější, zvláště co se ceny skla dotýče, a kdyby kupce rychleji odbýval. Jelikož Müller z Božejovské huti horší sklo na Janouškovu hut převáží a je zde prodává a tudíž domněnku vzbuzuje, že se zde

takové špatné sboží dělá, čímž se kupci odhánějí, zapovídá se mu to přísně. Lépe by prý udělal, kdyby Božejovskou hut prodal a Janouškovu pilněji spravoval, aby potom snad nedostatečným vedením obou závodů, a jak on udává, nevěrou tamních služebníků ještě větší škody neutrpěl aneb dokonce nezašel.[86]) Že tak dobře neprospívá jako jeho otec, viděti z toho, že ani půl piva nevytáčí, co on. Když po smrti kněžny Marie Arnoštky z Eggenberka rod Schwarzenberský převzal Eggenberské statky v Čechách a kníže Adam František osobně panství Vimberské navštíviti hodlal, chystal Müller, chtě jej na huti slavnostně uvítati, dřevěné kusy, z nichž chtěl při příjezdu knížete střílet; ale když prach na pánvičce bambitky zkoušel, chytilo se mu přichystaných 15 liber prachu, hutmistr celý se popálil a přítomná manželka jeho Marie Klára v obličeji a na obou rukou popálena. Hutmistr tak popálený skočil hned do koryta plného vody, kůže z něho celá se svlekla a dostav vnitřní a zevnitřní zápal, za strašných bolestí druhý den zemřel († 1720 2/10). Vida svůj blízký konec, pravil Müller k přítomnému hutnímu rychtáři Václavu Plechingrovi a Vltavskému hutmistrovi: Moji milí sousedé! Jelikož tím neštěstím tak jsem se poškodil, že sotva vyváznu, chci svou poslední vůli ústně udělati. Chci, aby s mou manželkou tak se naložilo, jak to svatebními smlouvami ujednáno jest, aby můj druhý syn Michal dostal Janouškovu, můj třetí syn Valentin, bude-li chtíti, Božejovskou hut. Müller byl podagrist a dnou mnoho zkusil. Zanechal čtyři syny a jednu dceru. Michal absolvoval třetí školu v Krumlově a stál v 16. roce; zůstával tam se starším bratrem Petrem u důchodního písaře Mik. Josefa Tejchla, Valentin učil se u Jiříka Högla, hutmistra v Neudorfu, Matěj byl na vychování u Jana Kašpara, učitele v Bavorově. Petr studoval potom práva v Praze a stal se potom syndikem na Kašperských Horách; Valentin filosofii v Praze, vstoupil pak do řádu cisterckého ve Vyšším Brodě; nejmladší Matěj dán k hejtmanu do Horažďovic, by se česky a písařství naučil, usadil se potom v Lišově, kdež obchod s dobytkem provozoval a dům si koupil, ale přišed na mizinu, odstěhoval se do Třeboně, kdež se mušketýrem stal; dcera Marie dána na vychování k tetě do Prachatic, k manželce Karla Bilanského. Za poručníka ustanoven Vimberský měšťan a sklář Jiřík Prieschenk.

Pozůstalost Müllerova vykazovala:

na hotovosti	1017 zl.	01 kr.		
» úpisech	7224 »	49 »	1½ d.	
» úrocích	681 »	— »	— »	
» požadavcích	1071 »	42 »	2½ »	
staré polo ztracené dluhy	216 »	16 »		
zásoby skla	534 »	6 »		
dobytek	1264 »			(7 koní, 50 volů, 16 krav)
dohromady	15539 zl.	24 kr.	4 d.	
Passiva: funeralie a dluhy	705 »	2 »	3 »	
zůstane čistých	14834 zl.	22 kr.	1 d.	

[86]) B. 6Gč 1; A. 6Gč 1a/4.

Mezi obrazy uvedeny: 2 malované pasovské obrazy v černém rámci, Panna Maria s Ježíškem, archanděl Michael, Ježíš v podobě mládence, bičování Páně a nejsvětější svátost v monstranci malovaná. Knihy měl tyto: Německá bible dva kusy, legendy svatých ve dvou dílech a Život a umučení Krista Pána. V registratuře byly uloženy všechny smlouvy, kvitance, privileje, obchodní knihy, rodinné dopisy jakož i paklík s navedením k dělání křišťálového, rubínového a jiného skla. Božejovská huť na statku svobodného pána Karla Josefa Voračického z Paběnic ležící sestávala větším dílem z pěkných polí a luk. Hutařství provozováno od několika let zřídka kdy v poslední dobu nic, dílem proto, že vykázaný les panský již byl v konci, tak že by sotva 4 léta byl vydržel, dílem proto, že zemřelý hutmistr obě huti, z nichž každá svého muže vyžadovala, zastati nemohl. Páčena na 3000 zl.[87]) Za nezletilého syna vedla prozatím hospodářství ovdovělá hutmistrová Marie Klára; pro sklářské záležitosti přidán jí k ruce hutní písař Jan Podscheider. Především žádala Marie Klára o obnovení privilegia, jak to sám její manžel učiniti chtěl; ale jelikož dříví se huti nedostávalo, navrhováno jí, by hut svou do lesů k tak zvanému Novému stavení (Neugebäu) přenesla, kdež by se dostatečné dříví vykázalo. Ale proti tomu záměru postavila se ona rozhodně; tam že nevede ani žádná cesta, na takové poušti nemůže prý ani selská živnost, tím méně sklárna státi. Také jest prý tamní territorium dle výpovědi rytíře Malovce, jenž kupuje nějaké sklenice, jí český výtah z desk zemských ukázal, mezi panstvím Vimberským a Zdíkovským sporné. Ale návrh ten stal se téměř rozkazem, když kníže Adam František výnosem ze dne 16. listopadu 1722 nařídil, by se hutmistrové toliko ještě pro příští rok 1723 potřebné dříví k pálení vykázalo.[88]) Z nesnází těch vytrhla hutmistrovou předčasná smrt dne 24. října 1723. Ve své poslední vůli ze dne 22. října t. r. odkázala Vimberskému kostelu 114 zl., na lavice do kaple čtrnácti pomocníků 40 zl., kapucínům v Sušici 135 zl., františkánům v Bechyni 85 zl. Z dětí obmyšleni Valentin, Petr a Michal každý 300 zl., nedospělí Marie a Martin dostali po 900 zl. Universální dědic má těmto dvěma nedospělým až do jejich plných let šat a stravu dávati; peřiny po hutmistrové může si sice vzíti, má však za to Marii, kdyby se vdala, postel vystlati. Starším třem synům strhne se náklad na jejich studia z podílu. Celá pozůstalost obnášela

aktiva 19678 zl. 18 kr.
passiva 1930 » 46 »
tedy čisté jmění 17747 zl. 32 kr.

Obchodníci, s nimiž Müllerová a její zemřelý manžel ve spojení byli, jsou kromě již dříve uvedených tito: Jakub Kašpar Bernet v Augšpurku, Ondřej Filip König a Jan Edelhofer v Normberku, Frant. Hofmann, Krištof Krump, Eibecker, Jan Jindřich Albert a Jiřík Hofinger ve Vídni, Jiřík Girtler ze Šejby, Krištof Antonín Kittel z Blottendorfu, Krištof Frant. Rautenstrauch, Křišťan Wiesner, dvorní řezáč skla, Šebestian Daumb, řezáč skla, Jan Václav

[87]) Světecký 1, 285; B. 5 A. E. 8.
[88]) A. 6 G$^{\xi}$ 1a/4; A. 6 G$^{\xi}$ 1a/1.

Thomas, brusič skla. Sboží rozvážel ve velkém Bartoloměj Schreiner am Schönanger.[89])

Jelikož tu dějiny staré hutí Janouškovy končí, třeba rozkvět její statistickými doklady, jako jsme to u jiných závodů prováděli, osvětliti. K huti patřilo dle

	rolí	luk	otavy	koní	volů	krav	jalového	ovcí
roly z roku 1654	15 str.	—	—	—	6	7	5	1
» 1678	15 » 10 v	—	1	—	6	6	4	—
» 1713	32 » 2 v	34	6	2	22	16	7	—

28 podruhů ve 12 chalupách s 55 kravami a 20 kusy jalovými. Piva se prodalo u hutí roku 1688 51½ sudu, 1699 91¼, 1710 91¾, 1719 45½ sudu.[90]) Dle výměry z roku 1722 bylo u huti polí 80 strychů 2 věrtele, luk 168 strychů, a pastvin 680⅓ strychů, mezi tím bylo 40 strychů panských polí a 152 panských luk.

Nový hutmistr Jan Michal Müller narodil se dne 16. dubna 1704 v Božejově, nebyl tudíž ještě ani 20 roků stár, když se stal samostatným pánem. Podporou značnou byl mu potom Šeravský hutmistr Plechinger, jehož dceru Annu Marii roku 1724 pojal za ženu; dostal s ní 1000 zl. věna a později ještě 3168 zl. 36 kr. do hospodářství.[91]) Listem ze dne 9. března 1724 vykázal mu kníže Adam František kus lesa a pozemku asi 16 lečí = 240 str. u tak zv. *Boubského vřesoviště* (Busker Heide) k tomu účelu, aby zde hut s potřebnými staveními pro hutníky a nádenníky vystavěl a potřebné dříví k stavbě a pálení z tohoto okresu bral. By hutařství stále se provozovati mohlo, smí hutmistr toliko čtyři leče na pole a luka připraviti, ostatních 11 lečí musí vždy na dorost necháno býti. Aby Müller u nové huti se svým dobytkem obstáti mohl, ponechává se mu Vltavská louka; pásti smí v celém hutním okresu, vyjma 4—5 lečí, které lesní úřad z ohledu honitby označí, a ta místa, kde se mláz nachází. Na popel vykáže mu bezplatně lesní úřad ve Vimberském a Kušvardském revíru ležaté a nakažené dříví. Kdyby se u nové huti vhodný křemen našel, smí ho Müller bezplatně k huti bráti a na Vltavském potoku si stoupy postaviti; prozatím smí stoup u staré huti užívati. Pro domácí potřebu staré huti smí si dříví za roční plat 6 zl. bráti. Za užívání polí, luk a pastvin bude Müller ročně 15 zl. gruntovní a 35 zl. lesní činže platiti. Ježto však s prvním zařízením nové huti velké výlohy bude míti, zůstane prvních 6 roků od toho platu osvobozen. Hutmistr bude sklářství stále provozovati, an by panství, přijdouc o lesní činži a užitek z piva, oprávněno bylo, gruntovní plat zvýšiti.[92]) Druhým listem stejného datum potvrdil kníže Müllerovi privilej na starou Janouškovu hut, tak aby veškerých pozemků a stavení za roční plat 20 zl. dále užíval. On jest a zůstane se svou rodinou svobodným; podruzi a chalupníci, kteří poddaní jsou, zůstanou i nadále poddaní, jenom mohou robotu v penězích si odbývati. Kdyby hut-

[89]) B. 5 A.E. 8.
[90]) Přílohy LXXX, LXXXII, LXXXVI.
[91]) B. 5 A.E. 8.
[92]) Příloha LXXXV.

mistr hut tu prodati chtěl, smí to toliko s vědomím a svolením panství učiniti.[93]) Když roku 1725 vítr mnoho polomů nadělal, dovoleno Müllerovi, by až do jich spracování v staré huti pracoval. Dělal tudíž zároveň na dvou hutích. Ale nemaje žádného odbytu a dostatečných prostředků a jsa při tom pití tuze oddaný, nevalně prospíval. Pití to mu i života ukrátilo. Dlouho netrval, praví Světecký, byv trunku tuze oddaný. Zemřel dne 13. září 1735, zanechav dvě dcery, Annu Marii desítiletou a Marii Alžbětu pětiletou a 7053 zl. — dluhů. Možná, že by se byl časem ze všeho vysekal, ale doba jeho hospodaření byla přece jenom krátká, zvláště když se považí, že při tom novou hut v Boubském vřesovišti vyzdvihnouti musil. Ve své poslední vůli ze dne 10. září 1735 určil svou manželku Annu Marii za doživotní hospodyni, po její smrti měl statek jedné z dcer a, kdyby to nešlo, některému členu Müllerovského přátelstva připadnouti. Kdežto dosud hospodářství s Janouškovou hutí jenom za 3000 zl. odhadnuto bývalo, musilo samotné hospodářství, ač neměla-li celá pozůstalost passivní býti, v ceně 8000 zl. do počtu vzata býti. Tím způsobem docílilo se, že aktiva 12356 zl. 46 kr. 1½ d.

passiva 5525 zl. 40 kr. 4 d.

tedy čistých 6831 zl. 5 kr. 3½ d. obnášela. Ale i toto odhadnutí mluví a ukazuje jasně, jak hospodářství Müllerovo šlo nazpět, ač hut nová přibyla. Odbíratelé jeho byli mezi jinými: v Hořejším Prýsku Jan Gottfried Pohln, v Skalici Jan Šebestian Troužka, Krištof Brettschneider a Jan Jiřík Gerner, v Blottendorfu Krištof Antonín Kittel, Křištan Frant. Rautenstrauch. Mezi sklem v jeho pozůstalosti nalezeným uvádí se jako zboží staré, které již nejde: 40 a 50ky číše s širokými hranami 3700, misky 1000, 40 a 50ky hladké číše na led 1300 kusů, 16ky poháry 200½. Mezi knihami uvedena německá bible z roku 1661, Schmerens »Kunst-Haus- und Wunderbuch« v 8°, Anweisung zur Malerkunst a Curieuse Beschreibung der auserlesensten Merkwürdigkeiten in der Welt. 8°.[94]) Úřadu Vimberskému jednalo se o to, aby pozůstalé dvě dcery o všechno nepřišly, žádal tudíž, aby za jejich podíly někdo z příbuzenstva se zaručil; ale nikdo nechtěl takové břemeno na sebe vzíti a kauci složiti, ani bratr hutmistrové, primátor Vimberský, ani mejtský Maršálek; vdova pak sama prostředků neměla. Tak to zůstalo vše náhodě zůstaveno. Nejlepší a nejsnazší prostředek, pokleslé huti pomoci shledán v novém provdání hutmistrové Anny Marie, zvláště, když to s jejím přáním souhlasilo. Co takový přihlásil se Jan Antonín Eyller, který na hut k vdově se přiženil a jemuž hut a celé hospodářství dne 15. února 1741 v ceně 7000 zl. připsána byla. Ale brzy se ukázalo, že tento v řemesle nemá dostatečné zkušenosti; přišly neúrody, slezské války, a ten jinak znamenitý závod najednou zastaven, o zboží a kupce připraven jest. Dřívodenské dluhy Eyllerovy vzrostly na 4849 zl. 36 kr. 2½ h. Eyller nucen žalářem a pouty, aby dostál svým povinnostem. Ale krom toho měl i značné soukromé dluhy. Za těchto okolností bylo to jenom otázkou času, kdy Eyller řemeslo složí.

[93]) A. SG. 1a/4.

[94]) B. 5A.E. 5; Světecký 1, 255.

Ještě v obchodním výkazu z roku 1764 udával Eyller, že v huti zhotoví ročně, pracuje na nejvýš 6 měsíců,

400.000	hutních křídového skla v ceně	4000 zl.
100.000	sprostého skla	1000 »
80.000	koleček	800 »
480	kop tabulí	720 »
		6500 zl.

Tři díly zboží prodají se v Čechách, čtvrtý díl mimo zem v Moskvě, Kdánsku, Hamburku a Vídni. Proti dříve poklesla prý hut, protože továrna 2 hodiny od hospodářství jest vzdálena a tudíž všechny materialie s velikým nákladem tam vozeny býti musí, což v zimě pro množství sněhu a špatné povětří téměř nemožné jest. Proto přemýšlel hejtman Vimberský Čapek, jak by rozsáhlé to hospodářství pro panství k lepšímu užitku přivedl. Podle jeho výpočtů z r. 1755 měl Eyller toliko 9 tovaryšů a 15 pomahačů a nádenníků; roční jeho příjmy obnášely . . . . . 4250 zl.

vydání » . . . . . 3622 »

zbývá 628 zl.

U staré huti měl	koní	volů	krav	jalového	ovcí
	4	31	16	20	10
10 podruhů	—	—	31	9	—

kteří mu platili 100 zl.

U nové huti 4 podr.	—	—	11	4	2

kteří mu platili 16 zl.

Sklízel u staré huti	žita	ječmene	ovsa	sena	otavy
	45 str.	3 str. 2 v.	80 str.	93 v.	10 v.

s 10 pacholky a 4 děvečkami; u nové huti 4 strychy žita a 6 vozů sena.

Panství prý dával o 32 zl. 43 kr. méně, než sám dostával. I navrhoval Čapek, by buď plat se mu značně zvýšil a to ze

46	strychů 1 věrtele	polí à 24 kr. . . .	18 zl.	33 kr.
132	» —	luk à 10 » . . .	35 »	12 »
323	» —	pastv. à 4 » . . .	21 »	32 »
			75 zl.	17 kr.

aneb hut se zrušila, čímž by panství ročně 169 zl. 14 kr. získalo.[95]) Poslední návrh nedal se však provésti, protože hutmistr o prodeji ani slyšeti nechtěl a dle obdarování jinak proti němu se zakročiti nemohlo. Eyller myslil, že spíše kleslé živnosti pomůže, když vše mladším silám, synu svému Janovi, přenechá a tento se bohatě ožení. To provedl roku 1768; s knížecím dovolením přenechal mu hut v ceně 7800 zl. s podotknutím, by zde křídové, duté a tabulové sklo dělal. Panství mu dovolilo, že si smí u huti pro vzdálenost od hospodářství chalupu, stodolu a stáje vystavěti a vykázalo mu 60 strychů proti ročnímu platu 2 zl. na pastvu. S manželkou Františkou přiženil Jan Eyller 2000 zl. Ale převzav celé hospodářství zadlužené, závod celý zašlý a na spadnutí, musil mnoho peněz na opravu vynaložiti, dílem potřebný dobytek

[95]) Přílohy XCIV, XCV, CI, CIV.

koupiti a což nejhorší bylo, při nastoupení obilí pro tolik lidí po celý čas, ježto neúroda byla a málo se sklízelo, za hotové kupovati. Při tom vázl obchod úplně. Též nové stavby stály peníze. Začátky byly tedy těžké, ale překonatelné, jenom kdyby nový hutmistr v sklářství byl býval dostatečně obeznámen. Proto byl hned z předu osud jeho zpečetěn a zřejmo, že se dlouho neudrží. Již roku 1767 prohlížel si statek ten Jan Ignác Eisner, bohatý hutmistr z Loukovské huti, a nabízel za hut a hospodářství 7000 zl.; ale prozatím vyjednávání se rozbilo. Roku 1770 popsán a oceněn celý majetek Eyllerův. Helmbachské stavení bylo v dobrém stavu a jako nějaký zámeček; mělo 2 pokoje, 1 světnici, 1 komoru, velkou kuchyni a velmi dobrý sklep. U tohoto domu ležely ve čtverci, vše z kamene, na první straně maršťal na 6 koňů a stáje na 75 kusů hovězího dobytka; na druhé straně stáje na 20 kusů jalového dobytka, maštálka na telata a chlívky na vepřový dobytek; na třetí straně: 3 stodoly a kolna. Ve středu dvora stál ovčín na 100 kusů. Krom tohoto stavení stály tu zvláště ležíce tři dobře vystavené chalupy, pazderna, stoupy a mlýn. K tomuto statečku patřilo

polí . .	46	str.	1	věr.	2	m.	dominikálních a	34	str. 2 věrt. rustikálních
luk . .	132	»	—	»		»		54	» — »
pastvišťat	323	»	—	»		»		—	— »
reserv. lesů	265	»	—	»		»		—	— »

U huti shledány dvě chalupy, 2 stáje a malá stodola; rozsáhlé kamenité a hornaté pastviny, z nichž hrubě pole neb louky nemohou udělány býti; půda tu špatná a krajina o mnoho stupňů studenější.

Polí . .	2	strychy	3	v.	2 m.
luk . .	64	»	—		
pastvišťat	129	»	—		

Při dražbě roku 1770 koupil svrchu uvedený Eisner hut s hospodářstvím za 9340 zl. Dle obecného mínění byl nový majitel velký boháč, s jměním nejméně 80.000 zl. a výtečný hospodář. Přítomní hutmistři, ačkoliv částečně s ním spřízněni, netěšili se z této koupě, bojíce se jeho konkurence, jakožto prý jím i ostatní huti na Palmských panstvích zničeny byly. Nemluvilo se o něm než ve výrazech: bohatý, slavný Eisner. S takovým kupcem mohly panství i hut dobře spokojeny býti. Bohužel stalo se při dražbě jisté nedorozumění. Panství, prodávajíc dražbou onen statek, vymínilo si totiž ončch 265 strychů reservovaného lesa; když pak dražební podmínky čteny býti měly, tázal se Eisner, prodává-li se vše podle znění privileje a když tomu přisvědčeno bylo, upuštěno od dalšího předčítání. Tak se stalo, že Eisner kupoval hut s lesy, kdežto panství si je ponechati chtělo. Z toho vzešla dlouholetá rozepře, která roku 1771 tím ukončena byla, že panství Eisnerovi za odstoupení 10.250 zl. zaplatilo, hut zrušilo a do Helmbachského dvora dobytek dalo.[96]) Tak vzal za své závod několik století starý a s takovou skvělou minulostí, který v rukou povolaných velkou by měl býval budoucnost.

[96]) A. 6G^{5} 1a/4.

Kratší trvání měla *Gubova hut.* Roku 1726 ucházel se Jan Podscheider, který po 22 roků na Janouškově huti materialie připravoval a korrespondenci vedl a potom obchodem se sklem hezkého jmění si dobyl, u knížete Adama Františka ze Schwarzenberga o koncessi k založení huti, uváděje, že u zdejších hutmistrů nemůže tolik sboží dostati, kolik ho potřebuje, ani sklo té čistoty, tak že na jiné huti, ba až na Moravu obraceti se musí. Chtěl dělati zrcadlové sklo, které obyčejně z Normberka do Vídně přicházelo, a vyjednával za tou příčinou i s komorním radou von Schierendorf ve Vídni, nemohl-li by dostati dodávání zrcadlového skla do císařské továrny. Jinak měl v úmyslu, hut Vogelsangskou u Kašperských hor si koupiti. Ježto známo bylo, že Podscheider dosavadním obchodem slušného jmění si získal a tudíž se obávati bylo, aby svého záměru s hutí Vogelsangskou neprovedl a sklárnám Vimberským konkurenci nedělal, vyhověl kníže Adam František, ač přítelem takových závodů nebyl, prosbě jeho a dal mu r. 1728 obdarování na novou hut pod Gubovým lesem na zlaté stezce proti vsi Horní Vltavici. Vykázal mu 4 leče (160 strychů) lesa, by zde hut se sklennou, chladicí, roztahovací a temperující pecí, s potřebnými byty pro sebe a dělníky, komory na sklo a materialie, 2 stáje, kolnu, stodolu a 2 chalupy pro dřevaře vystavěl. Napřed má bráti všechno dříví k stavění a pálení z tohoto okresu; když pak celý vymýtěn bude, smí tu pole, louky a pastvišťata udělati; pak se mu vykážou jiné 2 leče (80 strychů lesa), z nichž toliko dříví smí bráti, v nichž však nic planiti nesmí. K dělání popelu vykazuje se mu Mlynařovský a Šatavský revír, ale v takový čas a na takovém místě, kdy a kde mu lesní úřad bezplatně vykáže Kdyby se někde na panství vhodný křemen našel, může ho s ostatními hutmistry bezplatně užívati a k tomu konci na místě od lesního úřadu vykázaném stoupy si postaviti. On má právo krom pateříků tabulové sklo, zrcadlové, optické a sklo všech jiných druhů, též bílé sklo dělati; nemá ho však v jiné ceně než ostatní hutmistři prodávati. Za to vyměřuje se mu gruntovní činže 10 zl. a lesní činže 35 zl, které však teprva po uplynutí 6 let platiti bude. On, jeho manželka a jejich dědicové jakož i z říše a odjinud přišlí a u huti potřební tovaryši, kteří jsou svobodní lidé, mají dosavadní svobodu podržeti, ti však, jenž poddáni jsou, takovými zůstati. Hutmistr jest přímo hejtmanu Vimberskému podřízen, nepodléhá tudíž pravomocnosti hutního rychtáře. Jak hejtman Vimberský dne 12. září 1729 knížeti zprávu dal, byla hut hotova, tak že příští týden vytopena býti mohla. Ale očekávání, jež se novému podniku věnovalo, brzy se ukázalo co klamné. Podscheiderovi se nedařilo, tak že již r. 1736 pro dluhy hutařství zanechati musil. Hut zrušena a z ostatních domů malá osada založena. Než začal, měl Podscheider dům ve Vimberce a několik tisíc jmění; nyní přišel o všechno. Gubova hut nese své jméno podle lesa stejného jména, a tento zove se tak po někdejším hejtmanu Vimberském Gubovi.[97])

Dne 13. června 1754 oznamoval hejtman Jan Josef Čapek knížeti Josefu Adamovi ze Schwarzenberga, že se přihlásil zámožný a dobrého úvěru požívající hutmistr, jménem Tobiáš Adler, jenž tu v lesích na pasovských

[97]) A. 6 Gš 1a/5.

hranicích za vsí Kuškvardou, kdež kníže několik domů vystavěti dovolil, hut by postaviti chtěl. Měť prý dvě huti v nájmu na arcibiskupském panství Rožmitále a na Mansfeldském panství Dobříši; měť prý tak dobré a jisté odbíratele a kupce, že na obou hutích celý rok pracovati musí, chce-li je spokojiti. Privilejem z roku 1755 dostal Tobiáš Adler u vsi Röhrenbergu kus lesa a pozemku 16 lečí (748 strychů) nedaleko Kušvardského zámku za tím koncem, by zde sklárnu s obydlím, 6 chalup po 2 bytech a stoupy vystavěl. Čtyři leče určují se na pole, luka a pastviny; v těch ostatních nesmí nic planěno býti, nýbrž ty se ponechávají na dorost. By snáze to postaviti mohl, povoluje se mu pila, avšak toliko pro jeho vlastní potřebu; též má z každého špalku jedno prkno panství dávati. Popel páliti dovoluje se mu v Kušvardském revíru, ale má se o to dříve u lesního úřadu ohlásiti a vedení jeho se podrobiti. Smí všechny druhy skla dělati. Plat se mu vyměřuje takto: gruntovní činže 10 zl., lesní činže 20 zl.; ježto však hutmistr s počátku velké vydaje bude míti, než gruntu bude moci užíti, zůstane prvních 6 roků od gruntovní činže osvobozen. On jest zavázán panské pivo i kořalku bráti a za každé vědro vína 1 zl. odváděti, vždy řemeslo bez přestání provozovati, nechtěl-li neb nemohl-li, tudíž panství o lesní činži a užitek pivní by přišlo, pak se gruntovní činže zvýší. Při prodeji huti má panství přednost. Podnik tento se dařil a prospíval, dokud starý Tobiáš Adler v rukou jej měl; když však dne 19. listop. r. 1759 syn jeho František Antonín, převzav hut v odhadnuté ceně 3000 zl., nastoupil, začalo to váznouti. Ve svých kalkulacích vypočetl hejtman Čapek, že hut ta o 28 zl. více od panství dostává, než sama mu odvádí, že má 8 tovaryšů, 2 učedníky a 10 pomahačů. Adler sám líčí stav hutí takto: V Röhrenberské huti dělá se křídové sklo a pateříky. Továrna jest v prostředním stavu; nejsou u ní téměř žádné pole a louky. Vyrábí se zde ročně 6400 hutních tisíc skla křídového v ceně 6400 zl., dělá se 9—10 měsíců. Složí zůstává ze dvou dílů v Čechách, třetí přichází do Turecka. Z Blottendorfu jezdili si sem sami kupci; obchodníkům tureckým jako Mohla Husinovi, Šalamounu Confinovi a Jehanu Jehoffovi vozil je Adler se svými povozy do Pasova. Adler klesal vždy hloub, když u tureckých a jiných obchodníků značné ztráty utrpěl, jakož když následkem revoluce francouzské veškerý obchod váznul. Nic nebylo platno, že vlastní jeho bratr Tobiáš z Dobřišské huti 15.000 zl. mu zapůjčil; kdo tonoucímu přispěti chce, nemůže sám životem to zaplatí a nešťastníka nezachrání. Roku 1798 prodal Adler hut svou Michalu Müllerovi z Kašperských hor za 20000 zl.; ale na základě prodeje nepovolil kníže Josef této smlouvy, nýbrž složiv sám tuto summu, vyplatil ji, Adlerově rodině poskytnuta sustentace a syn jeho jmenován tarasníkem[*]).

Vzkřísitelem sklenářství na Vimperku a může nazvána být rodina Mayer. Podporována od knížete Josefa ze Schwarzenberga zadělala [illegible] skládání, nýbrž povznesla je téměř na první stupeň v Čechách. Roku 1814 založil Jan Mayer, obyčejný sklář z Jablonného, hut Adolfovu u zámku Winberka; byl-li snad [illegible]

*) A. Gindely a [illegible] II a III.

Syn jeho téhož jména vykouzlil roku 1832 téměř v pustině při ústí kaplického potoka či Žatunky do Vltavy velkou továrnu na křišťálové sklo, zvanou *Eleonorenhein či Lenora* s 3 tavecími pecemi. Závody ty vede dále pod firmou Mayerovi vnuci rodina Králíků z Mayerswaldu. Dělají nejlepší tabulové sklo, v hladkém zboží mají velký odbyt do Ameriky. Co se křišťálového a barevného skla dotýče, zaujímá tento závod v látce i provedení, jakost i v šlechtění výbrusem a malbou první místo v Rakousku.[99]) Jsou to bez odporu nejvynikající domácí sklářské závody, jimž nyní, kdy finanční nesnáze překonány jsou, a kdy železniční tratí s obchodním světem spojeny budou, skvělá budoucnost kyne.

Na Krumlovsku přišly po smrti Sikmunda *Štegara na hut Volarskou* zlé časy, doby stálých změn, nepokojů a bídy. Příčiny ležely jednak v tom, že majitelé její Apolonie Sytrová, Adam Štegar, Adam Klojbar, Ambrož Štegbaur vyznání evangelického se držíce, při nastalé reformaci co takoví trpěni býti nemohli; jednak přilehly i doby válečné na tento odlehlý kout vlasti naší a konečně vázl veškeren obchod. Všechny tyto nesnáze překonati popřáno málo smrtelníkům. Jakým způsobem vdova Apolonie Sytrová huti nabyla, byla-li snad dědičkou rodiny Štegarovské, není nám známo. Dne 11. května prodala Sytrová hut Štegarovu se všemi pozemky, právy a spravedlnostmi, jako toho předkové její užívali, jakož i se vším řemeslnickým náčiním, třemi páry volů, 3 kravami, 5 prasaty, 5 ovcemi a vším hospodářským nářadím Adamu Klojbarovi ze vsi Horní Vltavice za 4700 kop grošů. Kupující složil 2500 kop gr. hned, ostatní měl po 150 zl. spláceti. Adam Klojbar byv s bratry Ondřejem a Matějem od Jáchyma Novohradského z Kolovrat listem ze dne 7. pros. 1620 od odúmrti osvobozen, přijat i s manželkou Markétou listem zhostním do městečka Volar pod šos městský a osadil se do huti Štegarovy do téhož městečka přináležející. Grunt svůj či dvůr Mothejzlovský ve Vltavě prodal Adam se vším příslušenstvím bratru svému Matějovi za 260 kop grošů míšenských. Zbývající dluh doufal Klojbar sklářstvím a hospodářstvím vydělati a splatiti; ale sklamav se v tom a nemoha pro nastalé trudné časy na huti obstáti, odevzdal zase dne 15. května 1629 hut Apolonii Sytrové, která se jí znova ujala.[100]) Tato spravovala hut až do roku 1638, kdy se o ni přihlásil Volf Greiner z biskupství Pasovského, jemuž ji odstoupila. Ale i na toho tu čekala nouze a bída; nemoha práv býti a tu déle hospodařiti, vrátil ji někdejší majitelkyni Sytrové.[1]) Lepší doby nastaly teprve pro závod, když roku 1643 dne 17. června hut od Sytrové převzal soused Volarský Ambrož Štegbaur.[2]) Nad očekávání dařilo se mu dobře; leželo-li to v okolnostech, či na hospodáři, těžko rozhodnouti. Nejspíše spojily se obě uvedené podmínky. Dle roly z r. 1654 platil on za $^5/_8$ osedlého a měl 26 strychů polí; pole a luka byla jeho vlastnictví, proto z nich nic

[99]) Lobmeyr 196.

[100]) II. C 4L^a 1a; v A. U. 14, str. 150^1, 151^1, 209; A. 6G$^\delta$ 1a.

[1]) Waisenkaufbuch f. 255.

[2]) Ibidem f. 369.

neplatil. Dle téže listiny	choval	koní	volů	krav	jalového	ovcí	prasat
roku	1654	1	12	11	26	20	6
»	1685	4	12	12	8	—	—
podruzi »	»	—	—	6	—	—	—

Lesní činže platil 10 zl.

Jako na Vimbersku pálili i na Krumlovsku všichni hutmistři popel v knížecích lesích společně beze všeho vyměření a obmezení. Jelikož však při vzrůstání výroby více popelu se potřebovalo a každý jen na sebe hleděl a proto mezi hutmistry různice vznikaly, vykázal listem ze dne 15. listopadu r. 1655 vrchní Eggenberský hejtman Dětřich z Germersheimu každé huti zvláštní okres. Štegarově huti vykázány lesy nad stezkou, vedoucí z huti Štegarovské a Mízavské do Ober-Schneedorfu a k Šenavě k samostatnému užívání a určen z toho plat 1 kopy gr. m. Dále ustanoveno, že popel toliko od Havla (16. října) do sv. Jana Křtitele (24. června) páliti se smí, aby rozmanitá, vzácná, vysoká zvěř, zdržující se v těchto lesích, plašena nebyla.[3]) Hutní okres měl asi 3 míle v délce a jednu míli v šířce; ale byly v něm velké nivy bez lesův, tudy k hutařství málo platné. Jako na Vimbersku, tak i zde na Krumlovsku shledáno roku 1686, že plat hutmistrův vzhledem na vykázaný okres a vzkvétající řemeslo jest nepatrný, že jej třeba tudíž zvýšiti. Dle návrhu lesmistra Tunkla vyměřen Štegbaurovi výnosem knížete ze dne 17. února r. 1680 plat roční 60 zl.; od pasení dobytka, vyjma jalový dobytek a koně, určen od kusu 1 zl. ročně (20 zl.)[4]) Nový tento plat stihl Jana Jiříka Štegbaura, jenž po smrti svého otce ke konci r. 1686 hut přejav v ceně 300 zl., krom podílů svým bratřím a sestrám i tento zvýšený plat odváděti měl. I žádal tudíž listem ze dne 6. září 1687, ukazuje na své mládí a na břemena, jež přejal, o zmenšení tohoto platu. Všechny hmoty, dodává, jsou čím dále, tím dražší, tak že mu tíže než nebožtíkovi otci přichází v huti dělati. Odbyt zrcadlového skla jest čím dále tím horší, což již za tyto dva roky zkusil; neboť, ačkoliv jenom několik neděl pracoval, zůstalo mu přece sboží ležeti. Musí prý však přece hutařiti, aby lidi udržel. Příčina leží v tom, že v Bavořích 3 nové zrcadlové huti zřízeny byly. V Čechách není prý možná prodati cent zrcadlového skla, protože sboží po vozech dopravovati se musí a vozka krom mýta a jiných vydání 50—60 zl. žádá. Byv z ohledu na ostatní huti se svou prosbou odmítnut, nepracoval Štegbaur, netroufaje si takové činže vydělati, po 5—6 roků nic, při čemž arci od tohoto platu osvobozen zůstal. Když pak všude v okolí následkem nálezu Michala Müllera křídové sklo se již dělalo, začal i on v tom směru zkoušky dělati a neustal, až se mu to povedlo. Tu pak odebral se k vrchnímu hejtmanu Prixovi do Krumlova a oznámil mu, že chce vyměřený plat 60 zl. odváděti, dovolí-li se mu, dělati duté, zrcadlové, tabulové a pateříkové sklo. Obdržev za odpověď: »s Pánem Bohem dělejte, co chcete a nač odbyt máte,« jal se ve dvou kadlubech křídové sklo vyráběti. Zrcadlové sklo prodával do Normberka, Benátek, Hamburku a Pasova. Ale i s tím se

[3]) Příloha XLIX.
[4]) I. 7G[5] 1b.

Štegbaur nespokojil; postaviv si kompendiosní pec, od něho vynalezenou, v níž s dřívím, které dříve za 8 dní spotřeboval, 14 dní vydržel, jal se i druhé sklo dělati. Kupcům a roznášečům dával dle obyčeje — krom Vídeňských nádavek. Když tak asi dvě léta křídové sklo dělal a jím nenepatrný obchod vedl, poslali jeho závistiví sousedé a hutmistr Michal Müller z Janouškovy huti popíchl Planského hutmistra Vimera, by si u hejtmana Prixa stěžoval, že mu křídovým a tabulovým sklem, jakož i pateříky škodí, dělaje to, aniž by byl oprávněn. Také prý potřebuje více popelu než dříve, a ohrožuje sousední huti. Ale Volarský hutmistr velmi důrazně žalobu tu v niveč obrátil. Nepotřebujeť prý více dříví než dříve, kdy toliko zrcadlové sklo dělal, proto že pec s 4 kadluby se zrcadlovou sklovinou mnohem větší byla; tu prý shodil a dle své zkušenosti mnohem menší vystavěl, v níž dva kadluby na zrcadlové a 2 kadluby na křídové sklo postavil. Též zrušil prý staré sušárny na dříví, v nichž mnoho dlouhého dříví spotřeboval, a vystavěl nové po stranách pece, čímž mnoho dříví ušetří. Co se pak popelu dotýče, jest prý známo, že celou třetinu své potřeby již skrze 12 let z Píseckých lesů béře; hodíť prý se tamní dříví k dělání zrcadlového skla lépe, než Volarské, jež krom toho, nevěda ani jak dlouho z Písku je bude dostávati, si pro budoucnost šetřiti chtěl. Ostatně potřebuje prý popel toliko k dělání zrcadlového skla a na flus k vyrábění pateříků; na křídové sklo nebeře se vůbec žádný popel. Jaký pokrok Štegbaur učinil, ukazuje i spotřeba piva u huti, ač i na to ukázati třeba, že veškeří jeho dělníci ve Volarech jsouce osedlí, v neděli a ve svátek, jakož i na mnoze po práci domů se vraceli a tudíž mimo hut pivo brali. Roku 1699 spotřeboval 51 sudů, r. 1700 44½ s. a 1701 41¾ s. Dle revisitace z r. 1713 patřilo k huti 42 strychů 2 věrtele polí, 38 vozů sena, 16 vozů otavy a 2 leče lesů, pak 1 mlýn a 11 podruhů.[5]) Břemena, jež se mu poplatkem za pasení dobytka uložilo, hleděl se Štegbaur tím zbýti, že ukazoval, že hut užívá práva městečka Volar a on tudíž bez obmezení a platu k pastvě oprávněn jest. Uznav tyto vývody za správné, vyhověl kníže Jan Křištan z Eggenberga výnosem ze dne 4. září 1690 jeho žádosti a zrušil svůj dřívější rozkaz.[6]) Proti císařskému patentu z r. 1710, jímž se dělání zrcadel a brouseného skla ve prospěch císařské Neuhauské továrny zapovídá, zdvihl Štegbaur rozhodný protest. Nejen on sám, nýbrž i sto lidí, kteří od této huti svou výživu mají, přišli by na mizinu, panství pak o roční plat a užitek z piva, země konečně o nemalé sumy peněz, které sem do země za sklo přicházejí. Ostatně povstaly prý u Normberka dvě nové zrcadlové huti; zákazem tím pomohlo by se tudíž těm na nohy, domácí závody by se zničily. Proto radil vrchní hejtman Liebenhaus hutmistrovi, by v tom smyslu přímo u krajského úřadu zakročil, kníže že u místodržících patřičné kroky učiní.[7]) Ačkoliv další průběh tohoto sporu znám není, netřeba pochybovati, že s obou stran uvedené kroky se staly a též žádoucí výsledek měly; aspoň

[5]) I. G$^{\varepsilon}$ 1a; A. 6G$^{\delta}$ 1a; příloha LXXXI.
[6]) I. 7G$^{\varepsilon}$ 1b.
[7]) IV. K$^{\beta}$ 4g.

hutmistr pokračoval na nastoupené dráze dále, aniž by byl dalšími zákony stíhán. Roku 1711 dělal i krystalín a dodával jej Giov. Solovi do Benátek.[8]) Následkem toho musil Štegbaur svou výrobu značně rozšířiti, místo 20 neděl pracoval celý rok a místo od Havla do sv. Jana Křtitele pálil popel celý rok. Proto nařídil kníže výnosem ze dne 4. srpna 1710, by se mu plat, toliko na 20nedělní práci vyměřený, možná-li zvýšil; jenom kdyby prý na to za žádnou cenu přistoupiti nechtěl, má při dosavadním platu ponechán býti. Ježto hutmistr dle své obrany pro dlouhé deště a zvláště v zimě pro sněhy v určené době popel páliti nemůže, prodlužuje se mu lhůta do sv. Jakuba. Dříví k podpalování má se mu vždy od úřadu vykázati.[9]) Konečně popsány obšírně lesy k huti vykázané a vyšetřeno od zvláštní kommisse r. 1710, jaké dříví tam jest; my podáváme protokol ten v přílohách.[10]) Zřídiv tak znamenitě svůj závod, a pojistiv si r. 1709 vystavěním kaple sv. Floriana na hřbitově Volarském dobrou pamět, odevzdal Jan Jiřík Štegbaur hut svou s poli, lukami a pastvišťaty dne 16. března r. 1716 synu svému Františku Josefovi v ceně 4000 zl.[11]) Toho navštívili tři mistři Normberští, Michal Schmidt, Jan Kristof Daucher a Konrad Berndt na huti a uzavřeli s ním jménem všech mistrů Normberských smlouvu na dodávání zrcadlového skla na 3 léta. Při odevzdání 24 beden strhli však Normberští Štegbaurovi při centu ne 20 kr., nýbrž 30 kr., a ti 3 mistři, nedostavše své cestovní výlohy od svých spolumistrů nahražené, podrželi si z peněz pro hutmistra určených 100 zl., dokládajíce, že při tak velké dodávce se mu to všechno vyplatí. Štegbaur připisoval tu srážku nekalému jednání Tischlerovu z huti Tomášovy, který prý jim sboží levnější nabízel. Proto stavěl se Volarský hutmistr tak rozhodně proti snahám Tischlerovým, zavésti výrobu veškerého skla, dokládaje, že by svým nesolidním jednáním všechny huti zničil. Mát prý on, Štegbaur, duté sklo nejen co sám za ten rok udělal, nýbrž i to, co nebožtík jeho otec měl, na skladě, aniž by se o ně nějaký kupec hlásil, a prodá-li se co, jde to na dluh, na peníze třeba potom ještě dlouho čekati. Nedávno poslal prý jeden vůz zrcadlového skla do Normberka, ale ještě ani krejcaru za ně nedostal. Proto není prý žádná potřeba nějaké nové huti na duté či zrcadlové sklo. Ale Tischer naproti tomu dne 15. prosince r. 1717 tvrdil, že Štegbaur málo skla dělá, maje pouze 2 skláře a 20—22 pateříkářů. Na to odvětil Štegbaur, že právě tato odpověď Tischlerova pro něj mluví; máť prý málo sklářů, proto že na sklo není odbytu, rád by jich více najal, ale není po sboží tom poptávky. Jaký smysl měla by tedy taková hut u Tischlera?[12]) Po nastoupení knížete Adama Frant. ze Schwarzenberga zaveden také na Krumlovsku lepší pořádek. Kníže shledal, že Štegbaur špatně v lesích hospodaří a čím dále tím hlouběji do nich vniká, i nařídil, by zeměměřič Svoboda všechny hutní pozemky změřil a ohraničil a dobře oddělil, co k huti patří, a co z knížecího na lukách, pastvišťatech a

[8]) Příloha LXXIV.
[9]) A. 6G[3] 1a.
[10]) Příloha LXXIII.
[11]) Trajer 917; A. 6G[3] 1a.
[12]) Příloha LXXXI; A. 6G[3] 1a.

lesích užívá. Též poručil, by se mu činže z 60 zl. na 70 zvýšila. Dle tohoto změření patřilo k huti 57 str. 2 v. 1 m. polí, 202 str. 2 v. 1 m. luk, 194 str. 3 v. 2 m. pastvištat a 491 str. 3 v. 2 m. lesů = 946 str. 3 věrtele 2 mírky. Hutmistr choval 5 koňů, 35 volů, 14 krav a 12 kusů jalového dobytka, 11 podruhů s 22 kravami a 9 kusy jalového dobytka a s platem 13 zl. 45 kr. Hutmistr přijal vděčně zvýšený plat, slíbil, že les lépe kliditi bude, by mláz růsti mohla, jenom prosil, by se mu z ohledu na to, že rozličné nádoby, sudy a krabice k zapakování zboží potřebuje, i takové dříví na Štegarově vrchu a proti Liechtau vykázalo, protože v Schliefau jest bažina v čas deště a přísné zimě nepřístupná. Neméně prosil, by se mu dovolilo v okresu někdejší Planské huti, kdež se 10—15 roků žádný popel nedělal, popel páliti. Roku 1745 žádal Štegbaur opět o dovolení, by hut svou, protože dříví kolem závodu polomy prořídlo, a přívoz dříví z daleka zastati nemůže, mezi vrchy Schreinerův a Štegarův přestaviti směl, kde beztoho poddaní dříví vyvésti nemohou. Dále si stěžoval, že lesy Germersheimskou smlouvou vykázané již nestačí; ale ani těch mu nepřejí, nýbrž že poukazují na ležaté dříví, z něhož přec žádný vhodný popel dělán býti nemůže, kdežto k tomu jen dorostlé stromy, které vichr porážívá, se hodí. Nebude-li míti dobrý popel, nebude dělati dobré sklo, nebude moci dostáti smlouvám a ztratí kupce a zákazníky. I prosil, by krom Germersheimských lesů i ty lesy, které k Mízavské huti patřily, jemu dopřány byly. Potřebě té bylo, jak se zdá, v tom způsobě vyhověno, že se mu přidělily lesy někdy huti Mízavské patřící; ale hut zůstala na svém starém místě.[13]) Z dalšího průběhu viděti, že dělání zrcadlového skla stalo se zase hlavním zaměstnáním Štegbaurovým a Normberk hlavním odběratelem zboží toho. Tomáš Mugrauer z Černé vozíval tam to sklo. Zneuživ hutmistrovy důvěry, vzal si 195 zl. z peněz jemu přináležejících a beze všeho práva v Normberce a jinde na jméno Štegbaurovo dluhy nadělal. Když proto dlužníci tací koně hutmistrovy z vozu do Normberka se zbožím jedoucího vypřahovali, ba i na zboží to sahati chtěli, vyžádal si hutmistr, vysvětliv, oč běží, revers pro své vozky. Krom toho dělal i tabule; tak mezi jiným dodával r. 1748 sklo do knížecích sklenníků ve Vídni, r. 1757 do Červeného dvora a do Bellarie v Krumlově. Sklenice, jež pro panství dodati měl, dal, nedělaje jich sám, na německých hutích zhotoviti.[14])

Nástupcem Františka Josefa Štegbaura stal se syn jeho Jan Michal od roku 1763 připomínaný. O jeho hutní činnosti máme podrobné zprávy. Dle jeho vlastního udání z r. 1767 dělalo se tu ročně 2000 tabulového skla, jehož kopa zcela sprosté zelené jakosti 1 zl. 30 kr., trochu bílé 1 zl. 45 kr., salinové bílé 2 zl. a výše stála; šlo do Vídně, Uher a Saska; dutého olověného zrcadlového skla 100 centů; cent hrubého za 20 zl., řezaného 30—40 zl. dle práce; prodávalo se do Normberka, Pasova a Benátek; — optického skla 20 beden a prsténků a pateříků 30 centů. Štegbaur myslil, že by výroba ta o třetinu dala se zvýšiti, kdyby se žádnému hutmistrovi, byť i měl 2—3 huti,

[13]) I. 7Gš 3b; A. 6Gš 1a/1.
[14]) I. 7Wr 18b.

nedovolilo, více než 1 hut po německém neb francouzském způsobu ýésti; dáť prý jedna továrna řádnému hutmistrovi, chce-li ji jak náleží říditi, dosti práce. 2. Kdyby se žádnému, kdo není v řemesle vyučen, nedovolovalo hutí kupovati neb najímati a hutařství provozovati, jako se v Rakousích řezníku, pekaři, krejčímu a mydláři dovolilo. Lidé ti nerozumějí sklářství, nemohou čisté a jemné sklo dělati, dávají sboží pod cenu, kazí obchod a přijdou sami na mizinu. Berou prý takoví hutmistři více učedníků a vyučí je, ale špatně, tak že tito, nemohouce v žádné pořádné huti zaměstknání nalézti, do Uher a jiných cizích zemí se obracejí, tu huti zřizují a domácím závodům špatným sbožím škodí. Těm by se nemělo vůbec dovoliti držeti učedníky. Naproti tomu nechtěl Štegbaur o návrhu krajského úřadu, by se znalec a ohledač sboží na útraty všech hutí ustanovil, který by plýtvání sklem konec učinil, ani slyšeti; každý kupec musí prý uměti posouditi jakost zboží. Proto prý se nemůže k žádnému příspěvku na takový organ zavázati.[15]) R. 1767 objednalo panství Krumlovské od Štegbaura rozličné sklenice, vinné sklenice, stonkové sklenice na rosolku, umyvadla a číšky k pouštění žilou. Všechny tyto věci mohl hutmistr převzíti; jenom číšky na pouštění krve musil dáti Adlerovi do Vimberka udělati, protože musily býti broušeny a on žádného dobrého brusiče neměl. Vzorek pro stonkové sklenice byl prý nemotorný, tvaru zcela neobyčejného; udělal prý je trochu úhlednější, ale ve velikosti zaslaného vzorku. Když si panství i tabulové sklo u něho objednalo, připomínajíc, by tabule nebyly z křídového skla udělány, odpověděl hutmistr, že se tabule z křídového skla vůbec dělati nemohou. K zasklení obrazů berou prý se troje sloučeniny, dle bělosti rozdílné, třeba ne tak trvanlivé, ale k tomu účelu dostačující. Do oken jsou prý zelené a polozelené tabule nejtrvanlivější, ač vůbec takového skla není, které by dlouhým časem, pocením a parou neosleplo.[16]) Z korrespondence Štegbaurovy s hejtmanem Krumlovským Ambrožovským vychází na jevo, že hutmistr byl literárně dobře vzdělán, i knihy latinské čítal a literární novinky si objednával. Žádaje zpět od hejtmana zapůjčené knihy Pasc. Tarentina, pak Die tolle Weisheit, oznamoval, že již Aurea catena Homeri z Lipska dostal. R. 1789 obmezil se Štegbaur, nemaje odbytu na tabulové sklo a zrcadla olověná, na 9 kadlubů. Ale když krajský úřad na to káravě ukazoval, že chová 3 učedníky, ač by dle sklářského řádu z roku 1767 toliko jednoho držeti měl, odpověděl Štegbaur, že to nejsou vlastní učedníci, nýbrž hoši, kteří postupně od vylamování k šrotování zrcadel a lití olova, pak k dělání zrcadlového skla se vedou. Ježto pak odbyt na tato olověná zrcadla jest nestejný, jednou vázne obchod, a najednou přijdou zakázky, že nemůže stačiti, nemůže on prý obmezen býti v personálu, dělaje sám jediný v Čechách tato olověná zrcadla a nemoha tudiž odjinud tovaryše si vzíti.[17]) Dosud měla hut Volarská s bytem hutmistrovým společnou střechu a byla rodina jeho v stálém nebezpečenství vyhořeti. Proto prosil Štegbaur

[15]) Příloha CV.
[16]) Příloha CVII.
[17]) IV. Kβ 4g.

roku 1778, by hut tu jinam do okresu přenésti směl. Tím že by teprva byt jeho stal se bezpečným. Přenesení to jest prý i proto nutné, že u huti není již žádného dříví a přívoz z dálky jest obtížný a drahý. I prosil, by hut na hranice panství Krumlovského a Vimberského přenesena býti směla a aby dříví z obou panství bráti směl. Z kterého panství dříví páliti bude, tomu že odvede lesní činži 70 zl. Následkem této prosby dostal Štegbaur dovolení postaviti hut na tak zvaném Edelbachu (Elendbachu?) dělícím obě panství, kde kolem do kola jest dost dříví, nejvzdálenější $^3/_4$ hodiny. Zároveň mu dovoleno lámati křemen v Bohouškovském revíru u tak zvaného hamru za poplatek 30 kr. za každý dvouspřežní koňský vůz. Ale jak se zdá, užil hutmistr té svobody jen v tom smyslu, že bral z nového okresu dříví a hut nechal na starém místě. Když pak roku 1807 i zde dříví došlo, zrušena jest hut na dobro.[18])

Mízavská zrcadlová hut ve válečných dobách na stavení úplně zanikla. Teprva Dominico de Sera koupil ji se všemi právy a pozemky, jakož i s knížecími činžovními lesy na popel, vystavěl ji a jal se v ní znova pracovati.[19]) Při rozdělení lesů roku 1655 vrchním hejtmanem Germersheimem přiděleny k huti Mízavské lesy: Chlum, Schustrův, Přední a Zadní Lysý, Dlouhý, Rovný a Zlatý vrch i s Dlouhým lesem až pod stezku Mízavsko-Oberschneidorf-Šenavskou. Ježto v Chlumu, Zlatém a Schustrově vrchu vysoká zvěř stávala, dovoleno Serovi páliti popel toliko od Havla do sv. Jana Křtitele. Dle roly z r. 1654 měl Sera 12 strychů polí. Plat obnášel 10 zl. za užívání knížecího lesa. Nástupcem Serovým stal se Jan Fux. Při regulování činže r. 1686 vyměřen mu plat s ohledem na to, že má špatné prostředky a 6 dětí, místo dosavadních 10 zl., 30 zlatých; ježto pak užíval k pastvě knížecích pozemků ve výměru 5 jiter, z nichž platil dosavad 29 kr. 2 d. ročně, určeno jako u ostatních hutmistrů, by 1 zl. z kusu dobytka odváděl, což, jelikož právě 4 koně, 12 volů, 10 krav (a podruzi jeho 3 krávy) a 14 kusů jalového dobytka držel, 27 zl. dělalo. Okres jeho huti byl proti druhým malý, obnášeje v délce 2 a v šířce dílem 1, dílem $^1/_2$ míle; ale lesní úřad velice si naň stěžoval, že dělá v lesích ohromné pustiny, bera toliko špalky domů a nechávaje větve a vrcholky v lesích ležeti, tak že o dorůsti nemůže býti řeči. Též výčep piva dává neklamné svědectví, že Fuxovi se valně nedařilo, že místo ku předu šel zpět: spotřebovalť r. 1699 ještě 16 sudů piva, rok na to však toliko $1^1/_4$. Hlavní jeho obchod šel do Normberka, kamž k vůli získání kupců a dohodnutí se často sám dojížděl.[20]) Proto úřad rád viděl, a dovolil, že roku 1709 Fux hut svému zetovi Tomáši Reytmayerovi za 2000 zl. postoupil, vymíniv si výměnek v huti. Ale i jemu nedařilo se lépe. Drže hut 3 léta a nadělav 407 zl. 48 kr. dluhů, postoupil ji roku 1712, nemoha pro chudobu déle na ní obstáti, vrchnosti. Krom přímého prodeje do Normberka prodával Reytmayer své zboží zvláště Michalu Pencovi, zrcadelnímu mistru v Prachaticích, jenž arci většinu toho do Normberka prodal.[21]) Při odstoupení posled-

[18]) A. 6G$^{\xi}$ 1a/1.
[19]) Psaní Jana Fuxa ode dne 2. května 1668 u I. 7G$^{\xi}$ 1b.
[20]) Příloha 49; I. 7G$^{\xi}$ 1a; I. 7G$^{\xi}$ 1b.
[21]) I. 7G$^{\xi}$ 1a.

ního hutmistra shledáno, že hut vyjma pec z dřeva vystavěna jsouc, celá i se stájemi po stranách stojícími shnilá jest a znova postavena býti musí. Též že byt hutmistrův, sýpka a senník opraveny a novým šindelem pokryty býti musí. Ač k huti vlastní pozemky a něco dobrého lesa s jedlovým a bukovým dřívím náležely, odhadnuta hut s ohledu na ostatní její bídný stav na 1400 zl. Když však ani za tuto cenu jí ani Fux, neb jeho syn a zeť, ani jiný kupec převzíti nechtěli, přepuštěna jest dne 4. prosince 1712 rychtářství Zbitinskému za 1150 zl. Z nevymláceného obilí dostala žena Reytmayerova a jejích 8 dětí polovici, Fuxovi a jeho dětem ponechán výměnek.[22]) Od rychtářství Zbitinského převzal hut roku 1713 Vojtěch Stadler z Volar v ceně 1187 zlatých a složiv hned 597 zl. zavázal se, že zbytek 590 zl. dědicům po nebožtíkovi Fuxovi ve lhůtách zaplatí.[23]) Ale Stadler upadl při své koupené a zkažené huti do velkých dluhů, a nemoha svým věřitelům práv býti, pronajal r. 1718 hut svému bratru Františku Stadlerovi, sklenáři a zámožnému člověku, na 5 po sobě jdoucích let za roční činži 200 zl., vymíniv sobě, by jako tovaryš u něho pracovati směl.[24]) Nešťastnou náhodou vznikl dne 14. února r. 1722 oheň a strávil v malé chvíli celou hut i s bytem hutmistrovým. V té tísni přispěl kníže Adam František pohořelému, vykázav mu zdarma potřebné stavivo a odpustiv mu celou jednoroční činži[25]) Při vyšetřování stavu huti za tohoto knížete shledalo se r. 1722, že hutmistr má 35 str. 1 v. polí, 202 str. 2 v. luk, 226 str. 2 m. pastvišťat a 49 str. 3 v. 2 m. lesa, tedy v celku 513 str. 3 věrt. pozemku, že drží 4 koně, 8 volů, 6 krav (6 podruhů mělo 8 krav a 8 kusů jalového dobytka) pozemky že jsou sice špatné, na polích že se toliko žito a oves daří, ale že přece dosavadní činže 30 zl. jest pranepatrná náhrada za to, čeho od panství užívá, zvláště, když podruzi sami mu 10 zl. platiti povinni jsou, že proto činže na 45 zl. zvýšiti se má.[26]) Tím se arci postavení hutmistrovo ještě více zhoršilo, r. 1731 obnášela jeho passiva 3000 zl. Proto pronajal dne 7. ledna 1731 Stadler svou sklennou a zrcadlovou hut s celým hospodářstvím a hutními právy, jako výčepem piva a prodejem chleba Kašparu Petrovi, sklenáři od sv. Anny, za roční plat 125 zl. Petr byl by raději hut koupil, ale když za ni 2500 zl. žádali, nechal toho. Též Petr dlouho nezůstal; již dne 5. prosince r. 1733 prodána hut Bartoloměji Stadlerovi z Volar, hutmistru na Schönavské huti v Bavořích, za 2000 zl. Toho krupobití, pád dobytka, jakož i jiná neštěstí po tři léta tu pronásledovaly; nedaleko od Aschu na Dunaji utrpěl se svým nákladem skla značnou škodu. Nesloživ ani závdavku per 500 zl., přivedl sklářství úplně na mizinu a nechal pole většinou nezdělané; nemaje materialií, nemohl v huti ani dělati.[27]) Smlouvou ze dne 18. dubna r. 1737 převzal huti se vším příslušenstvím Mikoláš Thonhofer se Šmausovy huti za 2000 zl.; ale i on, nemaje dostatečných prostředků, nedělal

[22]) I. 7G$^{\xi}$ 2 a přípis úřadu Krumlovského ode dne 31. července 1722 u A. 6G$^{\xi}$ 1a.
[23]) I. 7G$^{\xi}$ 2.
[24]) Ibidem.
[25]) A. 6G$^{\delta}$ 1a.
[26]) Příloha LXXXI.
[27]) I. 7G$^{\xi}$ No. 3a; A. 6G$^{\xi}$ 1a/2; I. 7G$^{\xi}$ 2.

Heeresbücherei Prag

přes tři čtvrti léta, neosil polí, tak že panství, nechtíc rolí ladem ležeti nechati, samo osilo. Tak i on stal se nemožným a r. 1741 hut se stavením sešlým, poli, lukami a pastvinami prodána co pouhé hospodářství Josefu Wagnerovi, sedláku z Jamného za 1800 zl. a r. 1793, když hut mezi 2 hospodáře rozdělena byla, vymazáno i právo k hutařství.[28]) Na témže pozemku, kde někdy řemeslo i hospodářství se nevyplácelo, vyživilo pouhé hospodářství dvě rodiny; patrno, kde vina ležela.

Kdežto obě dosud uvedené huti, Volarská i Mízavská, ještě z dob Rožmberských pocházely, vznikla hut v horách nad městečkem (Horní) *Planou* později Kaltenbrunnská zvaná teprve za času císařského držení panství Krumlovského. S povolením vrchnosti vystavěl ji na svůj náklad Mikoláš Preyssler z knížetství bavorského a za dodávání 6000 prohledacích, 15.000 sprostých koleček, 2 kop vinných a 1 kopy pivních sklenic sklo v ní dělal. Po jeho smrti při dělení pozůstalosti přišla hut v podíl synu jeho Krištofu Preysslerovi. Tento, nemoha svým povinnostem dostáti a zakoupiv se v Sušici, toho vyhledával, by takovou hut prodati směl; ale nemoha se žádným písemným obdarováním na tuto hut vykázati, žádosti své k místnímu skončení přivésti nemohl. Když konečně mistr se nahodil, jenž sklárnu koupiti chtěl, toho aspoň vyhledávati nepřestával, aby ji za to, co otec jeho na stavbu a přikoupené rejty vynaložil, prodati směl, což mu až na další stvrzení vrchního hejtmana povoleno bylo. Ale když mezi tím Krištof zemřel, a kupec v trhu dále státi nechtěl, uložil vrchní hejtman na prostředkování pánů radních města Sušice stranám den. Tu pak stalo se toto narovnání; pozůstalá vdova Anna i na místě sirotků svých prodala takovou hut i s rejty přidělenými a přistouplými Řehořovi Prambhoffovi z osady Loipoldšlagské v Horních Rakousích za 600 zl. Ježto Řehoř ještě za živobytí Krištofa Preysslera dvě léta té huti v bezplatném užívání byl, uvolil se týž Řehoř, že jí vdově Preysslerově mimo knihy a tento zápis za to dá a odvede jeden pár volů, jednu krávu a skel za 12 zl., co sobě vybere.[29]) Při té příležitosti vyslovena se strany vrchního hejtmana ochota, že hut, nejsouc dosud právem odúmrtním obdařena, bude-li se majitel o to ucházeti, od odúmrtí osvobozena bude. To se stalo na žádost Prambhoffrovu knížecím výnosem ze dne 9. prosince 1646: hut osvobozena od odúmrtí, tak že hutmistr budoucně s ní za života neb poslední vůlí co se svým vlastnictvím bude moci naložiti; jenom má se při každém prodeji a při každé změně majetníka panství desátý zlatý z hutní ceny odváděti. Hutmistr, jeho dědici a potomci zůstanou od poddanosti osvobozeni.[30]) Při dělení revírů roku 1655 vykázán Planskému hutmistrovi okres od huti k půlnoci a Zelnavě, Šenavě až k revíru huti Volarské, na druhé straně k Jablonci a Kollerovým domkům na Travní vrch, Čertův les, Přední a Zadní Příkop až k Chlumu.[31]) Nástupcem a dědicem Řehoře Prambhoffra stal se syn jeho Baltazar; převzal hut ještě za živobytí otcova za 700 zl. Roku 1671 nazývá se sám mladým začátečníkem.

[28]) A. 6G$^{\xi}$ 1a/2; I. 7G$^{\xi}$ No. 4. N. R.
[29]) Příloha XLIV.
[30]) Příloha XLIX.
[31]) I. 7G$^{\xi}$ 1a & 1b.

Když na podzim roku 1670 hut vyhořela, dostal od vrchnosti 14000 šindelů, 140 latí a 1000 cihel, by si vyhořelou hut zase vystavěti mohl; patrně byla zase dřevěná. Ale s tím ještě nejsa spokojen, žádal Baltazar, by též 4000 dlužných činžovných koleček, která prý mu při tom shořela, odpuštěno bylo. Měl Marii Magdalenu Landgrafovou, dceru drkolenského hutmistra Jana Antonína Landgrafa za manželku, s níž splodil 8 dítek; přiženil s ní 300 zl. Při vyšetřování roku 1686 vyšlo na jevo, že má nejen největší okres, nýbrž i nejlepší dříví. Okres jeho měřil $5^1/_2$ míle v délce a $3^1/_2$ míle v šířce; užíval lesu Drkolenských a Jesuitů Krumlovských, lesů u sv. Tomáše a Planska jakož i u Chlumskeho lesa, který nedávno od Častolára přikoupen byl, na mnoze tedy lesů, o nichž se v Germersheimově smlouvě z r. 1655 ani zmínky neděje. Dříví tu bylo jedlové a smrkové, něco bukového a sosnového, avšak toliko jedlové a bukové hodilo se na popel. Luk užíval 69 jiter a pastvišťat $^1/_4$ míle v rozměru za činži 16 zl. 20 kr., při čemž kácením dříví den ode dne pokračováno a vymýtěná plocha k užitku obrácena. Dobytka držel 10 krav, 22 volů, 10 kusů jalového dobytka; 15 podruhů mělo 29 krav. Ze všeho toho bylo jasno, že činže, sestávající ze svrchu uvedeného skla, mohla toliko platiti pro doby, kde hut vyzdvihnuta byla, kde nic vymýtěno nebylo a kdy žádného dobytka chovati nemohl; pro přítomné poměry však, kde hutmistr daleko nad Germersheimskou smlouvu zabral, že jest nepřípadná. Proto vyměřen mu výnosem knížecím ze dne 17. února 1686 krom jiterní činže roční plat 150 zl. a 1 zl. od kusu dobytka za pastvu = 61 zl. Hutmistr prý beztoho od podruhů za pastvu béře 30 kr. od kusu a od každého po 1 zl. za byt. Výměr ten vstoupil Prambhofferovi tak do hlavy, že od toho dne se rozstonal a 30. dubna 1686 zemřel. Pozůstalá vdova, jíž úřad svědectví dal, že jest špatná hospodyně, žádala hned o snížení nového nesnesitelného platu,[31]) a když se jí to nepodařilo, ohlížela se po kupci. Takový našel se v Matěji Mayerovi, jenž hut počátkem roku 1688 převzal. Ale jelikož žádné dříví v zásobě nebylo, a pro špatné počasí přivezeno býti nemohlo, musil čtvrt roku zaháleti a své lidi z hotového vydržovati. I neleně, zakročil v červnu téhož roku o snížení platu. Byliť prý, tak oddůvodnil svou žádost, kupci císařským mýtem, před 10 lety v Horních Rakousích zavedeným, od této huti odpuzeni, majíce od každého sta 4 kr. platiti. Krom toho škodí prý jeho huti tři teprva před 14 lety v biskupství Pasovském a Bavořích zřízené huti, jakož i Vimberské, pak v Slezsku, na Moravě a v Sasích 5—6 založených nových hutí. Odtud přicházelo prý dle výpovědi starých tovaryšů sem mnoho kupců, nyní pak žádný. Též jest prý v biskupství (Pasovském) a Bavořích 6—7 hutmistrů blízko u sebe, z nichž každý má lepší odbyt, než on, a přece prý všichni dohromady tolik neplatí, co on sám; plat jejich obnáší prý 30—40 zl. ročně a přece nedávno 2 přišli na mizinu. Kníže Jan Křišťan ukazoval, naráženo na někdejší postavení hutmistrovo, k tomu, že se mu tak zle nevede, jistě prý lépe, než v školní službě, a odpustil mu výnosem ze dne 3. července 1688 25 zl.[32]) na jeden rok. Tuto žádost předložil Mayer se svou chotí Annou

[32]) I. 7G^{5} 1b.

Sabínou ještě čtyřikráte, ale když to nic nepomohlo, prodal hut se vším hospodářstvím a nářadím v únoru 1692 Matějovi Wimerovi za 966 zl. 40 kr. Ježto pak tento tolik peněz neměl, by mohl závdavek hned složiti a úřad pronájmu toho jinak ztvrditi nechtěl, postavili se zaň Planští sousedé Ambrož Prix a Ondřej Preininger v rukojemství. Ale Wimer byl špatný hospodář, peníze, jež za prodané sboží v Němcích utržil, hanebně v hospodách promarnil, tak že vždycky bez krejcaru peněz domů se vrátil, neplatil činži, a nemaje ani popel, ani dříví, ani pece vytopiti nemohl. Do knížecího důchodu byl 236 zl. 6 kr. dlužen, ale mnohem větší sumy byl jiným věřitelům dlužen Proto navrhoval hejtman Krumlovský J. Tob. Prix knížeti dne 19. ledna 1694, by hut Ferdinandovi Hauerovi, řezáči skla v Černé, bratru lesního písaře, k vedení přepustil. Dalť prý se slyšeti, že by kníže toliko u skla týdně 10 zl. 45 kr. míti mohl, nepočítaje, co s pivem a při dobytku se zachovati a vydělati může. Kníže přistoupil dne 28. ledna 1694 k tomuto návrhu a svěřil výrobu skla a prodej piva řečenému Ferd. Hauerovi. Při tom podotkl hejtmanovi, aby se přičinil, by se od hutmistra Müllera na Vimberku tajené dělání křídového skla dověděl. Vlastní hospodářství odevzdáno šafářovi a několika čeledínům. Vimberský hejtman sice odpověděl, že Müller svého tajemství vyzraditi nechce, ale na Krumlovsku nejspíše se ho tak dopátrali, jako Volarský hutmistr Štegbaur; aspoň od roku 1697 počínaje vyráběli na Planské huti křídové sklo. Z Hauerova sklenaření máme počet hutní za měsíc červen 1694 před sebou. Viděti z něho, že se za ten měsíc udělalo 14180 rozličného dutého skla v ceně 141 zl. 40 kr., dělník dostával 30 kr. za každý tucet. Prohledacích koleček uděláno 5000 = 50 zl.; od sta dostával dělník 15 kr., sprostých koleček 6 truhlic = 30 zl., při čemž tovaryš za truhlici 2 zl. dostal, a 5400 pateříků = 6 zl. 45 kr. (dělník dostával 3 kr. od sta). Udělalo se tudíž za ten měsíc sboží v ceně 228 zl. 25 kr. Čtyři tovaryši dělali duté sklo, 3 kolečka a 1 pateříky. Obchod s tímto sbožím vedl ve velkém Petr Mayr v Horní Plané; již otec jeho přes 50 let s tím sklem obchod vedl a po jeho smrti on 35 let; jezdíval s ním obyčejně sám do Uher. Hauer spravoval hut tu až do roku 1703, kdy si vlastní sklárnu koupil.[33]) Na jeho místo přijat co technický ředitel Řehoř Prambhoffer, řezáč skla, syn někdejšího majitele této huti Zachariáše. Řehož vyučil se a pracoval u svého otce, i sliboval, že, ježto vědomosti sklářské má, všechnu píli vynaloží, by vrchnost s jeho správou spokojena byla. Z roku 1709 zachoval se nám celoroční počet huti; dle něho uděláno v tom roce

21000	křídového skla v ceně . .	650	zl.
86000	obyčejného skla » . .	890	»
4000	dvoj. prohl. koleček . .	89	»
42000	jednod. prohl. koleček . .	420	»
63	truhel sprostých koleček . .	315	»
1683000	bílých a modrých pateř. . .	418 zl. 12	kr.
	v celku	3083 zl. 12	kr.[34])

[33]) I. 7G$^{\varepsilon}$ 1a; A. 6G$^{\delta}$ 1a.
[34]) Příloha LXIX.

V jiných letech dělány i žluté a černé pateříky; černé byly nejdražší; platilo se tovaryšům za každý tisíc 18 kr., kdežto za ostatní toliko 7 kr. dostávali. U křídového skla platilo se 30 kr. za hutní sto, právě tolik jako za solínové tabule. Tu z nenadání prospívající ten podnik podlehl krutému osudu. Kníže zpozorovav, že se sekáním a porážením dříví pro Planskou hut téměř až k samým hranicím Horních Rakous přišlo, zakázal, jsa pamětliv toho, že pomezní hvozd pro bezpečnost země nemalou má důležitost, další sekání a mýtění, a když jiné dříví nebylo po ruce, chtěl hut hned zrušiti. Teprva na zvláštní úpěnlivou prosbu veškerého dělnictva dal se pohnouti, že ještě do roku 1714 dovolil pracovati, aby mezi tím jednotlivci po jiné práci se poohledli. Zároveň nařídil vrchnímu hejtmanu Liebenhausu, by s pilností vyšetřil, kde by se hut ta ve velikých lesích, kdež se množství nepotřebného dříví nachází, znova vystavěti dala. Řehoř Prambhofer zrušení huti ani se nedočkal. Jeda se sbožím do Horních Rakous, roznemohl se na cestě a zemřel dne 5. prosince 1714 v Efferdingu, zanechav vdovu Žofii a 6 dítek. Jeho vdova vyžádala si průvodní list a jela-sama do Bavor, vyupomínat rozličných pohledávek svého nebožtíka muže. Počátkem roku 1715 hut zrušena a na místě jejím zřízen dvůr.[35]) K přeložení huti na jiné místo nepřišlo, protože kníže Jan Křišťan roku 1710 zemřel a ovdovělá kněžna takovým podnikům nepřála.

Mnohoslibný byl počátek *zrcadlové huti Borovské.* Přišliť podnikatelé z křišťálové huti Buquoyské na Nových Hradech a tudíž svými vědomostmi podnik dobrý způsobiti slibovali; kníže pak nešetřil nákladu, aby se vše zdařilo. Byli to dva brusiči rodilí Francouzové, Jean Olivier Decoré z města Poitiers a Claud Barot z Meluna, vyučený truhlář, kteří se k provedení tomu spolčili. Decoré slíbil, že závod penězi zakládati bude, kdežto Barot co odborník hut vystaví a spravovati bude. Tak se přihlásili u knížete Jana Křišťana z Eggenberga, prosíce, by jim dle jejich návodu hut vystavěl a jim na ni obdarování dal. Vyhovuje přání tomu, dal kníže listem ze dne 1. prosince 1673 řečeným dvěma podnikatelům výsadu na zrcadlovou hut dle způsobu benátského, zavazuje se při tom, že ji ve čtverci 120° v objemu s pecí, kuchyněmi, světnicemi, komorami, galeriemi, dílnami, chlévy a stoupami vystaví, stoku k těm stavením s nádržkou udělá a jim hut na 20 roků proti ročnímu platu 250 zl. přenechá. Výsadou tou dovoluje se jim dělati hladká zrcadla a broušené tabule kočárové dle způsobu benátského, duté a jiné sklo. V okolních lesích vykáže jim na požádání lesní úřad dříví pro pec, domácí potřebu a na popel. Podnikatelé zůstanou svobodnými osobami, zůstanou od ubytování, roboty a panských služeb osvobozeni. Konečně zavázal se kníže, že před uplynutím vyminěných 20 let nikomu podobnou výsadu na zrcadlovou a tabulovou hut nedá, načež podnikatelé slíbili, že všechny viktualie od panství bráti budou[36]) Panství chtělo hut toliko jeden sáh vysokou stavěti, ale Barot s největší rozhořčeností žádal, by se dle jeho hlavy stavělo, a tak postaveno stavení 6—7° vysoké, spíše panskému dvoru než huti podobné. V huti postavena dle jeho udání pec z bílé hlíny;

[35]) Příloha LXIX; I. 7G$^{\beta}$ 1a; A. 6G$^{\delta}$ 1a.

[36]) Příloha L.

ale když se do ní zatopilo, rozpadla se, tak že s nemalým nákladem znova vystavěna býti musila. Ale i po druhé udělána pec vysoká, tak že se obávali, že opět rozebrána a přestavčna býti musí. Při té stavbě zastavěny Vítovi Klementovi, Martinovi a Vítu Šustrovi, sousedům Borovským, louky, začež odškodněni jsou. Když Barot své tabule brousiti začal, nechtěl jednak poddaných k tomu bráti, jednak nemohli jeho tovaryši žádných hodících se tabulí vyfoukati. Proto začal Decoré na svou pěst křišťálové a jiné sprosté sklo dělati, žádaje, aby Barot svého broušení si hleděl a též z křišťálového skla, jakožto závodu Decorova, žádného podílu na zisku neměl. Když pak ve vykázaném lese dostatečného dříví na popel již nebylo, tlačili se do okresů vedlejších hutmistrů, dávajíce všechno bukové dříví, mnoho set sáhů, pokáceti. Tomuto řádění učiněna přítrž knížecím rozhodnutím ze dne 19. června 1676, jímžto k nové huti u Borové 18½ jitra lesa »Soví hora« přiděleno bylo. Když tak Decoré v záležitostech křišťálového skla, Barot pak k vůli tabulím tovaryšům poroučel, rozdvojili se podnikatelé stran přednosti ve vedení; Barot žádal přednost pro sebe, že byl první na smlouvě podepsán, Decoré pak proto, že dal potřebné peníze. Tu naskytla se Decorovi příznivá příležitost k vybytí svého soupeře z huti; když totiž Barot po prchajícím jednom kutilovi střelil, dal jej Decoré do žaláře vsaditi a obžalovav jej u knížete, vyžádal si vrchní řízení hutí. Jenom Decoré má právo rozkazovati sklářům, řezáčům skla a služebníkům a, jelikož Decoré některé nové věci, jako dělání křišťálového skla, ze své hlavy zavedl, nemá Barot na užitku z této výroby podílu míti. Barot má toliko těch 10 lidí pod sebou, jež zrcadlové sklo hladí, není však oprávněn někoho trestati, propustiti nebo do služby přijmouti, aniž co od skla, zrcadla z huti prodávati neb dávati. Barot bude povinen se nově najatému hutnímu písaři podříditi, má mu o všem zprávu dávati a hotové zboží odváděti. Barot konečně musil pod přísahou slíbiti, že se s vykázanou světnicí a stravou spokojí a pro vytrpěný žalář nad Decorém se mstíti nebude. Vrchní správu měl dle jména hutní písař, v skutečnosti však Decoré. Mysle, že již bez Barota dělati bude moci, začal Decoré sám tabulové sklo hladiti; ale tak zabředl, že nevěděl ani z místa. Později zakázal Barotovi zcela přístup do huti, ba tak daleko šlo jeho nepřátelství, že ani stravy dostati neměl.[37]) Teprve na knížecí rozkaz ze dne 13. února 1677 puštěn tento zase do huti a odevzdána mu dřívější jeho práce. O výrobě závodu toho jsme dosti dobře zpraveni; z počtu hutního 1676—77 viděti, že se za 6 měsíců udělalo křišťálových kusů 984, obyčejných 374, tabulí 272½ kop, koleček 17.450, knoflíků 187½ tuctu, tabatěrek 386, kapek 20, koulí 4. Od křišťálové práce platilo se denně 1 zl. 30 kr., od tabulí 35 kr. od kopy, od koleček 30 kr. za sto, zelených 16, sprostých 10 kr., od tuctu kapek 50 kr. a od koule 18 kr. Řezáčem skla byl napřed jakýsi Severin; potom Leopold Hájek. Jiný seznam předvádí nám do podrobna vyčtené zboží; my jej podáváme v příloze. Konečně máme i seznam rozmanitých materialií; jichž se v huti potřebovalo; snad bude i tento seznam odborníkům vítaný.[38])

[37]) I. 7G[illegible] 3a; I. 5BP[illegible] No. 20; přílohy LVI, LVIII.
[38]) Přílohy LV, LIII, LIV.

Výrobky ty vozíval obyčejně sám Decoré do Vídně; dne 29. prosince 1674 dal mu kníže odporučení, když právě se zrcadlovými a kočárovými skly, dutým sklem a jiným křišťálovým nádobím do Vídně jel. Též dne 13. února 1677 nařídil kníže, aby se Decorovi takové sklo na prodej do Vídně poslalo.[39]) Ale již v březnu 1677 oznámil purkrabě knížeti, že v huti vše jest inventováno, pec že jest vyhaslá, skláři a jiní lidé pro nedostatek peněz byvše sklem zaplaceni všichni odešli. Knížeti, jenž ani tolik činže nedostal, co stavba huti stála — o náhradě za vysekané dříví, neb o nějakém užitku nemohlo býti řeči — nezbylo nic, než dáti spočítati, co Decoré zůstal dlužen, by snad při lepším stavu dlužníkově se to na něm mohlo vymáhati, a nechati hut státi. Decoré vedl později obchod s krajkami ve Vídni a přivedl to k vážnosti a jmění; o placení nechtěl však ničeho slyšeti. Barot uchýlil se na Černou horu za Brno k baronu Zastřízlovi. Hut sama prodána emfiteuticky chalupníkům roku 1708.[40])

Tak zašla na Krumlovsku jedna hut za druhou; sotva jména upomínala by na někdejší kvetoucí tu sklářství, kdyby roku 1807 Jan Plechinger nebyl s knížecím dovolením při vtoku Stoupového potoka do Blanice novou sklárnu s brusírnou a 8 byty pro skláře vystavěl. Stavební dříví prodalo mu panství, slevíc mu čtvrtinu. Ježto pak dle výpočtu dříví toliko na 20 roků stačilo, platila smlouva původně jenom do roku 1828. K huti puštěno 64 strychů polí. Hut ta pojmenována dle tehdejšího ředitele panství Krumlovského Arnošta Meyera *Arnoštov (Ernstbrunn)*. V rukou osvědčené firmy — vnuci Meyerovi — prospívá hut dosud, dělajíc jemné křišťálové sklo. Jest to obnovená hut Mízavská.

Též Planská hut povstala k novému životu, byvši roku 1823 pod jménem *Josefov* (Josefsthal) znova zřízena a podle knížete Josefa pojmenována. Při založení dělalo se tu duté, tabulové a raffinované sklo; poslední doby však toliko obyčejné tabulové sklo. Při vysokých cenách dříví nemohla se však výroba sprostých druhů vypláceti a proto závod proti dřívějšku velice poklesl.[41])

Na Novohradsku vzala *hut nad Vilémovou horou* v letech 1620—23 zkázu. Teprva roku 1623 stal se opět pokus vzkřísiti ji pomocí hutmistra Jana Walkuniho. Zdá se, že tak povstala nová hut, ležící jižněji od starého závodu. Walkuni žádal, by po velkonocích, jakmile sníh sejde, od panství tesaři, zedníci a dřevaři vysláni byli a hut postavili; aby byt pro něj zřídili, jakož i místnosti, kdež by se kadluby, cihly a p. dělaly a sušily; aby hlínu na kadluby od Svinů, jakož i křemen navezli, stoupy postavili a někoho k nim dali; a aby popeláře, kteří ještě po vsech na živu jsou, k huti přikázali, by popel pálili. Z dalších hutmistrů znám jest Filip Kastl, pod nímž roku 1632 nový dům k huti přistavěn byl. Byl zde do roku 1640, kdy Matěj Hartmann z Rychnova v Rakousích hut přejal. Roku 1641 pronajala ji kněžna Buquoyová Jakubovi Rübnerovi z Mitterschlagu. Nájemné obnášelo po celou dobu 200 zl. r. Ježto

[39]) I. 7G^{2} 3a.
[40]) Ibidem.
[41]) IC. 6G^{2} 1a.

však závod valně neprospíval, dostal jej Filip Kastl, jenž opět hut v letech 1648—50 najatou měl, za 150 zl. Po jeho odchodu převzal úřad sám správu huti; Daniel Körgel ustanoven za hutního písaře a Jan Ernst za hutmistra. Od Filipa Kastla koupeny dvě chalupy od »*staré*« huti k »*nové*«. Po jednoročním provisoriu pronajata hut zase Filipu Kastlovi za 200 zl.; držel ji také roku 1653. K povznesení té huti ucházel se hrabě Ferdinand Buquoy o přepuštění velmi dovedného dělníka z huti Planské, jménem Hanzla, který velice sličné sklo dělati uměl; ale hutmistr Zachariáš Prambhoffer, nechtě sám sobě konkurrenci dělati, zdráhal se jej propustiti, předstíraje, že má Hanzl mnoho práce přidělené, za niž již i plat dostal, a že jest mu mnoho dlužen za viktualie. On sám, hutmistr, že před málo lety vyhořel a tím velkou škodu utrpěl; nemůže prý tudíž Hanzla postrádati. Po Filipu Kastlovi převzal hut syn jeho Adam, který ji ještě roku 1674 v nájmu měl; vrchní vedení měl však plukovník Delbon od hraběte k tomu určený. O stavu a prospívání huti poučují nás některé zachované účty. Tak obnášel

v pololetí 1623/4	r. 1632	1650/1	1674
příjem 1927 zl.	1150 zl. 10 kr.	1647 zl. 23 kr.	. . . . .
vydej 1379 »	949 » 14 » 4 d.	1463 » 52 » 4 d.	1247 zl. 22 kr. 3 d.
zbývá 548 zl.	200 zl. 55 kr. 4 d.	183 zl. 30 kr. 2 d.	

Děláno kopové sklo, sprosté sklo, prohledací a sprostá kolečka; kopa skla prodávána roku 1624 za 1 zl. 30 kr.; roku 1672 za 1 zl. 16 kr.; 100 obyčejného skla roku 1624 za 1 zl. 15 kr., roku 1632 za 56 kr.; 100 prohledacích koleček roku 1624 za 1 zl. 30 kr., r. 1632 za 56 kr.; 100 sprostých koleček roku 1624 za 45 kr. a 100 malých olověných koleček 30 kr. Od kopy skla platilo se roku 1624 42 kr., roku 1632 35 kr.; od 100 sprostého skla roku 1624 30 kr., 1632 24 kr.; od 100 prohledacích koleček roku 1624 24 kr., 1632 16 kr., od sprostých koleček 15, malých olověných 10 kr. Co a kolik se na jednu kopu počítalo, ukazuje nám sklenný řád z roku 1650, na nějž, bychom tuze do podrobností nezabředli, poukazujeme. Dle druhů udělalo se roku 1632 433 kop skla, 34.450 sprostého skla, 41.600 prohledacích koleček; horší a menší druhy se již více nedělali. Mezi materialiemi nacházíme modrou barvu, jež se k sklovině míchala.[42]) Od roku 1674 počínaje shledáváme se se řezáčem skla. Sboží roznášeno nejvíce nosiči do Vídně a do Prahy.

Pro nedostatek dříví opuštěna hut nad Vilémovou horou roku 1677 a přenesena do *Lužnice*. Najal ji se všemi lesními pozemky, loukami a pastvišťaty dosavadní hutmistr Adam Kastl za 250 zl. ročního platu. Nástupcem jeho stal se syn jeho Jindřich Kastl s platem 150 zl. Tento, jsa zadlužen, postoupil smlouvou ze dne 19. dubna 1696 všechen svůj majetek svému tchánovi Pavlovi Fuxovi z Cetviny a zavázal se, že jako hutmistr dílo povede; Fux vzal všechny peněžní závazky na sebe. Zároveň usnesli se, že *starou hut,* jelikož u Lužické sklárny suchého dříví se nedostává, za roční plat 150 zl. a 6000 prohledacích a 1500 sprostých koleček najmou.[43])

---

[42]) 22. I. 2226—29, 2232; I. 7G[5] 3c; přílohy XLIII a XLVIII.

[43]) 21. I. 2215, 2216.

Ale k tomu nejspíše nepřišlo, nýbrž návodem Lva d'Ossimonta zřízena *huť křišťálová u Dobré vody*, vůbec Hradecká zvaná. Zvláštní smlouvou ustanoveno, že hrabě Buquoy stavbu a zařízení huti, jakož i náklad na práci ponese, Ossimont ji říditi bude; o užitek obě strany rovným dílem se rozdělí. Pokud Ossimont živ byl a závod vedl, dařilo se vše nad očekávání, tak že úspěch ten i závist okolních panství zbudil. Hned v prvním roce 1681/2 brala každá strana 825 zl. 48 kr., 1683 535 zl. 14 kr. 4 d., 1685 378 zl. 42 kr. 2 d. Po smrti hraběte Ferdinanda Buquoy r. 1685 dostala ovdovělá hraběnka 520 zl. 20 kr. 3 d., d'Ossimont 814 zl. 57 kr., nejspíše proto, že hut ten rok zakládal. V roce 1690 tratí se d'Ossimont z účtů, patrně zemřel. Správu huti převzal nyní hutní písař Jan Tipper; za něho zavedeno v huti též vyrábění obyčejného skla, vinných sklenic, hodinkových sklíček a p. Sklady skla byly na Nových Hradech, ve Vídni a v Praze; z kupců známi jsou roku 1697 J. de Busi a Antonio Tuno ve Vídni; 1692—93 posíláno broušené křišťálové sklo do Florencie. Pokud ze zachovaných zlomkovitých hutních účtů souditi můžeme, obnášela výroba v době Tipperově čtvrtletně 8—900 liber křišťálového skla, 300—500 kusů tenkých vinných sklenic a 200—300 hodinkových sklíček. Roku 1699 děláno též křídové sklo, pivní sklenice, rosolkové, vinné sklenice a žbánky. Od Tippera převzal správu huti dne 10. července 1699 řezáč skla Baltazar Lehner, nejspíše již delší dobu v huti činný. Za jeho vedení uděláno roku 1701 25/4—31/10 1468 liber křišťálového skla, 1049 vinných sklenic a 273 hodinkových sklíček, roku 1702 jenom 700 liber křišťálového skla, 587 vinných sklenic a 10 hodinkových sklíček a roku 1703 pouze 255 lib. křišťálového skla, 30 vinných sklenic. Ježto následkem této nepatrné výroby hut vypláceti se nemohla, prodána roku 1705 od hraběte Alberta Buquoy s hutním nádobím, sklennou komorou, stoupami, poli, lukami a pastvišťaty skláři Absolonu Gattermayerovi z Gfällu v Rakousích za 900 zl. lesní činže.[44]) Na předměstí Novohradském Údolí stávala brusírna, z níž máme inventář z roku 1732; patrně přestala pracovati, když výroba křišťálového skla zastavena.[45])

Ještě za zkvétání huti křišťálové pomýšlel Filip Emanuel kníže Lonqueval hrabě z Buquoy na stavbu sklárny nedaleko rybníka *Půhořského* na dlouhé silnici, tvořící hranici mezi královstvím Českým a arciknížectvím Rakouským, chtě tím krokem pro hospodu, roku 1693 tam postavenou, stálé odběratele získati, lesy ty, zvláště ježto panství z této krajiny žádného užitku nebralo krom 2 zl. 20 kr. od sousedů vsi Bělé za užívání tohoto rybníka, k užitku obrátiti a krajinu poddanými osaditi. Listem ze dne 25. června r. 1695 dal řečený hrabě Urbanu Kramperovi, hajnému, a Urbanu Glaserovi, majiteli domů v Bělé, právo, v těch krajinách na svůj náklad zříditi sklárnu, zavázav se, že jim potřebně dříví a stavivo zdarma dá, a osvobodiv oba nájemce s manželkami a dětmi od poddanství tou měrou, aby, pokudž tu hut držeti budou,

[44]) 22. I. 2227, 2229, 2231—35, 2239; 23. I. 2234 a přípis lesmistra Krumlovského ode dne 9. února 1686 u I. 7 G 1 b.

[45]) 21. I. 2221

i z domů svých v Bělé místo roboty peníze dávali. I vykázal jim řečený rybník Půhoř na trávu a okolní lesy na pole, luka a pastvišťata, vše proti ročnímu platu 72 zl. 20. kr. Ježto hut a hospoda hluboko v lesích ležely a tudíž nemožno bylo, sem z Nových Hradů pivo a kořalku voziti, jsou nájemcové oprávněni, sami pivo vařiti, kořalku páliti, víno kupovati a prodávati. Své stavební výlohy mohou si podnikatelé na činži poraziti.[46]) Jest to začátek nynějšího pohraničního městečka Půhoře. Ačkoliv vyměřená činže byla pranepatrná, vystoupil koncem roku 1698 Urban Kramper ze společnosti, doplativ 26 zl. Byv tázán o způsobu hospodářství hutního odpověděl důchodní Tomáš V. Reisinger roku 1699, že tovaryšům od práce se platí částečně sklem, a to od bělejšího či kopového skla, ať jest to tabulové sklo, nebo kolečka, vinné a jiné sklenice, u nichž 100 70 kr. stojí, polovice výdělku. Potřebuje-li však hutmistr toto zboží, zaplatí je tovaryšům o něco levněji, než hutní taxa zní. Od sprostšího skla, jehož 100 56 kr. stojí, dostanou skla v ceně 24 kr. Křídové sklo jest drahé, 100 prodává se za 1 zl. 30 kr., ale jelikož na 100 ho tolik nepřijde, jako u obyčejného a tudíž tolik práce nevyžaduje, proto platí se z něho toliko 30 kr. K tomuto druhu béře se salejka, dílem pálená, dílem surová; cent pálené salejky platí se u huti za 7—7½ zl. Sklo neprodává se na váhu, nýbrž podle jakosti, nejvíce od hutmistrů do Vídně.[47]) Zpravodaj náš T. V. Reisinger převzal sám dne 28. srpna r. 1700 Půhořskou sklárnu s hospodou, sklennou komorou, bytem, poli, lukami a pastvišťaty, jakož i právem propinačním za roční plat 177 zl. 20 kr.[48]) Dle své zprávy ze dne 13. srpna 1701 dělal Reisinger tabule, kolečka, kopové a obyčejné sklo, vše dle svého nápadu; máť prý zboží asi za 1500 zl. hotové a musí na kupce čekati. Zkusilť prý sám, jak těžko jest takovou hut říditi a jak malý užitek z toho pochází. Může prý se vypláceti pouze člověku, jenž tomu umění se věnuje a sám pracuje; pro vrchnosti má prý to jen ten význam, že se svým časem z pouště pole udělají.[49]) O tuto hut ucházel se již delší dobu hutní písař huti Planské Ferdinand Hauer; proto, když Reisinger roku 1701 odstoupil, vyzván Hauer, aby ji přijmul. Ale vymluviv se, že má tolik zakázek z Vídně, že se nemůže nyní vzdáliti, postavil za sebe švakra svého Viléma Grejnera. Tento držel ji nějaký čas, ale nedostál svým povinnostem, tak že hejtman panství Novohradského M. F. Štöger u vrchního hejtmana Krumlovského Liebenhausa o to se ucházel, by Hauera, jenž se za Grejnera zaručil, k placení přidržel. Zároveň žádal Štöger o propuštění Petra Mayra a jeho lidí, jenž hut Půhořskou na 3 léta najmouti chce. Grejner, vypůjčiv si 167 zl. 45 kr. od Bělského rychtáře Urbana Glasera, zaplatil dluhy své a vedl hut dále.[50]) Dne 10. ledna 1707 převzal hut s příslušenstvím jakož i 100 jitry lesů na 3 léta Ferdinand Hauer svrchu jmenovaný za roční plat 120 zl. Od roku 1712—16 byl Jiřík Praher či Pracher nájemcem; za sedm čtvrtletí léta platil 220 zl. a

[46]) Příloha LXIII.
[47]) 23. I. 2239; I. A. 6 G 1.
[48]) 23. I. 2234.
[49]) I. A. 6 G 1.
[50]) I. 6 G 3c

6000 pěkných prohledacích koleček. Po něm byl tu Tobiáš Robl nějaký čas hutmistrem.[51]) Po něm ujalo se panství samo huti, dadouc ji napřed hutním písařem Merbertem, potom Janem Frant. Steinhauserem spravovati (do r. 1732). Steinhauser staral se svědomitě o povznesení svěřeného závodu; když jeho dva Pertolčtí vozkové čím dále tím méně peněz z Vídně přiváželi, zajel si tam sám. Též v Praze zkusil svého štěstí s vozem skla, ale shledal brzy, že se sklem tu nic dělati se nedá; doma u huti prodá prý sboží dráže než zde. Jiné náklady posílal do Štejru a j. I jakost sboží hleděl zdokonaliti. Zavedl dělání křídového skla a aby tím lepšího skla docílil, dal křemen z Rankova voziti, v huti páliti a ručně mělniti. Že se mu při tom dobře dařilo, ukazuje zlomkovitý počet z roku 1721, jakož i povolání jeho do sv. Hypolita k princi Portugalskému, jenž mu velkou práci svěřil. Dle uvedeného počtu dělalo se na huti v čase od 2. listop. do 27. prosince 1721 115 kop tabulí à 1 zl. 10 kr. 4700½ set křídového skla à 1 zl. 15 kr., sprostého skla 17.900¼ set à 1 zl., 14.950 tisíc koleček à 8 zl. a 15.050 tisíc koleček à 5 zl., při čemž panství mělo 308 zl. 15 kr. Počet ten není sice přesný v našem slova smyslu, protože při vydání toliko mzda tovaryšů oddělena jest a všechny ostatní vydaje pominuty jsou; ale proto přec svědčí zřejmě, že návod prospíval.[52]) Počátkem roku 1733 přejal hut Eliáš Vater z panství Pertoltského na 4 léta. Ale když roku 1738 tyfem zemřel, odevzala jeho vdova sklárnu Janu Donátu Köllerovi, hutnímu písaři, jemuž Jakub Gleisser co hutmistr přidělen byl. Köller si liboval, že by na huti se mu dařilo, jenom kupců prý není. Proto dal toliko kolečka dělati. Za takového passivního řízení hut déle ponechati se nemohla. A když se při tom zároveň zpozorovalo, že se dříví u Půhořského rybníka již nedostává, postavena hut na tak zv. rejdišti a dne 8. července 1740 pronajata hutmistrovi Františku Xav. Kaufmanovi na dobu tří let za roční plat 215 zl. Ale Kaufmanovi se nájem nevyplácel, nadělav dluhy, musil co tovaryš u svého nástupce Tomáše Krejtla zůstati, jenž hut držel v letech 1744—49. Za něho začala hut se sbírati. Proto musil následující nájemník Josef Mayer (1749—52) 220 zl. a Karel Quolfinger (1752—58) napřed 300 zl., potom 400 zl. nájmu platiti[53]) a když po vyjití nájmu Josef Mayer hut opět ode dne 16. října 1659 na deset let najal, musil 500 zl. nabídnouti. Jos. Mayer byl dříve hutmistrem v Ehrenreichsthalu (panství Pertoltské); žena jeho Anna Maria byla dcera hutmistra Jana Adama Hilgarta v Kardašově Řečici, žena velice samostatná a podnikavá, která mu 1344 zl. 52 kr. 1½ d. přinesla. Ignác Mayer, bratr Josefův, vedl dále hut Ehrenreichsthalskou. Třetí bratr Karel byl obchodníkem ve skle na »šanclu« ve Vídni. Když v prosinci 1760 hutmistr Mayer zemřel, vedla jeho energická žena závod sama dále. Hlavní odběratelé jejího sboží byli turečtí obchodníci Hatši Achmet, Mohla Hussin a Mustafa aga paša. Smlouvou ze dne 18. února 1761 objednal si Hatši Achmet tabulové a křídové sklo v ceně 2944 zl.; k vůli přehledu, jaké sboží do Turecka šlo, podáváme

[51]) 23. I. 2234, 2237.
[52]) 22. II. 2240; příloha LXXXIV.
[53]) 23. I. 2234; 22. II. 2243.

smlouvu tu v přílohách. Mohla Hussin zůstal jí za 500 kop tabul 583 zl. 20 kr. dlužen. Mustafa aga paša přišel při své návštěvě na Nových Hradech r. 1762 do peněžních nesnází, tak že paní vrchního inspektora K. Spalte své zlaté hodinky za 52 zl. zastaviti musil. Ve Vídni zprostředkoval jí přijímání peněz švakr Karel Mayer a turecký tlumočník Swiedckha Amyram. Druhým směrem voženo její sklo do Prahy, jak vrchní ředitel panství Tloskovského Kašpar Růžička roku 1762 dosvědčuje. Ovdovělá Mayerová vdala se roku 1764 po druhé za Josefa Schreinera, pro nějž vrchnost novou hut, po mladé, právě vdané hraběnce Terezina hut zvanou zřídila. Půhořskou hut s bytem hutmistrovým, 2 domky pro skláře, s kolnou, stájemi, stoupami, mlýnem, flusárnou, 60 strychy polí a luk a pastvišť převzal roku 1770 na 10 roků Jan Pavel Link za roční činži 500 zl. a 130 zl. tácu.[54]) Ale dlouho jí neužíval, protože roku 1774 plavba dříví potokem Půhořským, Švarcavou a Malčí zavedena jest a dříví tudíž lepší zpeněžení našlo.

Za rozkvětu sklárny Půhořské založena *hut na Mlýnském vrchu* v hájemství Hojné vody roku 1757. O povolení ucházel se Jan Václav Hilgart, syn zámožného hutmistra Kardašořečického a bratr hutmistrové Mayerové. Listem ze dne 16. října roku 1757 dal hrabě František Buquoy uvedenému Hilgartovi výsadu na založení huti sklenné na Mlýnském vrchu na jeho vlastní útraty; přikázal mu 30 strychů pustých rolí na pole, a než vymýtěním v lesích louky a pastvišťata udělá, 10 kusů luk od starohutských domkářů na 3 léta, dal mu právo »řezu« a pečení chleba. Naproti tomu zavázal se Hilgart, že z přidělených luk 50 zl., z huti, polí a lesů 550 zl. ročně platiti, 120 sudů piva a 720 žejdlíků kořalky z panského pivovaru odebírati, popel z huti a bytů do panské flusárny strych za 10 kr. odváděti a konečně 150 centů salejky v běžné ceně odebírati bude. Smlouva platí na 10 roků; nestačí-li však lesy, přenese Hilgart hut na vlastní útraty na Obilní vrch pod velkou pasekou. Honitba a rybolov v hutním okresu zůstavuje se panství. Hilgart vystavěl novou hut a potřebné domky pro sebe a dělníky; ale, ačkoliv příti se nedá, že podmínky pro nový závod nebyly příznivé, ukládajíce podnikateli hned první léta, kdy bez toho se stavbou značné výlohy měl, dosti velkou činži, přece jest to nepochopitelné, jak Hilgart, který z domova pěkné jmění si přinesl, během jednoho roku úplně na mizinu přišel. Za tím, než se nový podnikatel našel, vzalo panství hut samo do své správy. Ze zachovaných písemností vysvítá, že Hilgart nejvíc pro turecké kupce pracoval; z těch známi jsou dle jména Eliáš, turecký poddaný, jenž 14. září r. 1757 smlouvu na 257 kop uzavřel, Karel Dobší, turecký tlumočník ve Vídni, jenž si 8 vozů rozličného tureckého skla, vinných a kořalkových číší, v celku 1038 kop objednal. Krom toho byl též s Jakubem Schmelzerem ve Vídni, Hieckem a Uhlmannem v Skalici v obchodním spojení. Hrabě Buquoy vzal od něho 51 kop rozličných broušených číší a jiných sklenic, jež řezáč skla Karel Josef Lechner na Nových Hradech převzal, jakož i 4 ctnosti pro Václava Františka Haymerle, českého dvorního

[54]) 23. I. 2231, 2244, 2245; 22. II. 2246; **příloha CII.**

agenta ve Vídni.[55]) Dne 29. září 1758 přenechána hut s bytem, stoupami a sklepem na Mlýnském vrchu Ondřejovi Seewaldovi za roční plat 450 zl. až do vyjití nájmu s Hilgartem umluveného. Seewald nastoupil za mnohem příznivějších podmínek, nalezl vše zařízené, obchodní spojení zavedené a přiměřený plat. Jeho odbyt skla pohyboval se v směru od Hilgarta naznačeném: přímo tureckým obchodníkům, neb prostředkem severočeských kupců. Dne 13. září r. 1758 oznamoval agent Haymerle z Vídně, že během 14 dnů Mustafa aga na nové Hrady přijede a zde sboží v ceně 1500 zl. objedná, 800 zl. hned složí a ostatní za 10 měsíců zaplatí; ohlášený host zavítal sem teprva v říjnu. Smlouvou ze dne 23. října 1758 objednal Mustafa

1130 kop skla à 1 zl. 12 kr.	=	1356 zl.
160 kop kříd. skla à 1 zl. —	=	160 zl.
z křídového skla 2000 stonkových sklenic s knoflíky rubínovými a perlemi	=	70 zl.
		1586 zl.

Pod týmž datum uzavřena smlouva s Karlem Dobším na dodání

2000 vinných číší à 13 zl.	=	260 zl.
70.400 tisíc křídového skla à 10 zl.	=	704 zl.
		964 zl.

Škodu zlámáním povstalou ponese hutmistr, výlohy za povoz a mýto nese panství. Sboží má se u zlatého stromu v Leopoldově ve Vídni složiti. Prostřednictvím tlumočníka K. Růžičky ve Vídni veden též obchod s Natanem Jakubem, kupcem skla v Bělehradě. Když kupec Eliáš objednané sklo v čas neobdržel, vymohl si zatykač na Fridricha Kisslinga, jenž za hutmistra smlouvu s ním uzavřel. Druhým směrem odebíralo se sklo do Skalice, kdež společník firmy Josef Ant. Hiecke a Uhlmann, Jan Antonín Preyssler, sklo objednával. V Parchenu byli Kristof Palme a Kristof Kraus, v Steinschönau Antonín Wochner a ve Volfarticích Jan Verner odbíratelé Seewaldovi. Dobrým zákazníkem jeho byl též Křišťan Antonín Helzel, úd turecké společnosti obchodní Křišťan Antonín Helzel, Jan Josef Helzel a Karel Antonín Robíček. Sboží Seewaldovo, jsouc bezúhonné jakosti, šlo znamenitě na odbyt, zvláště, když i vrchnost sama svými úředníky při uzavírání smluv obchodních službou svou hutmistrovi se ochotně propůjčovala. Ale dvojí požár, jenž hut, byty, materialie, nářadí strávil, připravil Seewalda o ovoce své víceleté práce. Škodu svou páčil na 5000 zl. Nemoha si za takových podmínek pomoci, byl rád, že našel přítele Antonína Schindlera, hutmistra z Maršovské huti, který závod za těch podmínek, jako jej Seewald měl, převzal a krom toho odstupujícímu za hut, byty, 4 voly, 3 krávy, 1 vůz, 50 mosazných a železných forem sklářských, železa k vytahování skla atd. 2000 zl. zaplatil a pohledávky hutmistrovy u sklářů ve výši 7—800 zl. nejen převzal, nýbrž mu hned na ně 200 zl. zaplatil. Tím způsobem mohl Seewald nejen své dluhy per 1336 zl. zaplatiti, nýbrž i pro svou ženu a 5 dětí ještě něco zachrániti. Smlouvou pak ze dne 24. dubna roku 1766 ztvrdilo panství toto ujednání a ponechalo Schindlerovi

[55]) 22. I. 2229, 2231; přílohy XCVII, XCVIII.

řečenou hut ještě na $2^1/_2$ léta za roční činži 450 zl. Po uplynutí té lhůty roku 1768 prodloužen nájem Schindlerovi na 20 let.[56])

Že Josefu Schreinerovi r. 1764 dovoleno bylo místo zanechané Půhořské sklárny vystavěti novou *hut Terezinu* v tak zv. Půhořském lese u javorového pařezu, bylo již dříve řečeno. Smlouvou pak ze dne 10. března roku 1764 ponechána mu uvedená hut na 15 po sobě jdoucích let za roční plat 400 zl. Dlouho trvající stavbou zakrvácel se však Schreiner tak, že r. 1772 o půjčku 1000 zl. žádati musil. Dokud prý do důchodu peníze nosil a nikoho nepotřeboval, byl prý všade vítán, nyní však, kdy sám pomoci potřebuje, nechtějí prý ho znáti. Tím, jak se zdá, spečetěn osud huti.[57])

Jako předešlá hut dle hraběnky, tak pojmenována *Janova hut* dle hraběte Jana Buquoy. Dne 11. října 1777 dostal hejtman Novohradský Spazierer zprávu, že dne 13. října t. r. nová hut v Půhoři vysvěcena bude. Roku 1788 protestoval Matěj Ernst, hutmistr na Janově huti, proti přenechání místa na Mladé Lužnici k založení brusírny pro Hackelsberskou hut. Obchod sklenný není prý za nynějších časů ani dobrý ani jistý; musíť prý každý hutmistr o povznesení svého závodu průmyslu pomýšleti. Proto že prosí sám o propůjčení toho místa na brusírnu.[58]) Janova hut byla teprva 1839 zrušena a na jejím místě v *Černodolu* zřízena *sklárna*, která dosud pracuje. Zde na Černodolské huti vyrábí se znamenitý černý, červený a míchaný hyalith, nález to hraběte Františka Buquoy, jenž se na vázy, tácy a těžítka hodí, jakož i kathedrální sklo.

S dovolením vrchnosti vystavěl Jan Mayer roku 1771 tak zvanou *Stříbrnou hut.* Josef Mayer, syn zakladatelův, ohradil se r. 1788 proti zamýšlenému zřízení brusírny Hackelberské na Mladé Lužnici, dokládaje, že dosud obchodníci z Čech a Rakous poukázáni byli, bráti od něho broušené sklo, což by však pominulo, kdyby se ona Hackelberská brusírna povolila; tím byla by jeho brusírna, jež jest v nejlepší práci, ohrožena, ztratíc odběratele z Čech a Rakous. Stříbrná hut zavedla opět zapomenuté dělání rubínového skla a vedla s ním prospěšný obchod v přístavních městech Severního a Baltického moře. Roku 1852 hut zrušena.[59])

Ještě později vznikly huti *Pavlina* po hraběnce Pavlině Buquoyové roku 1780 přezvaná, a hut *Bonaventury.* Pavlinu držel hutmistr Jan Pinhack, Bonaventuru Josef Mayer výše uvedený. Obě huti zavřeny roku 1851.

Hut Georgenthal můžeme až do r. 1774 sledovati; skrze 19 let byl zde hutmistrem Jan Michal Petr. Dělalo se zde sklo, hyalith, salín a tabulové sklo. Nyní jest závod ten pronajat firmě Stölzlově, která zde tlačené zboží dělá.

A tak vidíme téměř před svýma očima při dobré výrobě a dobrém odbytu zboží hynouti sklářství na panství Novohradském, zvláště od doby, kdy

[56]) 22. I. 2229, 2231. 22. II. 2216; přílohy XCIX, C.
[57]) 23. I. 2231; 21. I. 2217.
[58]) 22. II. 2249.
[59]) 22. II. 2249.

huti berou na sebe tvářnost velkých závodů; částečně hledati vinu toho v nedostatku lesa.

Že při tak rozvětveném sklářství na tomto území též ušlechtující závody tu zařízeny byly, dalo by se z věci samé již očekávati. O brusírně v Údolí roku 1732 byla již dříve řeč. Závod ten vedl v polovici 18. stol. Karel Josef Lechner, řezáč skla. Již roku 1758 děje se o něm zmínka, když z huti na Mlýnském vrchu rozličné číše a jiné sklo k broušení pro hraběcí rodinu dostal; od něho pocházely i ty 4 ctnosti pro dvorního českého agenta Haymerle. Připomíná se až do r. 1789. Druhý brusič skel nacházel se na Dobré Vodě roku 1764—1789 V Půhoři bývalo několik pozlacovačů; po zrušení huti odstěhovali se pryč, jenom jeden špatný tam zůstal. Lechner měl tolik práce, že stačiti nemohl a na mnoze práci brusiči na Dobré Vodě přepustiti musil. Roku 1786 provedl pro hraběcí rodinu práci za více než 460 zl. Když mu domlouvali, aby si lidí přibral, nemoha se svými stačiti, odpověděl, že nechce cizích tovaryšů přijmouti, aby mu jeho lidi nepokazili; on že jim platí 30 zl. ročně, kdežto na hutech se jim po 1 zl. denně platívá. Zůstali by prý toliko krátký čas u něho, a když by svou chvíli uhlídali, šli by pryč a usadili se sami; jsou to prý lidé velice nepořádní, vězíť v nich kus umělce. On že chce sám se přičiniti, by zakázkám hraběcím brzy vyhověl, jen aby mu bůh dlouho zraku popřál. Pro hraběcí rodinu provedl 2 konvice s guirlandy, jednu pro hraběnku Kinskou, jednu pro Khevenhüllerovou a jednu hladkou pro hraběnku Waldšteinku. Krom toho pracoval pro hraběnku Kageneckovou, generála hraběte Herbersteina, hraběnku z Brandejsa, z Polheimu a m. j. Když r. 1786 hraběnka Terezie Buquoyová z Schönbrunnu stromy pro své »nové stavení« obdržela, dala odvetou zahradníku a myslivci v Schönbrunnu 2 bedny skla, vyšlého z dílny Lechnerovy. Roku 1785 dělal Lechner celý skleněný service pro arcikněžnu Marii Kristinu v Bruselu.[60])

Schaller uvádí r. 1789 na Dobré vodě a na Nových Hradech po jednom malíři na skle.

Na panství Třeboňském známa jest sklárna v Suchdole. Když ke konci minulého sloletí stříbro chemickým processem a nikoliv více tavením z rudy dobývati se počalo, zrušena šmelcovna v Suchdole a roku 1793 prodána jest hutmistrovi Janu Michalu Petrovi za 2500 zl. a roční činži 40 zl. Petr zřídil zde sklárnu, vystavěl r. 1794 brusírnu, ale nemaje dostatečných prostředků, nuzně se živil. Od rodičů svých zdědil sice velký hostinec v Suchdole, ale jsa celý zadlužený, r. 1805 za 28.000 zl. prodati jej musil. Když Petr r. 1810 zemřel, pracovala v huti vdova jeho Anna Maria, jsouc od panství dřívím podporována, v malém. Ucházelo se sice dosti kupců o hut, ale na přemrštěných požadavcích — žádalať 50.000 zl. neb 4000 zl. ročního platu — rozbilo se vyjednávání. Konečně provdala se Petrová za Martina Jos. Rotharta, správce panství Eisgarnu v Rakousích, doufajíc, že jeho vlivem od tamního panství pro hut dříví dostane. Roku 1814 najmul hut Suchdolskou s brusírnou, kovárnou, pekárnou a hrnčířstvím turecký obchodník ve skle, Jan Jos. Kellner

[60]) Přílohy XCVIII, CXV; 21. I. 2222, 2223.

ve Vídni, na 6 roků za 850 zl. ročně. Od roku 1842 patří hut firmě Karel Stölzle, která, ač leckdys dle výkresů dobrých umělců provedené stylistické práce, zvláště pěkné gravury provésti dává, přec většinou množstvím úhledného dobrého a laciného zboží na světovém trhu k platnosti přivésti se hledí V nejnovější době zřídila tato firma v Chlumci novou sklennou pec a závody k broušení a leštění zrcadlového skla.[61])

Panství Chlumecké založilo r. 1753 sklárnu *Nová hut* zvanou, při čemž panství Kamýcké dovolilo, by stoupy Chlumecké huti potokem Lunkovicem za roční plat 15 zl. hnány byly. Pokud víme, držel ji roku 1758 Antonín Kreydl. Dělalo se zde duté sklo, křídové sklo, rozličné druhy tureckého skla, srbské číše, rubínové sklo, tabule a jiné. Obchod šel do Vídně, Prešpurku, Terstu, firmám Ant. Helzel v Steinschönau, Ant. Janke a Stolle v Scheibě, Gotscher Jan Jiří Heinrich v Hajdě, Jan Josef Reishard v Hamburku. R. 1797 prodáno zboží za 30.000 zl.; strazza jde do roku 1821.[62])

V Senotíně držela se hut sklenná až přes polovici 17. stol; ještě r. 1654 odváděl sklenář Štefl dvě kopy činžových sklenic. Ale již r. 1681 mluví se o huti co zašlé a polnosti někdy k ní náležející rozděleny jsou mezi vsi Grambachy a Guttenbrunnu. Významu většího hut tato nikdy neměla. Balbín zmiňuje se roku 1675 o sklenné huti hraběte Slavaty *v Nové Bystřici;* roku 1814 připomíná se Josef Kellner, hutmistr Novobystřický, a syn jeho Jan Josef. Snad seděli na Staré huti.[63])

Nedaleko Hamru u samé Nežárky stála v předešlém století hut sklenná *Karlstein* (dom. Kardašova Řečice), patřící hutmistru Janu Adamovi Hilgartovi a jeho manželce Marii Majdaleně (1745—58). Od něho brala své zboží turecká obchodní společnost Křišt. Ant. Helzla v Steinschönau. Po jeho smrti r. 1758, jak se zdá, sklárna ta zrušena. Hutmistr Jan Adam Hilgart zanechal po sobě 4979 zl. 20 kr. čistého jmění. Syn jeho Václav stal se hutmistrem na Nových Hradech, dcera Kateřina provdala se za Bocka v Ehrenreichsthalské huti, kdežto Anna hutmistra Josefa Mayera v Půhoři za muže měla.[64])

Na panství Černovském známe hut *v Lidmani;* roku 1712 byl tu Vilém A. Grejner hutmistrem. Vyjednávalo se s ním, nechtěl-li by jíti do Bakaru a vystavěti tam hut, protože uměl česky.

O huti *Božejovské*, patřící Valentinu Müllerovi z Janouškovy huti na Vimbersku, mluvili jsme již na svém místě. Dělalo se zde horší a sprostší zboží, než na Vimbersku, proto zapovídáno přísně Müllerovi, aby skla toho na Vimberk nevozil, ani tam neprodával, protože by tím domněnka povstati mohla, že takové zboží se tu dělá, čímž by dobré jméno huti trpělo. Dokud starý hutmistr Michal Müller žil, vedl Božejovskou hut syn jeho Valentin, jehož děti se zde narodily. Valentin († 1720) odkázal hut, v níž se již delší dobu nepracovalo, synu svému Valentinovi, jenž ji nejspíše panství prodal.

[61]) IC. 6 G § 1a.
[62]) Akta panství Chlumeckého.
[63]) Archiv Jindřichohradecký.
[64]) 22. I. 2231; matriky Drahovské; příloha CIII.

Roku 1717 bylo prý kolem Božejova 12 sklenných hutí. Božejovská hut připomíná se v letech 1704—1721.

Sklárnu na arcibiskupském panství Novorychnovském připomíná Balbín; my jsme se žádných zpráv o ní nedopídili.

V Čáslavském kraji přicházíme, pokračujíce z jihu na sever, *k huti Maršovské* (panství Větrný Jeníkov); do roku 1766 držel ji hutmistr Ant. Schindler, dodavatel staré turecké společnosti Helzlově v Steinschönau. Želivská sklárna *Bříště* či *Vříště* byla Stránskému i Balbínovi dobře známa. Hut *Lúké, Louka* neb *Loukov* sahá svým stářím do první polovice 18. věku zpět. Roku 1764 prodán Loukov s hutí od Karla Quolfingra z Šteinsberka panství Střítežskému. Od r. 1768 měl ji po celé desítiletí Jan Ignác Eisner von Eisenstein v nájmu. Vládna značným jměním, dle hodnověrných zpráv více než 80.000 zl., mohl závod svůj skvěle zaříditi, tak že všem okolním hutím byl nebezpečný sok, jichž mnoho na mizinu přivedl. Při tom byl znamenitý hospodář. Když hrabě Kolovrat na panství svém Světlé hut sklennou *Chraňbože* založil, byl by si ji Eisner najal, kdyby právě na Vimberku Janouškovu hut nebyl koupil a s koupí 15.000 zl. na ni nebyl vynaložil. Roku 1776 převzal sklárnu, zřízenou od hraběte Karla Palma v *Orlovském lese*, jenom hodinu od Lúké vzdáleném, doufaje, že zde 25—30 let bude moci hospodařiti, protože lesa bylo s dostatek.[65]) Stran Janouškovy huti vyrovnal se potom Eisner s panstvím Vimberským v ten rozum, že toto mu hut zase odkoupilo. Sklárnu Dobrá Voda na panství Habrském založila vrchnost asi roku 1700. Roku 1731 držel ji hutmistr Adam František Hölgert (Hilgart).[66]) Od roku 1798 patří rodině Welzově. Krom toho byly sklárny v *Starých hutích* (dom. Kácov), *Chotěměřicích* (dom. Kraslavic) a v *Tasici* (dom. Ledeč). Šlechtění prováděli brusiči, malíři a pozlacovači na panství Světlé, Úsobí a Jeníkově. Krom toho vyváženo sklo z těchto tak zv. českých hutí ve velikém množství do Hajdy, Blottendorfu, Skalice a Steinschönau, kdež bylo raffinováno.[67])

Na Chrudimsku známa jest nám toliko jedna hut v *Heralci*, Stránskému i Balbínu dobře povědomá. Z hutmistrů můžeme jmenovati Ignáce Eisnera roku 1759, Ignáce Hafenbrädla 1793 a Frant. Ig. Hafenbrädla 1797. Roku 1817 zřídil zde hrabě Kinský zrcadlovou hut.[68]) Též na Škvorecku uvádí Balbín jednu sklárnu; my žádných zpráv o ní nemáme.

V Praze samé seznali jsme při svých studiích mistrovou Evu Pichlerovou, od níž kníže Adam František ze Schwarzenberga, zařizuje své paláce ve Vídni a na Hluboké, v letech 1726 skleněné vysací svícny objednal.[69])

Přijdeme-li dále do vnitř Čech a do kraje Berounského, tu setkáváme se se starou hutí *Broumovskou* na Křivoklátsku; Stránský zná ji dobře a Balbín připomíná o ní, že vyniká od nepaměti množstvím dělníků. Roku 1679

[65]) A. 6G 1 ša/4.
[66]) Schebek XXX. I. 7G š 2.
[67]) Schebek 133.
[68]) 22. I. 2231; II. 6G š 1g.
[69]) Schwarzenberské domácí účty.

potvrdil a obnovil císař Leopold I. nadání huti té, někdy od císaře Rudolfa II. udělené. Dle zprávy Lomnického písaře ze dne 23. listopadu 1693 patřila hut Broumovská s poli a lukami hutmistrovi, byvši od něho za 1500 zl. a roční plat 50 kop grošů míšenských koupena. Když hut šla a sklo se dělalo, byl hutmistr povinen, týdně 2 sudy panského piva odebírati. Stojící dříví k pálení a ležaté nahnilé na popel vykazují lesní orgány hutmistrovi, jenž za to, co odebere, do lesního úřadu zaplatí. I tehda měla hut ta mnoho tovaryšů.[70]) Další osudy závodu toho známy nám nejsou.

Roku 1767 mluví se o huti Hořovské; dály se tu pokusy s vytápěním pomocí kamenného uhlí.[71])

Na Mansfeldském panství Dobříši měl najatou sklárnu Tobiáš Adler; zde koupil si k pojištění své živnosti pěkný kus lesa Zároveň držel v nájmu hut na arcibiskupském panství Rožmitále; maje dosti zakázek a kupců, dělal celý rok na obou hutech O hmotném jeho postavení svědčí to, že Františku Adlerovi na Röhrenberské či Kušwardské huti 13.000 zlatých zapůjčiti mohl. Tobiáš Adler přichází v letech 1754—1784.[72])

Vypravování naše zůstalo by kusým, kdybychom ty zprávy o sklenných hutech v okolních zemích, jež se nám při studiu českého sklářství v pramenech namanuly, chtěli mlčením pominouti. Tím totiž, že huti ty buď od našich domácích hutmistrů založeny, neb vedeny byly, naše domácí dělníky měly, neb v obchodních a jiných stycích s našimi sklárnami stály, stávají se závody ty částí vlastního těla, aneb, abychom raději řekli, appendixem třeba vzdálenějším našeho domácího průmyslu. To platí v největší míře o Slezsku a o Moravě, kdež byl tentýž lid a téměř stejné vrchnosti. S povolením biskupa Karla Ferdinanda Vratislavského založena sklárna v Einsiedlu u Vrbna v Slezsku. Zakladatelem huti u Schwarzbachu na Jirovském pohoří byl uprchlík český sklář Martin Šolte (1651); na konci 17. století držela ji rodina Preysslerů. Jan Jiří Preyssler, koupiv od hraběcího panství Fürstensteinu kus lesa a louku na místě zaniklé vsi Albrechtic, vystavěl zde hut, která až do roku 1758 trvala. Václav Eusebius Lobkovic vystavěl hut ve *Wiesau* nedaleko Prybusu, kdež dosud ve značné míře sklářství se provozuje. Z let 1656—63 pochází hut v *Kaiserwaldu*. Brusiči a řezáči skla připomínají se ve Warmbrunnu, Heřmanicích, Petrovicích a ve Schreiberhau.[73])

Z Moravských hutí máme toliko zprávy o huti na panství *Koldšteinském*, *v Bílé studni* a *v Rybné*. Na Koldštejnské sklárně seděl roku 1638 hutmistr Martin Peterhansel; prodával 1 truhlici, obsahující 42 kop sprostých koleček, za 4 říšské tolary, 1 truhlici bratrských koláčů za 10 a truhlici prohledacích koleček za 20 tolarů; dle kopy platilo se za kopu sprostých koleček, 10 kr. $1^1/_2$ d., kopu bratrských koláčů $^1/_4$ tolaru a za kopu prohledacích koleček $^1/_2$ tolaru.[74]) V Bílé studni byl roku 1723 Jan Bock a roku 1736

[70]) A. 6 G 1 a.
[71]) Schebek XI.
[72]) ID. 5 AE. 33; A. 6 G 1 a/6.
[73]) Kunstgewerbeblatt 1891 p. 60, 61, 77, 78.
[74]) II. 81, 5 c.

Matěj Bock hutmistrem.[75]) Z cestopisu Jiříka Frant. Kreybicha dovídáme se o huti pana Reichelta v Rybné, již tento roku 1690 navštívil.

V Dolních Rakousích seznali jsme hut *Ličovskou*, již r. 1762 hutmistr Jan Michal Kreitl najatou měl, a sklárnu v *Kamýku*, kdež roku 1702 nájemce hraběti Mikulášovi Palffymu utekl, zanechav mnoho dluhů.[76]) Nejstarší hut na panství Vitorazském jest Harmannschlagská; již v letech 1661 měla hut ta dovolení v lesích panství Třeboňského páliti popel, při čemž pův lesům tamním velice uškodila. Až do roku 1676 byl Filip Schall tu hutmistrem; dělal tabulové a duté sklo. Krom Třeboňských lesů měli Vitorazští též lesy panství Rohu, Drozdovic, kláštera Altenburgu, Světlé, Vyššího Brodu, Krumlova a Cáhlova na dělání popelu najaté; dávali 2 kr. od strychu myslivcům jakožto malé uznání; vrchnosti, jež takové pálení z dobré známosti a sousedské lásky dovolily, dostávaly něco skla věnováno. Když roku 1682 panství Třeboňské dávku onu za popel na 6 kr. za strych zvýšiti chtělo, odmítl to hutní písař Tomáš V. Rausch rozhodně. Roku 1753 připomíná se hut v *Švarcavě;* ještě později vyskytá se hut *Joachimsthalská.* Obě tyto huti patřily k nejpřednějším takým závodům; dělalo se tu křídové, křišťálové, kovové, kamenné, duté a tabulové sklo; krásné je černé kovové sklo, jež se tu dělá, podobné českému hyalithu. Roku 1818 měly obě huti 22 sklářů, 12 pomahačů, 4 stupaře, 29 brusičů a 4 řezáče skla. Vyrábělo se na nich ročně 26—30.000 kop sprostého a 8000 kop bílého skla.[77]) V nejbližším sousedství Vitorazi na panství Pertoltském známy jsou huti *Ehrenreichsthal*, *Hirschenstein* a *Karlstift.* Ehrenreichsthalskou držel do roku 1758 hutmistr Josef Mayer, po něm bratr jeho Ignác Mayer do roku 1762, po něm turecký obchodník ve skle Mohla Hussin. O Hirchensteinu máme teprva z roku 1796 vědomost. Když r. 1787 Hackelsberské panství Pertoltské při hranicích českých novou sklárnu Karlstift založilo, postaveny jsou stoupy s povolením hraběte Buquoy na mladé Lužnici; když potom roku 1788 u řečených stoup i brusírnu zříditi chtělo, potkalo se s rozhodným odporem hutmistrů hutí Stříbrné i Johannesthalské.[78]) Celá jižní strana Čech byla tedy hutmi obklopena.

Ještě větší význam pro Čechy, než uvedené sklárny rakouské měla zrcadlová továrna, již císař Leopold I. k zvelebení průmyslu v *Neuhausu* nedaleko Vídně r. 1701 založil, protože mnoho domácích závodů v existenci ohrožovala. Dle císařského patentu ze dne 22. května r. 1702 mělo se v ní zrcadlové sklo všech druhů a rozměrů foukati, líti, foliem pokládati, do ozdobných rámů vsazovati, též se mělo vozové a jiné broušené sklo k okrase bytů, jakož i k jiné drobné práci, k celým kabinetům, na stoly, korridory, svícny dělati; zboží to mělo se v královstvích a zemích i jinde za slušnou cenu prodávati. Závod, jenž se dobře zdařil, vzal císař pod svou zvláštní ochranu, a jelikož stavba a zařízení velký náklad vyžadovalo, nařídil, aby se po vyhlášení

[75]) V A. P. 43c.
[76]) 22. II. 2243, 2246; I. 7G§ 3d.
[77]) A. 6G§ 1a, 1a/3; I. A. 6W« 2e; 22. II. 2240.
[78]) 22. II. 2244—46, 2249; II. 6G§ 1g.

tohoto patentu ve všech zemích žádné zrcadlové a vozové sklo nedělalo ani nepřiváželo, jenom vsazování zrcadel do ozdobných rámů zůstavuje se umělcům. Sboží takové, jež již v zemi jest, smí toliko do jednoho roku prodáváno býti; po uplynutí té lhůty má odpovědný faktor takové sboží zapečetiti a prodej jeho toliko do ciziny dopustiti. Jakož pak po uplynutí jednoho roku všechen prodej takového sboží vůbec zapovězen jest, nemá se nikdo v dědičných královstvích a zemích po 20 let opovážiti, zrcadlové a broušené vozové sklo dělati; kdo by při tom dopaden byl, bude na životě a statku trestán. Všechny v továrně pracující osoby, též cizí národnosti, bez rozdílu, je-li s tím národem válka aneb ne, nesmějí od nikoho pronásledovány neb obtěžovány býti. Zásilky továrny, byvše vymalovaným zrcadlem označeny, nesmějí, by se roztlučení a poškození předešlo, u žádného mýta neb cla otevírány býti, nýbrž toliko na místě svého určení. Listem ze dne 24. července 1702 dostali krajští úřadové rozkaz, aby od hutí ve svém obvodu ležících během 14 dnů vyjádření jejich stran nějakých snad námitek si vyžádali a předložili. Ponévadž však takových vyjádření málo došlo, a tudíž k celkovému sestavení nedošlo, obnovil císař Josef I. dne 30. srpna r. 1709 dřívější patent; nechtě však stavům království Českého, když by podobnou továrnu si zříditi chtěli, brániti, nařídil reskriptem daným ve Vídni dne 24. listopadu 1709 místodržícím, aby všichni, již nějakou hut mají, do 14 dnů své vyjádření o tomto patentu podali, zvláště, ježto se hodnověrně proslýchá, že v tomto království na rozličných panstvích v tamních hutích pěkná práce se dělá, jmenovitě v královském městě Mostu takové zrcadlové a jiné sklo velice uměle brousí a řezá. Místodržící oznámili tento nejvyšší rozkaz všem úřadům oběžníkem ze dne 10. února r. 1710. Tomuto nařízení vyhovělo se, pokud víme, na Eggenberských panstvích; většina hutmistrů cítila se patentem tím ohrožena. Pro výrobky Neuhauské továrny zřízen napřed v Praze sklad, potom dán co soukromý privilej na 10 let měšťanskému sklenáři v Starém Městě Pražském Aloisovi Jakubovi Tochtermannovi von Treumuth na výlučný prodej tohoto zrcadlového skla v král. Českém. Továrna Neuhauská byla roku 1830 do Schlögelmühlu přeložena a dle znamenité zrcadlové továrny v St. Gobain zařízena.[79])

V Horních Rakousích vedl hut *Drkolenskou* mistr Jan Antonín Landgraf, zeť Michala Müllera, 1700—1720; roku 1720 ucházel se o propůjčení sklárny Planské, udávaje k svému odporučení, že umí sklo všelikých barev, rubínové křídové a tabulové sklo, věci zlatem a rubínem pruhované, velké a malé visací svícny a všelijaké jiné ozdobné sboží dělati.[80]) Patrně byla již Drkolenská hut pro nedostatek dříví zrušena. Od Landgrafa pochází ono pěkné líčení stavu hutmistrů Vimberských, jehož jsme na svém místě užili. Do své sklárny *v Schönecken* přijal hrabě František z Sprinzensteina r. 1715 Jindřicha Kastla z Hojné vody na Novohradsku za deputátního hutmistra. V smluvné instrukci přikazoval mu hrabě, aby nejen hutmistr sám bohabojně žil, všeho klení a vší nemravnosti se vystříhal, nýbrž i od tovaryšů toho žádal. On dostává

[79]) Přílohy LXX, LXXI, LXXII. Dr. IIg 129.
[80]) I. 7G: 2: příloha LXXIX.

právo k přijímání tovaryšů, jemu se svěřuje veškeré dělání skla. S dělníky má se každý týden počet udělati, jaké sklo odvedli a co viktualiemi vybrali. Neforemné, nehodící sklo má sice od nich bráti, ale s ním toliko jako se zlomky sklennými nakládati a dělníkům od práce takové nic nepočítati. Při kácení lesa na dříví k palivu aneb na popel má se hutmistr rozkazům lesních organů s ohledem na myslivost a lesní hospodářství podrobiti, lesy čistě držeti a dohlížeti, aby popeláři žádných kmenův nepálili a v lesích neškodili. Viktualie pro sebe a všechny hutníky bude hutmistr prostřednictvím hutního písaře od panství bráti, na nejvýše smí chléb, když bude vyhašíno a nebude se moci péci, odjinud kupovati. Hutníkům bude se jejich práce ne sklem, nýbrž hotovým platiti. Cent sklenných zlomků bude se mu za 2 zl. 15 kr. počítati. On má sprosté sklo, kolečka a vůbec druhy dělati, které panství nejvíce užitku přinesou a dobře na odbyt jdou; s tabulemi a jiným mnoho látky vyžadujícím dílem má zaraziti. Služného dostane 52 zl. ročně, 14 měr žita, 2 míry pšenice a na cestách 15 kr. na stravu, krom toho smí si chovati jednu krávu, která v letě pastvu má společně s panským stádem a na niž v zimě potřebné krmivo dostane. Dříví přiveze mu panský potah. Za obydlí dává se mu světnice s komůrkou a kuchyňkou, až vše lépe zařízeno bude. Pokud víme, setrval Kastl v tomto postavení přes rok 1722; aspoň ucházel se v ten čas o hut Půhořskou, ale hutní písař tamní J. F. Steinhauser ho neodporučoval.[81])

Z štýrských hutí měly české dělníky *Thalberská*, připomenutá r. 1740, Eggenberská ve Waldšteině a Schwamberská v Dolním Štýrsku. Janu Sejfridovi z Eggenberga zemřel roku 1702 jeho hutmistr, i vyjednával s jiným, ale nemohl se s ním shodnouti, protože tento málo nabízel a mnoho napřed míti chtěl; též měl 1000 zl. dluhů. Proto obrátil se kníže do Krumlova s žádostí, aby mu nějakého hutmistra odporučili. I dáni mu dva na vybranou: Pankrác Puebler, bývalý hutmistr na Habelsberské huti v Bavořích, a Vilém Greiner, někdejší hutmistr na Nových Hradech, nyní oba v Planské huti pracující.[82]) Ke konci 17. století založena hut na tak zvané Schwamberské alpě v Dolním Štýrsku, kdež se toliko sprosté sklo dělalo. Dle zprávy ze dne 6. června 1701 zašla prý pro nedostatek dříví.[83])

Dle zprávy barona Montanariho z roku 1710 obmýšlela vnitrorakouská dvorní komora v lesích u Bakaru v Dalmacii sklárnu založiti i požádala Krumlovského vrchního hejtmana Liebenhausa, by jí k tomu konci zkušeného hutmistra ponavrhl. Liebenhaus vyžádal si zase dobrozdání správce Prachatického Mikuláše Josefa Teichla a hejtmanna Vimberského. Dle mínění Teichlova nehodil by se prý žádný jiný k tomu tak, jako sklář Flattinger z Planské huti, jenž čísti a psáti umí a zkušený sklář jest. Zda by však s ženou a dětmi do tak daleké ciziny jíti chtěl, musilo by prý se napřed vyzvěděti. Dle přípisu dvorské komory v Štýrském Hradci ze dne 4. října 1712 dostal prý hejtman důchodní v Bakaru rozkaz, aby všechny přípravy dokonal, by příštího jara

---

[81]) 2. I. 2211; 22. II. 2240.

[82]) B. 5A. E. 8; I. 7G$^{\xi}$ 3d.

[83]) A. 6G$^{\xi}$ 1a.

s děláním skla započato býti mohlo. I žádala tudíž řečená komora o poslání takového hutmistra z Čech, jenž by s pomocí češtiny s Chorvaty dorozuměti se uměl. Úředník Chýnovský Matěj Konstantin Dvořák vyjednával v tom směru s Vilémem A. Grejnerem, hutmistrem z Lidmaně, jenž slíbil, že během 14 dní do Krumlova se dostaví.[84]) Jak potom jednání se skončilo, není nám známo.

Též marchese Perlas di Rialp, chtěje na svém panství *Brodském sklárnu* založiti, ohlížel se po hutmistrovi a dělnících z Čech, již by mu toto dílo založili. I nabízel se k tomu hutmistr Vimberský Jan Podscheider a smlouvou ze dne 30. dubna 1728 se zavázal, že koncem měsíce května běžícího roku se zednickým mistrem, 6 skláři, tabuláři a pateříkáři, jakož i 2 učedníky na 1—2 vozích do Brodu se odebere a tam hut, stoupy, flusárnu a vápenku založí, z přinesených ingrediencí a domácích látek zkoušku udělá a, osvědčí-li se všechno, z přivedených lidí schopného muže za hutmistra ustanoví. Pak může se Podscheider a zednický mistr dle libosti vzdáliti, musí však dříve poddaným, již mu určeni budou, své umění svědomitě vyjeviti a tamním úředníkům ukázati, jak s látkami a barvami zacházeti mají. Zednický mistr musí jednoho domácího zedníka v stavění a opravování peci vycvičiti. Podscheider přiveze s sebou z domova 4 centy arseniku asi za 32 zl., 2 centy dobrého manganu (= 20 zl.), 1 cent modrého smaltu za 10 zl. a půl centu kobaltu za 15 zl., jakož i jiné maličkosti k barvení skla, též potřebné mosazy a modele, což se mu všechno z panského důchodu vynahradí. Hrabě Perlas slibuje Podscheiderovi za toto zařízení a zmeškaný čas při jeho vrácení ve Vídni 500 zl. dáti, na cestě tam i zpět jakož i mezi pobytem jemu 2 zl., zednickému mistru 2 zl., tabulářům a sklářům, již 4 mají býti, 1 zl. 30 kr., pateříkářovi, šmelcrovi a kutilům, již mají 2 býti, 1 zl. a učedníkům 30 kr. denně na ztravu platiti. Povoz z Vimberka do Krajiny vypočtený na 140 zl. zaplatí panský důchod; v Krajině budou již na ně panské povozy z Ozajlu čekati. Přijdouce do Brodu, mají hned započíti s děláním cihel a pak se stavbou. Mezi stavbou dostanou skláři jenom poloviční plat, když však s děláním skla se započně, bude tabulář od kopy 30 kr., sklář od sta 24 kr., pateříkář od tisíce 6 kr. dostávati, tak jak sám Podscheider ve svých návrzích ze dne 19. srpna 1726 byl žádal. Ten, kdo za hutmistra ustanoven bude, dostane přiměřený deputat. Podscheider, odebrav se v polovici června do Brodu, zařídil během svého tříměsíčního pobytu hut a co se od něho žádalo a provedl s děláním skla zkoušku. Ale po jeho odchodu uvázlo dílo, protože hrabě žádných popelářů z Čech vzíti nechtěje, jenom domácích lidí k tomu užíval, kteří se k tomu nehodili; nedostávalo se tudíž popelu. Na zpáteční cestě stavěl se Podscheider u hraběte v Štýrském Hradci a přemluvil jej, že k tomu svolil, aby jednoho domácího popeláře do Brodu poslal. Ale když i tento tolik popelu nadělati nemohl, by se i v zimě sklo dělati mohlo, dostal v květnu 1729 Podscheider vyzvání, aby dle potřeby zběhlé lidi v Čechách našel a je do Brodu odeslal; na cestu složil jim Perlas 100 zl. u knížete Adama Františka ze Schwarzenberga. Za hutmistra ustanovil

[84]) A. 6G^{g} 1a; I. 7G^{g} 3d.

Podscheider Jana Adama Korgusa, jenž před tím sklárnu na jesuitském panství v Kološi najatou měl.[85])

V biskupství Pasovském a v Bavorsku povstaly dle zpráv Matěje Mayera, hutmistra Planského, ze dne 22. června 1688 tři nové sklárny, a roku 1687 shledává Jan Tischler úpadek českých hutí v tom, že v Bavorsku tři takové závody zřízeny byly, které české ničí. Opět roku 1710 naříká si Volarský hutmistr Štegbaur, že u Normberka dvě nové zrcadlové huti povstaly. Počet skláren na hořejší straně Bavorska a německé říše páčí roku 1685 Michal Müller na šest. Podobně vyslovuje se uvedený Matěj Mayer, píše roku 1688 knížeti Janu Křišťanu z Eggenberga: V biskupství a v Bavorsku nachází se jeden nad druhým blízko vedle sebe 6—7 hutmistrů, kteří všichni mají tak dobrý ne-li lepší odbyt skla než já a ačkoliv jenom 30—40 zl. činže mají, přišli přece nedávno dva do záhuby. Ze závodů těch byly v blízkém styku s Čechy *Habelsberská hut* Pankráce Puebla v Pasovsku, jenž měl strýnu Michala Müllera za ženu (1702—1717) a hut *Tuschelberská*, již roku 1709 hutmistr Jakub Korgus a r. 1756 Jan Jiřík Seewald držel. Že při dovozu skla z Čech toto u Stadlera v Pasově skládáno bývalo, bylo již dříve připomenuto.[86]) Severněji ležela *Klingenbrunská* hut, připomínaná v letech 1700—1792; na začátku XVIII. století držel ji syn Michala Müllera Jakub Müller. Co nejbližší sousedy jmenuje úřad Prašilský roku 1792 hutmistry Poschingra a Hilze. Hned vedle ležela sklárna *Regen,* již roku 1769 hutmistři Jan Stuhl a Ondřej Gleissner v nájmu měli. Severněji seděl Bartoloměj Stadler *na Schönavské huti* (1733); nejvýše ležela *hut Heldova* na panství Wolfsteinském; roku 1650 byl Kilian Held hutmistrem tam.[87])

V středních Francích známe hut *v Schellertu* a roku 1699 Adama Bergra co tamního hutmistra. Roku 1668 založil hrabě Volf Julius Hohenlohe nedaleko *Wilmersdorfu hut*, která v tom smyslu dobře se zdařila, že sklo šlo jako na dračku, ale vada ležela v nedostatečném množství dříví, tak že byly oprávněné obavy, že hut sotva 3 léta bude moci pracovati. Roku 1699 mluví se o Hohenlohské sklárně nedaleko zámku Schwarzenbergu, která má za mnoho tisíc zboží na skladě, ale žádných kupců. Biskupu Eichstadtskému a jiným vrchnostem založil roku 1660 Fridrich Wiesner, starý sklář a soused Normberský, nové hutě. Tímto příkladem veden jsa, chtěl i hrabě Jan Adolf ze Schwarzenberga na svém panství Schwarzenbergu sklárnu zříditi a přikázal svým úředníkům, aby tamní lesy od znalce ohledati dal. Ti zavolali r. 1669 též řečeného Wiesnera; když však tento muž »dle Normberského zvyku« za své dobrozdání tak přemrštěně mnoho žádal, zaplativše mu cestu ode všeho dalšího jednání upustili.[88]) O obchodnících Normberských ve skle: Janu Edelhofru (1721—23), A. P. Königovi, Janu Jakubu Zierlovi, Janu Vilému Humlovi

[85]) B. 6 G$^{\varepsilon}$ 2.

[86]) V A. P. 43c; I. 7 G$^{\varepsilon}$ 3d; 1 b; IV. K$^{\beta}$ 4g.

[87]) V A. P. 43c; I. 6 G$^{\varepsilon}$ 1a, 1b.

[88]) A. 6 G$^{\varepsilon}$ 1a.

(1715), Michalu Schmiedtovi, Janu Křišt. Dauchrovi a Konrádu Berndovi byla již na svém místě řeč, rovněž jako o Janu Kasimíru Bernetovi v Augšpurku.

O sklárnách v saských knížetstvích a hrabstvích Eisenachu, Altenburgu a Schwarzburgu vypravuje hutmistr Adam Berger roku 1699, že mají privilegia, dle nichž sdalování, vaření a výčep piva beze všeho tácu jim dovoleno jest.[89]) Roku 1675 děje se zmínka o hutích *Ensau* a *Heidelbach* v Sasku.

O Postupínské sklárně a o snahách Brandenburských k povznesení tohoto průmyslu zmínili jsme se již dříve. Dle dopisu knížete Ferdinanda ze Schwarzenberga ze dne 29. července 1699 měl kurfirst Mohučský hut, v níž lil zrcadla.[90])

O prodeji skla zmínili jsme se sice hned u každého závodu, pokud jsme právě o tom vědomost měli; ale tím nejsou zprávy naše o obchodu sklenném a důležitosti této živnosti vyčerpány. Náhled, že by obchod do ciziny se sklem, že by export teprva ke konci XVII. století povstal, nedá se držeti, protože, jak jsme ve vypravování svém viděli, vývoz skla do ciziny jest mnohem starší. Vývoz takový spojuje se obyčejně se jmény Jiříka Františka Kreybicha, Kašpara Kittla, Samuela Helzla, Ondřeje Janke, Jana Palme, Tobiáše Preysslera, Jiříka Güntera a j., ale právě tak starý ne-li starší, jistě pak neméně rozvětvený obchod sklenný vedl Michal Müller, hutmistr huti Janouškovy na Vimbersku. Jsa na trhu v německé říši znám, vedl Müller obchod se svým sbožím nejen do Německa, nýbrž i do Moskvy, do Vlach, Španěl a Holandska, zvláště Amsterodamu; uvedené před tím firmy byly vesměs jeho odběratelé. Jméno jeho patří tudíž bez odporu mezi ně. Obchodníci Skalicko-Blottendorfští sami kladli počátek svého obchodu do roku 1674, ve skutečnosti a v značnější míře bylo to však mnohem později.[91]) Zvláštní úkaz takového zježdilého podnikavého obchodníka dává nám Jiřík Frant. Kreybich († 1736). Narozen r. 1662 v Steinschönavě, učil se napřed u svého švakra Křišt. Heydera malbě na skle; dostav v Chřibské za vyučenou, odebral se k Jiříku Heyderovi učit se řezání skla. Přišed pak se svým švakrem a obchodníkem ve skle Krištofem Pilzem na hut páně Preysslerovu u sv. Anny, koupil si tu trakař špatného skla a cestoval s ním skrze Bavory, Solnohrad, Krajinu a Korutany, vrátil se pak přes Lublaň, Celji, Štýrský Hradec a Vídeň, kdež do práce vstoupil. Odtud vyhnal jej válečný rej roku 1683, i cestoval přes Znojmo, Jihlavu na hut páně Reicheltovu v Rybné, kdež práci přijal a 1 rok 20 neděl zůstal. Vrátiv se potom do Chřibské a stav se mistrem, cestoval opět se svými švakry Kašparem Heinschem a Davidem Heyderem, veza sklo na trakaři, skrze Lužici, Braniborsko, Pomořany, Štralsund, Rigu, Reval, Narvu a Dorpat; zpáteční cesta šla přes Rigu, Jelgavu, Goldingen, Libavu a Němen skrz Prusko, Kdánsko, Toruň a Graudenz domů. Oženiv se roku 1685, nastoupil příštím rokem svou druhou cestu skrze Polsko do Turuně, Kdánska, Elblaku, Královce, Tylže, Němenu, Polanky, Hurska, Golding, Jelgavy, Rigy, Pernavy, Revalu, Narvy a Rigy. Ve Vilně prodal všechno sboží, maje toliko dobré sklo. »Neb v ten čas, praví

[89]) Ibidem.
[90]) Ibidem.
[91]) Roku 1741 praví: in solchen schon über die 40 Jahr fruchtbarlich genützet.

Kreybich, nedělalo se u nás ještě žádné dobré sklo, nýbrž jenom kopové; též jsme neměli ještě žádných kuličníků a hraniličníků a jen málo řezáčů.« Třetí jeho výprava platila Livonsku, Pomořanům a Prusům. Kdežto dosud veškeré své zboží na trakaři vozil, vypravil se roku 1688 se svým vozem skrze Sasy, Luneburk a Hamburk do Londýna. Ale tu nemohl po 6 neděl ničcho prodati; neboť zde bylo 6 skláren v městě, které lepší sklo dělali, než on přivezl. Jenom tím, že jeho zboží bylo řezané a malované a dosud žádné takové tam se neobjevilo, umožněno, že přece své sklo s prospěchem prodal. Zpáteční cesta vedla jej přes Marienschleiss, Harlem, Delft, Leyden, Amstcrodam, Hanover, Wolfenbüttel, Lipsko a Drážďany. Pátá jeho expedice s vozem šla do Lubeku, Dánska, Švédska, Livonska a Polska. Po šesté odebral se s 2 vozy do Moskvy; sem přijeli též se sbožím sklenným David Breyer a Krištof Palmenhüttl. Po nich po 6 let nenavštívil nikdo toho místa; až pak sem někteří přibyli přes Archangelsko. Vrátiv se domů a dostav od bratra své ženy Krištofa Palme, jenž ve Španělích byl, pro jednoho kupce z Kadixu zakázku na zboží za 20.000 zl. k dodání do Hamburka, vezl tam objednané sklo a vydělal za 8 neděl 500 zl. Následující jeho cesty 8—14 platily Uhrám a Sedmihradsku, Valachii a Cařihradu. V říjnu 1699 dal se na cestu přes Prahu a Vimberk, kdež páně Müllerův závod navštívil, přes Benátky, Paduu, Loretto do Říma, kdež se s Valentinem Müllerem shledal. Neméně než 11 cest podnikl ještě Kreybich do Sedmihrad, Valachie, Uher, Chorvátska, Štýrska a Turecka. Z poslední své cesty obchodní podniknuté roku 1719 vrátil se teprva v květnu 1721 domů. »Na hutích,« podotýká Kreybich, »to vám byla tlačenice o sklo, též u řezáčů, kuličníků a hladičů.« Roku 1722 shořel jeho dům v Schönavě. Když roku 1729 ještě jediný jeho syn Jiřík mu zemřel, povzdychl si starec: »To (neštěsti) pomátlo mi zcela koncept a seslabilo moje síly na mnoha let. Ale přece vzdávám milému pánu Bohu díky za toto otcovské milostivé trestání. Milostivý Bůh zachovej pozůstalou vdovu a pozůstalé sirotky svou otcovskou milostí a svým milosrdenstvím.«[92])

Tak jako Müller a Kreybich byl i třetí vynikající obchodní podnikatel Jan Kašpar Kittel od »řemesla«, jsa sklářem i obchodníkem. Pocházel ze Šumburku (dom. Malá Skála). Jelikož mnoho lidí na panství Sloupském, Hořejší Libchavé a Č. Kamenici broušením nožů a nůžek se živíc daleko široko světem prošlo, připadl Kittel na myšlénku, užiti jich k prodeji svého skla. Dal jim trakař neb krůsnu skla a poslal je s tím do světa. Cesta jejich vedla napřed do Dolního Saska. Podniky ty se dařily, lidé ukázali se důvěry v ně kladené hodny a prodavše zboží, vrátili se domů, nesouce peníze. Brzy mohl Kittel celé vozy se svým sbožím takovým lidem svěřiti, a když sám tolik skla neměl, co by byl mohl tímto způsobem odbýti, jal se sklo jinde, tak na př. u Müllera na Vimberku kupovati a s ním obchod vésti. V Luneburku seznámili se tito lidé s jakýmsi Reinersem; tento bral od nich sklo v bednách uložené a dodával je dále do Dánska a Holandska. Podobný spedi-

[92]) Dr. L. Schlesinger, Reisebeschreibung eines deutschböhmischen Glasschneiders. (Mittheilungen des Vereins für die Geschichte der Deutschen in Böhmen. VIII. p. 220.)

teurský obchod vedla vdova Oldenburgová v Altoně. Kittel staral se též o zlepšení svého zboží; vyhledávaje jemný a čistý křemen a dobrou salejku, hleděl, by jeho sklo bylo bělejší a čistší, dbal o zlepšení façony svých rozličných sklenic, dávaje je dle vlastních výkresů zhotovovati; neméně k tomu přihlížel, by jeho zboží zvykům a způsobům těch kterých odbíratelů odpovídalo. Jako Müller a Kreybich chtěl i Kittel vyhlášenou výrobu benátského skla osobně seznati a dostal se pod vymyšleným jménem do vlašských dílen. K povznesení jeho obchodu přispěl svými dalekými cestami nemálo Křišťan František Rautenstrauch, napřed mládenec, pak společník jeho obchodu a konečně manžel Kittlovy dcery Salomy (* 1677 10./10. † 1743 26./3.). Roku 1710 vykonal Rautenstrauch první svou výpravu se sklem do Petrohradu; po ní přišla brzy druhá. Roku 1714 vypravil se se sklem do Portugalska; v Lisaboně a v Oportě odbyl vše své zboží za dobré ceny.

Krom Rautenstraucha jmenují se ještě tito vynikající obchodníci se sklem: Samuel Helzel ze Steinschönau, Ondřej a Jan Janke ve Skalici, Jan a Kašpar Kittel, Tobiáš Preyssler a Jiřík Günter v Blottendorfu, Ondřej Herlitz, Ondřej Fritsche a Jan Jiřík Görner ze Šejby. Tito obchodníci nalezli ve Španělích, zvláště v Kadixu, tehdejším skladišti španělské Ameriky, dobrý odbyt pro své sklenné zboží; vyložiliť své sklenné výrobky buď ve zvláštních krámech na náměstí San Juan de Dios aneb roznášeli je v košících po domech. Již r. 1715 byl počet takových obchodníků a nakladatelů tak četný, že se dne 10. října obchodníci panství Sloupského, Hořejší Libchavy a České Kamenice s ohledem na obchod Portugalský usnesli a zavázali, že žádným potulným prodavačům a ženám nic prodávati nebudou a jiným kupcům toliko za určitou cenu. Bez toho prý ten obchod ochabuje a jest se obávati, že v brzku obchod se zarazí a nakladatel i obchodník uváznou.[93]) Obchodníci ti neprodávali toliko za hotové, nýbrž dávali své zboží i výměnou za výrobky těch kterých zemí, tak v Španělích a Portugalsku za tabák, v Holandsku a Anglii za jemná anglická a holandská sukna, hedbávné a vlněné látky, v Moskvě za juchty a kožešiny, zboží, jež v Čechách s dobrým výdělkem prodávali. Výdělek jejich býval tak dvojí. Podnikavostí, šetrností, solidností, sbožností a štěstím stali se z obyčejných venkovských lidí vážení zámožní obchodníci; místa pak, odkudž ten obchod se provozoval, slynula bohatstvím. Pro vesnici Hajdu, kterou teprve r. 1700 hrabě Petr Kokořovec spuštěním a rozdělením dvoru svého mezi poddané založil, žádal již roku 1756 hrabě Josef Kinský práva městečka s trhy, na nichž by obchodníci se sklem ze Skalice, Arnsdorfu, Blottendorfu, Steinschönavy, Šejby a Prýsku přinešené zboží prodávati mohli. Žádosti té vyhověno výsadou ze dne 26. ledna r. 1757. Z jediného Cařihradu přinesli 12—15.000 dukátů v hotovosti domů. V Barceloně v dvorní pokladně měli čeští obchodníci přes 250.000 zl. v hotovosti deponovaných. U císařského vyslance a potomního arcibiskupa Pražského hraběte Khuenburga v Lisaboně měli přes 75.000 zl.

[93]) J. A. Hagenbart, »Zur Geschichte des böhmischen Glashandels. (Mittheilungen des Vereins für die Geschichte der Deutschen in Böhmen. IV. 111, 114, 115); nordböhm. Excursionsclub 2, 125; Schebek 61, 62, 133, 134, 357.

u hraběte Jana V. Gallasa, císařského plnomocníka v Anglicku, jakož i u jeho nástupce hraběte Vratislava, též v Moskvě u císařských ministrů nemalé summy. Tak mohli nejen císařským vyslancům, nýbrž i císaři Karlu VI. v největší jeho tísni velké summy peněz zapůjčiti.[94])

Ale obchodu tomu nescházelo ni nepřátel, ni překážek. Tak nechtělo Sasko kupcům Postolovským a Šmilkovským nijak dovoliti, aby sklo z Hřenska po Labi do Hamburku vyváželi, nutíc je, aby zboží to na vozech do přímořských přístavů vozili. Tím obchod ten v onom směru vážně ohrožen; neboť kdežto po vodě cent skla i se clem do Hamburku 2 zl. $2^1/_2$ kr. stojí, přijde u povozu toliko náklad na 5 zl. 15 kr., nehledě ani k četným mýtům a clům pomezným, jakož i k tomu, že se více zboží rozbije. Roku 1716 podařilo se 400 centů skla tím způsobem propašovati, že saští lodníci náklad ten převzali; ale roku 1729 bylo 10 beden skla, které se též tou nedovolenou cestou vypraviti chtělo, zabaveno a musilo zpět vzato býti. Proto odhodlali se Sloupští a Kameničtí obchodníci Kristof a Jiřík Kraus, Eliáš Liebsch a Jiřík Rautenstrauch, vymoci si cestu tu právem; ale proces ten stál je mnoho peněz a konečně dekretem saským ze dne 17. března 1717 byli se svou žádostí odmítnuti. Později vykoupil si Kittel právo k obchodu se sklem na trhu ve Frankfurtě n. O. závazkem, že pro pruskou gardu chlapíka 6' dlouhého dodá. Do roku 1756 nedostali se ti obchodníci s loďmi dále než do Pirny. Jiná nesnáz byla ta, že Rakousko z takového za sklo výměnou získaného do Čech přiváženého zboží čím dále tím většího cla vyžadovala.[95]) Tak uvaleno r. 1722 veliké clo na přívoz juchty a teprve na stížnost obchodníků z roku 1739, že tím obchod jejich sklenný pro zápověď do Švédska, Braniborska, Portugalska a do Moskvy nejvíce obrácený náramně klesl a mnoho tisíc lidí o výživu přišlo, snížen import výnosem ze dne 13 listopadu 1739 na dřívější míru.[96])

Ale obchod ten nebyl by nikdy stálosti nabyl, kdyby jednotliví obchodníci nebyli se sloučili ve *společnosti*, protože úmrtím jednotlivce, zvláště neměl-li zletilých synů, aneb nebyl-li syn správný, pořádný a k obchodu způsobilý, zavedené spojení bralo za své. Spolčením získán větší obchodní fond, závod nabyl stálosti a společnost mohla snáze rozličným nehodám, nepříznivým konjunkturám čeliti a odolati než jednotlivec. Bez takových společností nebyl by obchod sklenný nikdy takového rozkvětu dosáhl. Společníci přinášejí do společnosti svou pracovní sílu a obyčejně též peníze. Zisk dělí se obyčejně podle hlav, ale nikoliv stejným dílem, nýbrž podle postavení, jaké jednotlivec ve společnosti zaujímá, co čtvrteční, poloviční, či celý společník. Již v útlém mládí přistupuje syn ke společnosti, a drží-li se dobře, proběhne celou řadu stupňů, co učedník, sluha, čtvrteční, poloviční a celý společník, až se snad hlavou společnosti stává. Po smrti mužově zůstává vdova častěji ještě nějaký čas v společnosti.[97]) Ježto tak veškeří mužští členové několika rodin společ-

---

[94]) Hagenbart l. c. 116—117.
[95]) Paudler 28; Schebek 155, 4; Hagenbart 117.
[96]) Schebek 177.
[97]) Schebek XLVIII. & XLIX.

I. Heeresbücherei Prag

níky se stávají, má společnost dosti sil, aby na místech, kamž obchod se vede, *obchodní domy*, *sklady* založila, a je skrze své mladší členy řídila. Tím teprve, že společníci sami na místě o prodej skla se starají, zabezpečen rozkvět obchodu. Pobytem v cizině prodělávají budoucí společníci pod přísným dozorem dobrou školu, seznamují se s požadavky svých odběratelů, učí se pořádku, spořivosti, cizím jazykům a nabývají rozsáhlejší obchodní zkušenosti, než by bylo možná nabýti doma v obmezeném kruhu. Závody ty zřízené od českých obchodníků ve Španělsku a Portugalsku mají zvláště v prvním čase svého trvání, co se zařízení jejich dotýče, mnohé zajímavé zvláštnosti. Představenému takového domu, jenž vždy společníkem obchodu býti musil a jenž svůj úřad po 3 léta zastával, byli veškeří služebníci domu, nezřídka až 15 na počet, podrobeni. Představený byl mateřskému domu zodpovědný ze své obchodní činnosti; veškeří služebníci byli však smlouvou vázáni, všechny rozkazy a nařízení jeho věrně plniti a stanovy domu na vlas zachovávati. Mezi služebníky byl podle jejich služebního stáří jakýsi hodnostní pořádek, dle něhož se o vykonávání jednotlivých povinností dělili. Nejstarší služebník, podle hodnosti první, byl, bych tak řekl, adlatus představeného, obstarával celní záležitosti, vedl hlavní knihu, objednával v dorozumění s představeným potřebné zboží a dělil se s ním o vrchní dozor nad ostatními služebníky domu. Tito rovněž dle počtu služebních let seřaděni obstarávali rozsáhlou obchodní korrespondenci rozmanité práce v krámu a prodej zboží. Nejmladší služebníci musili první dobu všechny domácí práce i ty nejnižší a nejsprostší konati; pak byli povinni obstarávati nakupování věcí k živobytí, připravování pokrmů a vůbec veškerou kuchyni, ježto k takovým prácem pražádní služební v domě se nedrželi. Ve všech španělských a portugalských závodech českých byl domácí řád dle jistých stanov určitě upraven. Práce každému služebníku dle hodnosti jeho přikázaná počínala v létě v 7, v zimě v 8 hodin ráno. S uderením hodin musil každý na svém místě státi. V $1\frac{1}{2}$ neb ve 2 hodiny byl společný oběd, po němž dle španělského zvyku malý odpočinek následoval, mezi nímž sklady zavřeny byly; o $3\frac{1}{2}$ hodině v létě a ve 3 hodiny v zimě otevřely se sklady opět a zůstaly do 7 hodin otevřeny. V tu hodinu byl konec zaměstnání. Služebníci domu mohli se na své světnice odebrati a tam dle libosti psaním a čtením se zaměstnávati aneb hudbou a hovorem čas si krátiti. To byla hodina zotavení. Hra v karty a kostky, zvláště hazardní hry byly přísně zakázány. V domě drželo se vždy na pokoj a pořádek; přesná poslušnost byla nezbytná povinnost každého služebníka. Po celý týden nebylo nikomu dovoleno, na svou pěst dům opustiti. Od této přísné klausury byli jenom ti vyjmuti, kdož celní záležitosti, inkasso směnek a účtů obstarávali; ale i těmto vyměřen k vykonávání těchto prací jistý čas; v určitou hodinu musili opět doma býti. Na večer nesmělo nikomu napadnouti práh domu překročiti a večerní návštěvu neb procházku dělati. Vrata domu byla pevně zavřena a klíč byl uschován u představeného, který vůbec nad přesným zachováváním domácího řádu přísně bděl. Jak se rozumí, byly v neděli a ve svátek všechn místnosti zavřeny. Všichni služebníci šli po snídani ve dvou ne ních do kostela, by napřed ranní mši svaté, pak velké přítomn ných

službách božích bylo jim dovoleno, až k obědu se procházeti. V neděli a ve svátek měli ve tři hodiny společnou vycházku, všichni služebníci navštívili pod dozorem představeného veřejné promenady města, neb udělali společný výlet na venek; ale hlas večerního zvonu upomínal je k rychlému vrácení do 4 stěn jejich společného bytu. Jelikož mezi služebníky dost často několik hudebníků bylo, provozovalo se v neděli a ve svátek obyčejně po večeři několik hudebních kousků, k čemuž někdy též někteří dobří k domu nenáležející přátelé z města pozváni byli. Rázem 10. hodiny byly tyto zábavy ukončeny; venkovští hosté musili dům opustiti, služebníci domu se na lůžko odebrati Stanovami domu bylo přísně zakázáno, navštíviti při nedělních vycházkách hostinec neb kavárnu. Ve všední dni nemohlo se to, pokud obvyklá přísná klausura se zachovávala, bez toho státi. První léta po zřízení českých domů v Španělích a Portugalsku modlili se denně veškeří domácí příslušníci před večeří růženec. V sobotu večer čítával představený veškerým služebníkům evangelium na příští neděli s patřičným homiletickým výkladem; k tomu braly se Homilie od Dietla, kteráž vzdělávací kniha v žádném závodu nescházela. Veškeří služebníci byli povinni, každý měsíc jíti ke zpovědi a ku přijímání. Známosti s osobami druhého pohlaví byly přísně zakázány; proti tomu jednající služebníci byli beze všech okolků s první lodí do Hamburku jdoucí domů dopraveni. Neposlušní, domácí řád porušující služebníci byli napřed od představeného přísně napomenuti; opakovalo-li se to, bylo jejich chování proti řádu matičnému domu v Čechách oznámeno, načež od tohoto přísná písemní důtka s pohrožením úplného propuštění ze služby následovala. Ukázaly-li se i tyto kroky marnými, byl zarputilý služebník ze služby propuštěn a domů dopraven.[98]) Cestu z Čech do Španěl vykonali obyčejně všichni ne-li celou, aspoň většinou pěšky; jenom starším bylo dovoleno užiti pošty.

Již před rokem 1725 spojil se Jiřík Antonín Janke ze Skalice s dvěma soudruhy v takovou obchodní společnost. Jeden společník poslán napřed do Portugalska; roku 1725 odebral se Janke s třetím společníkem za ním; jeden zůstal s částí zboží v Kadixu, druhý šel do Sevilly. Když však spozorovali, že v Kadixu sklo tak na odbyt nešlo, jako v Seville, přenesli svůj sklad zcela do Sevilly. V Kadixu zřídili zase teprve r. 1747 dům obchodní. Vrátiv se domů, vedl Jiřík Ant. Janke zasílatelský ten obchod sám pod svým jménem až do roku 1750; od té doby nesla firma název Jiřík Antonín Janke & Cie; roku 1763 přenesena firma do Hajdy.[99]) Založení vlastních skladišť ve Španělích padá teprve do doby 1733—40. Tak spojil se dříve uvedený Krist. Frant. Rautenstrauch s Josefem Ant Hieckem z Blottendorfu a zřídili společně obchodní domy v Kadixu, Seville a Madridu. V pruských válkách byl r. 1743 Rautenstrauch nedaleko svého bytu od Prusů co vyzvědač chycen, koňovi na ocas přivázán a tak do ležení vlečen. Následkem tohoto nakládání zemřel Rautenstrauch dne 20. března 1743.[100]) Firma Ondřej Hellmich a Eliáš Preyssler

[98]) Doslovně Hagenbart l. c.
[99]) Schebek 93, 94.
[100]) Nordböhm. Excursionsclub 2, 125; Schebek 63.

usadili se v Kadixu a v Seville. J. A. Trautschke zřídil sklady v Amsterodamu a Oportě, bratři Eliáš, Josef a Jiřík Sturm z Blottendorfu v Miláně a Neapoli, Křišťan Ant. Kittel s Jiříkem Frant. Fischerem z Blottendorfu v Amsterodamě a v Koruně. Josef Oktavian Preyssler, Günther a Brettschneider z Hajdy usadili se v Petrohradě.[1]) Roku 1754 spolčil se Václav Ostric a jeho syn Jan Gottfried s Ludvíkem Gärtnerem z Chomoutů; společnost trvala až do r. 1835. Téměř touže dobou zřídili někteří kupci obchodní sklady v Cařihradě a v Smyrně. Kdežto obchod z Hajdy a okolí svůj směr vzal a podržel do Španělska, šel z Steinschönavy a Parchenu do Turecka; stalo se to zvláště od obchodníků Vogla, Helzla a Knechtla v Steinschönavě. Nejznámější společnost byla »stará turecká« společnost, založená od Křišťana Ant. Helzla; společníci jeho byli: Josef Helmich, Jan Josef Helzel, Ant. Robíček a Daniel Schaaber. Vklad obnášel 800 zl. Společnosti té škodilo nejvíce, že z Čech mnoho hrubého skla se vyváželo, čímž společnost již r. 1742 mnoho každoročních dodávek ztratila. Krom toho páčila společnost dle svědectví dvorního tureckého tlumočníka své škody, jež vodou, ohněm a zemětřesením utrpěla, na 5160 zl.; u některých tureckých odběratelů ztratila morem a ohněm 1070 zl. 47 kr. Největší však ránu zasadila společnosti nová francouzská společnost Jakub Helzel a Frant. Palme, vrhnouc své sboží ve velikých spoustách na trh v Cařihradě a dusíc po více než 10 roků svého soupeře. I prosili společníci Křišťan Ant. Helzel, Jan Josef Helzel a Karel Antonín Robíček dne 5. července r. 1763, předkládajíce své vrchnosti Kamenické věrně svůj stav jmění, by se vrchnost nad nimi slitovala a je podporovala, aby si zase pomohli, ježto »předkové jejich tuto tureckou zemi neb východní země s velikým nákladem pro obchod dobyli«.[2]) Pokud jsme to stopovati mohli, vedl Křišťan Ant. Helzel sám čtyřikráte delší dobu obchod v Cařihradě; roku 1761 a 1763 byl tam i jeho syn František.

Jelikož v starší době americké kolonie toliko rozeným Španělům přístupny byly, odebralo se několik starších služebníků domu Hiecke, Zinke a spol. v Kadixu, jako Augustin Rautenstrauch z Blottendorfu a Krištof Sochor ze Svojky pod španělským jménem s množstvím sboží do Veracruzu a do Mexika, kdež své sboží dobře speněživše, se Španělem Don Pedro Muguerzou se spojili na účet Hajdské firmy Hiecke, Rautenstrauch a Zinke, užívajíce firmy řečeného Španěla. Teprva roku 1824 přijala firma svůj vlastní název: Hiecke, Zinke, Frauenfeld a spol.[3]) Španělský obchod obsahoval v dřívějších dobách všechny běžné druhy barevného skla, jako lazurové, tmavomodré a žluté a prodávalo se na hutích vše dle kusu a váhy.

Pokud dosud známo, byly takové obchodní domy v Petrohradě, Revalu, Rize, Kodani, Lubeku, Hamburku, Bremách, Amsterodamu, Leydenu, Haagu, Rotterdamu, Dordrechtu, Middelburku, Bordeaux, St. Sebestianu, Bilbao, Santandru, Ferrolu, Korunč, St Jagu, Vigu, Oportu, Lisabonu, Seville, Kadixu,

[1]) Schebek 63.
[2]) Příloha CIII; 22. I. 2231.
[3]) Hagenbart 147.

Malaze, Valencii, Alikante, Barceloně, Marseille, Livornu, Neapoli, Palermu, Ankoně, Terstu a Cařihradě.[4])

Nejdůležitější exportní firmy byly tyto: Jan Adam Ziegenheim v Hajdě s filialkami v Lisabonu a Oportě (zruš. 1825). — Josef Hanel a spol v Hajdě s filialkami v Lisabonu a Oportě (zruš. 1820). — Janke Rautenstrauch v Hajdě s domem v Lisaboně (zruš. 1838). — Hiecke, Rautenstrauch, Zinke a spol. v Hajdě se sklady v Kadixu, Kartageně, Alikantě, Baltimore, Mexiku a Hamburku (zrušeno 1848). — Jiřík Janke v Hajdě se sklady v Kadixu, Seville, Barceloně a Valencii (zruš. 1850) — Jan Jindřich Gotscher v Hajdě s filialkami v Bilbao a Santandru, trvající dosud v Bilbao. — Preyssler v Blottendorfu s fil. v Kadixu a Seville (zruš. 1839). — Kašpar Zahn ve Skalici s fil. v Barceloně (zruš. 1849), a Josef Kerschner v Šejbě s filialkami v Malaze a Lioně (zruš. 1839).[5])

V našem století získala si firma Josef Hanzel v Hajdě (s filialkami v Haagu a Amsterodamu) o povznesení sklářství veliké zásluhy zlepšením výroby a výzdoby skla, zavedením anglických koleček a jiného brusičského náčiní a napodobením anglického složení křišťálového skla. Jenom tak mohla anglické konkurrenci na holandském trhu čeliti.[6])

Jako obchodník se zrcadly získal si dobrou pověst Jan Augustin Ronge, truhlář v Sloupě; od něho zachoval se deník z r. 1778. Jeho potomci žijí dosud v Kodani.[7])

Vydělavše obchodníci ti značné jmění, a jsouce mysli zbožné a dobročinné, nezapomněli na kostely, školy, chudobince a podobné ústavy svého domova. Křišťan Rautenstrauch přispěl mnoho k stavbě kostela a fary v Blottendorfu; hajdští obchodníci založili s hrabětem Jos. Kinským v Hajdě r. 1763 piaristskou kollej. Firma Adam Ziegenheim dala mnoho na stavbu Hajdského farního kostela; František Ronge a Krištof Sochor založili tamní měšťanský chudobinec. Krištof Janke položil velkými odkazy základ k obecnímu jmění. Hřbitov v Hajdě a tamní kaple jsou památníky zbožné mysli tamních obchodníků; tak povstaly tam i školní nadace. Chudobinec ve Skalici jest též od nich založen.[8])

Takový skvělý úspěch dal se jenom vytrvalostí a podnikavostí, ale neméně i mnohým strádáním a překonáním mnohých překážek docíliti. Dokud hutmistr a obchodník byli v jedné osobě spojeni, šlo vše hladce, ale jakmile se vytvořil zvláštní ústav obchodní, jenž prospěch svůj namnoze na úkor vyrábitele, hutmistra, hledal, počaly nesnáze, povstaly dvě strany, jež nepřátelsky proti sobě stály. Obchodníci chtěli laciné a dobré sboží, hutmistři však nechtěli, ba namnoze nemohli cenu sboží svého pod jistou míru snížiti a pomáhali si namnoze horší jakostí. Každá strana hájila své zájmy svým způsobem. Tak sjeli se někteří hutmistři roku 1739 do Čechtic a kartelem ze dne 14. ledna t. r. se zavázali, že sklo dráže prodávati, menší druh dělati a

[4]) Schebek V.
[5]) Hagenbart 147—8; nordböhm. Excursionsclub 8, 270.
[6]) Schebek 429.
[7]) Paudler 29.
[8]) Hagenbart 144.

jistých druhů více vyráběti nebudou — vše pod trestem 100 Kremnických dukátů. Do roku 1744 zvýšili novým usnesením cenu skla ještě o 30 kr. Naproti tomu podali obchodníci panství Kamenického, Sloupského, Zákupského, Novozámeckého, Libchavského a Meisterdorfského dne 27. ledna 1744 stížnosti své proti hutmistrům v obšírném spisu císařovně Marii Terezii. Obchod jejich že čím dále tím více hyne, protože 1. hutmistři sami hladké neb nespracované sklo do Prahy, Vídně a do říše prodávají. 2. Sami malíře, řezáče, kuličníky a brusiče drží, čímž se chudým poddaným práce ujímá. Mnoho poddaných opouští proto zemi, stěhujíc se za prací do vzdálených zemí, tam se usazují, a co nejhorší jest, tam cizince práci té učí. Takové krajiny jsou prý přirozeně pro český obchod ztraceny, jako již v Portugalsku, Švédsku, Prusku, Braniborsku a ve vlaských krajinách, nedávno i v Slezsku přibráním takových vystěhovalců monopoly zavedeny a pronajaty byly. Ostatně stojí prý bez toho to jednání hutmistrů v odporu s císařským patentem z r. 1731, jímž se každému provozování toliko jednoho umění, jednoho řemesla a jedné živnosti povoluje. 3. Tím, že hutmistři tolik skla cizozemcům, Turkům, Srbům, Židům a j. prodávají, odpadá prý jim jediná výživa a nejlepší klenot a zůstane konečně jenom ta bolestná upomínka, že v Čechách dělání skla, kuličníkování, broušení a řezání vynalezeno bylo a že Češi první do nejvzdálenějších zemí, jako do západní Indie, Turecka, Smyrny, Alkajru, Oranu s nasazením života, statku a krve se cestovati opovážili. Největší část jich má veškeré jmění v sklenném obchodu v cizích zemích a doma u nakladatelů. Všichni ti nemohou nyní, ztrativše tento obchod, novou živnost započíti a mnoho tisíc lidí, jako vozkové, kováři, koláři, sedláři, řemenáři, provazníci, skláři, kuličníci, brusiči, zavazovači, truhláři, zámečníci a zvláště usedlý obchodník, který v těchto zalidněných horách, kde se maloučko obilí pěstuje, se odjakživa obchodem živil, musí, nezmění-li se poměry, do záhuby přijíti. Několik těch zámožných obchodníků mohlo by se ještě nájmem skláren obživiti; ale co má rozhodná většina započíti? Obchodníci ti přiváželi prý za sklo z písku, křemene a trochu salpetru zhotovené nejen mnoho tisíc peněz do země, nýbrž i jiné zboží, jako juchty, ryby, cukr, tabák, víno a jiné věci, z čehož clo a mýto císařské znamenitý užitek mělo. To by nyní všecko odpadlo. 4. Že hutmistři cenu skla libovolně zvyšují, spíše cizincům než jim, domácím obchodníkům zboží dodávají a to často tak špatné, že ani za ten drahý dovoz nestojí. Kartelem z r. 1739 zvýšili prý cenu skla a nedávno opět o 30 kr. To prý by si ještě dali líbiti, jenom kdyby dostávajíce zboží v čas svým obchodníkům, společníkům a služebníkům v cizině potřebné druhy zaslati mohli. Proto prosili, aby se hutmistrům přísně zakázalo, surové sklo prodávati, malíře, kuličníky, brusiče a řezáče držeti. Vůbec prý měl by veškerý vývoz hrubého, nespracovaného skla z Čech do Rakous, na Moravu neb jinam zakázán býti.[9]) Tuto stížnost zaslal dne 11. dubna 1744 krajský úřad na panství Polické, Děčínské, Benešovské, Kamenické, Meisterdorfské, Sloupské, Libchavské a Novozámecké s rozkazem, aby své zdání o ní podala. Zároveň dán spis ten též k hutmistrům k vyjádření.

[9]) Přílohy LXXXIX, XC.

Sedm panských úřadů vyslovilo se v tom smyslu, že žaloby obchodníků za oprávněny uznávají a že odstraněním uvedených článků bonum publicum a státní pokladna by získaly. Též krajský úřad přidal se k náhledu tomu. Naproti tomu bránili se hutmistři, dokládajíce, že spracování skla u hutí děje se od dávnousedlých umělců, kteří v tom svou výživu mají; obchodníci prý tím jenom získají, protože, vozíce již raffinované zboží, na dovozu mnoho uspoří, Cenu skla zvýšili prý proto, že někteří hutmistři, dělajíce špatné sklo, jim škodili; krom toho stoupla prý i cena salejky. Repraesentační komora navrhovala, aby sklo, hodící se k řezání, broušení a malování pod trestem ze země vyváženo nebylo, nýbrž aby v zemi k nejvyšší dokonalosti přivedeno bylo; tím že by cizí umělci nuceni byli do Čech se obrátiti. Ježto však tací umělci přes 30 let takové dílo u hutí provozují a v tom svou výživu mají, nemůže se šlechtění takové hutmistrům zapověděti, zvláště, když obchodníci žádného privileje na to nemají. Mohou to tedy i hutmistři i obchodníci provozovati. Naproti tomu neměly by prý se soukromé úmluvy hutmistrů nijak trpěti. Proti žádanému zvýšení cla na vývoz salejky vyslovila se řečená komora, protože by cizina si zboží to jinde brala a tím by o mnoho tisíc méně do země přišlo.[10])

Hledíc k velikým summám, jež sklářstvím do země přicházely, věnoval stát odvětí tomu čím dále tím větší pozornost, ba konečně v úplné poručníkování upadl. Tak asi jako v Benátkách pokládáno i české sklářství za státní tajemství a jeho zjevení a rozšíření v cizině za trestuhodné. Na základě císařského nařízení ze dne 8. července roku 1735 vydali slezští místodržící dne 18. července nařízení, by lidé znalí dělání a řezání křišťálového skla ze Slezska do cizích zemí vábeni a propouštěni nebyli.[11]) Když pak se strany vrchnostenských úřadů malířům, brusičům a jiným umělcům, kteří z ciziny k nám přicházeli, tak se vstříc nepřicházelo, jak by bylo žádoucno, tak že následkem toho takoví lidé z Čech odcházeli a citelný nedostatek jich nastal, nařídila císařovna Maria Terezia dne 18. února 1751, by se vrchnostem připomenulo, aby s takovými umělci pro sklářství potřebnými šetrněji se zacházelo.[12]) A když se proneslo, že jeden švédský sklář v Domažlicích ostatní skláře k vystěhování do Švédska přemlouval, jat nejen tento svůdník, nýbrž dne 3. listopadu roku 1750 vydáno generale, jímžto se nejen najímání takové přísně zapovídá, nýbrž i domácím umělcům, továrníkům a řemeslníkům, kteří by se přemluviti a najmouti dali, trestem hrozí. Roku 1752 obnoven tento zákaz opět.[13]) Aby pak nikdo tím vymlouvati se nemohl, že k vůli zdokonalení v řemesle vandrovati musí, nařídila císařovna Maria Terezia roku 1752 že sklenářští tovaryši a hutní dělníci od vandrování osvobozeni býti mají. Též se jim nemá, chtějí-li z jedné huti na druhou sklárnu v Čechách jíti, vysvědčení

---

[10]) B/10/20; Schebek 365, 71.

[11]) Czihak, Kunstgewerbeblatt 1891, str. 78.

[12]) Příloha XCI.

[13]) Příloha XCII.

do rukou dávati, nýbrž má se přímo od hutmistra novému mistru zaslati.[14]) Roku 1755 nařízeno všem vrchnostenským úřadům, aby se hutníkům patenty proti stěhování sklářů ode dne 17. prosince r. 1752 každý rok v německé a české řeči per extensum pod trestem 10 říšských tolarů předčítaly a při tom jim připomenulo, že každý, kdož by o takovém vystěhování úřadům zprávu dal, 3 dukáty odměněn bude.[15]) Sklářským řádem ze dne 5. října 1767 zapovězeno v odstavci 15 co nejpřísněji všechno prozrazení sklářských, tavických a jiných uměleckých dovedností cizím, kteří proto ani učedníky sklářskými se nemohou státi, a dvorským dekretem ze dne 5. června t. r. zvýšena taglia na náčelníky a svůdníky tovaryřů k vystěhování na 100 dukátů. Dne 24. září roku 1772 oznámilo gubernium všem krajským úřadům, že již 3 sklenáři od ruských svůdníků ze země vyvedeni jsou, nařizujíc, aby, ježto ještě 12 tabulářů najato býti má, se na takové svůdníky bedlivý pozor dal a oni hned zajati byli. Též se mají listové z ciziny na takové podezřelé lidi přicházející zadržeti a o tom hned zpráva podati.[16]) Ale nejen proti cizině, nýbrž i proti ostatním dědičným zemím uzavíralo se do jisté míry české sklářství; když r. 1754 čtyři pateříkáři z Vimberka do Rakous se odebrali, ozýval se ze všech českých hutí zjevný protest proti zavedení tohoto odvětví, protože nikdy v Rakousích takové dílo se nedělalo. Když roku 1767 sklář Tomáš Lenk jménem ostatních českých sklářů stížnost podal, že 1. hutmistři větším dílem cizozemci jsou a že tudíž peníze jimi vydělané do ciziny jdou; 2. že ačkoliv jedna zrcadlová hut mistru téměř 8000 zl. vynese, tito přece tovaryšům menší plat dávají než dříve; 3. že hutmistři tovaryše své špatnými cizími penězi vyplácejí, čímž tito na ažiu mnoho tratí; 4. že při vyšetřování vždy jenom hutmistři a nikdy tovaryši slyšáni nebývají; 5. že hutmistři tovaryšům maso a jiné potřeby mnohem dráže, než se jinde dostanou, prodávají, a že konečně 6. lesy děláním popelu a řezáním prken a latí ničí a tyto ze země vyvážejí, dalo gubernium věc přísně vyšetřiti. Budou-li hutníci lépe placeni, budou, sliboval Lenk, státu ročně po 1 zl. 32 kr. platiti. Hutmistři mohou pak, ježto jedna hut 8000 zl. nese, bez obtížení 10.000 zl. ročně státu odváděti. Při zavedeném však vyšetřování ukázalo se, že ostatní hutníci o ničem nevědí, že tudíž Lenk, na svou pěst jednal. Též to mluvilo málo pro jeho reformy, že byl sám na mizinu přišlý hutmistr, jenž dle vlastního svého přiznání o 9000 zl. přišel a 140 zl. od dvou svých strýců a hutmistrů si vypůjčil. Hutmistři vzali konečně této stížnosti všechen podklad, udávajíce, že sice nyní tovaryšům méně platí, než dříve, že však tito pro rozličná lepší zařízení tolik vydělají, co dříve. Výplata dělníků v říšské minci děje se toliko na pohraničných hutích, ažio pak mají hutmistři stejné jako dělníci. Prodávané věci jsou prý nyní o něco dražší, protože přívoz jest drahý.[17]) A tak byla stížnost Lenkova, ač zajisté zcela nemístnou nebyla, prostě zamítnuta. Jiným způ-

[14]) Příloha XCIII.

[15]) Příloha XCVI.

[16]) Příloha CX.

[17]) Schebek 371.

sobem hleděli hutmistři při váznutí obchodu po válce sedmileté za intervence úřadů si pomoci, uzavřevše dne 5. října 1767 tak zvaný sklářský řád (reglement). Řádem tím upraven poměr hutních mistrů k tovaryšům i učedníkům a pro rozepře mezi nimi vzniklé ustanoven obchodní inspektor co první a obchodní »konsess« v Praze co druhá instance. Žádný učedník nesmí bez vědomí a schválení domácího obchodního konsessu přijat býti, smí též toliko s vědomím jeho a prokázav u jiného mistra, než se učil, svou způsobilost, za vyučenou dostati. U křídového skla trvá učení 5 roků, u tabulového a láhvového skla 4, u zrcadlového 3 léta. Při dobrém chování a dobrých schopnostech může se učení o něco zkrátiti; v opačném pádu též prodloužiti. Jenom v zrcadlových hutích učedníci nemohou před 3 roky za vyučenou dostati; za to má se jim, jsou-li náležitě schopni, v prvním roce polovice, druhá léta celá mzda dávati. Ježto u některých továren až 5 učedníků držívali, což pro tovaryše mělo neblahé následky, určeno, že na 10 kadlubů má toliko 1 učedník přijíti; zbývající učedníci měli při dokázané způsobilosti za vyučenou dostati, ostatní k jiným pracem dáni býti. Kvasy při propouštování učedníků zakázány jsou a povolen toliko 1 sud piva a 1 dukát na pečeni. K učení jsou napříště toliko tuzemci, zvláště děti lidí u huti zaměstnaných připouštěni. Kdo svou způsobilost u obchodního konsessu náležitými doklady neprokáže, nesmí žádné huti stavěti aneb najmouti, neboť umění neznalý nájemce škodí umění a obchodu, dělaje špatné zboží, hubí lesy ke zkáze panství a tím, že sám na mizinu přijde, škodí i státu. Tovaryši mají se k mistrům slušně chovati a svévolně nic k jejich škodě nečiniti; sami mezi sebou svorně živi jsouce, mají svou práci bezzištně vykonávati a pracovní čas dodržeti. Naproti tomu nakládejte mistři s nimi slušně, vyplácejte jim výdělek do 14 dnů nejméně však 4 zl. v domácích penězích, přenechávejte jim potraviny, sůl, pivo a šaty v tržní ceně nejbližšího místa, a veďte o tom správné účty. Co jim tovaryši dlužni zůstanou, to si mohou po částkách z výdělku strhnouti. Tovaryši mají toliko na základě smlouvy do práce přijímáni býti, které pololetně od sv. Jiří do sv. Havla se prodlužují aneb po čtyřnedělní výpovědi ruší. Jako věda a umění k svému trvání a prospívání patřičného pořádku vyžadují, tak u sklářství vše na kácení a zásobách dříví záleží. Proto má každý hutní mistr na celý rok potřebné dříví si poraziti, by vyschnouti mohlo a ty velmi zhoubné sušárny odpadly. Kácení lesa děj se s patřičným ohledem na lesní řád z r. 1756 vždy blízko u kořene a v celých polohách; zvláště hleď se na přezralé stromoví a polomy. Vymýtěná místa buďtež lesním semenem zaseta. Mistři mějte materiale na čtvrt roku, salejku na 4 neděle v zásobě. Peněžní záležitosti mistrů a tovaryšů říditi bude obchodní konsess a Pražský směnečný a obchodní soud.[18]) Roku 1775 chtělo gubernium počet učedníků libovůli hutmistrů přenechati, přálo si však při přijmutí a za vyučenou dání ztvrzení obchodní kommisse aneb složení zkoušky se strany učedníkovy u jiného mistra, než se vyučil.[19]) I dožadovalo se dobrozdání hutmistrů. Ale ježto náhledy jejich tak od sebe

[18]) IV. Kβ 4g; II. 6Gε 1e.
[19]) II. 6Gε 1e.

se rozcházely, zůstalo vše při ustanovení sklářského řádu. Ke konci 18. století dostoupilo vkládání to státních úřadů takového stupně, že i tovaryšům, mistrům a pod. bez práce o místa se starali; hutmistři nuceni, aby takové tovaryše do práce vzali, an by jim jinak nebylo dovoleno, jiné učedníky neb tovaryše přijmouti. Ba roku 1795 pomýšlelo gubernium na založení zvláštního pensijního fondu, z něhož by tací tovaryši bez práce po čas své zahálky podporováni a vyživováni býti mohli. Dokud se pracuje, soudilo gubernium, dostávají tovaryši 20—30 zl. týdně; to prý stačí nejen k slušné výživě, nýbrž i k tomu, aby 5, 4, 3, neb 2 zl. mohli si uspořiti a uložiti. Takové peníze měli by hutmistři sbírati a ve prospěch tovaryšů a jejich rodin sůrokovati. Tomu by se hutmistři tím snáze a spíše podrobili, jelikož by tím od vydržování sešlých tovaryšů osvobozeni byli.[20]) I nařízeno tudíž hutmistrům, aby se ke společné poradě sešli a o výsledku jednání tohoto gubernium zpravili. Výsledek znám není; patrně pro nastalé válečné doby zůstalo to nevyřízeno.

Co se pak množství zhotoveného a prodaného skla dotýče, pro to máme velice nedostatečné zprávy po ruce. Roku 1732 páčí se přívoz dutého skla, tabulí a koleček na 1416 zl. 48 kr.; roku 1733 na 1393 zl. 15 kr.
zrcadel, svícnů a p. 1357 » 30 » » 1733 » 1051 » — »
tedy v celku . . 2774 zl. 18 kr.; roku 1733 na 2444 zl. 15 kr.

Roku 1732 páčí se vývoz
dutého skla, tabulí a koleček na 97.724 zl. 55 kr.; r. 1733 na 92 418 zl. 19 kr.
zrcadel a svícnů . . . . . » 832 » 15 » » 1733 » 2.412 » 15 »
tedy v celku . . na 98.557 zl. 10 kr.; r. 1733 na 94.830 zl. 34 kr.

Považíme-li, že $^2/_3$ veškeré výroby šly přes hranice do ciziny, obnášela by veškerá výroba asi 130.000 zl., summa to, která jest zajisté tuze nízká. Obchodní inspektor Schreyer odhaduje ve svém díle Waarenkabinet roku 1799 cenu výroby v 64 továrnách na $2^1/_2$ milionu a vývoz na $1^1/_2$ milionu zlatých. Obchodníci se sklem udávají sami ve své žádosti k císaři z roku 1803 cenu vyrobeného surového skla na 66 hutích na 1,980.000 zl.
a cenu raffinerie, nákladu a výdělku na . . 5,940.000 »
dohromady . . 7,920.000 zl. Do ciziny jde prý sboží v ceně 5,200.000 zl.; 39.000 lidí má při tom svůj chléb.[21]) Nejnovější statistika z roku 1892 vykazuje:

	počet závodů	počet dělníků	cena sboží
výroba skla dutého a tabulového	90	5450	5,437.200 zl.
raffinerie skla dutého	2040	4631	11,238.600 »
» » tabulového . . .	27	1084	2.658.900 »
brusíren	553	5383	
výroba perel sklenných	160	960	
v celku . . .	2920	17.508	19,334.700 zl.[22])

[20]) Příloha CXIV.

[21]) Schebek 169, 390—1; LIII.

[22]) Ottův Naučný slovník VI. 163.

Číslice ty mluví samy za sebe, illustrujíce dobře výrok páně Schebkův: Nic nerozneslo tak jméno české po celém světě, jako české sklo. Proto jest si usilovně přáti, by sklářství české místo na světovém trhu šťastně nejen obhájilo, nýbrž i rozšířilo. Do šedesáti let našeho století myslilo se, že postavení to od brzkého zavedení vytápění pecí kamenným uhlím závisí, s nímžto již roku 1767 v Hořovské sklárně a na počátku našeho století na Děčínsku pokus se stal a k čemuž i dvorský dekret ode dne 1. září 1786 vybízel; ale topení dřívím ač dražšímu dává se dosud všude přednost, na druhé straně přichází topení plynem čím dále tím více k platnosti. Najíti levnou a pro sklářství vhodnou methodu topení zůstává tak i na dále otázkou času, od jejíhož výhodného rozluštění celá budoucnost sklářství českého závisí.

DODATKY.

Ke straně 27. po 8. řádku shora.

I dominikáni (Vlaši) u svaté Anežky v Praze měli svou hut sklennou; císař Maximilian II. zakázal ji roku 1572. Možná, že jest táž hut, která se roku 1575 kdes při sanytrně na staroměstském břehu Vltavském připomíná, a v níž se uvádí: pět hrnců hliněných pod krovem, v nichž se sklo pálilo, měchy dvoje, kotly dvoje a čtyři kádi skel stlučených vypálených. Dle těchto slov asi hut ta více nešla [1])

Ke straně 54. po 19. řádku shora.

Dle roly z roku 1654 byly v rychtářství u sv. Anny dvě sklenné huti, v hamerském rychtářství jedna sklenná hut a v stodůlském rychtářství pateříková hut. Majitelem první huti u sv. Anny jmenuje se tu Jan Preyssler; měl u ní 15 strychů rolí a držel 2 koně, 5 krav, 10 kusů jalového a 4 voly; v druhé huti byl mistrem Jan Haas, jemuž 20 strychů rolí, 3 koně, 13 krav, 20 kusů jalového a 8 volů patřilo. Řečená rola uvádí oba hutmistry jako sedláky mající vlastnost usedlého a připomíná o nich, že dobře obstáti mohou, majíce z hutí sklenných dobré vyživení. Za popel platili ročně 20 zl. 5 kr. činže. Následující popsání uvádí na místě Jana Preysslera roku 1713 dva majitele Kašpara Gerla a Jiříka Eisnera a roku 1734 Václava Schedelbaura a Jiříka Gerla; tu kde J. Haas seděl roku 1713 též dva držitele Václava a Jana Gerla a roku 1734 Václava a Antonína Gerla. Užitek každého z těchto závodů páčen roku 1713 na 200 zl. a roku 1734 na 300 zl. Živnost sklářská, dokládá však popsání z roku 1734, poklesla tu velice, protože u a kolem Prahy mnoho nových hutí povstalo, k nimž obchodníci mají blíže, a že tu tudíž žádný obchod nejde. Ale na to, že rozdrobení statku mezi tolik majitelů neméně úpadek závodů těch zavinilo, patrně se zapomnělo. V hamerském rychtářství stála na

[1]) Dr. Zigmund Winter, Přepych uměleckého průmyslu v měšťanských domech XVI. věku. Č. Č. M. 1893. 78.

místě č. 2 sklenná hut od nepaměti; když roku 1732 Jan Jiřík Hafenbrädl, eisenšteinský hospodský, v Hůrce 500 strychů pomezního hvozdu koupil a tu hut založil, počal hamerský závod, nemoha soutěže té vydržeti, rychle klesati.

Ke straně 56. řádek 2. shora.

Rola z roku 1654 jmenuje ještě v Stodůlském rychtářství Matěje Haasenkoppa, jakož sklenná rosaria dělá, připomíná však o něm, že se mu špatně vede. Proto, když tato pateříková hut kolem roku 1734 vyhořela, nebyla více obnovena a zašla.[2])

[2]) Zemský archiv český v Praze

Forstbücherei Prag

PŘÍLOHY.

I. *1407. 16. června. V Praze. Jindřich sklenář Nového města Pražského dává klášteru Panny Marie Sněžné půl kopy stálého platu na svém domě v Opatovicích.*

Nouerint vniuersi, quod ego Henricus vitreator ciuis Noue ciuitatis Pragensis tenore presencium recognosco meo, heredum et successorum meorum mediam sexagenam grossorum Pragensium census annui et perpetui ab omni ciuitatis honere seu imposicione quocunque census nomine soluti liberi et exempti de domo mea et ipsius area sitis in Opatowycz inter domos Machonis tandlerz et olim Barthe braseatoris hinc inde honorabilibus viris fratribus seu conuentui monasterii sancte Marie Niuis et ipsorum cuccessoribus quibuscunque debere fideliter censuare. Quem quidem censum honesta matrona domina Margaretha olym conthoralis prefati Henrici in mortis articulo constituta dictis fratribus donauit et legauit in remedium sue anime et predecessorum nec non salutem omnium animarum fidelium defunctorum. Cuius quidem census medietas in festo sancti Galli proximo et alia medietas in festo sancti Georgii deinde continue secuturo isto et aliis annis singulis sequentibus in omnem euentum solui debent contradictione qualibet procul mota. Quandocunque autem in aliquo predictorum festorum termino et infra octo dies quemlibet post terminum census premissus non solueretur, extunc mox super quemlibet censum non solutum crescet vnus grossus nomine pene septima qualibet, donec dictus census vna cum penis non fuerit plenarie persolutus, pro quibus quidem censu et penis non solutis prenominati fratres et ipsorum successores poterint uice heredes successores meos seu dicte domus mee et ipsius aree possessores quoslibet, judicio tamen iudicis, inpignorare ad satisfaccionem plenariam omnium premissorum. Rei cuius in testimonium sigilla prudencium virorum Gyrzykonis Synye, iudicis, Theodorici olym pertulani et Marssonis de Jama consulum iuratorum ciuium dicte Noue ciuitatis Pragensis ad preces meas presentibus sunt appensa. Datum Prage f. 4ª post festum Viti anno domini MCCCC septimo.

Archiv Třeb. C. No. 5 f. 46[1].

II. *(1427?) ..... Jindřich Berka z Dubé odjinud z Honštejna vyznává, že mu patří m. j. hut sklenná.*

Johannes iunior[1]) de Děčína defendens Creybicz oppidum et sequentia exhibuit litheram cum 10 sigillis pendentibus .super bona praedicta, quae incipiunt:

Já Jindřich Berka z Dubé[2]) odjinud z Honšteina.

Item ista bona continentur in supradicta littera: Falkssteyn, oppidum Kamenice etc. Skrzipska aut Creybicz oppidum cum villa inferiori et superiori, *hut sklenna*, Caldinbach etc.

Tab. cur. reg. 16 f. 323.

---

[1]) † 1519.

[2]) Jindřich připomíná se r. 1408—1428.

III. *1457. ..... Po smrti Jana Berky z Dubé a z Tolštejna spadl zámek Tolštejn s hutí sklennou v lese »Taubnicz« na krále.*

1457.

Castrum Tolsstein. Johannes Berka de Duba et de Tolsstein decessit, cuius bona videlicet castrum Tolsstein cum villis et bonis feudalibus Heynrsdorf, ... ville Creybicz superior et inferior et *hut, ubi vitra laborant, vulgariter glaszhut in silva Taubnicz sita* ..... ad regem sunt devoluta.

IV. *1457. 28. června. Albert z Dubé a z Tolštejna dostal zámek Tolštejn ... s hutí sklennou v lese „Taubnicz".*

1457. 28. června.

Castrum Tolštein cum villis et bonis feudalibus Heinersdorf, Warnsdorf, Burghartsdorf, Slegel, oppidum Kreibicz, villae Kreibicz superior et inferior, *Glashut in silva Taubnicz*, Kaldinbach, Limpach et Hazil; it. castrum Fredewald cum villis Preisk superiori et inferiori, Šonow, oppidum Kamnicz, villae Kemnicz superior et inferior, Neudorfel, Marquartsdorf, Jonspach, Windischkemnicz, Schemil, Ditterspach, Falkenstein, Reinersdorf, Kunersdorf, Langenau, Chlum, Malešaw, oppidum Sandow, Wolframsdorf, Bokwin et Stokaw post mortem Johannis Berka de Duba et de Tolštein impetravit Albertus de Duba et de Tolštein.

DD. XVI. 318. 379. A. Č. III. 565. No 710.

V. *1494. 12. července. ..... Nadání Volfa z Janovic a na Ryžmberce pro sklenáře Mertla z Mochova na novou hut za Čachrovem.*

Já Volf z Janovic a na Ryzmberce známo činím tímto listem všem vůbec, kdož jej uzří nebo čtouce slyšeti budú, žč jsem dopustil a mocí listu tohoto dopouštím Miertlovi z Mochova sklenáři, aby sobě huť novú postavil za Čachrovem, kterážto huti má požívati království vedle práva, jakožto k jiné huti přisluší, avšak beze škody jiným všem lovcem, tudíž i mě i mým budúcím. Z kteréžto také huti má mi platiti budúcně úroční na Ryzmberg i mým budúcím při každém svatém Havle dvadceti grošův míšenských a při každém svatém Jiří tolikéž dvadceti grošův míšenských. A ten plat mně i mým budoucím týž Mertl i jeho dědici i budoucí náměstci vždy tak, jakož se nahoře píše, budúcně ani žádný jiný více platu nemá přisazovati. A ten, kdožbykoliv tu huť koupil od svrchupsaného Mertle anebo jeho dědicův, ten má právo s těmi se všemi kusy, jakož se v tomto listu zavazuje. Tomu na svědomí i ku potvrzení pečet svou vlastní dal sem přivěsiti k tomuto listu dobrovolně, jenž jest dán a psán tu sobotu před svatú Marketú léta etc. po narození syna Božího tisícího čtyrstého devadesátého čtvrtého.

Místodržitelský archiv. K 119/10.
Kopie z XVI. století.

VI. *1575. 30. září. V Giersdorfu. Jan Šafgoč řečený na Kynastu prodává Kindelsdorfskému sklenáři Janu Friedrichovi 4 lány pozemku nad Schreiberhau.*

Zu wissen, das heute dato zwischen dem edlen gestrengen vmd ehrnvesten Herrn Hansen Schoffen-Gotzschen [1]) genandt auffm Kynast vnndt Greiffenstein an

[1]) Schafgotsch.

einem vnnd dann Meister Hansen Friedrichen Glasemachern zu Kindelsdorff andertheils nachfolgende Kauffsvergleichunge beredet abgehandelt vnnd beschlossen, nemlich vnnd also: es verkaufft erstlichen wolgemelter Hanss Gotzsche izgedachtem Meister Hansen Friedrichen vier Huben Erdgrundes zusambt dem darauff stehenden Holze oberhalben dem Schreiberhau am böhmischen Furte gelegen, daselbsten eine Glashütten zu bauen, auch Ecker vnnd Wiesen zu seiner Notturfft auszufilden vnnd anzurichten, wie ihme dann auch zu Beförderunge dieser Glasehütten die Windbriche vnnd alles liegende Holz inn wolgedachtes Herrn S. Ges. Gebürgen zu Fewerwerk zu gebrauchen vnuerschrenkt verstadtet vnnd zugelassen werden sollen. Gleicher Gestaldt vnnd zum andern sol er auch befuget sein vier Aschner oder weniger seiner Gelegenheit nach, doch dass derselben aber vier, wie gemelt, nicht sein, inn des Herrn S. Gst. Gebürgen, es sey gleich auff den Kynastischen oder Greiffensteinischen Güttern einzulegen, welche ihme zu Verfertigung der Gleser eine Notturfft Asche brennen sollen; do er dann vonn solchen Aschebrennern jederem insonderheit, wie viel der eingelegt worden seindt, den Herrn S. Gs. jarlichen einen Thaller auff zween vnderschiedtliche Termine als Walpurgis einen halben, Michaeli aber den andern halben Thaller zue Waldtzinse entrichten sol. Zum dritten wurden gedachtem Hansen Friedrichen auch auff gedachter newen Glasshütten vor sich, seine Arbeiter vnnd Gesinde das Breuen, soweit es der Herr S. Gs. zu bewilligen vergunst vnnd zugelassen, doch der röm. kay. Mayestät ahn derselbigen gehörigen Biergelden vnuergriffen. Zum vierdten mag sich auch gedachter Friedrich des Wässerleins der böhmischen Furt genandt zu Notturfft der Glashütten als zum Puchwerg, Beweserung der Wiesen und sonsten gebrauchen, doch das er mit der Fischerei bis auff weiteren Bescheidt still halten. Gegen diesen obengezogenen Punkten vnd Artikeln alle hat sich vielberürter Hans Fridrich vor sich vnnd seinen Erben bewilliget, zugesaget vnnd versprochen, das er wolgemeltem Herrn Hansen Gotzschen vnnd seinen Erben zu einem erbewigen Zinse järlich 20 Thaller zu 36 Groschen gerechnet, anzuheben auff Michaeli des künfftigen 76 Jahres vnnd also fort järlich alle Michaelis erlegen vnnd entrichten sol vnnd wil, vnnd sol hierüber der Fridrich noch seine Erben auser der Vnderthäntigkeit mit keinem Dienste beleget werden, ohne wo die Herrschafft zu Notturfft ihrer Haushaltunge Scheiben oder Thrunglass bedörfftig, sol er derselbigen eine Truen Scheibenglass nicht höher als vmb 4 Thaller, desgleichen auch alle Jahr jährlich ein Schock Weingleser, Ruren genandt, zu geben verpflichtet vnnd schuldig sein. Dess zu mehrer Sicherheit sindt zween ausgeschnittene Zettel einer Hand vnnd Lauts verfertigt, vnnd ist eine bey wolgedachtem Herrn Gotzschen, die ander aber bey dem Fridriche verblieben. Actum Giersdorf den lezten Septembris anno 1575.

Contract mit dem Glassmeister wegen der Hütten zu Sauershau am böhmischen Furt.

Arch. Třeb. II. 81, 5c.

VII. *1617. 7. března. Jan Oldřich Šafgoč řečený na Kynastu prodává mistru Volfu Preusslerovi z Vítkovic 2 lány pozemku nad Schreiberhau.*

Heute dato 7. Martii anno 1617. ist zwischen dem wohlgebornen Herrn Herrn Hanss Vlrich Schaffgotzsch genandt vonn vnnd auff Kynast, Greiffenstein vnnd Kemniz, Freyherrn auff Trachenberg vnnd Prausniz, Herrn auff Schmiedeberg, Giersdorff, Hertwigswalda vnnd Rauscke an einem vnnd dann Meister Wolffen Preuslern vonn Wittkowiz, Glasemachern bey der Hohen-Elbe, anderstheils nachfolgender Kauffscontract abgehandelt vnnd geschlossen worden derr Gestaldt vnnd also: Es verkaufft wolgedachter Herr Hans Ulrich Schaffgotzsch, S. Gn., Meister Wolffen

Preuslern erblichen zwey Huben Erbgrundes zusambt dem darauff stehenden Holze oberhalb dem Schreiberhaw vnter dem Schwarzenberg an der Weisbach gelegen daselbsten eine Glashütten zu bauen, auch Ecker vnnd Wiesen zu seiner Notturfft auszufelden vnnd anzurichten, vnnd sol gedachter Preusler dafür geben inn der Summa 600 Thaller, jeden derselben zu 36 Groschen vnnd den Groschen per 12 d. gerechnet, järlichen mit 70 Thallern abzulegen vnnd vf Georgi anno 1623 anzufahen vnnd fort alle Georgi 70 Thaller bis zu endtlicher Zahlung der 600 Thaller. Wann dann auch Ihr Gnaden auff Keuffers gehorsahmes Bitten inn Gnaden verwilliget, die Glashütte sambt dem Wohngebeude auffzurichten vnnd bauen zu lassen vnnd inndessen den Vnkost zu erlegen, als sol Meister Wolff oder seine Erben schuldig sein, die auff die Gabaude auffgewendete Vncosten nach Erlegung der Kauffsumma wiederumb järlichen mit 70 Thallern bis zu volligen Zahlung zu erstatten vnnd guttzumachen. Vors ander haben Ihr Gnaden ihme zu Fortstellung seines Gewerbs vier Aschner vnnd nicht mehr im Künastischen Gebürge, welche ihme zu Verfertigung der Gleser eine Notturfft Asche brennen sollen, einzulegen verwilliget. Vors dritte haben Ihr Gnaden ihme vergünstiget vnnd zugelassen, andern Vnderthamen gleich die Windbrüche vnnd liegende Holz zum Fewerwerck zu gebrauchen vmb ein gewissen Zinss, so lang es Ihr Gnaden gefellig. Zum vierden haben Ihr Gnaden Meister Wolffen auff gedachter neuen Glasshütten für sich vnnd seine Arbeiter zu breuen gnedig als ein Gunstrecht verwilliget, doch der Gestaldt, das er alles Malz, so viel er zu seiner Notturfft bedürffende sein wirdt, vonn Ihr Gnaden kauffen solle, so wol auch der röm. kay. Mayestät ahn derselbigen Biergefellen vnuergriffen. Im Fall er aber nicht breuen würde, sol er das Bier nirgendt anderswo als zu Herrensdorff nehmen vnnd frembdes Biers sich ganz enthalten. Gegen diesen obangezogenen Punkten vnnd Articulen allen soll Wolff Preusler vor sich, seine Erben vnnd Erbnehmen vnnd künfftige Besizer schuldig sein, hochgedachtem Herrn Hans Vlrich Schaffgotzschen vnnd seinen Erben vonn der Glashütten vnnd den erkaufften Stuck Erbgrundes zu einem erbewigen Zinse jarlichen 36 Thaller zu 36 Groschen gerechnet halb auff Walpurgis vnnd die ander Helffte auff Michaelis zu endtrichten vnnd sol auff Michael künfftig dieses innstehenden Jahres anfangen vnnd 18 Thaller im Kynastischen Ambte auff den ordentlichen Zinstag einstellen vnnd dann auff Walpurgis anno 1618 18 Thaller vnnd so fort an järlichen 36 Thallern. Inngleichen sol er auch jarlichen ein Schock Weingleser ohne Entgeldt vnnd, wann Ihr Gnaden für Ihre Haushaltung kleine Scheiben oder Thrun Glass bedörfftig, eine Thrune nicht höher als vmb 4 Thaller, eine Thrune durchsichtige vmb 21 Thaller, eine Thrune Rautenscheiben vmb 10 Thaller zu geben verpflichtet sein. Zum andern wegen der vier Aschner sol er järlichen vonn einem jden einen Thaller zum Waldtzinss, halb auff Michaelis vnnd halb auff Walpurgis auff den ordentlichen Zinstag im Kynastischen Ampte, auff künfftig Michaeli innstehenden Jahres anzufangen, einstellen. Zum dritten wegen der Windbrüche vnnd ligenden Holzes sol er gleicher Gestaldt järlichen einen Thaller auff gedachte Zinstage entrichten. Zum vierdten sol er wegen des Breuens, wenn er hiezu wirdt angerichtet haben vnnd den Anfang machen, järlichen eine halbe Thrune Rautenscheiben zum Zins zu liefern schuldig sein. Zu mehrer Sicherheit sind zween ausgeschnittene Zettell eines Lauts vnnd einer Handtschrifft verfertiget, einen bey Ihr Gnaden vnnd den andern dem Preusler zugestellet worden. Geschehen zu Giersdorff im Jahr vnnd Tage wie oben.

II. 81. 5c.

VIII. *1577. 2. října. .... Obdarování Jaroslava Smiřického ze Smiřic pro sklenáře Pavla Šírera na huť sklennou v Rejdicích.*

L. 60. Já Jaroslav Smiřický z Smiřic a na Kostelci nad Černými lesy J. M. C. řím. dvorní maršálek v král. česk. jakožto poručník strýců mých a dětí pozůstalých po nebož. panu Jindřichovi ze Smiřic a na Skalách dobré paměti. Známo činíme tímto listem přede všemi nynějšími i budoucími, že jest se na mně dožádal *Pavel Šírer, sklenář poddaný nadepsaných strýcův mých, abych jemu na huť sklennou*, a což k ní s povolením mým přikoupil a v jeden statek uvedl, kteráž na gruntech panství Navarovského ve vsi řečené Rejdicích leží, *svobodu a propůjčení dal*, aby on i budoucí jeho té svobody užiti mohli a strýcům mým i budoucím jejich ty platy a povinnosti v tomto listu položené zachovati beze všeho přerušení povinni byli, kteréžto žádosti slušné nemohl sem odepříti, a znajíc nadepsaných strýcův mých lepší o tom vůli býti, mocí listu tohoto propůjčuji slovo od slova takto:

Nejprvé ty tři statky, kteříž podlé sebe leží tu *v Rejdicích, kdež ta huť vystavena jest* až po obec Volešnickou dolův a na dýl podlé rolí, kterouž nyní drží potok Přichovský .....

Dále hor jemu propůjčuji i budoucím jeho od cesty Přichovské dolů potokem Ješkrabcem po řeku Kamenici a nahoru podlé té řeky Kamenice na dýl do vrchův Kamenických až po grunty pánův Rederův, polem na šíř od Kamenice podlé gruntův pana Redera po vrchy, kteréž se jmenují Černý, Jeřábový .... až do vrchu Jizery, kde se počíná, kteráž dělí grunty strýcův mých s panem Závišem z Újezdce a z Kunic a na Jilemici, potom dolů Jizerou až na potok Makovský *a po meze lidí Sklenářských* a Volešnických a v těch místech jsou tyto vrchové: Kroupenský, Kamenný, Vracký, Medenský, Světlý, Kořenov, Kladský, Srní, Jeřabický, Kolářský, Zaruby, Vylandilský (?), Hora Buková, Martiní Vražda. A z těch jmenovaných hor neb lesův, což by koliv na popel potřeboval, též i smolu strouhati, toho má užiti. A jestli by pak kdo jiný jemu v těch lesích škodu a překážku činiti a popel krádeží páliti chtěl, takového každého když by postihl, má moc vzíti a vrchnosti své dodati. Než jinými všemi věcmi, jako myslivostí všelijakou, která se vymysliti může, a sítmi v těch místech, těch hor a lesův i s svou čeládkou prázden býti má. A při čeládce své to opatřiti a nařídíti má, aby po gruntech strýcův žádné škody nečinili, a psy, kteréž při domu a dobytku míti chce, aby jich nepouštěli, než vázali a vodili, aby zvěři nerozsápali. Jest mu také ode mne propůjčeno a osvobozeno, potok Ješkrabec od počátku toho potoku až do řeky Kamenice, toho on má užiti i budoucí jeho, ryby lapati a honiti, k potřebě jeho .... Jest mu také ode mne propůjčeno a dovoleno, aby sobě mohl mlýn i pilu staviti a dělati a to všecko toliko k své vlastní potřebě, a jinam nic aby neprodával a ve mlýně aby žádnému jinému nemlel nežli sobě pro potřebu svou a čeládky své.

Cestou, kteráž přes Přichovice do hor jest, a z Rejdic mimo Volešnici, vrchy přes pole Volešnických k Haraticím, i jinými svobodnými cestami aby bez překážky jezditi a choditi mohl i s čeládkou svou. Též jemu a dědicům i budoucím jeho propůjčuji, aby víno, pivo staré k potřebě své domácí kupovati mohl, než na žádný šenk aby ho nekupoval, nešenkoval a nebo prodával; však což by ho s čeládkou svou vypiti mohl, toho se mu nezbraňuje.

Také mu povoluji chléb péci, na prodej řez[1]) dělati a maso prodávati. Sladů od strýcův mých k vaření piva při huti on Pavel Šírer sklenář nebo dědicové a přátelé statku jeho bráti mají k potřebě své i na prodej, rok od roka, tak jak se tuto píše na časy věčné povinen jest, a pivo při huti vařiti má.

Od téhož jmenovaného statku svobody a propůjčení strýcům mým i budoucím pánům, kteříž by grunty a zboží v užívání drželi, on P. Šírer, dědicové a budoucí jeho, platiti má a mají v roce půl sedmnácte kop groš. a patnácte groš., vše českých,

[1]) Zabíjení dobytka.

však rozdílně při sv. Jiří nejprvé příštím po dání listu tohoto osum kop dvaceti půl třetího groše česk. a při svat. Havle též osum kop dvaceti půl třetího groše vše českých a tak vždycky každého roku . . .

Na potvrzení a zdržení toho pečet mou vlastní k tomuto listu sem přivěsiti dal. Jenž jest dán a psán ve středu po památce slavnosti sv. Jeronyma, léta od narození syna Božího 1577.

Toto privilegium bylo vloženo neb ingrossirováno do pamětních kněh města Turnova a později výpis hodnověrný z nich vydán, a sice na žádost uroz. pana Jana Prejslera, nyněj. hutníka (r. 1649) huti Rejdické povolením purkmistra a raddy města Turnova.

Ze staré pamětní knihy města Turnova založené roku 1643 po shoření starých pamětních knih opis v Českém Museu. M. Turnov.

IX. *1570. 9. listopadu. V Praze. Místodržící dávají zřízeným kommissařům věděti, že smolaření v Kraslických lesích zapovězeno jest.*

Wiewoll euch jüngst vnnder andern von wegen Bereitung vnd Besichtigung der Grassliczischen Walder vnnd Gehulcz vnd dan Aussehung vnnd Erkhundigung desselben richtigen Granizen gegen den vmbligenden vnnd benachpartten und Verrichtung anderer Artticl mer, auch die Erkhundigung der Waldtnüczung vnnd Püchen in denselben Wäldern aufferleget worden. Dieweill aber sollich Pühen hieuor auff allen Irer kay. Magestät Wäldern alss ain allgemeiner wissentlicher Verderb derselbigen durchauss strangs verbotten vnnd abgeschafft worden, so ist demnach dem jezigen Verwaltter bemeltes Guettes Grasloss Hans Georg Gienger hieuor vnd iezo wiederumben Beuelch bescheen, sollich schädlich Püchen auff bemeltten Grasslizischen Wäldern genzlich abzustellen vnd dasselb hinfüro weitter kheins Weegs zue gestatten.

Prag, den 9. Nouembris anno do. 70.

An Ernst Reissengrüner und Steffan Glöbner. (Commissäre.)

Koncept v místodrž. archivu v Praze. G. 24.

X. *1571. 26. února. Na hradě Pražském. Z psaní císaře Maximiliana II. na českou komoru.*

Das aber die Commissari ir Meinung dahin stellen, das der Glassmaister zum Gresslas das Glassmachen mit der Condition, dass er sich bey Straff des stehenden Holcz massen vnd allein des Faulen vmbligenden Holcz gebrauchen vnd behelffen möchte, in dem tragen Wir eben wie ir das Bedennkhen: obgleich die Zuelassung vnnd Bewilligung auf das liegendt Holcz beschäch, das doch darbey zu besorgen, es wurde das steendt Holcz, welches zum Glasmachen vill dienstlicher, nit vnuerschonet bleiben vnnd also ein mehrers vnwiderbringlichern Verschwendung der Wäldt daraus volgen. Derowegen wir doch dahin beschlossen, dass bemelte Glasshuetten daselbst zum Gresslos, wie dann one das alle andere Glasshuetten auf Unnsern Gründen ingemein abzuschaffen allbereit Verordnung beschechen, gleichfals gar abgestelt werde.

C. k. místodržitelský archiv v Praze. Kop. 86, f

XI. *1601. 16. listopadu. .... Pavel Širar prodává Janovi mladšímu Widršperkovi z Widršperka huť starou sklennou Švanaprykl.*

Smlouvou z léta 1601 v pátek po sv. Martinu, jinak 16. listopadu, prodal Pavel Šírer, mistr nové huti sklenné ve Švaneprukli, dědiny své huť starou sklennou, slove Švanaprykl, se vším příslušenstvím, s dědinami ornými i neornými, lukami, pastvinami, porostlinami, potokem, mlejnem, pilou, rybníky, chalupami, lesy, Železnou horou řečenou, i gruntem (tak, jak jest to on od J. M. Cé. v středu po sv. Kylianu 11. července 1601 koupil) Janovi mladšímu Widersbergovi z Widršperka za 1500 kop míšenských.

D. Z. 184. J. 17.

XII. *1603. 16. srpna. ..... Císař Rudolf II. prodává Janu mladšímu Wydršpergovi komorní plat na staré huti sklenné u Švanapruklí.*

Léta Páně 1603 v sobotu po památce na nebevzetí blahoslavené Panny Marie, to jest 16. dne měsíce srpna stala se smlouva dobrovolná celá a dokonalá mezi nejjasnějším nejnepřemoženějším a velikomocným knížetem a panem panem Rudolfem druhým .... s jedné a urozeným pánem Janem mladším Wydršpergerem z Wydršpergku na Mutěníně z strany druhé a to taková smlouva a trh, že jest J. M. C. jmenovanému pánu Janovi Wydršpergerovi z Wydršpergku, dědicům a budoucím jeho dědičně prodati ráčil a touto smlouvau prodávati ráčí plat komorní J. M. C. na staré huti sklenné řečené u Švanapruklí s jejím příslušenstvím na onen čas k panství Přimdeckému náležející při prodeji J. M. C. na túž hut uložený, kterýž jest Jeho M. od předešlého, nynějšího i budoucích držitelův též staré huti, což sobě nyní týž pan Jan Wydršperger od opatrného Pavla Šurera tak a na ten spůsob a pod týž plat komorní, jakž toho také sám předešle od J. M. C. dostal a koupil, odprodaný jmá, každoročně po osmi kopách míš. na dva rozdílné terminy vycházel a do komory český odvozován býval, i na budoucí časy věčné od každého toho, kdož by té huti v držení zůstával, bez zadržování pod jistou pokutou odvozován býti měl, za sumu 480 kop míšenských od něho pana Jana Wydršpergera ihned po zavření a odevzdání jemu smlouvy této do J. M. C. ouřadu rentmistrského v království Českém zouplna daných a odvedených.

Proti tomu J. M. C. témuž panu Janovi Wydršpergerovi dědicům a budoucím jeho starou huť touž se vším k tomu náležejícím příslušenstvím od oznámeného platu komorního očišťujíc a osvobozujíc, na něj se déle a výše potahovati a jeho s dědici jeho a budoucími krály českými užiti chtíti neráčí, nýbrž on pan Jan Wydršperger dědicové a budoucí jeho a držitelé staré huti v Švanepryklí tím spůsobem a bez odvozování takového platu komorního túž starou hut jmíti držeti užívati zastaviti odkázati směniti aneb s tím se vším jako s svým vlastním dědičným statkem kromě hor zlatých a stříbrných a jiných regalií J. M. C. jakožto králi českému a budoucím králům českým náležejících (co od J. M. C. smlouvau s Pavlem Šurerem hutníkem na onen čas učiněnou umluveno a vymíněno jest, to se při té výmince zuostavuje) učiniti moci budou.

Místodržitelský archiv v Praze W. 95.

XIII. *1607. 17. května. .... Smlouva trhová o kus lesu někdy k panství Tachovskému náležejícího, kterýž se vším k němu příslušenstvím prodán jest panu Pavlovi Šurerovi za summu 4053 kop 15 gr.*

Léta Páně 1607 ve čtvrtek po neděli Cantate stala se smlouva a trh celý a dokonalý mezi nejjasnějším nejnepřemoženějším a velikomocným knížetem a panem

panem Rudolfem druhým z boží milosti voleným Římským císařem, Uherským a Českým králem, jakožto králem Českým s jedné a opatrným Pavlem Šurerem hutmistrem huti sklenné v Švanenpryklu z strany druhé a to taková smlouva a trh:

Že jest Jeho Milost císařská vedle toho povolení, kteréž jest se na milostivou žádost Jeho Milosti císařské ode všech tří pánův stavův království Českého na sněmu obecním v létu (15)98 již jminulým držaným v příčině odprodání panství Tachovského stalo, dotčenému Pavlovi Šurerovi, dědicům a budoucím jeho milostivě a dědičně prodati ráčil a touto smlouvou prodávati ráčí od dotčeného panství Tachovského kus lesu se dnem a s gruntem držící v sobě 16·213 provazcův míry zemské, kteryžto les leží při cestě, kteráž v německým jazyku Sönwalderstrass slove, a ta běží po mezích dělících království České s zemí falckgrabskou tak, jakž to skrze k tomu obzvláštně nařízené kommissaře i také od měřiče zemského království Českého vykázáno a novými hraničníky a lízováním obmezeno a vytknuto jest, a cožkoliv k tomu lesu náleží s vrchy, dolinami a pahrbky i s potůčky a pramínky, kterýž skrze týž les a grunty běží a se táhnou, též také i s hony a lovy v témž lese na všelijakou vysokou a nízkou i pernatou zvěř, též se vším a všelijakým jiným k tomu náležitým příslušenstvím tak, jakž jest toho Jeho Milost císařská k panství Tachovskému v držení a užívání býti ráčil, v témž plném právě, v těch mezech a hranicích, v nichž týž les a což k němu přísluší záleží, se vší zvolí a plným panstvím s celou a plnou vrchností, žádného dalšího práva, panství a spravedlnosti ani jaké zvláštnosti Jeho Milosti císařské sobě, dědicům svým a budoucím králům Českým ani žádnému jinému duchovnímu neb světskému člověku tudíž vejše a dále na tom na všem neb na díle nepozůstavujíc kromě toliko hor a kovův zlatých a stříbrných a jiných regalií Jeho Milosti císařské jakožto králi Českému a budoucím králům Českým náležějících, ty se v gruntích týchž lesův k ruce Jeho Milosti císařské touto smlouvou vymiňují. A to jest Jeho Milost císařská prodati ráčil za summu 4053 kop 15 gr. míš., Jeho Milosti císařské od dotčenýho Pavla Šurera ihned po stvrzení této smlouvy na hotově vyčtených a odvedených. Kteréhožto vejš psaného lesu s jeho vším a všelijakým příslušenstvím on Pavel Šurer, dědicové a budoucí jeho budou moci držeti a užívati, zastaviti, odkázati, směniti a s tím se vším neb na díle jako z svým vlastním učiniti a to beze vší překážky každého člověka nyní i na časy budoucí a věčné s tím při tom dalším doložením, poněvadž na ten čas v tom místě a lesu žádného bytu k obydlí není, že on Pavel Šurer a jeho dědicové aneb budoucí mají a budou jmíti moc a vůli svobodnou, kdy se jim kolivěk líbiti a zdáti bude, sobě pro jich obydlí i jinak buď hut sklennou aneb jakékoliv jiné obydlí neb stavení vyzdvihnouti, nicméně také pivovar a krčmu, však tak, aby taková krčma jiným na tom položení krčmám vejsadním beze škody a ublížení byla, a k tomu i krám řeznický aneb mastný dáti vystavěti, v kterémžto pivovaru pro domácí svou potřebu a dělníky při huti sklenné bude moci dáti pivo vařiti, a v krámě řeznickém též pro ty dělníky maso prodávati, však co se tak koliv kdykoliv v pivovaře od něho svaří, z toho má a povinnen bude Jeho Milosti císařské posudní svolené tak, jakž kdy na sněmu obecním království Českého v tom snešeno bude, vejběrčím krajským tu, kdež náleží, i s registry pořádnými, nicméně i také sbírku sněmem obecním na dobytek uloženou z toho, což tak na krám řeznický bráti a prodávati bude, náležitě a upřímně pod neprominutedlnou pokutou, jestliže by v čem tom kdy postížěn byl, odvozovati a v tom se každého času věrně chovati. Pro lepší pak jeho Pavla Šurera v tom opatření ráčí míti Jeho Milost císařská to, což mu se touto smlouvou odprodává, jemu třetinou vejš, jak země za právo jmá, statky svými spravovati ano i také to vše i s touto smlouvou pro budoucí a dědicův a budoucích jeho bezpečnost skrze milostivou císařské relací do desk zemských království tohoto vložiti poručiti.

Na potvrzení a zdržení toho ráčil Jeho Milost císařská k tét svou s podpisem Jeho Milosti ruky vlastní poručiti přitisknouti, c

častopsaný Pavel Šurer jest učinil a pečet svou též k této smlouvě přitiskši v ní se rukou vlastní podepsal. Kterážto smlouva jedna při komoře Jeho Milosti císařské zanechána, druhá pak jemu Pavlovi Šurerovi dána a odvedena jest. Stalo se léta a dne svrchupsaného.

Místodržitelský archiv: Kopiář č. 102, f. 317—319.
D. Z. Tom. 182, No. 4.
Do desk vloženo ve čtvrtek po narození Panny Marie 1609:
Německý výtah Schebek 59.

XIV. *1523. 21. srpna .... Jan Fux, sklenář na Svojši, kupuje řeku Modravu a les Otygl.*

Já Jandele člověk pana Přecha Lčovického známo činiem listem tiemto všem vuobec, kdež čten nebo čtúc slyšán bude, že s dobrým rozmyslem svým i přátel radú prodal sem a mocí listu tohoto prodávám řeku, která slove Modrava, a k tomu les Otygl, svú vlastní, kteráž přileží nynie na tento čas s poplatky k zámku Ryzmberku, tak se vší zvolí vcele a úplně, jako sem sám držel od předkuov svých a držiteluov svých pravých mnoho let svobodně bez všelikterakého nároku držel a měl, nic ovšem nevymieňuje, sobě ani svým dědicóm a budúcím nepozuostavuje, múdrému a opatrnému Honzovi Fuxovi sklenáři na Svojši a jeho dědicóm i budúcím i tomu každému, ktož by tento list měl s jeho dobrú volí a svobodnú, za čtyřidceti kop a za dvě kopě na míšenský groš počítajíc, penězi dobrými střiebrnými mně v celosti zaplacených, tak aby svrchupsaný soukup Honz Fux dědicové i budúcí jeho tu řeku i les svrchupsanú věčně drželi a mocně požívali k svému užitku přivedli, jak se jim najlép zdáti a líbiti bude bez mé i budúcích mých překážky a s platem tiem, kterak sú předkové mojí od starodávna dávali od lesu puol kopy pět grošuov na svatého Jakuba a vod řeky deset grošuov platu na svatého Havla, tak kterak sem sám toho mocně užíval a držel se vším právem dědičným a svobodným s mezemi, mezníky. A já svrchupsaný Jandele mám a slibuji mú věrú křestianskú téhož soukupa a budúcí jeho dědice před každým zastati, jestliže by jim chtěl kto na to sáhnúti. Tomu na potvrzenie a pro lepší jistotu toho prosil sem urozených vladyk pana Přecha z Čestic a na Lčovicích, urozeného vladyky pana Václava Přecha z Čestic a na Doubravici a my na prosbu Jandelovu pečeti své vlastní přivěsili sme k tomu listu, však sobě a pečetem svým bez škody. Jenž jest psán léta od narozenie syna božieho tisícího pětistého třimezcietmého v pátek před svatým Bartolomějem.

(Orig. Perg., na němž visely 2 pečeti, v archivu města Kašperských hor.)
In dorso: Brieff wegen des Antiglwaldt und Moderbach.
Číslo archivní 15.

XV. *1531. 28. září. . .. Díl Petra Malovce z Chýnova na statku Winterberském.*

Léta 1531 ve čtvrtek den sv. Václava položeni jsou dílové a cedule dílčí od Jana Malovce z Chejnova a z Winterberka panu Petrovi Malovcovi bratru vlastnímu: Březnice zámek ...

Také k tomu dílu kladu a položil jsem ze statku našeho Winterberského ... *hutí pět se všemi užitky a platy náležícími, kteréž také registra ukážú,* a k tomu dílu zejména tyto vsi ..... ves Boubská i s tím platem z Brda, ves Vltava, ves

pustou Žatoně,[1]) ves Solná Lhota, ves Klášterec, ves Lipka, ves Skláře, ves Neveselec, ves pustou Brdo, ves Vyšovatka, ves Pravětín, ves Hoštice . . . ves Lštíně . . . ves Škarezě, . . . ves Káhov, ves Libotyně a dvůr kmetcí u sv Maří. A což se majta aneboli cla v městě Winterberce dotýče, to k společnému užívání k oběmà díluom zůstavuji. Hory vápenné k společnému užívání. Lesy s planinami a lukami počna od mezníkuov, kteréž jsem usadil nad Křesanovem rovně od toho na Maletíny,[2]) potom ptáčníkem[3]) na louku lázebníkovu a potom k srubu hořejšímu a od toho u vrch Holice[4]) od vrchu Holice u vrch Řevnova,[5]) od vrchu Řevnova na Polku[6]) a od Polky u vrch Časté[7]) a od Časté na zadní vrch Světlých hor[8]) až do Windišwosser, ty všecky lesy z důla tohoto ukázání až do páně z Rosenberka mezí i s celým vrchem a lesem Boubínem . . . . Potoky a řeky: Potok Windišwosser,[9]) kterýž od bavorské a české pomezí dělí, potok Mšený,[10]) potok Valná[11]) neb řeka, potok Kořenný,[12]) potok Vyšnaj,[13]) potok Časta,[14]) potok Polka,[15]) řeka Řasnice,[16]) potok Žatonka,[17]) potok Řepišnej[18]) na Borku k Vltavě, potok Nemílov,[19]) potok Řevnov,[20]) potok Tichá,[21]) řeka Vltava[22]) od Pivného hrnce dolův až k místu pod Boubínem, *potok Čkarynč*,[23]) *kterýž teče do Zíkové huti*, a řeka do města Winterberka;[24]) také řeka kněžská[25]) k Bohomilické faře a potok k faře Winterberské.[26]) Doly u vsi Čkyně v společnosti pozůstavuji.

DZ. 42A. 26. (B. 2.)

XVI. *1552.*

Registra důchoduov panství Winterberského.

Z hutí k zámku:

item	Khuogler	15 gr.
»	Partl	15 gr.
pustá	Mikamen	15 —
	Temel	15 —
	z louky	1 -
pustá	Prennar	15 —
pustá	Michal	15

. . . . . .

ves Vltava

. . . . .

ves Skláře
— Solná Lhota.
— Klášterec.
— Lipka.

II[D] 7G/β No. 2.

---

[1]) Šatava. — [2]) Malitschin. — [3]) Ilmberg Baderwiese am Baderwalde. — [4]) Holitzer. [5]) Mittagberg. — [6]) Schönberg. — [7]) Scheureckberg. — [8]) Hinterer Scheiblingberg. — [9]) Wagenwasser oder Morbach. — [10]) Haarlandbach. — [11]) Wolfaubach. — [12]) Kořenný = Runsenbach. — [13]) Vyšnaj = Röhrenbergbach. — [14]) Časta = Schlösselbach. — [15]) Kiesbach. [16]) Kuschwardabach oder rasige Moldau. — [17]) Kappellenbach. — [18]) Podscheiderbach. — [19]) Mitterbergbach. — [20]) Elendbach. — [21]) Gansauerhaid oder Grünbergbach. [22]) Warme Moldau. — [23]) Helm- oder Muckessinbach. — [24]) Volynka. — [25]) N Gansauerbach.

XVII. *1554—1565.*

Renndt-Zins der Herrschaft Winterberg (s pečetí p. Vilémovou).

Hythn zum Schloss:

Slemar	Georgii	30	gr.
	Galli	30	gr.
Krump Wlczku	Georgi	30	—
	Galli	30.	
Mikamon	Georgi	30.	
	Galli	30.	
Sykhl	Georgi	32	gr.
	Galli	32	—
Prener	Georgi	30	—
	Galli	30	—
Michal	Georgi	30	gr.
	Galli	30	—

Wultaw
. . . . .
Sklarr
Solna Lhota.
Klassterecz.
Lipka.

II^{D} 7 Gβ No. 3.

XVIII. *1581.*

Registra urburní jinak spravní panství . . . Winterberského.

Huti k zámku:

Slemar	ouroku svatojirského		30	gr.
	» havelského		30	—
Jan z huti Vlčkové		Georgi	30	—
		Galli	30	—
Mikamon		Georgi	30	—
		Galli	30	—
Gorgiis		Georgi	30	—
	z luk	. . .	2	—
		Galli	30	—
	z luk		2	—
Petour		Georgi	30	—
		Galli	30	—
Michal		Georgi	30	—
		Galli	30	—

Z hutí, když zapálí pec z jara, hned má plat dávati po vosmi zlatých rejnských ročně v rok.

Sou huti tyto, v kterých se dělají:

Gorgiis po 8 fl. r.
Jan Vlček —
Sslemar —

Summa na kopy 20 kop 34 gr. 2 den.

ves Vltava (sklenář ouroku Georgii 30 gr.)
. . . . . Galli 30 gr.
Skláře (Mikamon)
Solná Lhota
Klášterec
Lipka

IID 7Gβ No. 4.

XIX. *1562* v neděli po sv. Filipu a Jakubu položil Matěj sklenář z Třemšina k ruce J. Mi pánu peněz případných po Hanzlovi Clpaurovi z Svrčkova, neb jest mu jich byl Clpaur půjčil, 8 kop.

IID 7Rα 1.

XX. Ves Klášterec.

Léta Páně 1606 v pondělí den sv. Jiří prodal chalupu Minkus sklenář Tomášovi Regenciklovi za 90 kop.

V A. U. No. 12/1, f. 141, p. 393.

XXI. *1611, 17. března. . . . . Petr Šlemar prodává huť svou Jiříku Šlemarovi.*

Huť Petra Šlemara.

Léta Páně 1611 ve čtvrtek po středopostě stal se trh dokonalý a dobrovolný mezi Jiříkem Šlemarem a Petra Šlemara s dovolením pana Karla Libkovského hejtmana panství Vinterberského a Drslavského a to takto: Jakož jest Petr Šlemar huť svoji, co jest jměl, sprodal Jiříkovi za 200 kop a, kdyby Pán Bůh Jiříka z tohoto světa povolal, tehdy Velfl zeť jeho za hospodáře býti má. Na to Petr dlužen zůstává: Minkusovi sklenáři 2 kopy, Matějovi sklenáři 2 kopy.

(Archiv Vimberský. V A. U. No. 12/1, f. 162, p. 422.)

1612 Georgii spravil Volf Matoušovi Sokotovi na dluh Petra Šlemara 20 kop. A tak vyplácel Volf až do roku 1617.
1615 Matěji sklenáři 2 kopy 8 gr.; Minkusovi sklenáři 2 kopy 8 gr. str. 422[1].

XXII. *1617. 23. dubna. . . . Volf Plechinger kupuje od Petra Šlemara 100 kop gr. m.*

Huť Petra Šlemara.

Léta 1617. Georgii skoupil jest týž svrchu jmenovaný Volf Plechingar od Petra Šlemara a jeho gruntovních peněz, totiž 100 kop míš. s dovolením vrchnosti za sumu peněz hotových 60 kop.

A tak týž Volf má túž huť od téhož Šlemara díl jeho zeela a zouplna zaplacenou.

(Archiv Vimberský V A. U. No. 12/1, f.

XXIII. *1586. 25. června .... Svědectví o gruntu Tomáše sklenáře z Lipky na Tanygarově.*

Ves Lipka.

Grunt Tomáše sklenáře na Tanygarově.

Léta 1586 ve středu po sv. Janu při držení soudu na panství Vimperském vyhledalo se z cedule řezané (neb se v registřích o tom gruntu žádná známka nečiní), že jest Hanzl Tanygar který na ten čas vosedlý v Oslavicích jest, grunt svůj prodal Tomášovi sklenáři z Lipky za 50 kop.

(Archiv Vimberský V A. U. No. 12/1, f. 141, p. 376'.)

1593. Tak má grunt zaplacený.

XXIV.

Huť Polcara sklenáře.

Léta 1601 ve čtvrtek po neděli letare pošacována huť po nebožtíkovi Polcarovi Tomusovi synu jeho za sumu 300 kop míš. Dluhův se našlo po něm 314 kop 8 gr. 4 d. 1 h. verunky po 6 kopách až do zaplacení.

1602. Spravil peněz 120 kop 38 gr. $6\frac{1}{2}$ d.
1604. Položil 48 — 49 — 5 —

(Archiv Vimberský V A. U. No. 12/1, f. 160, p. 420.)

XXV. *1602. 28. dubna. .... Sklenář Michal Ilich kupuje huť Šeravskou.*

Huť Šerau od huti Polcarovy do nově vystavená.

Léta 1602 v neděli iubilate Thomus Rigntzykler prodal jest huť Šerau od huti Polcarovy v nově vystavenou Michalovi Ilichovi sklenáři za sumu hotových peněz, jmenovitě 35 kop míš., kteréžto peníze hotové Tomus k sobě zouplna přijal a Michal sobě sumou hotovou túž huť zaplatil, však kdyby z obojí strany jak Tomusovi jeho dolejší huť na prodej byla, tak taky Michalovi jeho hořejší, teda jeden mimo druhého žádnému, jakkoliv se smluviti moci budou, prodávati nemá.

(Archiv Vimberský V A. U. No. 12/1, f. 161, p. 421.)

XXVI. *1562. ..... Mertl Zelnar z Pravětína kupuje grunt Lukše Šlemara ve Vltavě.*

Grunt Ondřeje Zelnara na Lukšově (ves Vltava).

Léta 1586 v pondělí po sv. Justině vyhledalo se při držení soudu na panství Vinterberském, že jest léta 62 po smrti N. Lukše Šlemara prodán grunt svrchu psaný skrze Jana Černého z Vinoře, toho času hejtmana na Vinterberce, Mertlovi Zelnarovi z Pravětína za sumu 560 kop.

(Archiv Vimberský V A. U. No. 12/1, f. 74, p. 194.)

1613. A tak svůj dvůr doplacený a očištěný má.

XXVII. *1613. 23. května. . . . Ondřej Zelnar z Vltavy postupuje huť svou zeti Jiříkovi Štegpaurovi.*

Hut Vondřeje Zelnara z Vltavy.

1613. 23. dne máje při držení soudu na panství Vinterberském Vondřej Zelnář majíce huť svou zaplacenou a očištěnou vzal ji za věno zeti svému Jiříkovi Štegpaurovi po dceři své Zuzanč. Stalo se z dovolením slovutného pana Karla Libkovského hejtmana panství Vinterberského a Drslavského léta a dne svrchu psaného ut supra.

(Archiv Vimberský V A. U. No. 12/1, f. 163, p. 421.)

XXVIII. *1557. 19. srpna. Na Krumlově. Vilém z Rožmberka nařizuje správci panství Rožmberského, by s 2 vlaskými sklenáři u sv. Tomáše místo pro huť vyhledal.*

Edler vesster getrewer lieber. Wis, das ich den zwayen walhen Glasern bewilligt, wofern das an Schaden sein mocht, das sy inen an einem Ort, wo es gelegen, (an sanndt Thomans Waldt) und auch an Schaden zw sein erkhenndt mocht werden, ain Glashütten aufrichten, damit sy auch daselbst arbeitten möchten. Demnach hab ich meinem Vischmeyster alhie Beuelch gethan, damit er den negsten Erichtag zu Fridwurg erscheinen solle vnnd nachmals mit dir an den Wald reitten, damit ir bede di Statt besichtigen vnd auch inen anzaigen vnnd ausmessen, damit sy di Glashütten von sunden pawen mochten. Hierauff auch mein Beuelch an dich, due wollest demselben also nachkhomen vnd dich gen Fridwurg verfuegen, auch nachmals zu der Besichtigung den Ritt fürnemen. Daran würdt mein Willen vnnd Meinung aigendtlich volbracht. Actum Khrumbaw den **19.** Tag Augusti anno etc. **1557.**

Wilhalm Herr von Rosemberg.

An Pfleger zw Rosenberg der Glashütten halben an sandt Thomanswaldt.

(Archiv Krumlovský I. 7G^5 1c.)

XXIX. *1585. Urbář panství Prachatického.*

Rychtářství Volařské.

Městečko Volary právo má.	
osedlých lidí v něm	**141.**
mlýny	**4.**
kostel a fara kollatura	**1.**
huť sklenná	**1.**
domů šenkovních	**12.**
Vondra sklenář.	

Kr. A. 6G^5 1a.

XXX. *1591. 18. ledna Na Českém Krumlově. Vilém z Rožmberka osvobozuje Sikmunda Slegra ze zrcadlové huti u Volar od odúmrti.*

Wilhelm regirender Herr des Hausses Rosenberg, Ritter des Ordens des goldenen Velus etc. obrister Burggraff des Königreichs Böheimb etc. bekhennen und thuen kundt mit dissen Brieff vor allen mäniglichen, dass vnss vnser getreuer lieber

Sigmundt Steger auf der Spieglhütten bey dem Marckht Wallern supplicando vnterthänigist gebetten, wür wolten ihme der Bürde des Todtenfahls, damit er vnss, vnsern Erben und Nachkommen bishero verhafft gewesen, gnädigst befreuen und entledigen. Wann vnss dann auss angebohrner Gütte nichts liebers, dan das alle und jede unsern Unterthannen mit ihren ehrlichen Wandl und Nahrung je länger je mehr auffnehmen, dabey auch künfftig erhalten werden möchten, so haben wir angesehen solch sein demütig zimblich Bitten, auch die angenehm treuen Dienst, so er unss bisher willig geleistet und sambt seinen Erben hinfür noch leisten mag und soll, haben derohalben wir mit gutter Fürbetrachtung, reiffen Rath und aigenen Wissen obbemelten Sigmundt Steger sambt allen seinen Leibserben und Nachkumben der Bürde des Todtenfalls gnädigist entlediget, befreuet, entledigen und befreuen in crafft dieses Brieffs also, dass er von vnten dato vollkhombene Macht und Gewalt haben soll, sein Hab und Gütter, sie wären ligend oder fahrendt, seiner Notturfft zu uerschaffen, zu uerkauffen, zu uerschenken, zu uerwechsslen alss sein selbst aigen Gutt in allen Weegen, wie oder wehm es ihme am besten gefallen möge. Thuen ihm auch hieneben diesse besondere Gnadt und wollen, dass mehrberührter Sigmundt Steger, so wohl sein Erben und Erbsnemben haben sollen alle die Freyheiten, Rechte und gutte Gewonheitten, so Burgermeister und Rath sambt dem Gericht vnssers Marckt Wallern von vnsern löblicher Gedächtnus Voreltern oder vnss recht und redlich an sich gebracht und bisher ingehabt oder noch künfftig inhaben mögen. Wöllen auch sambt vnsern Erben und Nachkhommen ihme Sigmundt Stegern sowohl seinen Erbsnehmen und Nachkomen angezogene Freyheitspuncten forthin zu ewigen Zeiten stött und fest halten, sie darüber gnädigist handthaben, schützen und schiermen ohne alle Gefehrte. Dessen zu mehrer Bekrefftigung und Sicherheit haben wür diessen Brieff mit vnserm mittern Insigel verfertigen lassen und vnss darein mit aigener Handt vnterschriben. Beschehen auff Böheimbischen Crumaw dem achtzehenden Tags Monaths Januarii im tausent fünffhundert ainundneinczigsten Jahr.

(Krumau A. 6 G$^{\delta}$ 1a.)

XXXI. *1596. 29. června. Na Českém Krumlově. Petr Vok z Rožmberka stvrzuje Volarským právo bráti si dříví k stavení a palivu jakož i pastvy v panských lesích.*

Wass unser Waldt, dazwischen die Waller sesshafft betreffend, dieweil ihnen dieselben von hochlöbl. Gedächtnus unsern geliebten Herrn und Vorfahrern, das sie darinnen ihre Nothdurfft von Bau- und Brenholtz sowohl, auch ihre Viehwayden jeder Zeit frey gehabt, zugelassen worden, so wollen wir ihnen in dem auch keine Verhindernus thuen, sondern gestattens und lassens zue, dass sie dieselben unsere Wäldt, wie gemelt, mit Bau- und Brennholtz sambt der Viehwaydt zu künfftigen ewigen Zeiten ohne Verhindernus unser und auch der zukünfftigen Obrigkeit frey- und sicher geniessen mögen . . .

Geschehen auf unsern Schloss Böhmisch Crumau Sambstag der heyligen Apostel Petri und Pauli im Jahr 1596.

Peter Wogk von Rossenberg

(Krumlovský archiv A. 6G$^{\delta}$ 1a.)

XXXII. *1617. 16. března. Na huti Štegarově. Sikmund Steger odkazuje své manželce Kristině a dceři Markétě hut Štegarovu.*

Weil mein liebe Hausswürthin sich also umb mich verhalten, mich in sondern Ehren und Würden gehabt, daran ich gross Wohlgefallen getragen und gehabt,

darumb so ordne, testire und verschaffe ich hiermit meiner vilgeliebten Hausswürthin Christina sabmt ihrer oder meiner Tochter Margaretha von meinem lieben Herrn Vattern seelig vralt genande aigenthümbliche Steger-Hütten, Hab und Gütter, Hauss und Hoff, Grund und Poden, ligend und fahrends, wie dasselbig seinen Namben haben mag und nach mür befundten würdt, wie ich dasselbig zu meiner Lebzeit in Possession gehabt, nichts darum aussgenohmen. Datum auff der Stögerhütten mit Freyheit des Markhts Wallern gehörig, den 16. Martii 1617.

Sigmund Stöger.

A. 6 G^{3} 1a.

XXXIII. *1608. . . . . Pololetní počet huti sklenné na Vilémově hoře.*

Extract

auff Empfang vnd Aussgab gesteltt von Ihr fürstl. Gnaden Glasshütten am Wilhelmsperg von Georgii 1608 Jar vnnths auff Galli, dass ist in 25 Wochenn.

Von allerley Glöser, wass gemacht ist worden.

2 1/2	Haffen Glas allerlei Distelirgläser, den Haffen pr. 3 fl. 30 kr. = ...	8 fl. — kr.	
3	Schock weiss geschmierte Glöser Angster und Flaschen pr. 3 1/2 kr. = ...	10 fl. 30 kr.	
374	Schock allerlei holler Glass, das Schock pr. 1 fl	374 fl.	
39	Schock allerlei gemallne Glösser 1 pr. 3 1/2 kr.	136 fl. 30 kr.	
18	Wappenglass mit zwaien Wappen 1 pr. 35 kr.	10 fl. 30 kr.	
90	Wappenglass mit ainem Wappen 1 pr. 17 kr.	26 fl. 15 kr.	
25	vergoltte Kandle 1 pr. 10 kr.	4 fl. 10 kr.	
35	» Schallen gesprannte 1 pr. 10 kr.	5 fl. 50 kr.	
209	kurze Hütten- u. allerlei gemaine Glöser, dass 100 pr. 17 kr. 3 d.	78 fl. 27 kr. 3 d.	
			654 fl. 57 kr. 3 d.
35200	durchsichtige Scheiben aus Scherbenglas, das 100 pr. 45 kr.	264 fl.	
13000	durchsichtige Scheiben, so anderen Leuten aus ihren Glasscherben gemacht sein worden, vom 100 zu machen 24 kr. .	52 fl.	
30200	Bruchscheiben, das 100 pr. 20 kr. . .	100 fl. 40 kr.	
8900	» » 100 » 16 » . .	23 fl. 44 kr.	
18450	kleine Scheiben » 100 » 13 » . .	39 fl. 58 kr. 3 d.	
			480 fl. 22 kr. 3 d.

Was ein jeder gemacht hat.

Maister Michael Haderpeckh:

2 1/2	Haffenglass allerlei Distelier-Gläser von Haffen zu machen	1 fl. 45 kr.	
3	Schock weiss geschniertte Glöser à 7 Wiener Pfennig	5 fl. 15 kr.	
71	Schock 30 allerlei holler Glass à 28 kr.	33 fl. 22 kr.	
1050	durchsichtige Scheiben vom 100 12 kr.	3 fl. 18 kr.	
			46 fl. 17 kr. 3 d.

Georg Haderpeckh:

90	Schock allerlei holler Glass vom Schock 28 kr.	42 fl.			
39	Schock Gläser zum Malen vom Schock 42 kr.	27 fl.	18 kr.		
108	Wappenglass à 3½ kr.	6 fl.	18 kr.		
35	gesprannge Schallen zum Vergolden à 2 kr. 2 d.	1 fl.	21 kr.	4 d.	
25	blabe u. weisse Randte zum Vergolden à 1 kr.		25 kr.		
					77 fl. 22 kr. 3 d.

Christoff Schiedl (Scheidt) (Schädlich):

121	Schock 30 allerley Hollerglass vom Schock 28 kr.	56 fl.	42 kr.		
					56 fl. 42 kr.

Veitt Rättschüner:

21750	durchsichtig Scheiben, vom Hundert 12 kr.	43 fl.	30 kr.		
1	Schock allerley Hollerglass daruon . .		28 kr.		
9	kurze Hüttenhundert vom Hundert 7 kr.	1 fl.	3 kr.		
					45 fl. 1 kr.

Vrban Pramer:

17600	durchsichtig Scheiben vom Hundert 12 kr.	35 fl.	12 kr.		
7	Schock allerley Hollerglass vom Schock 28 kr.	3 fl.	16 kr.		
35	kurze Hüttenhundert vom Hundert 7 kr.	4 fl.	5 kr.		
					42 fl. 33 kr.

Görg Kästl:

83	Schock allerley Hollerglas vom Schock 28 kr.	28 fl.	44 kr.		
950	durchsichtig Scheiben vom Hundert 12 kr.	1 fl.	54 kr.		
					40 fl. 38 kr.

Lorenz Vlrich:

3750	durchsichtig Scheiben vom Hundert 12 kr.	7 fl.	30 kr.		
10500	Bruchscheiben vom Hundert 7 kr. . .	12 fl.	15 kr.		
3150	Bruchscheiben vom Hundert 6 kr. . .	3 fl.	9 kr.		
2650	klain Scheiben vom Hundert 5 kr. . .	2 fl.	12 kr.		
225	kurze Hüttenhundert vom Hundert 7 kr.	26 fl.	15 kr.		
					51 fl. 21 kr. 3 d.

Caspar Behem:

2500	durchsichtig Scheiben vom Hundert 12 kr.	5 fl.	— kr.		
19700	Bruchscheiben vom Hundert 7 kr. . .	22 fl.	59 kr.		
5750	Bruchscheiben vom Hundert 6 kr. . .	5 fl.	45 kr.		
15800	klain Bleyscheiben vom Hundert 5 kr.	13 fl.	10 kr.		
					46 fl. 54 kr. 3 d.

Jacob Fridrich Maller:

39 Schock allerlei Glöser gemallen von ainem zu 7 d.	45 fl. 30 kr.		
18 Wappenglass mit zwaien Wappen à Arcztaller	5 fl. 15 kr.		
90 Wappenglass mit 1 Wappen zu ½ Arcztaller	13 fl. 7 kr. 3 d.		
25 Blabe Kandl vergoltt à 2 kr. 2 d. . .	58 kr. 2 d.		
35 gesprannte Schallen vergoltt à 2 kr. 2 d.	1 fl. 21 kr. 4 d.		
		66 fl. 12 kr. 3 d.	
	Summa . . .		473 fl. 2 kr. 4 d.

Auf Gold, Zinn u. Blei.

Dem Jacob Malern zum Vergolden geben 16 Büchel 1 pr. 1 fl. 12 kr. = ...	19 fl. 12 kr.	
5 Pfund Zinn à 15 kr.	1 » 15 »	
5½ » Blei à 4 kr.	22 »	
		20 fl. 49 kr.

Dienstgesinde:

Hüttenschreiber Christof Styx	20 fl. 10 kr.	
Meister Mich. Haderpeck	29 » 10 »	
Paul Stramperger Nachtschierer	25 »	
Mathäus Eder Tagschierer	18 » 45 »	
Sebastian Griesch Sandt-Pucher	18 » 45 »	
Hansel Granncz Wärmbub	8 » 20 »	
Mört Fridrich »	8 » 20 »	
Katharina Pünderin	8 » 20 »	
		145 fl. 50 kr.

(Archiv Třeboňský II. 85. 19b.)

XXXIV. *Výtahy z účtů sklenné huti na Vilémově hoře.*

1609/10.

It. auf Befelh Ihr f. Gnaden ein Flach Maller am Wilhelmsperg und bei der Glasshütte Kost, Zimmer und andere Sachen . . . . . 5 fl. 31 kr. 5 d.

1610/1. Auff Goltt, Zün vnd Bley.

It. Jacoben Maller zu den gemalten vnd vergolten Glösern in disem halben Jahr geben

20 Püechl halbgeschlagen Goltt, das Püechl pr. 1 fl. 12 kr. .	24 fl.	
5 Pfund Zün zu den weissgeschniertten Glösern, das Pfund pr. 15 kr.	1 » 15 kr.	
7 Pfund Bley, das Pfund pr. 4 kr.	28 »	
		25 fl. 43 kr.

Georg Haderpeck

112 Wappenglass gemacht und einprent von einem zu 3½ kr. 6 fl. 32 kr.

Bier- und Weingläser.

1613.

Zün, Pleich vndt Mench zum gefarbten Glass verbraucht worden pr [illegible] kr.

(Archiv Třeboňský. II 85. 19b.)

XXXV. 1612—14. *Výtahy z účtů sklenné huti na Vilémově hoře.*

1612 od neděle po sv. Havlu až do neděle po sv. Jiří 1613.

Mezi jiným:

6 Kandel ganz vergoldet 1 pr. 52½ kr. . . . . 5 fl. 95 kr.
12 » halb » 1 » 24 » . . . . . 4 » 48 »
2 grosse Glas mit 7 Kurfürsten u. zehne Alter 1 pr. 1 fl. 10 kr. 2 » 20 »

udělal je Georg Haderpeck à 20 kr.

O malíři Fridrichovi není žádná zmínka více; v předešlém půlletí byl ještě. Za něj

Mörtt Maller.

40 Schock allerlei Gläser gemalen à 7 fl. . . 46 fl. 40 kr.
86 Wappenglas mit 1 Wappen à ½ Arcztaler . 12 » 32 » 3 d.
40 gesprangte Schallen vergoldt à 2 kr. 2 d. . 1 » 33 » 2 »
6 Kandl vergoldet à 24 kr. . . . . 2 » 24 »
12 » » à 10 » . . . . . 2 »
2 grosse Glas gemalen à 30 kr. . . . . 1 »
66 fl. 09 kr. 5 d.

Michael Haderpeck Hüttenmeister.

1613. Jiří—Havel.

Merteln Maler.

27 Schock allerlei gemalte Glas à 7 d. . . . 31 fl. 30 kr.
26 » Wappenglas à ½ Arztaler . . . . 21 » 17 » 3 d.
12 halb vergoldete Kandl à 10 kr. 3 d. . . . 2 » 06 »
37 vergoldete Schalel à 2 kr. 2 d. . . . . 1 » 26 » 2 d.
56 fl. 19 kr. 5 d.

1613 Havel — 1614 Jiří.

Mertn Maler.

20 Schock gemalte Glas à 7 d. . . . . 23 fl. 20 kr.
82 Wappenglas à ½ Arztaler . . . . . 11 » 57 » 3 d.
5 ganz vergoldte Kändl à 30 kr. . . . . 2 » 30 »
31 halb » » à 10 » . . . . . 5 » 10 »
77 Schalel » à 2 kr. 2 d. . . . . 2 » 59 » 4 d.
6 gerissen danekfarbe Fässel à 12 kr. . . . 1 » 12 »
49 fl. 33 kr. 1 d.

1614. Jiří—Havla.

15.100 durchsichtige Scheiben aus Glasscherben à 100 45 kr. . . 113 fl. 15 kr.
16.600 » » für Fremde aus ihren Scherben à 100 24 kr. . . . . 66 » 24 »
42.700 Bruchscheiben das 100 pr. 20 kr. . . . . 142 » 20 »
900 » » 100 » 16 » . . . . . 24 » —
20.600 kleine Pleichscheiben » 13 » . . . . . 44 » 38 »
390 fl. 37 kr.

2 Schock weissgeschnierte Gläser u. Kandel à 3½ kr. 7 fl.
479½ » allerlei Hollerglas 1 Schock 1 fl. . . . . 479 » 30 kr.
33 » gemalene Gläser à 3½ kr. . . . . 115 » 30 »
82 gemalne Wappenglas à 17½ kr. . . . . 23 » 55 »
30 grosse Gläser mit Ölfarben à 1 fl. 10 kr. . . . . 35 » — »
41 gerissne Wappenglas à 35 kr. . . . . 23 » 55 »
14 grosse gerissne Leuchter à 19 kr. 3 d. . . . . 4 » 33 »
3 kleine » » à 14 kr. . . . . 42 »

Matěj Syxl hospodařivši na té huti přes dvě letě nemoha na ní pro velké platy obstáti, profrejmarčil jest s Ondřejem Šlemarem za chalupu při huti Tomášovou neb Krouplovskou zcela a zouplna zaplacenou a poněvadž bratr Paule doloženého Matěje při též huti totiž 60 kop pohledávati má, takových 60 kop přijal na chalupu svou Tomášovou, kteréž on bratru svému polovici totiž vypláceti povinen bude. *Ondřej Plechinger* huť tuto zcela a zouplna zaplacenou míti bude. A poněvadž druhou polovicí Janovi Syxlovi otci téhož Matěje náleželo, prodal jest takovou polovici témuž Šlemarovi za sumu 116 kop. Závdavek položil prvního verunku 50 kop, druhou 26, třetí 10 — ait 76 kop. Zůstává doplatiti 40 kop. Ty a takové náležejí Evě manželce nebožtíka téhož.

Ondřej Šlemar hospodařivši na té huti přes 3 let prodal jest tu a takovou Kašparovi Paurovi za sumu 260 kop. Závdavek jest mu podíl téhož při huti Krouplové nebo Tomášové nahoře psanému sklenářovi vypsati dal . . . . . 150 kop
It. spravil . . . . . 10 »
Evě manželce téhož nebožtíka Syxle . . . . . 20 »
180

Zůstává doplniti 80 kop.

Ty a takové náležejí: Ondřejovi Šlemarovi . . . . . 60 kop
Evě manželce nebožtíka Syxle 20 —

Týž Šlemar upouštíc od nahoře psaných 60 kop dobrovolně, poněvadž táž huť žádným hospodářem opatřena býti nemohla, příčinou tou, zůstavše přes 4 let pustá a stavením všechna sešlá, jest témuž Šlemarovi dle spolunarovnání místo těch 60 kop jednu louku, slove Pucherovská, do 3 let k užívání puštěna. Actum na zámku Winterberce 28. aprilis 1651.

Nota. Kašpar Paur za 13 let ourok povinen zůstává platiti. Léta Páně 1656 Georgii Kašpar spravil Evě Syxle 20 kop.

1667. Georgii Vermag die ietzigen Zünss nicht abzurichten.

1678. Solle diesser Caspar Pauer auf St. Gally neben der ietzigen jahrlichen Zünssen auf den alten Rest 4 fl. abrichten.

(V A. U. 14/No. 1. p. 35, 36.)

Plativ po 4 fl., 1676 hat also damit seine Hütten völlig ausgezahlt.

Kasper Paur ist bereits vor $1\frac{1}{2}$ Jahren gestorben, die Hütten aber durch den Richter u. Befreundte geschätzt worden, vor 200 Schock meiss; in welcher Schätzung sie der ältere Sohn Thomas Paur angenomben; die Wittib Mariana hat ihr hierbei ausgenomben neben des steten Bleiben bis in Tod 1 Acker gegen $\frac{3}{4}$ Aussaat sambt einer Wiesen auf 3 Fuder Heu und nach ihrem Absterben soll dieses Ausnemben wiederumben ohne Entgelt der Hütten zu- u. heimfallen.

Der Marianna 31 Schock.
Thomas . . . 30.

Mathias, Georg, Marxt, Catherine, Albrecht je 20 Schock; den verheirateten aber Peter, Georg u. Veitl je 17 Schock.

Winterberg 20/3 1687.

XL. *Paměti o huti Tomášově.*

Hut Tomusa sklenáře.

Léta Páně **1611** v neděli po sv. Prokopu pošacována hut po nebožtíkovi Tomusa sklenáře se vším nádobím, co k řemeslu sklenářskému i k hospodářství náleží, též chalupa, jak Minkus má, za 490 kop i maje Minkus ještě na tej chalúpce bráti, co jest vydal, 50 kop; ty má při veruncích z huti bráti. Tak zůstává na vdovu a sirotky 440 kop. K tomu jsou tyto: Barbora vdova, Jíra Kroupl, Maria, Anna, Jíra Polcar, počítaje na 6 dílů, dostane se na jednoho každého po 37 kopách 20 gr. Kroupl se ujímá v hospodářství, bude povinen sirotkům vyplatit podíl jeho . . . . . 367 kop a
Minkusovi . . . . . 50 —
417 kop.

První verunk má Kroupl při sv. Havle **1612** položit, druhé verunky po 10 kopách až do zaplacení klásti.

(Archiv Vimberský. V A. U. 14/No. 1, p. 55.)

(Bratr jeho Balcar † mezi tím.)

Jiřík Kroupl zaplatil z huti po otci svém Tomusovi zděděné 266 kop 38 gr. — matce Barboře postoupil chalupu v též sumě, měl tedy ještě vypláceti 313 kop 22 gr. m. I jsouc člověk zadlužilý, tak že práv býti a dále hospodařiti nemohl, prodal ji samotnou huť (bez chalupy matčiny) se vším k tomu příslušenstvím Matesovi Schwanfellerovi lázebníku a sousedu města Winterberka za 600 kop m. Z té sumy náleží napřed bráti starým sirotkům z nápadu po † Balcarovi, totiž Barboře vdově 19 kop 58 gr., Marii dceři 89 kop 48 gr., Anně dceři 119 kop 48 gr., Bergkalovi sirotku 83 kop 48 gr. = 313 kop 22 gr. m.
zůstáva Jiříkovi Krouplovi . . . 286 — 38 —

Lázebník zaplatil 200 kop 59 kr. 1 d., zbytek 399 kop 6 d. měl po 10 kopách spláceti.

1617 v pondělí sv. Havla opata. Na zámku Wintmberském.

Mates Schwanfeller lázebník a soused v městě Wintmberce maje na též Jiříka Krouple huti 200 kop 59 gr. 1 d. míš. vyplaceno, prodal jest jí zase Pavlovi Bergfeytlovi ze vsi Rabic za sumu tak, jakž ji sám koupenou jměl, jmenovitě za 600 kop míš. Závdavku ihned položil 200 kop 59 gr. 1 d., verunky každoročně klásti po 10 kopách až do vyplacení té sumy. A tak týž Mates Švanfeller nic více při též huti vyhledávati na časy budoucí a věčné nemá a míti nebude. Ostatní suma totiž 399 kop 6 d. bráti mají tito nížepsané osoby a sirotci, Barbora vdova 19 kop 58 gr., Marie dcera 89 kop 48, Anna dcera 119 kop 48 gr., Bergolovi sirotku 83 kopy 48 gr., Jiříkovi Krouplovi 26 kop 9 g. Takové peníze že ten svrchupsaný Pavel Bergfeytle syn klásti a platiti po veruncích má a do zaplacení té sumy povinen bude. Co se pak Jiříka Krouple dotýče, ten do 3 let svého vlastního 3 hovad, hovězího dobytka chovati, pokudž přes zimu přechovati bude mocti, z jara až přes zimu při též huti pásti má. A pokudž do těch 3 let týž Kroupl tu huť užívati bude, má z ní do důchodu J. M. páně z též huti každého roku za popel po 8 zl. rýnských platiti a po vyjití těch 3 let má túž huť i plat ten týž Pavel Bergfaytl užívati a platiti. A ten Jiřík Kroupl bude po vyjití těch 3 let z té huti se vším s týmž dobytkem se vystěhovati, pokudž by jemu ten Pavel hospodář v podružství dáti nechtěl.

I jsouce týž Pavel Bergfeytl ze vsi Rabic na vodoumrt s dovolením od vrchnosti túž hut koupený, jest to důchodu J. M[i] páně 30 kop odvedl, kteréž jest Adam Maršák ihned do důchodu J. M. páně přijal. Závdavek jest ihned při trhu smluvení témuž Matesovi Švanfellerovi lázebníku a sousedu města Wintmberka 200 kop 59 gr. 1 d. položit a jemu díl jeho vyplatil, kterýž jest on sám k sobě přijal.

Léta 1677 položil	10 kop		
» 1618 a 1619	20 »		
» 1610—1611	10 »		
» 1611	10 »		
» 1613	119 »	48 gr.	
» »	64 »	»	»

Léta 1624 29. Julii položil Pavel Chromý Gregorovi Krouplovi dva verunky dobrých starých peněz po 10 kopách = 20 kopám. Víceji maje týž Gregor Kroupl[1]) dílu svého dobírati, totiž 12 kop m., sprodal jest je zase Pavlovi hospodáři s dovolením vrchnosti za hotových 6 kop míš. a tak týž Kroupl tu více nic ani dědicové jeho pohledávati nemají.

Léta Páně 1625 27. dne martii.

(Archiv Vimberský. V A. U. 14/No. 1. str. 56, 57[1], 58.)

1627 18/11. Nadepsaný Jiřík Reknzigler jinak Geörgl maje na huti Tomusově neb Krouplově dědické své spravedlnosti ještě po veruncích 62 kop 47 gr. $3^1/_2$ d. m. dobírati, sprodal jest ji Pavlovi Jírovi jinak Chromému hospodáři též huti za sumu peněz 31 kop míš. hotových.

A tak má týž Pavel Jirů z Ravic, jinak Chromý, takovou huť, grunty vornými i loučnými se všemi věcmi k témuž gruntu příslušejícími zcela zouplna zaplacenou a očištěnou.

1637 28/4. Wintenberg.

Pavel napřed dotčený hospodář maje huť svou zouplna zaplacenou prostředkem smrti z toho světa zešel. Po něm huť aneb dvůr s krunty vornými a loučnými . . . z povolení vrchnosti pošacován jest za sumu 450 kop. Co se jinší pozůstalosti dotýče, totiž dobytka, to sou sirotci pozůstalí mezi sebou na rovný díl rozdělili. Z té nadepsané sumy náleží bráti

Jakubovi, Barboře, Kašparovi po 150 kopách; Jakub sirotek ujma se hospodářství bude mimo podíl svůj dlužníkům neb druhým sirotkům dopláceti 300 kop. Závdavek první položí 50 kop, druhý 30 kop, třetí 20 kop až do vyplacení vší sumy každoročně po 10 kopách doplatiti má.

Léta Páně 1638 Georgii Jakob hospodář spravil verunk neb závdavek Baroboře sirotku na její podíl 50 hop.

1650 1. Junii.

Jakub nemoha dáleji na té huti pro nemožnost hospodařiti (zůstává ještě doplatiti 250 kop), prodal jest co takovou dobrovolně Vondrovi [illegible] za sumu 450 kop míš. Závdavek dáti má 50 kop; ostatní verunky [illegible] po 20 kopách.

[1]) či Reknzigler.

Vondra Plechinger spravil od léta 1641—1650:

Kašparovi podílu	150
Barboře ostatek podílu	100
Jakubovi gruntovné	61
dluhu	139
	450

A tak má Vondřej Plechinger svou huť zcela a zouplna zaplacenou a očištěnou.

(Archiv Vimberský. V. A. U. 14, str. 65, 65¹, 276.)

XLI.

Huť Janouškova.

Léta Páně 1602 v sobotu po sv. Štefanu Jiřík Krump prodal jest hut svou se vším příslušenstvím tak, jak jest ji sám v užívání a držení měl, Eliášovi Širovi sklenáři za sumu 675 kop míš. Prvného závdavku položiti má na den sv. Bartoloměje prv příštího 100 kop míš., verunk druhý 50 kop míš. na den vánoc prv příštích, ostatní suma každoročně počnouc léta 1603 po 40 kopách míš. až do zaplacení při vánocích klásti se má. Jiřík Krump vymínil jest sobě domeček nad hutí a jeden kus dědinky ležící podle téhož domečku; však kdyby Jiřík Khrump odtud pryč se odebrati chtěl aneb odebral, teda zase k též huti chalupa i s tou dědinkou připadnouti má beze všeho zaplacení. Vejšeji jest sobě vymínil jednu loučku ležící za hutí k lesu k svému jmění a užívání s dědici a budoucími svými. Jestliže by táž loučka k prodaji kdy přijíti měla, teda mimo svrchupsaného Eliáše Šírara žádnému jinému prodána býti nemá.

Co se dotýče druhého dílu huti, na které Jan starý Vlček jest, táž tolikéž, kdyby k prodaji krom vlastních dětí přijíti měla, mimo svrchu psaného Eliáše žádnému jinému prodána býti nemá.

Téhož léta v sobotu den sv. Bartoloměje položil Eliáš závdavku 100 kop m., které Jiřík Khrump k sobě zouplna přijal.

V. AU. 14, p. 75.

Léta Páně 1604 v pátek den sv. Jiří profrejmarčil Jiřík Khrump hut svou slove Janoušovskou za dvůr Hanzle Temle koláře ze vsi Pravětína. Takový dvůr má Jiřík Khrump zouplna zaplacený.

V. AU. 12, p. 159.

Léta Páně 1604 v pátek den sv. Jiří stal se frejmark dobrovolný mezi Jiříkem Khrumpem (s) strany jedné a Hanzlem Temlem ze vsi Pravětína strany druhé a to takový, že výš psaný Jiřík Khrump dal hut svou slove Janouškovskou za dvůr Hanzle Temle zaplacený ve vsi Pravetíně; však Hanzl Teml přidal Jiříkovi na tu huť 150 kop miš. a tak má huť svou zouplna zaplacenou.

Archiv Vimberský V. AU. 14/No. 1, p. 75.

Léta Páně 1610 v pondělí po sv. Havlu stala se smlouva dobrovolná zdovolení slovutného pána Karla Libkovského hejtmana panství Vintnberského a Drslavského a to takto: jakož Kristina vdova jměla domeček a krunty při huti Janouškově, to vše zprodala Janovi Temlovi na též huti za sumu jmenovitě 100 kop míš.

1615. A tak má týž Janoušek huť s touž chalupou zaplacenou a očistěnou.

Grunt a huť Janouškovská za vsí Lipkou.

Jan Teml maje dvůr svůj s grunty vornými a loučnými též s hutí sklenářskou se vším k tomu příslušenstvím zcela zouplna zaplacený, neumějíce pak řemesla

sklenářského a nemohši tu práv býti s dovolením však vrchnosti profrejmarčil jest to vše týž Jan Teml s Jiříkem Fryntou, mistrem řemesla sklenářského, za dvůr neb grunt po nebožtíkovi Bastlovi Puerhanzlovi zůstalý ve vsi Petrovicích na panství Drslavském, tak jak rejstra sirotčí a folio 141 to ukazuje, se vším k témuž gruntu neb dvoru vorným a loučným příslušenstvím, však na ten spůsob: poněvadž Jiřík Frynta sklenář maje za týž dvůr Püerhanzlovský 300 kop míšenských pánu a dlužníkům platiti povinen jest, takové pak peníze ty 300 kop. míš. z téhož dvora Puerhanzlovského sou na grunty, dvůr i huť Jana Temle, kterýž prve před tím frejmarkem v svém držení měl, přejaty a vykázány, že tak týž Jiřík Frynta, poněvadž na témž dvoře ve vsi Petrovičkách po sirotcích zemřelých 1. Matějovi, 2. Dorotě, 3. Lidě, 4. Marianě podíly jím náležející dopláceti ait 145 kop 30 gr. 6 d. míš. zůstal, taková suma peněz na J. M. pána odoumrt připadá, dlužníkům pak též Martinovi Roblovi ze vsi Horní Vltavy 18 kop, Mothejzlovi do Skařeze 1 kopu, Jírovi Šmídovi do Czyrngostu 38 gr. 4 d., Barboře služby 14 gr. 1 d. dopláceti ait 19 kop 52 gr. 5 d. míš. zůstal, což v sumě učiní 165 kop 23 gr. 4 d. míš. Ostatní pak suma, totiž 134 kopy 36 gr. 3 d. míš. přebývající všeckna na J. M. pána připadá, což tak vše na J. M. pána na témž dvoře a huti v sumě 280 kop 7 gr. 2 d. a dluužníkům 19 kop 52 gr. 5 d. míš. Ait 300 kop míš. platiti a zpokojiti týž Frynta povinen jest. A tak již Jiřík Frynta sklenář takovými 300 kopami míš. přijatými na sebe, témuž svrchjmenovanému Janovi Temlovi dvůr nebožtíka Bastle Puerhanzle ve vsi Petrovičkách očistil a zaplatil. Verunky pak týž Jiřík Frynta má z gruntu a huti i dvora platiti takto: léta 1627 15 kop míš., léta 1628 12 kop míš.; ostatní verunky každoročně po 8 kopách až do zaplacení klásti a platiti má.

Stalo se na Wyntrberce 14. dne januarii léta Páně 1626.

It. týž Jiřík Frynta sklenář z huti té zůstává J. M. pánu obzvláště za 2 páry volův dlužen, které se jemu od poddaných J. M. ku potřebě jeho vzali . . 73 kop.

1629 den památný sv. Jiří na zámku Winterberce.

Joachym Novohradský z Kolovrat a na Winterberce ztvrzuje, že obdržel od sklenáře Jiříka Frynta z huti Janouškové za své pohledávky pr. 253 kopy 7 g. 2 d. a dva páry volův jistou sumu vyplacenou.

1638 28/4.

Jíra Frynta maje huť svou zouplna zaplacenou i nemoha dále na ni hospodařiti prodal ji s tím vším příslušenstvím za sumu jmenovitě 728 kop 34 gr. 2 d. a to Adamovi Pieblovi ze vsi Rabic.

Chalupa Praynfenclovská slove.

Adam huťař maje tuto chalupu v jednom trhu s předdotčenou hutí, slove Janouškovic koupenou, a moha dobře bez ní býti, prodal jest jí se vším příslušenstvím Motheuzovi Jana krejčovského syna z městečka Záblatí za sumu 150 kop.

1663 26/6.

Da Adam Buebl von der Glashütte noch 428 Schock 34 gr. 2 d. auszahlen sollte, grosser Armut halber nicht thun konte, so trat er sie dem vorigen Besitzer Georg Frynta ausser einer Chaluppe sammt den dazu gehörigen Grundstücken, welcho Adam Buebl dem Mathessen Hanssl Schneider pr[illegible]k verkauft und solche statt der auf der Hütten ausgezahlten 310 [illegible]mpfangen hat, ab.

(Archiv Vimberský V. AU. 14, str. 76, 77,

XLII. *1619. 12. dubna . . . Jan Hoszenkopp kupuje hut sklennou v Stodůlském rychtářství.*

Anno 1619 den 12. Aprilis vor mir Hanssen Goroppen von Pesslen Prenss genantt, Verwalter des königlichen Hwozdes, gestanden Martin Zogelauer wohl gesundes Leibs, guther Vernunfft unndt der Sünnen undt hat bekentt undt ausgesaget, dass er seine Glasshütten in der Weiden des Stadtler Gerichts noch bey Regierungszeith der Pfandesherrschafft verkauffet habe Hanssen Hossenkoppen daselbst umb undt vor 544 Schockh, jedes zu siebenzig Kreutzer gerechnet. Solche 540 Schockh bekennet Martin Zogelauer vor voll von Hanss Hassenkoppen empfangen, verzeichet sich demnach hiermit vor sich, seine Erben undt Erbnemen nun undt zu ewigen Zeiten, auf diesser Hütten nichts zu machen, will solches von seinetwegen auch niemanden zu thuen verstatten, treulich sonder Gefehrde, wie er Vhrkund unten gelobet. Wann der Hanss Hassenkopp diesse Hütten wieder verkauffen möchte oder verkauffen würde, soll Martin Zogelauer oder seine Erben des Kauffrechts bevorstehen, ob er alssdann in den Kauff, wie der gemacht wurde, vor einem Frembden tretten wolle. Vndt wie dann bey diesser Hütten kein Grund noch Wiessewachss vorhanden gewessen undt er Hassenkopp bloss den Aschenzünss, alle Forderung einen Thaller, der hohen Obrigkeith gegeben undt er umb desto besser haussen undt sein Brodt geruehlich gewünnen möge, ist ihme anno 1617 mit der Verwilligung der römisch. kay. könig. Majestät undt deroselben böhmischen Cammer ein Stuckh Grund von dennen königlichen Wäldern zugemarchet worden, davon er alle Forderung 30 Grossen zünsset. Dass Hausswasser aber solle von dem Bronnen, so auf Sebastian Schretters Grund entspringet, zu gebrauchen befuegt seyn. Zeuge Wolff Hertle, Mathes Kupkupt, so den Grund aussgepletzet, bey der Verscheibung David Schmidberger und Sebastian Schretter. Vndt weillen Hanss Hassenkopp von deme, wo hierinnen geschrieben, zu ferneren Nothdurfft ein Transumpt undt wahre Abschrifft gebetten, alss habe ich Hanss Geropp, römisch kay. Majestät Verwalter, ihm sein Begehren diferiret undt alles, wie es in Grundbuch zu finden, von Worth zu Worth ertheillet. Zu Vhrkund mein angebohrnes Insigl undt eigene Hand. Anno et die ut supra.

(L. S.)

Hanss Goropp m/p.

Dass gegenwärttige Copie cum suo originali gleichlauthend seye, wirdt hiemit von könig. Creissambtswegen verificiret. Actum könig. Prachiner Creissambt Chonowitz den 31. May 1750.

(L. S.) Ex cancellaria regia ibidem.

(Archiv Dlouhoveský. I. 5 AU. 1 q.)

Wilhelmsberger Glashütte
halbjährige Rechnung.

	1623/4			1632			1650/1		
	Empfang								
	fl.	kr	d	fl.	kr.	d.	fl.	kr.	d.
Rest	475	1	.	892	21	.	9	48	3
Neuer Empfang	1927	30	.	1150	10	.	1647	23	.
Summa	2402	31	.	2042	31	.	1657	11	3
Ausgaben									
Auf Glasmachen	764	20	.	509	19	.	677	22	3
Scherben	90	.	.	51	19	2	183	7	3
Salz	92	.	.	9	36	.	44	43	3
Holz	96	.	.	.	.	.	20	15	.
Asche	12	.	.	21	47	2	90	27	1
Gesinde	259	.	.	209	10	.	366	30	.
Gemeine Ausgaben	65	25	.	147	13	.	81	27	.
Summa	1379	15		949	14	4	1463	52	5
Verbleibt	1023	16		1093	16	2	193	18	4
Besoldungen									
Dem Meister Wochenlohn	2	.							
Tagschürer	2	30							
Nachtschürer	2	30							
2 Einwärmbuben à	1	.							
Glaseinbinderin	1	.							
Sandpucher	1	30							

Glaspreise und Arbeitslohn.

	1624						1632				
	Preis			Macherlohn			Preis			Macherloh	
	fl.	kr	d	fl	kr	d	fl.	kr.	d	fl.	kr.
Ein Schock Glas	1	30	.	.	42	.	1	10	.	.	3[illegible]
100 gem. Glas	1	15	.	.	30	.	.	56	.	.	24
100 dursicht. Scheiben	1	30	.	.	24	.	.	56	.	.	16
100 Wald »	.	45	.	.	15	.	.	.	.	.	.
100 kleine Bleischeiben	.	30	.	.	10	.	.	.	.	.	.

(Archiv Novohradský. 22. I. 2226.)

XLIV. *Huť sklenná v horách nad městečkem Horní Planou nově vystavena.*

Jakož jest někdy Mikuláš Preysler z knížectví Bavorského za držení Jeho Milosti císařské panství Krumlovského v horách a lesích Jeho Milosti císařské huť sklennou okolo půl míle nad městečkem Horní Planou ležící na náklad svůj vystavivši a takovou proti zapravování jistého uloženého platu do důchodův Jeho Milosti císařské k svému dobrému děláním v ní skel užíval, po smrti pak jeho při podělení pozůstalosti jeho podle jisté zprávy táž huť na Krištofa syna jeho vlastního v podílu jest přišla. Kteréžto užívání on za některé léto a nemohši na ní práv býti a obzvláštně učinivši sobě zákup v městě Sušici toho jest v poníženosti začasté při panu vrchním hejtmanu knížetství Krumlovského vyhledával, aby mu v tom povoleno bylo, takovou huť prodati a jiným mistrem osaditi; ale nemohouce to týž Krištof nijakž ukázati buďto nějakým originalním poručením aneb zápisem kněh gruntovních při zámku, než toliko zprávy oustní přednášejíc, na jaký spůsob jest někdy otci jeho ta huť k vystavení a užívání povolena a propůjčena byla, pro tu a takovou příčinu jest žádosti své k místnému skoncování přivésti nemohl, až k posledku nahodivši se mu kupec a mistr, toho jest opěty pohledávati nepřestával, aby toliko, nemůželi jináče, co jeho otec na to stavení a přikoupené rejty vynaložil, prodati mohl. Což v nebytí pana vrchního hejtmana jemu tak dalece povoleno bylo, aby na další ratifikatí a jináče nic, s týmž kupcem trh zavřel, což jest i učinil; avšak kupující z jistých příčin jemu v trhu státi nechtěl. Mezi tím pak časem nestojíc dále po své věci týž Krištof Preysler jest prostředkem smrti z tohoto světa sešel a nechavši po sobě manželku s dítkami, kteráž vždy na týž trh nastupuje s připsáním několikerým od jich poctivostí ppp. raddních města Sušice jest se ucházela, až k tomu přišlo, že jest pan vrchní hejtman stranám k vyslyšení a té věci skoncování den uložiti a po vyslyšení toho všeho jim to k dobrovolnému a k přátelskému narovnání jest odevzdati ráčil. Kterýžto maje z obou stran lidi hodné po své straně, takto jsou se narovnali: že jest ona Anna pozůstalá vdova po smrti Krištofa Preyslera i na místě sirotkův svých na níže psaný spůsob prodala trhem dobrovolně takovou huť i s rejty přidělanými a přikoupenými a to Řehořovi Prambhofferovi z osady Loipoldtšlegské v arciknížetství Horních Rakous za summu šest set zlatých rejnských, verunky počna Georgii 1633 léta až do zaplacení každého roku po 50 fl. rejnských platiti má. Z takových pak 600 fl. Jeho Milosti knížecí frej aneb abfortgeltu podle obyčeje desátý zlatý se tuto připisuje šedesáte zlatých; zůstane vdově a sirotkům každého roku bráti po 45 fl. pět set čtyrycet zlatých. A že jest týž Gregor do dvou let té huti v užívání byl a nebožtíkovi manželu jejímu pod tím žádných verunkův ani jistého platu nekladl, uvolil jest se týž Gregor jí vdově mimo knihy a tento zápis za to odvésti a dáti jeden pár volův ve 33 fl., krávu jednu v 10 fl. a skel co sobě sama vybere za 12 fl. a mimo toto nadepsané uvolení žádnému ničímž dále on hutník povinen býti nemá, kromě Jeho Milosti knížecí náležející činži, tak jak ji předešlý hutník odvozoval i on při každém svatém Havle na zámek Krumlovský totiž 6.000 prohlídacích, 15.000 prostých koleček, 2 kopy vinných a 1 kopu pivních sklenic i také povinný plat z rejtův odvozovati má a povinen bude nyní i na časy budoucí. Co se pak osvobození té huti práva odoumrtného dotýče, nejsouce ještě takovou milostí obdařena, budeli držitel nynější toho sobě při vrchnosti své vyhledávati, to při dobré aneb dědicův jeho vůli zůstávati bude.

Stalo se na zámku Krumlově v přítomnosti urozeného a statečného rytíře pana Ondřeje z Segregory, Jeho Milosti císaře římského jako i Jeho Milosti knížecí herzoga na Krumlově a knížete na Eggenberku raddy a vrchního hejtmana knížetství Krumlovského, ten pondělí před sv. Václavem dědice českého léta páně 1632.

I. 7G^{s} 1b.

(Výtah z gruntovních knih Horní Plané.)

XLV. *1637. . . . . Svobody, jež Deštenský sklenář Donat Preussler k založení huti sklenné v Kladsku žádal.*

Artickel, wass dess Glassmeisters am Teschney Begehren wegen Befreiung einer Glasshütten bey dem königlichen Ampt der Graffschafft Glatz.

Einen freuen Malz- vnnd Preyhauss vor sich vnd seine Arbeiter zu erbauen, auch dass Bier vber Feldt fas- vnnd kandelweiss, es geschehe durch in oder durch seinen Mietschencken in oder ausser seines Hauses nach seinem besten Nuetz vnd Gefallenn zu uerkauffen vnd auszuschenkenn.

Eine Mehl- vnnd Pretmühlen frey vnd vnuerhindert zu erbauen vnd seines besten Gefallens zu geniessen vnd zu gebrauchen.

Item einen freyen Salz- Korn- Weitz- vnd allerley Getreide zu handlen vnnd zu handtfieren ohne alle Vorhindernüss.

Item Heusel auff seinem Guttle vor seine Arbeitter vnd Handtswergsleuthe zu erbauen vnd solche ihme selbsten zinssbar zu machen.

Item Wein einzuführen vnd denselben wieder umb Fass, eimer- vnd kandelweiss zu uerkauffen vnd seines besten Gefallens nach ausszueschenken.

Auch fünff Handtwergsleuthe alss Schusster, Schneider, Schmidt, Beckenn vnd Fleischhacker zu halten, anzunehmen, auch losszulassen, viel weniger mit einer Auflag beschwert werdenn.

Dass Holz, wass auf seinem aussgemessenen Gutt an jzo stehet, nicht allein frey abzuholzen, sondern auch, was künfftig wieder aufwaxsen mecht, ess sey dieser oder anderer Orthe auff seinem Gutte, solches alles vnndt jdes jderzeit vnuerhindert jderer Obriegkeit alss sein Eigenthumb zur genissen berechtieget zu sein.

Darneben soll ihme auch dass Ascherbrennen in dehnen Gebürgen der gantzen Graffschafft Glatz ohne allenn Eintrag einiges anderen Glassmeisters nach den Weidtaschern zugelassen werden.

Item alle Fieschwasser, so vber seine Hüetten-Gutt vnnd auch darneben hinfliesen, jderer Zeit seines Gefallens nach vnuerhindert ohne Auflag einiger Verzinsung zu fieschen, auch Teuchel zu erbauen in allem frey sein.

Item Brandtwein zue brennen, solchen daheim ausszuschenkenn, oder aber vber Feldt seines besten Gefallens nach zu uerkauften.

Item. Rauch- vnd Federwielpret auf solchem seinem Gutte zu stellen, wie es im nach seinem Gefallen beliebet, vnnd mit der Wieldtbahn zuegenissen.

Weiln auch Besietzer alss Hüttenmeisters seine Wohnung dahin jetz nicht richten kahn, soll ihme vnd künfftiegen seinen Erben vnd Inhabern dieses Hüettenguts vergünstiget sein, dass sie Mangel ihrer eigenen Pershon Beywohnung eine ehrliche Pershon ahn ihrer stadt dahin verordnen mögen.

Die Leibeigenschafft belanget, derer sol er, sein Weib, seine Erben befreit, auch da Gott vber Besiezern dieses Hüettenguts mit Tode verführe, das seine nachgelassene Weisen weder zu Hoff- noch andern Dinst gezogenn werdenn, auch viel weniger ihr Erbfahl vnnd Verlassenschafft mit dem wenigsten zu vns zu ziehen, auch auf seinem Todtbette mit seinen fahren- vnnd liegenden Güettern nach seinem besten Willen vnd Wolgefallen zu testierenn seinen Kindern, Vormunden nach löblichen deutschem Brauch zu ordnen vnd zu bestellen.

Item. Er soll auch Recht vnnd Macht haben, solch sein Gut zu uersezenn, zu uerpfendenn, verwexlen vnd zu uerkauffen solches als sein proper Gut zu thun vnnd zu lassenn.

Item. Wass des Glassmeisters Pershon oder künfftieger Besiezer dieses Hüttenguts von Getreide, Wein, Korn, Rose vnnd Viehe erkaufft vnnd dahin geführet oder getrieben wirdt, auch von solchenn neben den Glasswahren von ihnen weggeführet, so weit der Graffschafft Glatz Gebiet betreffendt, ohne allen Zohl vnnd Mauth frey ohne alle Hindernuss solches geschehen mag.

Item wehr auch des Glassmeister Pershon vmb etwas anzuklagenn hette, es were wegen seiner Pershon oder wegen Nichtverhelff der Bielliegkeit vber sein Gesinndel, der sohl daselbte bey dem königlichen Ambt thun. Auch zu keinem andern Gericht nach Recht nicht gezogen werrdenn.

II. 81. 5c.

Donat Preusslern, Glasemaister am Teschnai, könnte auff seine vorgeschlagene Puncta gewilligt werden:

1. Das freye Breuhauss unndt die Malzung zue seinem Breuwesen sambt der Aussgebung des Biers in der Glasehütten; doch solle er das Bier oder Vassgeltt, wie jezo vnndt in künfftig bey der Graffschafft Glaz breuchlichenn, alle viertel Jahr in die gehörige kay. Ambter abgeben. Der Bierausssschrott aufs Landt kan wegen der nahe angelegenen berechtigten Vrbarien nicht zuegelassen werden.
2. 4. 5. 6. vnndt 7. Punct wehre soweit einzuwilligen, das so ahn Wein, Getraide, Salz vnndt anderem, so zur Handlung diennt, eingeführet, zohlfrey — ausser dess Salzes, so baldt, wans inns Landt kombt, vermautet werden muss, passiret werden solle. Wass aber aussm Lannde geführet würdt, billig der Ordnung nach zu uerzohlen sein.
8. Das Aschenbrennen vmb gebührliche Bezahlung kan ihme in der Graffschafft gar wohl vergönnet werden; aber er solle den Aschen anders nirgents hinführen vndt gebrauchen, alss eben inn hisiger Hütten.
9. Der Punct möchte ihme auch zugelassen sein, weilen nur ein schlechtes Wasserlein aldorten sich befindet.
10. Die Brennung des Brannttenweins vnndt Aussgebung desselbtens in der Hütten ist so weit zuzugeben, damit wann ausser Landes wäss entführt, die Mäutt, wie oben gemeldett, richtig erleget werde.
11. Die Vogelstellung mit gewisser Contition könnte zugelassen werden, aber kaine Wiltpahn.
12. Dieser Punct entweder auff eine gewisse Zeit zu determiniren, oder auch gar zuzulassen, doch dass die Hütten schleunig erbauet vndt dass Glasewerck fort getrieben werde.
13. Dieser Punct bleibt in seinem Esse, weilen hier keine Leibaigenschafft im Gebrauche.
14. Der Punct ist ohne diss Rechtens, doch müsten dergleichen Actus mit Guembhabung der Obrigkait volzogen werden.
15. Diser Punct ist oben vnterm 2. 3. 4. 5. 6. 7. vndt 10 Punctis algereit berührt worden.
16. vnd 17. Die Jurisdiction könnte vnter das Kammerwesen am füglichsten gegeben werden. In Erwegung sonnsten das Lanndt den Glasemeister, die seinigen, auch nachfolgende anbauende Heusel vndt Wohnungen zu ihrer Contribution, wie algerait bey andern aussgerodeten kay. Dörfferen beschehen, einzihen möchten; ob aber wegen der Rechtssachen eine conditionirte Separation woltte aussgeordnet werden.

Für solche Freihaitt vndt Gerechttigkeitt zu begehren.

1. Denn Plaz von begehrten 100 Schnüren, der Schnure nach, wie im Glazerschen der Brauch, zu bezahlen.
2. Wegen des Grundt vndt Bodenns ainen järlichen Erb- vnndt Silberzinnss zu raichen.
3. Bei Verkauff vndt Verwechselung der Glasehütten Auff- und Abfart ins Rentambt abzugeben.

4. Dass Glass zue dem kay. Gebeuen in einem gewissen leichteren Kauff, alss etwann solches versilbert würd', darzugeben, vndt was sonsten bey der Vestung vndt den Ambtsheusern järlichen zur Aussbesserung von nötten, vmbsonst vndt keine Bezahlung herzugeben.
5. Dass Wasser zue der Hütten solcher Gestalt anzuführen, darmit sich andere einbauende Leutte solchens auch gebrauchen könntten.

Arch. Třeb. II. 81, 5c.

XLVI. *1638. 9. dubna. V Kladsku. Rozpočet na zřízení huti v Kladsku.*

Vngefehrlicher Vberschlag wegen der Glasehütten, so an das schwarze Floss sol erbauet werden.

Die Öfen vndt die Hütten würden zu erbauen kosten auff 200 Reichsthaler, weilen man die Thöne zu den Öfen von Lemberg abhollen würde müssen. Bringt	300 fl.
Zu Erbauung eines Wohnhauses, so geraume undt zimblicher Grösse sein muss, auf	200 fl.
Eine Mühle mit einem Gange würde sambt den Eisenwerk gestehen . .	200 fl.
Wegen der Gesellen vndt Arbeiter wurde jeden ein Stueke zu ihrem selbsterbauen ausszuzeihen sein. Da aber Ihr Maystät liessen dise Gebaude selbsten bauen vndt verkaufften solche denjenigen, so in der Glasehütten arbeiten müssen, auff ihre Guldt acht Heussel vngefehr jedes mit 40 fl.	320 fl.
Eine Bretmühle mit dem Eisenwergk	100 fl.
Ein Breuhauss mit der Pfann auff 6 Scheffel	200 fl.
Zu Eschenvorrat	150 fl.
Summa thutt	1570 fr.

Signatum Glatz den 9. Aprilis anno 1638.

Archiv Třeboňský II. 81, 5c.

XLVII. *1646. 9. prosince. V Strassu. Kníže Jan Antonín z Eggenberga osvobozuje Planského hutmistra Baltazara Pramhoffra od odúmrti.*

Von Gottes Gnaden wir Johann Anthoni Hertzog zu Crumaw vndt Fürst zu Eggenberg (titul) bekhennen offentlich mit diesem Brieff für vns vnsere Erben und Nachkhommen und thuen kundt mäniglichen, dass für vnss erschienen ist der erbahre vnser lieber getrewer Balthaser Pramhoffer Hüttenmeister auff der Kaltenbrunnerhütten bey der obern Plan vnndt vnss in vnterthänigen Gehorsamb zu uernehmen gegeben, wie dass die von ihme erkhauff und bewohnte Glasshütten vnss bisshero mit der Purth dess Todtenfahls behafftet, alldieweillen er aber dieselbe solcher Gestalt länger zu behalten nicht gesinnet, auch dess obvermelten Todtenfahls halber kein anderer Kauff- oder Stifftman darauff zu bekhommen, dahero er unss bey solcher Beschaffenheit vnterthänig gebetten, dass wür ihme solche Glasshütten auss fürstlichen Gnaden besagten Todtenfahls entledigen und befreyen wolten, . . . alss haben wir solch sein vnterthänig gehorsambes Bitten ihme nicht verwaigern noch abschlagen, sondern hierin mit wohlbedachten Mueth, guetten Rath und rechten Wissen gnädigst verwilligen und berührte Kaltenbrunner Glasshütten dess gemelten Todtenfahls, mit dem sie vnss bisshero verhafft gewest, crafft dieses solcher Gestalt entledigen und befreyen wollen, dass er Hüttenmeister oder seine Erben und Nachkhommen hinführo dieselbe verkhauffen, verschenkhen, vertestiren und darmit bey seinen gesundten Leib oder am Todtenbeth alss mit seinen Eigenthumb nach seinem besten Willen und Gefallen thuen und lassen kann. Wa[illegible]eigene Person

oder dessen Erben und Nachkhommen betrifft, weillen die vorigen Besicz- oder Inhaber gedachter Hütten vnss anderst mit keiner Leibeigenschafft verbunden und zuegethan gewest, alss dass bey jedwedern Verkhauff- oder Veränderung gedachter Hütten der zehende Pfennig anstatt dess Freygeldts vnss und vnsern Erben und Nachkhommen von Rechtswegen gebühret und jeder Zeith ordentlich abgeführt worden, also sollen sie es auch nicht sein, sondern diss Orts allerdings bey vorigen Gebrauch vndt Observanz gelassen werden. Dessen zu Vhrkhundt haben wir diesen Brieff mit vnseren fürstlichen Signatur und unterzogenen Handt bekräfftiget, der geben ist zu Stross den 9. Decembris 1646.

Johann Anthoni Herzog zu Crumaw vnd Fürst zu Eggenberg.

(L. S.)

(Archiv Krumlovský. I. 7G^{5} No. 1.)

XLVIII. *1650. 27. srpna. Na Nových hradech. Sklenný řád huti u Hojné vody.*

Glassordnung,

wass sich bey vnnsserer Glasshütten Heilbrun dass altgebührenten Hüttenkhauff zu Andrettung Daniel Khörgl Hüttenschreiberss nachgesetzte Glasssortten ain Schockh per ain Gulden zechem Kreitzer zu uerkhauffen hat, den 27. Augusty 1650.

Gross vndterschiedlichen Furmbs Schlangen, Pügl, Adler odter andere Glass werdten nach der Gestalt zu ain vnndt zwey Stuckh vor ain Schockh gerechnet.

3	gemain verdeckhte Schlangen odter Piglglass per	1	Schock		
6	ainfache Schlangen- oder Piglglas	1	„		
12	Stangel- oder Zwelfferglass genant	1	„		
20	Stuckh zwainziger Glass	1	„		
20	„ geschnidtene Glas	1	„		
30	„ Pugalen	1	„		
30	„ Herzknepf	1	„		
30	„ klein Einmachschallen mit Henckhl	1	„		
15	Stuckh dergleichen Schallen mit Teckhl	1	„		
10	grose Einmachschallen mit Teckhl	1	„		
10	Stuckh halb Zuckherhaffen mit Teckhl	1	„		
30	Opferkandl	1	„		
10	grose Wurffglas	1	„		
15	der mittern	1	„		
20	der kleinern	1	„		
4	Schreibzeig mit Schallen	1	„		
20	mittern Schreibzeug ohne Schallen	1	„		
15	grössere Schreibzeug	1	„		
15	Strapüxenn	1	„		
7	Sackhpfeiffenn	1	„		
2	Trampeten	1	„		
15	Posthörnl	1	Schock		
30	Halb-Pecher	1	„		
40	Seitlpecher	1	„		
60	Jesuiterpecher	1	„		
60	Schwimber	1	„		
60	rodt, plawb kleine Kinder Kriegl, Kerbl, Krausten, Schisl, Flaschl, Schäffl, Kugl und Hefferln	1	„		
60	Lossköpf	1	„		
30	geymanische Pecher	1	„		
15	Pindtkrieg ohne Teckhl	1	„		
7	„ mit „	1	„		
30	Halbkrieg ohne „	1	„		
10	„ mit „	1	„		
15	Pündtschtaschen	1	„		
30	Halb „	1	„		
60	Seitl „	1	„		
15	Prustglass	1	„		
20	Bierschallen auf ein halbet Seitl mit Henckhl	1	„		
60	Bierrerl	1	„		
6	Sechsertaffl	1	„		
8	Achtertaffl	1	„		
15	Paczenscheibenn	1	„		
20	Groschenscheiben	1	„		
30	Halbpatzenscheiben	1	„		
40	Sechspfenpigscheiben	1	„		
60	Kreizerscheiben	1	„		

60	Kostglässl	1 Schock	12	Pethkachl	1 Schock
4	Kelmb und 4 Helmb Prenzeug	1 „	30	Vhrenglass	1 „
			60	Sterauf	1 „

Actum Gräczen, den 27. Augusti 1650.

(Novohradecký archiv. 22. I. 2227.)

XLIX. *1655. 15. listopadu. Na Krumlově. Přidělení jednotlivých revírů k huti Planské, Mizavské a Štegarově na popel.*

Demnach zwischen denen Hüttenmaistern, nemblichen auf der Khaltenpruner Glasshütten bey Oberplan Walthäusser Pranghoffern, den Hüttenmaistern auf der Missau Dominico de Sera undt den Hüttenmasiter auff der Stögerhütten bey Wallern Ambroschen Stegbaurn wegen der Revier, darinen der Aschen gebrenet würdt, sich eine Strittigkeit undt Wiederwillen erhoben undt aber kheiner erwaissen könen, wie weit eines des andtern Revier gehnt, sondern der Kaltenbrunr undt Stögerhüttenmaistr vorgebracht, dass ein jeder undt seine Vorfahrer biss gegen der Missau und hingegen der Missauer Hüttenmaister gegen der Khaltenbrunen auch Stögerhütten gebrendt und solches ohne einigen Stritt ruhig gebraucht hetten, alss ist wegen Verhütung ferern Stritts undt Uneinigkeit, damit einer dem andtern nicht zu nahe khomen oder verhinderlich sein solte, ein Vergleich undt Abtheillung, doch mit dem diessen aussträglichen Vorbehalt, dass die fürstliche Grundtobrigkeit mit diessen ferners nach dem gnädigsten Belieben zu disponiren zue thuen undt zu lassen Macht haben solte, nachfolgendter Gestalt beschehen, dass nemblichen der Khaltenbrunner Hüttenmeistr von seiner Kaltenbrunner Hütten ahn gegen Mitternacht sich zu wendten, auff linckhe Handt gegen Salnau, Schönaw biss ahn die Revier, wohe mit der Stegerhütten sich theillet, auff der rechten Handt gegen der Okhfolderhaydt undt Khollerheussl auff den Grassberg, Tauffelwaldt, Vorder- und Hindterngruben biss an den Khumbwaldt sich dess Aschenbrenens zue gebrauchen haben solle.

Entgegen aber solte dem Hüttenmaister auff der Missaw der völlige Khumbwaldt, der Schuesterwaldt, der vordere undt hintere Lisse, der Langenberg, Ebenberg undt der Guldenberg sambt den langen Waldt biss auff den Staig, welcher von der peed· n Hütten auff Oberschnedorf gegen Schenaw zue gehet, zu den Aschen zubrenen erlaubet undt verbleiblich sein. Betreffendt aber den Walt, welcher oberhalb den Steig rechter Handt, so wie obgemelt, von der betten Hütten gegen Schenaw zuegehet undt gegen Wallern ligendt ist, weillen daruor von Alters ein Schockh meiss. Zinss in Ihre hochfürstlichen Gnaden Rändt bezahlet worden ist, solcher den Ambrosch Stegbaurn auf der Stegerhütten anjetzo in diesem Zinss verlassen werden, wirdt also der Ambrosch Stegbaur sich diesses Waldts allein, wass nemblich oberhalb gedachtes Stegs auf der rechten Handt gegen Wallern ligendt ist, auch zu seinem vorhin habendten Revier zue gebrauchen haben undt soll khein Theill dem andern hierwider vbergreiffen, turbiren oder einige Ungelegenheit machen bei Straff fünffzig Schockh meiss. wobey aber ausstrüglich auch diesses von Obrigkeith wegen bedingt worden, dass weillen ahn theills Orthen in diessen fürstlichen Wäldtern vnderschiedliche vornehmbe Wildtständt sich befindten, alss nemblichen ein Khumbaldt, Guldenberg, Schuesterberg und anderst, wohe sie obgedachte Hüttenmaister bey Ihren Aschenbrennern die Anordtnung thuen solten, dass ahn selbigen Orthen den Aschen nur allein von St. Galli bis St. Johannis Baptistae gebrennet werdte, nach Johannis Baptistae aber bis auf St. Galli ferners in selbigen Orthen des Waldts nichts angefeuert oder einiger Aschen gebrenet werdten solle, damit dass Wildt hierdurch nicht gesprengt werdte. Alles bey obgemeldter Straff der fünffzig Sch hierwider freuentlich handlen thete. Undt seynt drey gleichlauth· ·icht

undt wegen künfftiger Nachricht jedem Theil eins eingehändiget, auch zu mehrer Bekräfftigung dessen von dem ... Ditrichen von Germersheimb .... mit eigenhändiger Vnterschrifft undt Insigl bekräfftiget worden. So geschehen auf dem fürstlichen Schloss Crumav den 15. Monatstag Novembris 1655.

(L. S.)

D. v. Germersheimb m/p.

(Kr. A. 6G^{5} 1a.)

L. *1673. 1. prosince. Na Krumlově. Výsady zrcadlové huti u Borové.*

Demnach Ihre fürstl Gnaden, Herr Johann Christian, Herzog zu Crumaw vndt Fürst zu Eggenberg, auf des Claude Barot von Meloun in Bries vnd seines Mitconsorten, Jean Oliuier Decoré von der Statt Pottie, beede franzoisischer Nation, gehorsambst bittliches Ansuchen (dasz ihnen beeden eine Spiegelhütten nach Arth vnd Form der venetianischen, geschliffene, sowol Zimmerspigeln, alsz auch zu denen Kutschwägen gehörigen Taffeln und allerley Manier Glaasz darinnen zu arbeithen, auff dises herzogthumbl. Wäldern mit hochgedachten Ihrer fürstl. Gnaden aigenen Vnkosten vndt Spesen, jedoch gegen Entrichtung eines gewiszen jährlichen Geldtzinsz auffgericht vnd erbawet werden möchte) sich gnädigst affirmative resolviret, alsz ist mit gemelten beeden Gloszpolirern ein in volgenten Puncten vndt Articuln bestehender ordentlicher Contract aufgesezet worden:

erstlichen lossen Ihre fürstl. Gnaden auff ihre aigene Unkosten und Spesen besagten beeden Gloszpollirern, Claude Barot vndt Jean Olivieur Decoré, nach ihren aigenen Angeben vnd Abmessung eine Glooszhütten bey dem Dorff Mistelholtz, wie zu ihrer Arbeith vonnöthen vndt bequemblich ist, in der Vierung rings herumb nach hundert zwanzig Claftern mit darin bestehenden Gloosz- oder Schmelzöfen, Kucheln, Stuben, Cammern, Galleryen, Werkhstätten, Stallung, vndt wosz zu solchem Gebew erfordert wirdt, neben einer kleinen Stampfmühl, den Kiesz darinnen zu Stampfen aufrichten vnd bawen, wie auch ein flüssendes Brunwosser doreinführen vndt ein kleine Wosserschwöll neben disem Gebew zu Löschung etwan einiger besorglich entstehend Fewersbrunst das Wosser darin auffzuhalten anschütten, dasz sie also nach ihren Vor- vnd Anbringen in disen Hüttengebaw nicht allein glatte Zimmerspigeln, sondern auch zu denen Kutschwägen geschliffene Taffeln nach Form der venetianischen Gloosz auch auff allerley Manir vnd Farben, Trünkh vnd andere Gläser, auch wos sonsten ihre Kunst vermögen wirdt, darin machen vnd verfertigen mögen. Worzu dan

zweytens auf Ihro fürstl. Gnaden auszgewisenen, nechst anligenden Wäldern ihnen das nothwendige Brennholtz so wohl vor ihre Glaosz- oder Schmeltzöfen, alsz auch ihre Küchel vnd Stubenöfen (jedoch auf vorhergehende Auszweisung der fürstl. Jäger oder Holtzhöger der Wildpan ohne Praejudiz vndt nicht schädlicher Verschwendung vnd Verwistung des Holtzes) auff ihre aigene Vnkhosten Holtz hackhen, Aschen brennen vnd zueführen zu lossen verlaubt. Nicht wenig auch, dosz sie die zu ihrer Arbeith bedürfftige Kieselstein, Sand vnd andere dergleichen auf Ihro fürstl. Gnaden Gründen sich befindende Materialie (doch ohne Beschwer derer Vnderthanen) umb ihre Bezahlung nehmen vnd beybringen mögen zugelossen wirdt. Zu deme

drittens Ihre fürstl. Gnaden auff mehr besagten Claude Barot vnd seines Consorten Jean Olivier Decoré gehorsambstes Bitten sich gnädigst ercläret haben, dasz sie beede Glaaszpollirer, deren Erben vnd Nachkommende auff zwanzig Jahr lang (gegen jährlich in das fürstl. Rändtambt alhier entrichtend zwey hundert funffzig Gulden rein. Zins- oder Bestandtgeldt) bey disen Contract nicht allein ruehig vnd vnperturbiret gelassen vndt geschützet werden, sondern auch, wann einer von ihnen absterben wurde, dem oberlebenden ein oder mehr Mitconsorten bisz zu Erstrekhung

der contrahirter zwanzig Jahr aufzunehmen, auch diser Contract nach Auszgang diser Zeit alsdann auf ihr bittliches Anlangen widerumb auff zwanzig Jahr zuuernewern verlaubt sein solle. Wie dann

vierttens Ihre fürstl. Gnaden sie, Beständtner, in gnädigste Protection nehmen, dosz sie von aller anderer Dependenz gäntzlich befrewet sein, zur einiger Leubaigenschafft nicht gezogen, auch mit Einquartirung der Soldaten, Robothen vndt andern erdencklichen Beschwernuszen (wie die immer Nahmen haben mögten) keinesweeges beladen noch belegt sein, dosz auch keinen andern (welcher derselbe auch sein möge) dergleichen Glaoszhütten auff Ihren Herrschofften auffzurichten vnd solches Spigl- oder Tofelgloosz zu machen vor Auszgang disz zwanzigjährigen Contracts nicht verlaubet, noch zugelossen werden solle. gnädigste Versicherung thun.

Undt weillen dise Ihrer fürstl. Gnaden gnädigste Erklärung sie beede offtgemelte Pollirer zu gehorsambsten vndt schuldigsten Dankh auff- vnd angenohmen haben, alsz versprechen vnd vorreversiren auch sie sich vor Ihre Persohn, Ihre Erben vnd Successores hinwiderumb crőfftigist, dass sie

erstens Zeit zwanzig Jahr wehrenden Contracts die veraccordierte zwey hundert fünffzig Gulden bahres Geldt von halben zu halben Jahren vnd disz zwor an St. Galli vnd St. Georgii ieden Termin zu hundert zwanzig fünff Gulden alle Zeit zu dem fürstl. Rändtambt dahie richtig vndt ohne einige Auszflucht nicht allein abführen, sondern auch

zweytens nach ihrem selbstgethanenen Anerbiethen und beschehener Abredung alle und iede sowol vor sich alsz ihre Arbeither bedürfftige Victualien alsz Wein, Bier, Brandwein, Schmaltz, Putter, Kősz, Fisch, Getreydt vndt dergleichen gegen gangbahren, billichen Preisz von Ihrer fürstl. Gnaden Würtschafft annehmen wollen vnd sollen. Vndt wann

drittens, dosz Gott verhütten wolle, durch Vnglükh des Fewers dise auff Ihro fürstl. Gnaden Grund mit grossen Spesen vndt Unkhosten new aufferbawte Hütten zum Theil Schaden leuden oder gantz abgebrennt wurdte oder sie etwas ins kümfftig an diser Hütten repariren vnd mehrers erweittern wolten, wöllen sie, Beständtner, auff ihre aigene Vnkosten allein ermelte Hütten (worzu aber dosz nothwendige freyhe Holtz zu schlogen vndt zuzuführen ihnen verlaubt wird) widerumb aufzubawen vnd zu repariren schuldig sein.

Dosz disem allem Contrahirter mossen nachgelebt vndt gehalten werden solle, haben Ihre fürstl. Gnaden nicht allein gnädigst darein gewilliget, sondern auch sie, Beständtner, darbey gnädigst zu schutzen sich resolviret vnd mit dero fürstl. Cantzleysigill bekrőfftiget.

Hingegen sie, beede Bestandtner, Claude Barot vndt Jean Olivier Decoré, disen allen ihren obbeschribenen Puncten auch schuldig vnd unnerbrüchlich nachzukhommen vnd disen Contract auff zwänzig Jahr zue continuiren vndt nicht darwider zu handlen sich mit ihren Persohnen, auch Ehren, Haab vnd Gutt, wo es immer zu finden sein vnd Nahmen haben mögen, vnter ihrer aigenen Handtvnterschrifft vnd Pettschofftern cräfftigist verobligiret vnd verschriben.

Zue dessen mehrer Sicherheit dann seindt drey gleichlautende Exemplaria auffgerichtet vnd danon eines bey der fürstl. Hoffcantzley hinterlegt, die andern aber ihnen, mehrgedachten Beständtnern, eingehändiget worden. So geschehen im Schlosz Crumaw den ersten Decembris 1673 Johrs.

Ex commissione et nomine Suae Celsitudinis

Frantz Bouquet,
fürstl. Eggenb. Rath. (L.S.)

Claude Barot. (L.S.)

Jean Oliver Decoré.

(Archiv Kumlovský.)

LI. *1675. 2. ledna. V Děčíně. Smlouva s hutmistrem Jiřikem Gundelachbeckerem na založení sklenné huti v Eilandě.*

Zu wissen sey hiemit, dass zwischen dem . . . Maximilian Graffen von Thun Herrn auf Tetzschen an einem, dann Georg Gundelachbeckern gebürtig von Almoroda auss Hössen anderen Theyls folgender Contract abgehandelt undt beschlossen worden vndt

1. vors erste. Wirdt abgedachter Georg Gundelachbecker vor einen Glasshüttenmeister an- undt auffgenommen derr Gestaldt, das er ein newes Wergk oder Glasshütten in dem Hammer Guth Eulandt in eine Scheuren, wie ihme personlichen angewiessen werden, mit allen benöthigt vndt zugehörigen Öffen vndt Aschenhütten, wie solches alles zum bequemsten vndt leichtesten geschehen kan vnd mag, fürdersambist paven vndt aufrichten, zu welchen allen aber ihme die Notturfft an allerhandt Materialien verschaffet, auch Mawerer, Zimmerleuth vndt Zulanger auff obrigkeitliche Kosten sollen geben werden.

2. Wan ihme der Thonn zur Stelle geschaffet wirdt, denn er vorherr selbst bestellen wirdt, auch darumben, weillen solcher weith zu hollen ist, mit Fahren vndt was taugliches nehmen solle, damit keine vergebene Vnkost aufgewendet werden mechten, so solle er auss demselben taugliche Haffen vndt Ziegeln machen, was von nötten, zum Zurichten aber solle ihm eine Person gegeben, auch der Thon von der Obrigkeit bezahlt werden.

3. Den Offen auff Scheyderholtz zum Brennen zurichten, wie auch das man Grosstaffellglass machen kann.

4. Das Boch- oder Stambwergk zu pawen, wofern es nit entrathen werden kann, angeben.

5. Das benöttigte Eyssenwerck endtweder in Hammer oder Schmidten, alwo es in nechsten Preyss, jedoch tauglich gemacht werden kann, in seiner Beysein verfertigen lassen.

6. Tauglichen Sandt suchen.

7. wie auch Steine, welche vorn Feyer stehen

8. wohl acht zu geben, auf das rein — vndt sauberer Aschen gebrendt undt gelieffert werde.

9. Wirdt er auch den Fluss, wan ihm die Aschen — Kässel undt Fässer geschafft werden, selbst machen, worzu er die Nottürfft zu fordern wissen wirdt.

10. Soll undt will er auch zu künftiger Zeit 7 taugliche Gesellen, die sauber vndt fleissig arbeydten, worunter wenigst einer grosse Taffelstück machen kan, 2 Schürer, 2 Aschenbrenner vndt 2 Jungen verschaffen, welche vndt billige Bezahlung gebrauchlicher Maassen arbeydten.

11. Nicht allein das gemeine, sondern auch das Christallglass mündtlich versprochener Massen also sauber einrichten, das kein Mangell daran gespürret werden kann.

12. Alle Benöttigung zeitlich offenbahren undt begehren, damit solche bequemerweiss geschafft werden kann undt irgendt kein Mängel voruielle.

13. Eine aussführliche Lista einzurichten, was von ein- vndt der anderen Gattung zu machen, item die Aschenbrenner, Schürrer undt Jungen die billige Bezahlung ist vndt wie selbe jede Gattung verkäüfft werden könnte, auf sich vmb Kaufleuth bemühen vndt besonders vmb die Dressner, welche sonsten mehrisch Glass verhandeln, von welchen er gesagt, hier zubringen.

14. Nicht nur seines Theyls Nutzens des Glassmachens stettig abwarten, sondern viel mehr, wie obgedacht, trachten, das Glass tauglich einzurichten, auf die Gesellen genawe Absicht tragen, damit dieselbe wohl taugliche kauffwürtige Wahren ohne Tadel vndt Wandel verfertigen oder etwann eine Untrew vorgehen möge.

15. Alle Sambstag dem hierzubestelten dass Glass treulich zuzehlen vndt hieruor dem verdientten Lohn gewärttig zu sein.

16. Wan er diessen allen vndt wast sonsten einem Meister von Rechtswegen zu thun, ob es gleich hier nit benendt wehre, zustehet vndt gebühret, also ein ehrliebender Meister eyfferiger Weiss volführen vndt verrichten wirdt, so solle ihm von dato ann zurechnen, so lang er in diessen Bestandtdienste sein wirdt, benebenst dem, was er künfftig mit Glassmachen verdienen wirdt, monatlich 12 Gulden Geldt zur Besoltung vndt ein Eymer Deputatbier gegeben werden, jedoch der Gestaldt, das alzeit bis zum End eine monatliche Bestall innen verbleibe.

Zu Vrkundt vndt Bekrefftigung alles dessen, seindt eines Lautes zwey Exemplari verfertigt, vnterschrieben vndt jeden Theyls eins aussgehandiget worden.

Actum Schloss Tetzschen, den 2. Januarii 1675.

Děčínský archiv $\frac{D/34/2}{4}$.

LII. *1676. 4. února. V Děčína. Mzda v huti Eilandské.*

Lohnliste.

Dem Gesellen von grossen vndt kleinen Taffellstücken, nachdem selbe verkaufft werden können, zum Macherlohnn den halben Preyss.

Von 1 Schock Spigelscheiben			12 kr.
1 » Steltzenglässern	1	fl. 30	»
Gemeine Glass von Hundert			9 »
1 Schock Brüderkuchen			8 »
1 » kleine Scheiben			4 »
1 » Hertzknöpffe	1	fl.	
Die Schierer, die Wochen einer, deren 2 sein	2	fl. 15	»
die 2 Einbindtjung, einer die Wochen		30	»
Denn Aschenbrennern von 1 Strich Waldaschen zu brennen		30	»

Děčínský archiv. $\frac{D/31/2}{5}$

LIII. *1676. 10./6.—1677 10./2. Počet zrcadlové huti u Borové.*

Spiegelhütte bei Mistelholz vom 10. Juni 1676 bis 10. Feber 1677.

	Christall-stück	Gemeine-stück	Schock[2]) Tafeln	Scheiben[1])	Duzet Knöpfe	Tabak-büchsel	Duzet[1]) Tropfen	Kugeln[1])
Johannes Ströck und Johannes Schalle	632[1])	267	—	700	187½	386	—	—
Michael Wöber	352	7	—	1350	—	—	—	—
Christof Gözinger	—	—	—	6250	—	—	—	—
Lorenz Eysner	—	—	—	9150	—	—	—	—
Seuerin Stainscheider (Leopoldus Hagek Staha)	—	—	—	—	—	—	20	4
Marxt Kästl	—	—	272½.					
	984	374	272½	17450	187½	386	20	4

(Krumlovský archiv.)

---

[1]) jeden Tag à 1 fl. 30 kr.
[2]) à 35 kr.
[3]) von 100 30 kr., grüne Scheiben 16 kr., Waldscheiben 10 kr.
[4]) à 50 kr.
[5]) à 18 kr.

LIV. *1677. 9. února .... Seznam skla v zrcadlové huti u Borové.*

Inuetarium, was sich in der Spiegl- oder Glasshütten oberhalb dess Dorff Mistlholtz von allerhandt Glässern, Taffeln .., so durch vnss zu Ents Vnterschriebene in Beysein dess daselbstigen Hüttenschreibers Johann Resch den 9. Februarii anno 1677 ordentlich beschriben wordten, alls

In der Glasscammer.

	Stück		
Weinglässer auf Fuessen ohne Teckhl von der fallierten Cristallen	44	zu 9	kr.
Mit einem Teckhl dergleichen	1	15	„
Weinglässer Stainnetzl genant	4	6	„
vnterschiedliche Formb von französischem Glass	39	5	fl.
Sechsseckhichte Schalln auf Fuessen von fal. Cristallen	9	9	kr.
Glatte Muschln auff Fuessen	6	4	„
Verdeckhte Stutzen von Waisseln mit Teckheln vnd zu 3 Knöpffen	19	9	„
Item ohne Teckhl	1	6	„
Kleine Flaschen von fallierter Cristallen	30	3	„
Vnterschiedliche Schallen von fallierter Cristallen	44	9, 23 zu 19	kr.
Verdeckhte Stuczen von Cristallen	3	12	„
Ohne Teckhl derogleichen Stuczen	1	6	„
Vnterschiedliche Schallen von gemeinen Glass	25	3	„
Insuiter Pöcher von Waisseln	6	4	„
Vnterschiedliche Bier-Pächer von gemeinen Glass	20	6	„
Flaschen von fallierter Cristallen	58	6	„
Pluczer von dergleichen Glass gross vnd klein	15	9	„
Verdeckhte grosse Weinglässer mit Rossen vnd anderen Zieraten	10	1	fl.
Verdeckhte Schallen auf hochen Fuessen	21	20	kr.
Kleine Weingläser	8	8	„
Careuinitl	12	12	„
Niedere Schallen	10	12	„
Schallen auf Fuessen von Waisseln	12	15	„
Sackh-Schallen auf Fuessen	12	15	„
Muschln auf Fuessen	8	18	„
Schalln mit 2 Hangln auf Fuessen	9	12	„
Schallen auf Schiffarth mit Hengln vnd 1 Knopff	13	12	„
Weinglässl sambt dem Töckhl	1	15	„
Schalln auf Schiffarth	1	12	„
Bierpöcher	22	2	„
Lampen von Cristallen	3		
Khetten darzue von Cristallen	3		
Gross vnnd kleine vngeschnittene Kugeln	88	1	kr.
Kleine Altarsaillen von Cristalln	3	15	„
Vnterschiedliche Muster zum Glassmachen	19	2 fl. 40	„
Salzfass bey dem Formben	1	6	„
Einsatzglass mit dem Teckhl	1	1	fr.
Opfferkhandln von gemeinen Glass	6	4	kr.
Bierpöcherle mit 3 Knöpffen, kleine	35	2	„
Bierstüczen	13	2	„
Klein plate Bierpöcherln	18	1	„
Glässerne Schreibzeug	20	3	d.
Capuciner-Flaschen	3	6	kr.
Kleine Einmachflaschl in die Apotheken	347	3	d.
Glösserne Dreiangl	4	9	kr.

Heeresbücherei Prag

Glösserne rundt grosse Knöpff	3	1 kr.
Grosse Wagentaffeln von Schockhglass	15	19 fl. 15 kr.
Mittere dergleichen Taffeln	6	
Pollierte Taffln oder vnaussgearbeithe Spiegln	2	45 „
Durcksichtige Glassscheyben	3000	zu 10 fl.
Waldtscheiben	4000	zu 5 fl.

Lorentz Torkhowitzer
Würtschafftschreiber.

Georg Adalbert Springinssfeldt [1])
Schlosswürth.

[1]) Dieser übernahm alle Gläser fürs Schloss.

(Archiv Krumlovský I. 7 G§ 3a.)

LV. *1676. . . . . Seznam materialií v zrcadlové huti u Borové.*

Von der neuen Spieglhütten seint folgende Materien herunter geführt, die auff der Newstatt verwahret werden.

Präparirten Salliter sambt einer kleinen Schachtl 6 Stükh.
präparirte Materi auff Weissl.
Sandt von gestossenen Küsslstain.
vnpräparirten Salliter.
Borax unpräparirt.
item präparirter Borax.
Allerhandt Materien von Gifft.
Tropffen von präparirten Christallen.
Schweffl in einer Schachtl.
Christallen von überbliebenen Glass.
Pollirte Weissl.
Weinstain in einem Sakh.
Allerhandt Materien in einem Vässl.

(Krumlovský archiv I. 7 G§ 3a.)

LVI. *1677. 11. března. Na Krumlově. Zpráva o hospodářství na zrcadlové huti u Borové.*

Wahrhaffter Bericht vber die neu erbaute Glasshüetten nagst Mistlholcz gelegen.

Es ist einem löblichen Wüerthschafftsrath vorhero genuegsamb bekhandt, in wass die beede Franzossen Decore vndt Barot schmeichlicher Weisse alhier eingeschliechen vndt dass sie also hernach von Ihro hochfürstlichen Gnaden gnedigste Licenz überkhommen, ihnen ein newe Spieglhietten erbauen zu lassen mit Vorwändt, es wurde hierzue gahr ein gering Vncosten erfordern, wollen auch in der Herrschafft khein andere Vngelegenheith verursachen, als dass sie zu ihren Spieglmachn meistens Khüesestein, weissen Sandt oder gahr wenig Aschen gebrauchen werdten, dass Holtz nuer in kheinen Bueschlein, wass sonster ohne diess in Waldern verfaullen muess. Von andern Holtz verlangen sie khein ander zu haben ausser Haczung ihrer Zümmer, geben auch vor, wie dass sie einen grossen Nuczen von Bier vndt anderen Victualien der Herrschafft verschleissen wollen, sintemahlen sie von 50, 60 biess 100 Persohnen täglich zu Polierung der Spiegl brauchen werdten. Werdten a[illegible] [illegible]ren Herrn vndt Leuthen ein so grossen Zuegang machen, dass eben[illegible] [illegible]zen gereichen soll. Sie wollen auch grosses Geldt bey denen Herrsch[illegible] [illegible]assen,

weillen sie jahrlichen viel hundert Khuessstein vndt Sandt Fuhren. gebrauchen, auch andern vmbliegendten Glasshüetten einigen Eintrag zu thuen vndt wass noch andere Puncten noch mehrers zu beschreiben wehre.

Nun hat sich auff ihres Verlangs vndt gethanen Versprechen lauter dass Contrarium erwiessen, dass, wie man die Hüetten angefangen zu bawen, ist durch dem Maurer der Grundt recht gelegt, dan die Höhe der Maur nicht über ein Claffter sein sollen; der Barot aber mit solcher Vngestüm vndt mit sehr betrolichen Wortten, man solle nach seinem Kopf bawen, wie dan hierzue eingewilligt, dass also die Hüetten auff allen vier Seitten in ein stainern Futrol eingemacht, die Grundtfesten dieff eingegraben vndt also die Höhe der Hüetten auff 6 vndt 7 Claffter ausstragen wierdt. Es wahr an dehnn nicht genung, sondern man mueste auch daran eine grosse Stuben oder Cammer bawen nach ihren Gefallen. In der Hüetten ist der Werkhoffen so gross gebawet vndt mit dem weissen Lam sollch zu uersehen nicht wohl angeben, dan sie haben es selbsten nicht verstanden vndt wie man in sollch eingefewert, ist er wiederumben zu Poden gefallen; solch aber wiederumben mit grossen Vncosten, Leib- vndt Lebensgefahr der armen Leuth zum andermahl auffgebawet vndt anjetzo nochmahlen bekhennen müesten, dass der Offen noch zu gross vndt vielleicht zum drittenmahl muess khleiner gemacht vndt verendert werden. Sie haben auch bey Anfangs von kheinen Tör-Khuel-Taffel- nach andern Öffen gemeldet, gleichwohlen haben sollche müessen gemacht werden. Es wahr an diessen allen nicht genueg, sondern auff ihr Verlangen hatte sollen die Hüetten in Quadro gebawet vndt eingeschrankht werden, wie dan eine Continuation von 36 Claffter lang 2 Garn hoch mit Holtz auffgebawet, darinnen viel grosse Fenster, Abtheillung der Zümmer mit Öffen vndt Camienen versehen worden, dass in sollchen Gebew gahr viel ihrer Arbeit mit Pollieren verrichten können, vndt wass die armen Leuth hiebey vor Robotten gethan, ingleichen ein so grosse Summa Bawmaterialien, Geldtvncosten auffgangen, dass, wan diess alles solle zusamben gezogen werdten, würdte ein so grosse Summa herausskommen. Ich will von diessen zue schreiben vnterlassen vndt mit wenigen beybringen, wass sie Franzossen in allem dass Contrarium gespielet, dan der pollirten Spiegl seindt wenig gesehen noch verkhaufft wordten. Zu Polierung sollcher haben sie nicht einig Vnterthaner, alss wie sie vorgeben, hierzue gebrauchet; da ihnen diess nicht angienge, haben sie angefangen Christallen- vndt andere gemeine Glass wie auch Fenster- vndt Waagentaffeln machen zu lassen, also hierzue vielmehrs Aschen, als bey anteren Glasshütten gebraucht, dan wiessent, dass in ihren aussgezägten Waldern nicht genuegsamb Aschen brennen khönnen, sondern sich der andern Hüettenmeister ihr Revier eingetrungen. Da ist schon Khüessstein vndt weisser Sandt zurükh geblieben. Dass Holtz in khleinen Püeschlen hat khein Hücz geben wollen, als haben sie alles von Puechenholtz viel hundert Clafftern haksen lassen vndt von solchem mehrers als bey andern Glasshüetten (dan der Werkhoffen ist gahr zu gross) verbraucht. Wo ist der Bier- vndt vermeinten Victualien-Verschleiss geblieben! Die arme Vnterthaner werdten auch dass Geldt, wass sie von ihnen bekhommen, gahr leicht zehlen. Also ist seitherr genuegsamb gehöret wordten, dass von sollchen Hütten der Nuczen gahr khlein, hingegen aber Ihr fürstlichen Gnaden Vncosten hoch ausslauthen werdten vndt wann sie gleich ihren jahrigen Bestandtzünss von 250 fr. erlegen, so würdte gleichwohlen nicht baldt dass Holtz, wass sie brauchen, wann sollches zu Geldt sslagen, bezahlt werdten.

Genuegsamb hat man erfahren, dass sie seitherr mehrers schadlich alss nuczlich gewessen, indem sie täglich die Vncosten vndt Robotten vermehret, auch künfftig diess zu begehren nicht vnterlassen werdten.

Dahero wehre mein vnmassgebiges Guettachten, dass, wan Ihro fürstlichen Gnaden dahin zu disponieren wehre, dass die Glasshüetten lähr zu stehen, biess man mit einen verständigen Hüettenmeister ein reifliche Vberlegung machte, ob dass Glass noch ferners zu continuiren, oder auss den Gebew andere Nuczungen

zu machen, damit wohe nicht alle Vnkosten verlohren, sondern wenigst einen jährlichen Zünss hierauss haben khöndten, hiérdurch wurdte auch der Waldt vndt Wieldtpan conservieret.

(Archiv Krumlovský I. 7 G^{s} 3a.)

LVII. *1677. 20. března. Na Krumlově. Zpráva o cestách Bläsendorfových k prozkoumání sklářství v Italii a ve Francii 1666—8.*

Was das Spiegl-, Chrystallen- und Glassmachen vor Ofen, Fewer vnd Hitze brauchet, ist genugsamb von denen zu uernehmen, welche zu Venedig vnd Rom, alwohe die köstlichsten Gläser gemacht, die Glasshütten gesehen.

Mir ist bewust, dass der Churfürst zu Brandenburg einen seiner Landkindter Nahmens Bläsendorff mit grossen schwahren Vncosten anno 66, 7 vnd 68 in Italien, Frankreich und wo sonsten etwas von dergleichen zu erforschen reisen lassen, mit welchem ich selbsten geredet, und in der Zurückhreiss meiner schlechten Peregrination biss auf Berlin gereiset. Dieser bekhante selbst, dass er mit allen Venedigern der Reinigkeit der Gläser halber streiten wolte und zwahr Ratione beneficii der Ofen, welche er alss ein gueter Mathematicus vor anderen einzurichten wüste, welches, wie ich gehöret, er auch nach diesem prästiret, und mein Brueder ohne Zweifel darum wissen wirdt. Allein er zweifelte selber, dass es mit Nutzen geschehen würdte. Vielleicht hat er nur die Prob gethan vnd das Werckh nachmahlig erligen lassen; dann es brauchen ihne Ihre churfürstliche Durchleucht, weilen er ein schönes Studium, absonderlich in der Ingenirkunst dabey hat, jetzo in omnibus eius secretis consiliis bellicis.

Crummaw, den 20. Martii 1677.

G. Jeuth m/p.

Aus Bedenckhen über des Würthschafftsrath ... Bericht sub dato 11. Martii 1677.

(Archiv Krumlovský. I. 7 G^{s} 3a.)

LVIII. *1677 8. května. Na Krumlově. Návrh k vedení zrcadlové huti u Borové.*

Durchleichtig hochgebohrner Hertzog! Gnädigster Fürst vnnd Herr Herr.

Ewer fürstlichen Gnaden gnädigst Bevelchschreiben sambt dem an dem Decoré den 5te passati gnädigst ergangenen Decret vnd darauff gehorsambste erfolgten Andtwordtschreiben habe ich in aller Vnderthänigkheit erhalten vnd dem Jeuthen alsobald umb sein gehorsambes Sentiment communiciret, weilen er aber wegen seiner Abreiss, ich aber wegen meiner Vnpassligkheit nit zusambenkhomben khönen, hat er mir es schrieftlich, wie hiebey ligens geschickhet, mit welchem ich mich conformire, dass billich seye, dem Decoré auff alle Weiss mehrers als den Barot anzuhalten, quocunque modo, die in dem Contract inserirete Obligationes nachzukhomben, weilen der Decoré dem Barot, also er von *Ihr* gräfflichen Gnaden von Boquoy sich begeben gehabt, sponte ersuechet, diese Khunst zu treiben vnd ihr Glückh dardurch zu suechen, darzue er Décoré die erforderte Spesa zu geben offeriret, der Barot aber alss in dieser Khunst vermeinte wohlerfahrne Person dass Werck einzurichten aufferleget vnd vnder sich verglichen, wie dan soliches beederseits gleich von Anfang mit dem Werkh bezeiget, indem der Decoré dass Geld dargeben vnd der Barot soliche zu dem Gebew allzeit mit Wissen vnd Guetheissen des Decore appliciret, biss das Werkh, so viell es hat sein khönen, einen Fortgang gewungen, vnd sie bede, ein jeder dass seinige darbey zu thuen zusambenkhomben seindt.

Alss der Barot nun seine vorgewente Khunst die Taffl zu *schlaiffen* angefangen vnd continuiren wolte, haben die Glassergesellen khein darzue taugliche Taffl blassen khönen, vnd also nach viell angewenter Müehe vnd Spesa zu richtig gemacht worden. Der Decoré aber hat seines Theils *Cristalln* zu machen auch angefangen vnd expresse sich zum öfftern verlauten lassen, dass er Barot an denen Christallgläsern kheinen Theill haben solle, weilen es auss seiner Industria herkhombe. Alss nun der Decoré wegen des Cristalln, der Barot aber wegen der Taffl mit denen Glassergeseellen bevelchen vnd zusprechen wollen, seint sie beede wegen Führung des Gubernü der Glasshüetten vnd Geseellen vndereinander vneinig worden, absonderlich dass der Barot sich berümbt, dass er der erste in dem Contract unterschrieben vnd benänth seye, indem doch der Decore sein pares Geld vnd Mittl dargeben muess, also er der Principall wäre. Vnter diesen ist der Barot, vnb dass er auff ein entloffenen *Schierknecht geschossen*, in Arrest khomben, alsdan der Decore dass plenum dominium gehabt vnd ihme eingebildet, dass er auch die *Tafflpollirung* schon genuegsamb ergriffen hette vnd die habende Pollierknecht vnterweisen vnd dass Werckh ohne dem Barot treiben khönte, aber ihme der Gestaldt geschadtet, dass er weder ein — noch aussgewuest hat. Damit er aber gleichwollen dem Barot ganz vnd gar von der Hüetten vertreiben solle, hat er einen Hüettenschreiber auffgenomben vnd dem Barot nach seinem Arrest vnter sein Commando alss einen Khnecht vbergeben: Alss der Barot durch ein vnter ihnen gemachten Vertrag dieses amplectiret und würcklich in der Glasshüetten die Handt angeleget, hat abermall der Decoré wider den Vertrag vnd seine aigne Handschriefft ihme gänzlichen die Glasshüetten verbotten, ja so gar dem Hüetten vntersaget, ihme nit ein Büessen Brodt zu geben..... Dass aber der Barot (weilen er ein Tischler ist) in totó exculpirt seye, befindt ich meiner Wenigkheith nach nicht, indem er nit allein neben dem Decoré in dem Contract sich bey Verluest seines Hab vnd Gueth, Treu vnd Ehr sich verobligiret, sondern auch in seinen unterfangenen Khunst vnd Werckh eben auch ein zimbliches vbersehen vnd Ewer fürstlichen Gnaden dass meiste Vbl vnd Schadten durch sein so wenig Erfahrenheit in Auffbawung der Glasshüetten[1]) zuegefüeget, sondern dass einer sowohl alss der andere mit einer wohlempfindlichen vnd denckhwürdigen Leibestraff billichermassen beleget werden solle.

Datum Schloss Crummaw den 8. May 1677.

Franz Bocquet.

[1]) Nach Angabe des Tafelmachers Marxt Kästl ausgeführt.

(Krumlovský archiv I. 7G. 3a.)

LIX. *(1685 28. května).... Michal Müller, hutmistr na Janouškově huti, žádá o potvrzení své svobody a o privilej pro hut.*

Durchleuchtig hochgebohrner Hertzag!

Gnädigster Fürst vndt Herr Herr! Ewrer hochfürstlichen Gnaden gehorsambst beybringe, wie dass ich anno 1672, damahls auf der Seewis in der königischen Freyheit wanhafft, mit einen meinen Freundt Henrich Pokh in Erfahrenheit bin khomben, dass auf der Herrschafft Winterberg eine Glashütten währe, auf welcher weder ein Glasmacher noch anderer Würth oder Bauer bestehen hat können, welche von Jahr zu Jahr alzeith mehr vndt mehr ruinirt worden, so gar in esse nicht hat erhalten werden können, welche ich sodann besichtigt, aber gefunden, dass selbe sehr in Wälden, darzue kein rechter Kislstein vorhanden, die Aschenwaldt gar schlecht vndt schon gantz ausgebrendt seindt. Die Würtschafft aber belangendt ist kein winterlichers Orth allenthalben, als dieses, sodan, welches das allerargiste, ist solche von dem Landt sehr entlegen, dass also in das Landt hinein an Glas khein Verschleiss

zu hoffen, massen vill andere denen Khauff- vndt Handlsleuthen gelegensambere Hüttnen diss Orths herumb sich befinden, als da seindt auf der vndtern Seithen von Öesterreich, dern mit der Planerhütten in die 8, auf der obern Seithen von Beyerlandt vndt Reich in die 6, also zusamben ehe mehr als 14 gezehlt werden können, welche alle nahet an der Landtstrassen ligen, allein diese in dem tüeffen Gebürg gantz abseiths; jedoch das eintzige Mittl erdacht vndt erfunden habe, weil ich in dem Reich etwas bekant bin, das vielleicht aldahin nach vndt nach selbsten einen Handl machen vndt Verschleiss des Glases zuwegen bringen möchte, welches aber werkh-stellig zumachen gar schwär ankhomben wirdt, dan ehe man mit denen Führen von diser Hütten nur aus dem Landt vber die Gränitz khombt, man in die 10 starkhe Meill wegen der Berge vndt sehr steinigen vblen Weege vmbfahren mues, welches denen obern an den Gränitz ligenden Hüttnen vnd Khauffleuthen schon zu einen sehr gutten Behueff in Ersparrung diser Vnkösten gereichet. Also in Erfündung doch dises eintzigen obschon schwären Mittels mich mit besagten Freundt Henrich Pokh vmb dise sehr ruinirte Hütten angenohmben vndt solche von Hanss Singer, welcher damahls darauff ebenfahls wegen nicht gehabter Glaskunsteserfahrenheit nicht bestehen hat können, mit Vorbewust des Herrn Haubtmans in Beysein der Hüttlinger Richters vndt sambentlichen Hüttenmeisteren vmb das crafft bey denen Grundtbuechern getroffene vndt consentirte Quantum, jedoch mit disen expressen Ausnamb, Beding vndt Vorbehalt, wie aus der Beylag sub lit. A Ewer hochfürstlichen Gnaden des mehrern gnädigst zu ersehen geruehen, dass nemblich, weill ich vndt offtbesagter mein Freundt Henrich Pokh sambt vnsern Weib vndt Kindern freye Leuth sein, fern wier dise Hütten bestreitten vndt auf dem vorgenohmbenen Mittl mit Handlung in das Reich solche in Schwäng bringen, vornemblich aber bey Ewer hochfürstlichen Gnaden werden die hohe Gnadt erlangen können mögen, dass wier sambt allen vnseren jezt vndt künfftig habenden Leuthen in der Freyheit gnädigst confirmirt werden, auf die Hütten aber ein neues Freyheits-Priuilegium erlangen können, erkhaufft, wiedrigens wier als freye Leuth solche wider zu uerkhauffen vndt, alwohin es vnss belieben wirdt, hinzugehen befuegt sein sollen. Wan dan ich mich in wehrender Zeith mit meinen Freundt Henrich Pokh vmb seinen Theil abgefunden vndt die Hütten allein an- vndt vbernohmben, schon vill alte Zünsen vnd Schulden vber 120 fl., welche die vorigen Würth (der einer jährlich 8 fr. Aschenzünss vndt 1 Schock m. Grundtzünss geben hat sollen) auf dieser Hütten gemacht, in das fürstliche Rändtambt, welche dato noch hafften muesten, abgezahlt hab, wie auch die Hütten mit der Glasmacherey von Jahr zu Jahr alzeith bessern vndt zwar gar schon in einen solchen Schwung gebracht, dass sie in denen meisten vndt vornembsten Reichsstätten bekant vndt berueffen ist, vnangesehen ich allen Kislstein von frembden Herrschafften mit nicht geringen Vnkösten führen vndt das Aschenbrennen auf der Zalezler vndt Przecziner Herrschafftswälden stüfften mues. Weiln ich aber vill Leuth zu diser Glasarbeith halten mues vndt bey warmben Ofen vill Bier auss dem fürstlichen Brawhaus nehmbe, wan nun die Hütten künfftig mit mehr Leuthen besetzt wirdt, welches werkhstellig zu machen können hoffe, ist bisher einiger, wirdt künfftig gewis ein besserer vndt von Jahr zu Jahr grösserer Nutzen Ewer hochfürstlichen Gnaden erfolgen. Das aber ich an der Hütten das wenig gebauet, sondern blos allein selbe in ihren ruinirten esse, wie ich solche angetretten, halte, vndt die vorgenohmbene in Demueth suechende Gnadt allererst implorire, hat solches vervrsachet, dass ich auf dem vorgenohmbenen Zwekh vndt hoffendes Mittl bis allererst jezt hab khomben können, allermassen ich auch nicht gewust, was für ein Glas hier wirdt können gemacht werden, weill aber mit grosser meiner Müehewaltung Aussuech- vndt Herbeyschaffung von frembden Herrschafften der Materialien aufzukhomben mier getrawe, also dass mit der Wahr kheiner herumbligenden Hütten cediren will.

Als ist an Ewer hochfürstlichen Gnaden mein allerdemuettig gehorsambstes Bitten vndt Anlangen, sie geruehen mier der obangeregten Vrsachen halber die

hohe Gnadt zu ertheilen, mich sambt Weib vndt Kindern bey der habenden Freyheit in Gnaden zu confirmiren, die Hütten aber, soweith sie sich in ihrer Jurisdiction erstrekhet, mit besondern Freyheit vndt Priuilegio, gleichwie die Planer Hütten hat zu begnaden, wessentwegen dero hochfürstliche Intraden in geringsten nichts ermanglen, sondern von Jahr zu Jahr ein weith besserer Nutzen, als hiebeuorn jemahls, erfolgen wirdt können, allermassen mittelst diser hoffenden Gnadt ich dise Hütten in einen solchen Stand zu bringen getraue, dass es kein anderer zu wegen wirdt bringen können, in nicht erfolgender Hüttenfreyheits aber weder ich noch vill weniger ein anderer auf diser Hütten wirdt aufkhomben können; dan man vill Leuth, welche stäts Jahr vndt Tag gleichsamb sesshafft bey der Handt sein müessen, bey dieser Glasarbeith zumahln, wan man diese Hütten zu guetten esse erhalten will, braucht, wegen der Vndterthänigkheit sich aber männiglich scheihet vndt desswegen niemandt herkhomben vndt hier sich niderlassen will, wessentwegen die Hütten wider in ihren alten vblen Standt khomben vnd ein jeglicher Würth darauff verderben wirdt müessen, obschon ich mich anderwertig niderzulassen genuegsamb taugliche Gelegenheiten vor der Handt hette Glashüttenwerkh aufzurichten, dabey auch genuegsamb versichert werden möchte, mich jedoch getröste, dass diser meiner allerdemüettig — vndt gehorsambsten Bitt in Gnadten erhört vndt gewehret werde, zu welcher mich auch allerdemüettig gehorsambst empfehle vndt verbleibe

Ewer hochfürstlichen Gnaden

allerdemüettig gehorsamaster

Müchl Mühlner, Glashüttenmeister auf der Herschafft Winterberg.

(Vimberský archiv. A. 6G^{5} 1a/4.)

LX. *1687. 8. října. Na Krumlově. Kníže Jan Křišťan z Eggenberga potvrzuje hutím Vimberským hutní svobody, přiděluje jim jisté lesy na páleni popelu a zvýšuje jim plat.*

Von Gottes Gnaden. Wir Johann Christian Hertzog zu Crumaw vndt Fürst zu Eggenberg etc. bekhennen etc., dass für vns erschienen seint die gesambte Hüttenmeister auff vnser Herrschafft Wintterberg vndt haben vns vnterthänigen gehorsamb zu uernehmben gegegen, wie dass sie in verloffenen grossen Kriegslauffen vmb ihre gehabte Privilegia vndt Freyheitsbrieff khommen, dessen aber vngeacht sowohl von denen vorigen gewesten Obrigkeiten als vns in dern Genuss vndt Quasipossesion nicht allein ruehiglich gelassen, sondern auch gnädigst dabey bis dato geschützet worden wären. Dannenhero vns sie vnterthanigst gebetten, dass wür solche ihre alte vndt wohl hergebrachte Freyheiten in Gnaden zu confirmiren vndt zu restabilieren geruehen wolten. Wann wür dann von vnseren Beamten verlässlichen Bericht eingezogen vndt sich befunden, dass ermelte Hüttenmeister von vnerdenklichen Jahren her des Todtenfahls, wie auch der Roboten vndt Mayerhoffdienst befreyet gewesen vndt dermahlen noch ersterzehlte Freyheiten würklich genüessen, wür auch benebst betrachtet den Nutzen vndt Fromen, so durch die Hütten- vnd Glass-Arbeith vns mit dem Bierschanckh vndt in anderweg entspringet, als haben wür ihnen Supplicanten diessfahls nicht auss Handen gehen, noch ihre Bitte abschlagen, sondern mit wohlbedachten Rath vndt rechten Wisen hierin gnädigst verwilligen vndt sie sambentliche Hüttenmeister ihre Erben vndt nachkhombende Possessores der Hütten bey ihren vorigen Priuilegiis vndt Exemption des Todtenfahls wie auch der Robotten vndt Mayerhoffsdienst vngekränckht gelassen vndt mithin auf alle khünftige Zeiten stättigen wollen bekräfftigen vnd geben ihnen solche auch vor vns vnsere Erben [illegible]ommen der Gestalt, dass sie mit ihren Weibern vndt Kindern in

übrigen gleichwohl ausser des Michael Müller auf der Helmbacher Hütten, der ein freygebohrne Persohn, vndt mit gedachter seiner Hütten absonderlich privilegirt ist, zu vnserer Herrschafft Wintterberg vnterthännig verbleiben vndt in vnser Rändtambt jährlich hinführo von der Spieglhütten ob dem Dorf Wuldaw sambt denen dermahlen darzue gehörigen Gründen vndt Caluppen anstatt der bieshero gereichten neun Gulden zehen Kreutzer, der mithien des Schattower Jägers Revier zum Aschenbrennen zuegeeignet wirdt, Grundt- vnd Waltzünss dreyssig Gulden, von der Bettlhütten auf Thomas anstatt eines Gulden zehen Kreutzer, so er vorher geben, Grundzünss zwölff Gulden, von der Caluppen, welche der Andreas Glaser daruon erkhaufft, absonderlich drey Gulden dreyssig Kreutzer, ferer von der Tofferlhütten anstatt der dreyvndtzweynzig Kreutzer drey Pfennig fünff Gulden, von der Scheressaawer Bettlhütten fünff Gulden drey Kreutzer drey Pfennig, sodann von diesem erstbenennten drey Bettlhütten, denen miteinander des bey St. Adalberti vndt Borkhenhoff Jägers Revier zum Aschenbrennen krafft diess aussgewisen wirdt, Waldtzüns zusamben dreyssig Gulden, vndt von der Korkhusshütten Grundzünss zehen Gulden dreyssig Kreutzer, ingleichen von dess Georg Hertzigs Hütten vnd zuegehörig bey Wuldaw Grundzüns zehen Gulden, welche beede der Zeith khein Glasswerckh treiben, also khein Waldtzüns, auch so lang sie nicht arbaiten, wann sie aber inskhünfftig wieder arbeiten würden, einen proportionirten Züns von Aschenbrennen zu geben haben, vndt letztlichen von Thomassen Pauren vndt seinen Nachkhommen, so zwar khein Hüttengerechtigkeit hat, jedoch die Freyheiten mit denen andern Hüttenmeistern genüesset, vor solche anstatt der vormahls gegebenen vier Gulden sechsvndtvierzig Kreutzer drey Pfennig khünfftig sieben Gulden dreyssig Kreutzer vndt also in allen einhundert dreyzehen Gulden drey vnd dreyssig Kreutzer drey Pfennig bezahlt vndt jedes Jahr besonders richtig abgeführet werden sollen, dabey auch dieses ausdrücklich vorgesehen wirdt, dass vorangeregte Hüttenmeister vndt ihre Nachkhommen von nun an weither bey ihren Hütten vndt in vnseren Wäldern kheine newe Gereither, Wisen oder Wayden ohne absonderliche obrigkeitliche Bewilligung zu machen oder ihnen zuezueignen, noch ihre Gründe zu erwaittern nicht befuegt, jedoch auf selbigen, so sie dermahlen besitzen vnd zu denen Hütten gehören, die vnser Haubtmann vmb khünfftiger besserer Richtigkeit willen ordentlich beschreiben vndt begräntzen wird, Caluppen vndt was sonsten zu Verbesserung ihrer Würtschafft dienlich oder nützlich sein möchte, zu bawen vndt zu reiten berechtiget sein sollen. Alles getrewlich vndt ohne Gefährde. zu Vrkundt dessen haben wür diesen Brieff eigenhändig vnterschrieben vndt vnser fürstl. grössere Iinsigl hiebey anhangen lassen, der geben ist auf vnserer herzoglichen Residenz Crummaw den achten October ein tausend sechs hundert sieben vndt achzigsten Jahr.

Johann Christian m/p.

Ad mandatum suae celsitudinis proprium
Johann Ernst Hammermüllner m/p.

Ex copia vidimata.

(Winterberg A. 685 1a/1.

LXI. *(1683.) Zprávy o vynalezení křídového skla skrze Michala Müllera, jakož i o jeho obchodu.*

Wohl-Edler vnnd gestrenger hochgeehrter Herr Haubtman.

Auff desselben mir anheundt wohlbehendigtes berichte hiermit kürtzlich, dass die alhiessige Glashütten des Maisters aigenthumblich. Er [illegible]erschiedliche Gattungen von Glössern, auch gross vnd kleine Taffeln, [illegible] gewisses Secretum vor sich, das seine Glösser denen Buquoyischen fas [illegible]welliches

jedoch niemandt offenbahren wil, dass derowegen die vmbliegendte ihme khein gleiches thuen khönnen. Der Verschleiss von Trinkhglössern ist zum Theil nach Wienn, maistens aber in Moscau vnnd Wällischland; hingegen khomben die Taffeln ins Reich gegen Strassburg und Frankhfurth. Von Glasscheiben aber würdt nichts gemacht, dan die obbenente Sorthen mehr alss diese eintragen.

Datum Schlos Winterberg den 22. Nouembris 1693.

Joh. Carl Gube.

An den Frauenberger Hauptmann Heidelberger.

(Frauenberg. A. 6G^{2} 1a.)

(1722. 24/3.) Anna Clara [1]) verwitwete Müllerin an den Fürsten.

Wie diese Hütten von 37 oder 38 Jahren gestanden u. zwar also, dass kein Hüttenmeister den damals gebührenden kleinen Zins p. 9 fl. 10 kr. jährlich nicht hat bezahlen können, sondern als mein Schwiegervater Michael Müllner sel. solche angetreten, die Hütten und das Werk in einen solchen Aufnahmb u. Flor gebracht, dass, umb das es von ihme nun erfundene absonderlich schöne Christalen- und Kreidenglas, welches sonst niemand in Europa, als er zuerichten u. fabriciren können, Kaufleut aus Spanien, Italien, Holandt, besonders aus Amsterdam weiten Landen und Provinzien herangelockt, von denenselben gleich Anfangs soviel profitirt, dass er von vorigen Hüttenmeistern gemachte Schulden u. versessene Zinsen bei 200 fl. hat zahlen können.

1717. (14/10.) Winterberg. Joh. Georg Fr. Praun an die Fürstin.

Habe dessen Vatter seelig († 1709) dass Kreydtenglas anno 1683 hier in Böhmben eingeführet, dessen vmb eine grosse Summa Geldts in vnterschiedlichen Glassorten und Pätterlen verfertigen vndt in frembdte Länder lifern lassen, darfür viell tausendt Gulden Geldtes herein Landtes gebracht und dessen viell in der Herrschafft gelassen, auch mittelst Fabricirung diser Glassorten viel der hiesigen Vnterthanen vnterhalten. — Den Niedergang des Geschäftes findet Raum neben der grossen Concurrenz auch im Unfleiss und der Morosität Valentins u. weist auf den im Aufschwunge begriffenen Johann Tischler.

1720. 15. Juni. Winterberg. Jos. Fr. Praun an den Fürsten.

Zur jehnigén Zeith, da das Privilegium dem Helmbacher Hüttenmeister ertheilt worden, nemblich anno 1688, wahre diese die vornehmbste Glashütten in Königreich Böheimb, massen er Michel Müllner das Kreydten- und Rubin-Glas hier Landes zum ersten eingeführt und fabricirt hat.

(Vimberský archiv. A. 6G^{2} 1a/1.)

LXII. *1688. 23. dubna. Ve Vidni. Kníže Jan Křišťan z Eggenberga potvrzuje hutmistrovi Michalu Müllerovi na Janouškově huti osobní svobodu, přiděluje k huti jistý okres lesa na popel a zvýšuje mu plat.*

Von Gottes Gnaden Wier Johann Christian Hertzog zu Crummau vndt Fürst zu Eggenberg... thuen khundt,... dass wuer den ehrbahren vnseren lieben vndt getrewen Michael Millner Hüttenmeister auff der Helmbacher Hütten in vnserer Herrschafft Wintterberg auff sein gehorsambistes Bitten sambt seinen Weib vndt Khindtern, ingleichen seine Glasgesellen, die aus dem Reich oder anderwerths zu ihme in die Arbeith khumben, als freye Leith mit ihren Weibern vnd Khindern,

[1]) Dcera Vimberského hejtmana J. K. Gube.

damit die Glasmacher desto mehr herangelokhet werden, vnd die Hütten zu besseren Auffnehmben kommen möchte, bey ihrer angebohrnen Freyheit vnd daran auff keine Weis khränkhen zu lassen, vnd dass er Michael Millner auch seine Erben vndt Nachkhommen bemeldte Glasshütten über khurtz oder lang nach Belieben, jedoch in all Weg mit vnseren als Grundtobrigkeit, vnserer Erben vndt Nachkomben oder vnserer Haubtleuthen zu Wüntterberg Vorwissen vnd Consens wieder zu uerkhauffen vndt als freye niemandt mit Vntterthänigkeit behafte Leithe sambt Weib vnd Kindern ohne eintzige Verhintterung, alwohin es ihnen am besten gefallen vnd bedunkhen wierdt, zu ziehen, befuegt sein sollen laut vnttern 18 Jully des 1686isten Jahrs mit vnserer Handtvntterschrift vndt Insigl daryber ausgefertigten Brieffs gnädigs zuegesaget vnd bewilliget haben, weliche erst beredte vnsere Concession vnd Verwilligung wier dann mithin nicht allein in besseren Formb bestättigen vnd becräfftigen, sondern wollen auch, zumahlen mehrgedachte Helmbacher Glashütten mit denen darzue gehörigen Chaluppen von Altters her von Robothen vndt dem Tottenfahl, auch Mayerhoffsdienst beffreyt gewesen, soliche vnd dero jetzige vndt khünfftige Inhabere noch weils darbey gelassen haben. Vndt demnach sich offt angeregter Michael Millner vernehmen lassen, dass er, wann ihme ein gewiesser Bezierkh in vnseren Waldungen, die bishero die gesambten Hüttenmeister vntter einander vnuerthailter genossen, ausgezeigt würdte, einen mehreren Zins als bishero der Proportion des Genusses nach geben wolte, wier auch hierauff die Gelegenheit der Hütten sowohl als der Wälder durch vnsere abgeordnete Beambte beaugenscheinigen vnd vns die Beschaffenheit gehorsambst referiren lassen, haben wier in Betrachtung, er Michael Millner die Zeit her durch sein Fleiss Dexteritaet vnd Erfahrenheit die Glasarbeith wie auch den Verschleiss in guetten Fordtgang gebracht vnd dabey ein zimbliche Quantitaet Bier ausgangen, seinen ohne deme billichen mässigen Begehren deferiret, auch noch darzue zu mehrerer Wachsung seines Hüttengewerbs vnd ein folglich Beförderung vnseres Nutzens im Bierschankh mit etlichen anderen Gnadten vndt guetten Vorschub ihme gnädigst beyhilffig erscheinen wollen, nemblichen thuen wier wohlbedächtlich vnd mit reiffen Rath wissentlich ihme Michael Millner, seinen Erben vndt khünfftigen Possessoribus gesagter Helmbacher Hütten gegen Erhechung des hernach benahmbsten Zinses 1. Die Waldungen crafft diess so weith sich vnseres Wintterberger Jägers Revier erstrekhet vnd ob der Wintterberger Saumerstrassen ligen allein vnd mit Ausschliessung der anderen Hüttenmeister zum Aschenbrennen auff ein stätts raumben, nebenshin 2. in vnseren Wäldtern die Nottdurfft Bau Schier- vnd Brennholtz zu den Hütten vnd angehörigen Chaluppen zu nehmben, gleichermassen die Viehwayden darein wie vor Altters zu geniessen in Gnadten zue geben nicht weniger, 3. verstatten wier gnädigst erdeuthen Michael Millner seinen Erben vndt allen khünfftigen Hüttenbesitzern, da sich auff gesagter vnserer Herrschafft Wintterberg etwo mit der Zeith ein Kies, so zum Glasmachen tauglich währe, findten möchte, daruon die behörige Quantität zu seiner Arbeith vnd Glasmacherey frey zu erheben vndt zu brauchen 4. Solle er Michael Millner seine Erben vnd alle Successores befuegt sein alles Glas, von was Sorten es seyn mag, keines ausgenohmen, jederzeith zu machen vnd arbeithen zu lassen. So dann 5. obzwahr die Hüttenmeister einen besonderen Richter von einer Zeith her gehabt vnd in contribuendo vnd anderen Angelegenheiten sich vntter demselben gerichtet, so wollen wier doch zu Bezeugung vnserer sonderbahren Gnadt ihme Michael Millner, weil er mit dem Bierschankh die Zeit her, auch [illegible] Weeg vnseren Nutzen befördert hat, auch hinfiero weither noch ver [illegible] nd solle, von den anderen Hüttenmeistern vnd ihren Richter völlig [illegible] i- bution als anderen Sachen abgesondert vnd dergestaldten separ [illegible] mit seiner Hütten vnd Zuegehörungen hinfiero vom Schloss vnseren Haubtmann daselbst dependiren, sein monatliches Contr wie seine Hütten in der Bekhändtnus und Separation ist, sep abrichten, hingegen den anderen Hütten, damit selbe nicht zu

so uiel abgeschrieben werden, auch in obrigen der Hüttenmeister Richter nichts sondern allein vnser Haubtmann zu schaffen haben solle. Hingegen solle viel bebedeuther Michael Millner seine Erben vnd ein jeder khünfftiger Hüttenbesitzer vns vnseren Erben vnd Nachkhomen anstatt der 9 fl. 10 kr., so bis hero gegeben worden, hinfiehro 35 fl. Waldt- vnd 120 fl. Haus- vndt Grundtzins, thuet zusamben funffvndtfünffzieg Gulden rein. jährlich zu Georgi jetz ankhombent an zu raithen in vnser Rändtambt zu Wintterberg vor gedachte Genussbahrkeiten vnd Concessionen bezahlen vndt entrichten, danebst auch obligirt sein, vnser Bier continuirlich bey der Hütten zu schenkhen, jedoch vnd in Fahl über khurtz oder lang aus einfallendten Verhintterungen von Besitzern das Glaswerkh nit getrieben worden khente oder wolte vnd also auch die Waldungen von dem Inhaber der Hütten nit genossen würden, solle er vnd seine nachkhomendte in solicher Begebenheit auch kein Waldtzins zu geben, sondern allein zweintzig Gulden Haus- vndt Grundtzins zu bezahlen schuldig sein; dahingegen aber ihme Michael Millner seinen Nachkhommen vnd Hüttenbesitzern mehrere Waldung als dermahlen ins khünfftig eingeraumt vnd zuegegeben würden, so solle er der Proportion nach dauon auch gebührenden Zins reichen vndt abstatten. Vndt auff dass die Hütten in beständtigen Flore verbleiben vnd mit der Arbeith zu allen Zeithen ins khünfftige desto bequember continuirt zu solichem Endte dann das bedürfftige Schier- vnd Brennholtz in der Nähe erhalten werden möge, wierd kein Hüttenmeister, weder der jetzige noch die nachkhomente hinfiehro nicht Macht noch Fueg haben, ohne sonderbahre herrschafftlichen Bewilligung newe Geräuther Wiesen oder Wayden, die der Zeith zu der besagten Hütten genossen werden, so vmb khünfftiger vnserer Richtigkeit halber vnser Haubtmann ordentlich beschreiben, auch begräntzen solle, beschlagen lassen, vndt selbige kheines Weegs erweithern oder vmb sich greiffen; auff denjenigen Teritorio vndt Gründten aber, weliche dermahlen zu der Hütten gehörig, solle der jetzige vnd ein jeder khünfftiger Hüttenmeister berechtigt sein zu bawen, zu reuthen vnd was zur Wirtschafft tauglich zuezurichten, allermassen wier dann zu noch mehrerer Beförderung des Glaswerkhs vndt Continuirung desselben von ordinary Einquartirung der Soldatesca diese Glashütten, so lang darin Glas gemacht vnd gearbeithet wierdt, befreyen vnd uberhebt haben wollen. Wann aber das Werkh auffheren vnd von Possessoribus aus Verhintternus oder anderer Vrsach nit mer fordtgesetz werden solte oder wolte, wierdt alsdann die Hütten vndt dessen Inhabere die Einquartirung, wie hiebeuor vnd sonsten gebräuchig gewesen, auszustehen haben vnd hieuon weither nicht mehr befreyet sein. Vrkhundt vndt Becräfftigung dessen haben wier diesen Brieff aigenhändig vntterschrieben vndt vnser fürstliches grösseres Insigl hiebey anhangen lassen. Geben zu Wien den 23. April in 1688igsten Jahr.

Johann Christian. (L. S.)

Ad mandatum suae celsitudinus proprium
Johann Ernst Hamermiller m/p.

Ex copia vid. anni 1722 1/8.

(Vimberský archiv. A. 6G$ 1a/1.)

LXIII. *1695. 25. června. Na Nových hradech. Obdarování hraběte Filipa Emanuela z Buquy na huť Páhořskou pro Urbana Krampera a Urbana Glasera z Bělé.*

Demnach mir Philippo Emanueli Fürsten von Longueual Graffen von Buquoy... vmbstendiglich vor- vnd angebracht worden, wie dass in meiner Herrschafft Gräzen vnweith dess sogenannten Pucher Teicht vnd zwar an der langen Strassen, so die Granizen des Königreichs Böheimb vnd auch des Erzherzogthumbs Österreich vnder Ennss beriehrt, eine neue Glasshitten zu Nutz vnd mehrerer Eintreglig-

keit der Herrschafft Grazen vnd besserer Beförderung dass daselbst von mir vor 2 Jahren aufgerichten Wierthshauses fieglich zu erbauen wehre, alss ... zumahlen sich befündet, dass hiebeuor die Besizer vnd Inhaber der Herrschaft Grazen ... auss diser Gegendt anderst nichts genossen ausser wass denenselben die Gemein dess Dorff Ziernetschlag fier den Genuss des oberwehnten Puchers Teicht an Heufuetter in dass Rentambt Grazen jährlich mit 2 fl. 20 kr. Zinssgelt entrichtet hat, bey diser Beschaffenheit aber vnd wan eine neue Glasshitten den Vortgang erreichen solte, nicht allein die Obrigkeitlichen Intraden vmb die gewohnliche jährliche Zünsung verbessert wurdte, sondern sich auch mit der Zeit mehrere Vnderthanen daselbst ansessig machen vnd besagte Herrschafft Gräzen vmb ein merkliches meliorieren derfften, vnd nun sich Vrban Kramper mein dermahliger Waldmeister vnd Vrban Glasser beede hausssessig in Dorff Zirnetschlag anerbothen, dass, wan ich ihnen gewisse Begnadung zu thuen geruhete, sie beede alss Consorten auf ihre Spösen vnd Vnkosten nicht allein eine taugliche Glasshütten erbauen, sondern auch solche in Bestandt nehmen vnd dauon einen gewissen jährlichen Zinss entrichten wolten, daherr habe hierzu nicht allein gnädigst annuiret, sondern auch mich mit ihnen auf nachstehende Weiss verglichen vnd zwar

1. Sollen oftwiederholte zwey Gespan Vrban Kramper vnd Vrban Glasser beede zugleich vnd in Nothfahl ein jeder in Sonderheit dahin verpflicht vnd verbundten sein, ein solche Glasshitten auf aigene Vncosten zu erbauen, warzue ihnen die Materialia beygeschafft werden sollen, vnd mit aller Nothwendigkeit zu versehen, auch nach Meglichkeit je ehunder je besser zum volligen Gebrauch zu bringen, nicht münder nachdeme dises beschehen sein wird alsogleich die Glassmachung vor die Hand nehmen, warzue ihnen dass nothwendige Gehilz auss denen daselbst herumbligenden Waldungen ohne aller Hemmung vnd Irrung vom Zeit zu Zeit gestattet vnd allerdings frey ohne Bezallung zuegelassen vnd erfolgt werden solle, warunter auch dass nothwendige Holz zu Brenung dess Aschens so vill zu diser Glasshitten nethig sein wird, verstanden. Vnd weillen

2. zu Beyschaffung so thanen Holzes der benethigte Zug vnd Vnderhaltung des Viehes vnentpehrlich ist, alss werden sie beede oder im Fahl deren einer den völligen Puchersteich mit der Groserey Zumachung des erforderlichen Heufuetters, wie nicht weniger die aldorth anligende Waldter vnd Gestreich ohne Hindternuss meniglichens, jedoch auf vntenbegriffene Weiss vnd gegen der vntenaussgesezten Zinssung, völlig vnd nach Belieben zu geniessen haben. So gibt auch

3. die allgemeine Erfahrenheit, dass bey dergleichen Glasshittengewerb die nothwendige Feldt vnd Ackherbau nothwendig sein vnd zubereithet werden miesse. Vnd damit mit disen die Vorsehung geschehe, also soll mit neysten von mir ihnen sowoll oberwehnter Puchersteicht alss auch gewisse Örther nach Vmbstand vnd Zuelessigkeit selbiger Gegend ordentlich aussgemessen, mit deutlichen Rainen oder Granizen bezeichnet vnd zum Genuss besagter Glasshitten gestattet, auch zu Verhiettung künfftiger Strittigkeiten in ein absonderliches Aussmessungsinstrument verfasset werden. Zumahlen aber diser Felt vnd Ackherbau in kurzer Zeit nicht herzurichten, sondern zu Bestreittung der Glasshitten von anderwerts nothwendig zu bestreitten ist, vnd nun sie beede, nemblich Kramper vnd Glaser ihre Würthschafften vnd Hauser zu besagten Dorff Ziernetschlag besizen, alss habe mich

4. auch gnedigst resoluiert, dass sie beede vnd derer jeder in Sonderheit zu besserer Vorthsezung der Glasshitten auch mehrerer Beförderung ihrer Narrung, vnangesehen dessen, dass sie beede sambt ihren Weibern vnd Kindern der Leibaigenschafft von mir völlig entlassen werden, alss freye Leith besizen, innenhalten vnd geniessen können vnd mögen, doch der Gestalt, dass diser beeder Behausungen ein- alss andere Weeg nichts alss Bauernheuser sein vnd verbleiben sollen, einzig vnd allein werden sie anstatt der sonst in natura schuldigen Robothen das gewehnliche Robothgelt vnd andere gebraichige vnd künfftig aufkommen mögende obrigkeitliche Schuldigkeiten in Geldt zu bezallen, einfolglich dises Robothgelt nebst

andern herrschaffttichen Schuldigkeiten dem Gerichtsambt zu Ziernetschlag in denen vorhin gebreuchlichen Terminen zu entrichten, auch vber disses die Kayser- vnd königl. Regalia nach Proportion der Ansessigkeit mitzutragen haben, massen dises dass ihnen die obrigkeitlichen Schuldigkeiten auf dass Gelt angesezet werden, nur darumben beschiehet, damit sie der Glasshitten vmb so fleissiger abwahrten vnd mit anderwerttig fahrend oder gehender Roboth verschonet sein mögen, wie ihnen dan von derley Roboth gar nichts auferleget werden solle. Vns sintemahlen

5. sowoll dass Würthhaus alss auch die Glasshitten in einer Wildtnuss vnd sehr abseittig gelegen vnd von denen herrschafftlichen Preuheusern das Bier, so aldort aussgeleithgebet werden könte, nicht woll vnd sicher zuezubringen, alss thue ich sie beede ins gesambt vnd jeden in Sonderheit dahin begnaden, dass sie dass nothwendige Bier vnd Brandtwein, so vill sowoll fier ihre aigene alss auch des Würthshaussnotturfft von nethen sein mechte, brenen vnd preuen, auch Wein beyschaffen vndt leydtgeben vnd sich dessen bedienen könen, doch der Gestalten, dass sie auch hiervon den kayserlichen Taz oder Tranckhsteuer entrichten sollen, hingegen vnd in Ansehung diesser ihnen obrigkeitlich erzeigenden Begnadungen haben sich beede insgesambt vnd wan deren einer entweder vntauglich werden oder mit Todt abgehen mechte, ein jeder in Sonderheit dahin verbundten, dass sie zufolge des obigen ersten Puncts offt beriehrte Glasshitten zustandbringen vnt so balt möglich den Anfang zu arbeithen machen wollen, vnd damit die gnädige Grundtobrigkeit dero hierauss zu schöpffen habenden Nutzen nicht gefehret werdte, alss geloben sie

6. dass sie besagte Glasshitten vnd Würthshauss ehendter nicht verlassen, weniger daruon abweichen wollen, es seye den, dass sie vorherr solche mit ihren Kindern, welche vor andern hierzue — wan es ihnen doch beliebig sein möchte — berechtiget sein, entweder ersezt oder aber der gnädigen Grundtobrigkeit jemandten tauglichen an ihren Platz vorgestellet haben wurden, auf welchen Fahl vnd wan keines auss deren Kindern, sondern

7. ein frembter Bestandinhaber die Glasshitten antretten solte, dassjenige, wass oben im 4. Punct wegen der zwey Heusser zu Ziernetschlag aussgemessen ist, allerdings aufhören, solche Heuser von keinen andern alss einen leibaingenen Vnderthan innengehalten vnd die obrigkeitlichen Schuldigkeiten gleich andern Baurn in natura entrichtet werden sollen, es seye dan, dass die gnädige Grundtobrigkeit erkhenen mechte, dass dise zwey Heuser oder wenigst deren eines zu besserer Bestreittung der Glasshitten in der hierin entworffenen Qualität auch einen dritten oder frembden zu besizen zuezulassen seyn. Ingleichen seind

8. die beede nemblich der Kramper vnd Glaser insgesambt in Ansehung ihres schöpffenden Nutzens von der Glasshitten vnd Würthshauss von beeden zusamen der gnädigen Grundtobrigkeit jährliche Zinss benantlich 70 fl., dan von dem Genuss des Puchersteicht alss dess Heufuetters 2 fl. 20 kr., von jenen aber, so ihnen zu einen Feltbau vnd Wisen aussgewisen werden wierdt, ingleichen von der in denen herrschafftlichen Waldungen geniessenden Huettwaidungen nichts, also in summa jahrlich 72 fl. 20 kr. von Tag, da sie auf der Hitten zu arbeithen anfangen werden, anzurechnen, in dass Rentambt der Herrschafft Gräzen vnweigerlich zu entrichten vnd abzustatten schuldig. Vnd sintemallen sie

9. zu Erbauung der Glasshitten ihres aigenen Gelts einigen Beyschuss anwenden vnd anticipiren miessen, also solle ihnen der jahrlich zu zahlen khomende Bestand vnd Zinss so lang in Handen verbleiben vnd von ihnen nicht begehret [illegible]rden, biss ihnen ihr aussgelegtes Gelt darmit defalcirt vnd wider ersezet sein

[illegible]her

[illegible]dige Grundtobrigkeit finden wurdte, dass mit der Zeit von denen [illegible]mb ein mercklicher ein grösserer Nutz alss anjezo auss der

Glasshitten vnd den Würthshauss geschöpfft werden könne, alss solle derselben allerdings freystehen nach Befundt der Sachen obige Zünssung zu erhöchen; bey solcher beschehender Erhöhung aber ist zu merkhen, dass, wan die zwey Bestandinnhabere darbey nicht bestehen könten, ihnen allerdings freystehen solle, von diesser Glasshütten vnd Würtshauss abweichen vnd solches vngeacht des obigen 6. Puncts auch ohne Vorstellung eines andern tauglichen Bestandtinhabers ohne weitherer Anhaltung verlassen vnd quittiren zu können. Wass sonsten

11. die Erhaltung des Gebeu anbelanget, gebiehret solche denen Bestandtinnhabern, so vill die Aussbesserung derselben betrifft, zu bestreithen. Solte aber ein- oder anders Gepeu entweders durch Feuer oder sonsten ohne Verwahrlosung der Bestandinhaber völlig zu Grundt gehen, alss solte solches auf obrigkeitlich aigene Vncosten ergenzet werden. Mithin

12. wierdt denen jezigen vnd künfftigen Bestandinhabern der Glasshitten vnd des Würthshausses als obrigkeitlicher Schutz vnd Schiermung wider meniglichen crefftig, nicht münder auch dises versprochen, dass ihnen mit dem zu Bestreittung sowoll der Heuser alss der Glasshitten erforderlichen Dienstgesindt jeder Zeit an die Handt gegangen vnd aussgeholffen werden solle.....

So geschehen Gräzen den 25. Juni 1695.

(Archiv Novohradský. 23. I. 2284.)

LXIV. *1695. 17. září. Na Krumlově. Kniže Jan Křišťan z Eggenberga povoluje Mich. Müllerovi zřízení mlýna.*

Von Gottes Gnaden Wier Johann Christian Herztzog zu Crummaw vndt Fürst zu Eggenberg... thuen hiemit auf vnterhänigstes Anlangen vndt Bitten des Michael Müllners Hüttenmeisters auf vnserer Herrschafft Wintterberg in Ansehung verschiedener von ihme beygebrachten Vrsachen gnädigst verwilligen, in seiner Hüttenbezürckh auf dem durchfliessenden Bachl einen Müllgang jedoch dergestalten auf seine eigene Vnkhösten zuerbauen, das er fürs erste von derselben anstatt des dem Müllner in vnserer Wintterberger Obermüll, allwohin derselbe mit dem Malter angewisen ist, gegebenen Mauthkhorns in vnser daselbstiges Rändtambt jährlichen zwölf Gulden Zins erlegen, dargegen dem Müllner an seinen Bestandt souill abgeschriben worden; fürs anderte bey Verlust dieser Begnadung aus denen beeden Dürffern Freyung vnd Clösterle niemandten mit den Mallwerkh befördern, sondern diese Müll eintzig vndt allein vor sich vndt die auf der Hütten verbleibende Glasergesellen vndt Inleith gebrauchen, nicht weniger fürs dritte wann etweders wegen der Dörren oder grossen Wintterszeith aus Mangl des Wassers auf besagten seinen Müllgang nit mahlen möchte, auf solchen Fahl sein Getraidt in kheine andere als die Eingangs gedachte Wintterberger Obermüll zuuermahlen führen; vndt das viertens vber khurtz oder lang er oder dessen Successores besagte Müll verkhauffen wolten, selbige vor allen andern vns antragen sollen. Vrkhundtlich vnserer eigenen Ferttigung. Geben auf vnserer hertzoglichen Residenz Crummaw den sibentzehnedten Septembris ein tausend sechshundert funff vndt neintzigsten Jahrs.

Johann Christian m/p.

Ex copia vid. anni 1720.

(Archiv Vimberský.)

LXV. *1699.*

Glasgattungszettel der Vogelsamer Glashütte auf eine dem Kaufmann Johann Palumb geschehene Lieferung.

500 —	6er Schleiffbecher	1000 —	60er Flaschel fein, sauber.
2000 —	8er dito	500 —	6er Flaschen
4000 —	10er dito	500 —	8er dito
4000 —	12er dito	500 —	10er dito
3000 —	16er dito	500 —	12er dito
2000 —	30er dito	500 —	16er dito
1000 —	40er dito	500 —	24er dito Die Flaschen sollen alle
		500 —	30er dito. 6eckhig seyn.

1000 — 30er Lunzen.
500 — 30er Eissbecher.
1000 — 40er Luntzen.
500 — 40er Eyssbecher.
500 Karafindel 16 auf das Hundert.
1000 — 60er Schwirmerl.
4000 — 24er Eissglassl.
500 Rossolglassl 30er.
Summa 3000.

Diesses Gattungzettl betrifft 2 Fuhr, jedes 1000 wirdt bezahlt pr. 13 fr.

(Archiv Vimberský. I. A. 6 G^{z} 1)

LXVI. *1689. . . . . Platy hutí Vimberských.*

	Vor erhaltenen Privilegien haben sie jährlich gereicht									Nach erhaltenen Privilegien wird jährlich gereicht									Mithin jetzo mehr		
	Haus-Zins			Wald-Zins			Sa.			Haus-Zins			Wald-Zins			Sa.					
				fl.	kr.		fl.	kr.		fl.	kr.		fl.	kr.		fl.	kr.		fl.	kr.	
Der Helmbacher Hüttenmeister zusambem				9	10		9	10		20			35			55			45	50	
Ober Muldawer				9	10		9	10					30			30			20	50	
Thomas- oder Schlemberhütten	8			1	10		9	10		12			10			22			12	50	
Von des Andreas Chaluppen										3	30					3	30		3	30	
Toffelhütten	8				23	3	8	23	3	5			10			15			6	36	3
Scherawer	8			5	3	3	13	3	3	5	3	3	10			15	3	3	2		
Korgusshütten	9	10					9	10		10	30					10	10		1	20	
Georg Hertzig	7	10					7	10		10						10			2	50	
Thomas Paur o. Schreckhinger	4	46	3				14	46	3	7	30					7	30		2	43	3

Winterberg A. 6 G^{z} 1a/1.

Heeresbücherei Prag

LXVII. *1704. 11. března. V Rotterdamě. Missionář Michal Sabel prosí zase o nějaké pěkně řezané sklenice a o korálky z hutí Vimberských pro Indy.*

Rotterdami 11. Martii 1704.

Praenobilis ac generose domine.

Forte notus nobili ac generosae Dominationi Vestrae per triennium, quo Crumlovii extiti, praenobili ac generosae Dominationi Vestrae praesentem exaro epistolam. Ea praenobili et generosae Dominationi Vestrae significo, quod celsissimo principi domino vestro clementissimo patrono meo collendissimo literas scripserim, quibus aliqua vitra pulchre excissa, itemque aliquam quantitatem granorum sive coralliorum vitreorum a Sua Celsitudine enixe peto et emendico pro Indis meis, ad quos Deo favente revertar. Jam alia vice similia vitra a Celsitudine Sua mihi donata et missa sunt per reverendum P. Joannem Mühlwentzel rectorem collegii nostri Crumlovii et non dubito, quin praenobilis et generosa Dominatio Vestra de ea re notitiam habeat et habuerit. Siquidem celsissimus princeps mihi similia vitra et corallia vitrea donare voluerit, uti pro certo spero, atque praenobili ac generosae Domina tioni Vestrae rei executionem demandaverit, ausim praenobilem ac generosam Dominationem Vestram demississime rogare, dignetur officiales vitriariae officinae Winterbergicae sibi commisso urgere, ut cito illa conficiant et mihi Pragam bene custodita, ne frangantur, quam primum remittantur, quatenus ea adhuc ante meam in Indias navigationem accipiam. Qualia desiderem et exoptem, praenobili ac generosae Dominationi Vestrae reverendus Pr. rector noster Crumloviensis indicabit ex literis, quas hodie ad ipsum scripsi. Etiam scribit literas celsissimo principi quidam praenobilis et generosus dominus Joannes van der Meulen, unus ex principalibus mercatoribus Hollandicis catholicis, nostrae societatis in his missionibus Hollandicis amicus et patronus valde magnus, quapropter etiam a societatis nostrae reverendissimo patre generali particeps factus est meritorum et suffragiorum omnium patrum et fratrum totius ordinis nostri. Vir ille ex eo, quod a me intellexerit celsissimum principem adeo magnum amicum et benefactorem nostrae societatis esse, sua obsequia offert et praesentat Celsitudini Suae ad acceptanda et caro vendenda vitra pulchre exscissa, quae ex Celsitudinis Suae vitriaria officina Winterberga veniunt et ab officialibus eius ad hoc constitutis venduntur. Nam dominus ille mercator paratus est et intendit, vitra illa suis vel amicorum suorum navibus ad Indias ad correspondentes suos mittere et ibi, ubi rara et cara esse scit, cum magno interesse et lucro Celsitudinis Suae ea vendere, ut Celsitudo Sua tanto ampliorem occasionem habeat societati nostrae gratificandi et benefaciendi. Securo et facili modo negotium et commercium hoc fieri potest, tantum Celsitudo Sua praenobili ac generosae Dominationi Vestrae vel alicui alteri commissionem et curam rei commendet, ut certum habeat correspondentem dominus mercator ille. Callet linguam latinam gallicam hispanicam praeter maternam Hollandicam et quacunque ex his linguis potest cum illa corresponderi. Asterno semestri, dum in vere vel autumno suae vel societatis mercatoriae, vulgo companniae aliorumque particularium naves ex Indys redeunt, Celsitudo Sua pecunias pro vitris venditis per cambium recipere potest. Mercator enim iste, de quo agimus, est cambista sive banquier et mercator in rebus magnis, sicuti hic vocant. Hoc unum prae omnibus est necessarium, ut praenobilis ac generosa Dominatio Vestra nomine celsissimi principis habeat Hamburgi certum aliquem correspondentem mercatorem, qui vitra per Albim devecta recipiat et naulum ac vecturam ad tempus solvat ac Hamburgo Amstelodomum vel Rotterodomum in Hollandiam ea promoveat ad illum dominum mercatorem praenobilem ac generosum dominum Joannem van der Meulen. Hispani eum vocant Don Juan de Molinas. Habet siquidem in Hispania notos et cognatos ac correspondentes, inter quos est Don Antonio Meyers patruelis — hoc est suae uxoris postris fratris filius —, qui Matriti palatii regii Buenretiro dicti curam habet et potens ac dives est. Ab Hispanis conserge y gourdajoyas del palatio del rey de Buenretiro nominatur. Anno praeterito apud eum

Matriti fui et bene ac laute habitus sum. Haec ex occasione ideo praenobili ac generosae Dominationi Vestrae scribo, ut tum praenobilis ac generosa Dominatio Vestra, tum ipse celsissimus princeps de se et ex amicis, cognatis et correspondentibus noscant personam, cum qua correspondentiam et commercium habituri sunt. Reverendus Pater Adamus Raczin, celsissimo principi notus, dum hic in Hollandia fuit, item reverendus pater Jacobus Resa, dum hic nuper cum serenissimo archiduce et rege transivit, viderunt ambo ac noverunt familiariter eundem dominum, de quo ago. Etiam confessarius Suae Serenitatis r. p. Andreas Bawer et r. p. Ferdinandus Orban confessarius electoris Palatini ipsum amice noverunt, quia in domo eius ab eo laute tractati fuerunt et posterior in sacello eius domestico semel iterumque missam dixit. Denique si quis eundem bene novit, est excellentissimus dominus comes Kaunitz cancellarius caesareus, nec non comes Wratislaw, quibus in rebus multis servivit. Quod si praenobilis ac generosa Dominatio Vestra hominem et mercatorem Hamburgi notum non haberet, cui vitra committere et commendare posset, dominus iste praenobili ac generosae Dominationi Vestrae similem dabit et procurabit, cui fidere possit et qui sua bene faciet ac expeditus et accuratus erit. Nemo commodius facilius et cum minoribus expensis vitra eiusmodi Hamburgum et inde huc expedire potest, quam praenobilis ac generosa Dominatio Vestra vitra celsissimi principis per Moldavam in Albim et inde in mare hucusque semper secundo amne, ita ut fractionis periculum sit minimum et usque ad Indias ex aqua, nisi semel vel bis de navi in navim, vitra talia ad terram deferre opus non sit. Grana quoque sive collaria pulchra, qualia reverendo patri rectori describo, Indis acceptissima et gratissima erunt, vendenda certissime cum magno foenore et lucro. Rationes addidi patri rectori, quas praenobili ac generosae Dominationi Vestrae communicabit. Quae et qualia vitra potissimum esse debeant, dicit lista et papyrus a me apposita. Commendo in praenobili ac generosae Dominationi Vestrae

servus humillimus

Michael Sabel.

Catalogus vitrorum.

Primo notandum, quod, cum vitra illa Hispanis et Indis hispanicis vendenda sint, ut grata sint, tria in illis generaliter observanda sunt.

1. Si quae personae in illis vitris effigiatae sint, Hispanae hispanico modo vestitae repraesententur.

2. Si quae nomina velalia vocabula aut dicta insculta vel incisa esse debeant, in lingua non alia quam hispanica id fiat.

3. Sacra quaeque potissimum chara et grata sunt Hispanis sicuti sunt sequentia: sanctissimum sacramentum Eucharistiae, cui subscriptum sit hispanice: Alabado sea al santissimo sacramento del altar. Immaculata conceptio B. V. Mariae, cui subscriptum: Bendita sea la immaculada concepcion de Maria santissima. Item imagines miraculosae B. V. in Hispanys: Nuestra Señora de Monserrate, N. S. del Pilar, de Seragoça. Hoc est Caesar Augusta. N. S. de Quadalupe en Mexico. N. S. del Real en Nueba Granada en la America. N. S. del Rosario. 12 Apostoli: San Pedro Apostol, San Andreo, Sant Jago, San Juan, San Tomas, San Felipe, San Bartolome, San Mateo, San Simon, San Judas, San Matias. — 4 Evangelistae: San Lucas, evangelista, San Mateo, San Marcos, San Juan. 4 ecclesiae doctores: San Gregorio, San Ambrosio, San Augustin, San Geronimo. 3 Archangeli: San Miguel, San Rafael, San Gabriel. S. Angelus custos, El angel de Guarda, Santo Tomas. San Bartolome apostoles delas Indias. Santa Rosa natural de Lima en la America. San Fernando Rey de Castilia y Leon. San Ignacio de Loyla Biscaino. San Francisco Xavier Na-
rro. San Francisco de Boria Valenciano. San Hermenegildo Rey y martyr Andaluz
n Antonio de Padua Portugues de Lisboa. San Isidoro Labrador

Castellano de Madrid. San Vincente martyr Aragoneç de Huesca. Santa Eulalia Virgen y martyr Catalana de Barcelona. Santa Teresa de Jesus de Abula. San Pedro martyr Andaluz de Sevila. Sant Jago Apostol milagroso en Compostella en Galicia. San Lorenco martyr Español. Fundatores ordinum: San Ignatio fundador de la Compañia de Jesus. San Francisco Seraphico. Sancto Domingo. San Agustin. San Geronimo. San Pedro de Alcantara. San Pedro Nolasco. Santa Clara. Santa Teresa de Jesus. Alterius ordinis religiosi in America nulli vel rari. San Luis. Beltran Apostol y Patrono de Nuebo Reyno de Granada en la America. San Pedro y San Pablo. Los santos tres reyes: Caspar, Melchor y Baltasar. Santa Catalina Santa Barbara. Santa Anna. Santa Caecilia. Santa Margarita. Santa Isabel Patrona de Nuebo reyno de Granada en la America. San Juan Bautista. San Juan Evangelista. San Joseph. Mysteria fidei ex veteri et novo testamento, quae si quid subscriptum habeant, sit latine. Idem de vita Christi. Vita B. V. Mariae. Virtutes theologicae. La fè. La Esperança. La Caridad. Cardinales. La Justicia. La Fortaleca. La Prudencia. La Templança. Praeter haec etiam profana grata, uti sunt: 4 elementa: El Aire. El Fuego. El Aqua. La Terra. 4 anni tempora: El verano. El estio. El otoño. El ibierno. 12 signa zodiaci cum 12 mensibus anni. Venationes, piscationes, omnis generis animantia. Inter quae inprimis sint tigrides, crocodili, cervi, apri, testudines, psittaci, sinus, equi, boves, canes etc., flores, arbores, fructus etc. Etiam regna Hispaniarum in vitris singulis singula per personas vellere aureo ornatas cum insignibus sibi propriis repraesentata gratissima erunt. Castilia. Portugall. Navarra. Toledo. Galicia. Sevilla. Murcia. Catalunna. Biscaia. Algarbes Cordoba. Majorca. Valencia. Granada. Aragon. Leon. Insignia illorum regnorum praenobilis ac generosa Dominatio Vestra alicuibet reperiet apud celsissimum principem picta vel sculpta in tabula geographica, praecipue autem in novo atlante. Similiter.

6 regna Americae acceptissima erunt, quae sunt: Peru, Mexico, Nova Granada, Brasil, Chile, Paraguay. Sed haec regna non habent propria insignia; ideo unumquoque cum certo sancto et patrono suo singulari pingi et repraesentari posset insignium loco. Peru cum Santa Rosa de Lima. Mexico cum Nuestra Señora de Quadalupe. Nova Granada cum Nuestra señora del Real. Brasil cum et ven. padre Joseph Anchieta. Paraguay cum san Sume ó santo Tomas. Chile cum San Bartolome. Etiam ex parte aurum, argentum, lapides pretiosi, uniones, tigrides, leopardi, crocodili, testudines, simii, psittaci et similia, quae et Indys Americanis veniunt, varie apponi possent. Plura praenobilis ac generosa Dominatio Vestra ex literis a me ad admodum r. dominum Foitel et r. p. rectorem Crumloviensem datis intelliget. Inter quae horologia quae peto itemque literae commendatitiae ad viros, qui Winterbergensia vitra hic in Hollandia vendunt, praenobili ac generosae Dominationi Vestrae impensissime quoque commendo.

Literas ad me sic inscribere potest: Dem wohledeln vnd gestrengen Herrn Joannes van der Meulen etc. op de Sunt zu Rotterdam in Holland. C. V. M. S.

Domino capitaneo et regenti . . . Crumlovii in Boemia.

Dass mir ein Pater Societatis Jesu auss Rotterdam wegen eines Glasshandels in Indien vnd gewisser Glässer, so er geschenkhter zu haben vermeint, geschriben, solches zeiget der Einschluss mit mehrern. Wann der darinnen benente Kauffmann einen Caventen in disen Landen stellen thette, so könte mann ihme Glass genueg überschikhen. In dem Vbrigen stelle alles Ewer hochfürstlichen Gnaden anheimb.

Schloss Crumaw, den 3. Juny 1704.

Seb. von Liebenhaussen.
Oberhauptmann.

(Archiv Vimberský. IIᴰ 7G² 1a.)

— — —

I.

LXVIII. *(1708). . . Hutmistr Michal Müller dává zprávu o platu dělníků na Janouškově huti.*

Hochgeehrter Herr Haabtman. Auss Befelch Ewer Wohledelgestreng gebe gehorsambe Nachricht, wie oder wass gestalten der Tafflmacher und Glassmacher hier ihren Lohn vnd Affgab, auch der Erkhauffer wie vill ihnen auff das 1000 darauff geben wierdt. Vngefehr vor 15 Jahren habe den Tafflmacher Lohn geben vom einen völligen Pundt oder Schock, wie mierss dermahlen benent haben, 30 kr., dann dermahlen der Tafflmacher auff ein yödten Pundt oder Schock von den gressern 1, von denen khleinern 2 Stukkh Tafflen, den Hüttenmaister mehr gegeben; diesser Zeit haben mier einen solchen Pundt vor ein völliges oder grosses Schock genent, yötzunder aber, dass man der selbigen Rechnung vnd Miehe abgethan vnd befreit, so nimb ich khleine oder ordinary Schock an vnd lasse ess beysamben, wie ess der Tafflmacher zusambenbindt. Wie ich sie ybernimb, so gib ich sie denen Khauffern widerumb hin. Habe von der Zeit hero von den ordinary oder khleinen Schock Lohn geben 24 kr., vergangenes Jahr habe meinen Tafflmacher ihm Lohn yödtes Schock vmb 1 kr. verbössert, dermit wegen er sein Sach fleissig in Acht nimbt vnd ihme dato 25 kr. vom Schock zalle; er gibt mier weiter khein Auffgab, wird ihm ein yödtes Schock bezalt. Ich habe den Erkhauffern, darnach der Khauffer ist, (es hat khein Gesatz zum Exempel) auff 100 Schock 2. 3. 4, ist ess gahr ein guetter Khauffer, so bekhumbt er auch 6 biss 8 Schock Auffgab ohne Gelt. Die Glassmacher haben von 1 Hüttenhundtert Glasslohn 30 kr., wann ess zur Rechnung khumbt, wierdt ihnen von ein yödter Wochen 100 abgerechnet, das nehnet man das Wochenglass. Von gemeinen Glass machen mier kheines, derentwögen ich kheinen Bescheidt geben khann. Denen Erkhauffern haben die obern Hüttenmeister vor öttlichen Jahren auff yödtes 1000 Glass 100 zur Auffgab geben; haben ihm den Nahmen gegeben, dass ess auff den Pruch khumbt. Haben wier wollen ausser Glass verkhauffen, auch nachfolgen miessen, allsso dass mier auff ein yödtes 1000 Kreidenglass 100 in Pruch geben miessen.

Datum Hellmbach.

Michael Müllner m/p.
Glassmeister.

(Archiv Vimberský. I. 7G⅛ 1a.)

LXIX. *1709. Celoroční počet huti Planské.*

Ganzjährige Rechnung der Kaltenbrunner Glashütte 1709.

Calin-Tafelgläser.

Vor 570 Schock[1]) dem Max Kästl 1 fl. 15 kr. . . . . 650 fl.

Kreidengläser*)

Vor 17.000 Kreidengläser dem Anderes Pördl (Partl)[2]) zu 1 fl. 30 kr. . 250 »
4.000 » » Johannes Flätinger » 1 » 30 » . 60 »

[1]) von jedem Schock 30 kr.

[2]) Von jedem Hüttenhundert à 30 kr

*) erscheinen 1697 zum erstenmal

Ordinäre Gläser.[3])

32.000	»	»	Johannes Flätinger	zu	1 fl.	320 fl.
14.500| 17.500|	»	»	Georg Prix	»	1 »	320 »
24.000	»	»	Georg Ihlk	»	1 »	240 »
1.000	»	»	Wolf Nachtmann	»	1 »	10 »

Doppelte durchsichtige Scheiben.[4])

4.000 dem Wolf Nachtmann zu 2 fl. . . . . 80 »

Einfache[5]) durchsichtige Scheiben.

42.000 dem Wolf Nachtmann zu 1 fl. . . . . 420 »

Gemeine Waldscheiben.[6])

25	Truhen	dem	Wolf Kleisner	zu	5 fl.	260 »
10	»	»	Georg Jiech	»	5 »	50 »
1	»	»	Wolf Nachtmann	»	5 »	5 »

Weisse und blaue Petterl.[7])

560.000	dem	Johannes Heitz	zu	17	fl.	158 fl. 40 kr.
397.000	»	Christof Schoper	»	17	»	62 » 20 »
488.000	»	Georg Jiech	»	17	»	138 » 16 »
208.000	»	Georg Ihlk	»	17	»	58 » 56 »

[3]) 65.000 ordinäre Gläser das Huttenhundert 30 kr., 14.000 ord. Gläser à 15 kr. und 10.000 ord, Gläser à 12 kr.

[4]) von jedem Hüttenhundert 30 kr.

[5]) » » » 15 »

[6]) von jeder Truhen 2 fl. und von den anderen 1 fl.

[7]) Weise und blaue, gelbe Petterl von jedem 1000 7 kr ; schwarze zu 18 kr.

Die Rechnungen gehen bis 1714. April.

(Krumlovský archiv.)

LXX. *1709. 30. srpna. Ve Vídni. Císař Josef ztvrzuje výsady cís. zrcadlové továrny v Neuhausu.*

Wür Joseph etc. entbieten No. allen und jeden unsern getreuen Landessinwohnern und Unterthanen etc., die in unsern gesambten Erbkönigreich Fürstenthumb- und Landen fest- und wohnhafft seyndt, unseren kay. königl. und landesfürstlichen Gnadt und alles guettes und geben denenselben gnädigst zu vernehmen: Wass massen weylandt. kay. Mayestät unser in Gott hochseeligst ruehendt geliebster Herr und Vatter zu mehrern Aufnehmen deren Commercien in unsern Erbkönigreich und Landt allerhandt Manufacturen und zwar in specie auch eine Spigelfabricam einzuführen und aufzurichten und mittelst solcher allerhandt Spiegl gross und klein giessen und blassen zu lassen allergnädigst resolviret, dergestalten, dass auf unserer Herrschafft Neuhauss unweith dieser unserer Stadt Wien ablegen nun solcher Spiegel Fabrica aufgerichtet und darinnen gross und klein Spiegl, keine Sorten aussgenohmen, gegossen, geblassen, geschlieffen, mit Folio belegt, mit Zierathen und Nothwendigkeiten gefasst, auch Wägen- und andere geschieffen Glässer, so sonderlich auch zur Zierde

der Cabinet und Zimmer gehörig, aufs förmlichste eingericht und ander Mignatur-Arbeith zu gantzen Cabineten von Tiesch, Golridono, Wint- und Handt-Leuchtern und dergleichen verfertiget und in unsern Erbkönigreich- und Landen, auch anderwärtig hin vmblauffendess Commercii vmb billich und leudentlichen Werth und dergleichen versilbert werden sollen. Zumahlen nun diesses Werckh wohl aussgefallen, alss haben auch wür sothane Manufactur der Spiegl-Fabric nicht allein bestattet und in unsern gnädigsten Schutz genohmen, sondern wür wollen auch in Betrachtung die Einricht- und Erbauung grosse Spesen erfordert, das Werckh selbsten auch wegen Aigenschafft der zerbrechlichen Materi niemahlen ohn Gefahr sein werde und daherr nicht unbillig, respectu dessen auch einiger Nutzen seyn, wie entgegen unsers Erbkönigreich und Länder oder specialiter jene, so Spiegl und vorspecificirte Sorten erkauffen, einen leydentlichen Preiss jeder Zeit haben werden, dass erstlichen von dato der Publication an weiters einiger Spiegl, er seye gross oder klein, gefast oder ungefasset, auch kein ungeschlieffen, Wagen- und derley Gläser, jedoch dass denen Künstlern die Fassung deren Zierathen und Ramen unverwart seyn solle, ausser bey unserer vorbenambsten Fabrica nicht gemacht, oder ohne Vorwissen unsers begwalten Factors in keinerley Weiss eingeführt oder all dassjenige, so von solchen Sorten in unsern Erbkönigreich — und Landen zum Verkauff sich befindet, nach der Publication diesses anzunehmen, länger nicht, dann in einer Jahrsfrüst ferners versilbert werde, sondern alles, was vorräthiges vorhanden, solle unseren Factor getreulich angezeugt und, da selbes nach billigen Werth nicht abgelöst werde, allein denen vorhinigen Handelsleuthen zugelassen seyn, nach berührter Jahresfrüst jedoch unter Versieglung unsers Factors ausser unsern Erbkönigreich und Lande zuführen. Andertens: dass gleich wie alle Versilberung verbothen, sich auch niemandts in unsern Erbkönigreich — und Landen unterfangen, in nechstfolgenden 20 Jahren einigen Spiegl oder geschlieffenes Wagenglass, auch was davon dependirt und hier vor mehrers benambstet ist, nachmachen solle, und wer sich darwider betreten lassen würde, solle an Leib und Gueth exemplarisch abgestraffet werden, wass wegen deren wahrhafftigen Denuncianten hiermit die Versicherung beschiehet, selben des dritten Theills an des Übertretters verwürckten Straff und unbillig fabricirten Guets theilhaftig zu machen.

Drittens. Wollen wür gnädigst zugeben, dass bey dieser neu aufrichtender Fabrica allerhandt Persohnen, sie sein in der Sach gelehrnet oder ungelehrnet, sie sein nur ehrlichen Herkommens und Nahmens undt sich bey dem Werckh zu appliciren suchen, arbeithen mögen, dessenthalben sie dann nicht allein, so lang sie in der Arbeith nicht beunrichtigen, sondern auch, da sie von solcher Fabrica mit Vorwiessen und richtigen Abschiedt unserer Bestelten über kurtz oder lang hinwegkommen und sonst eines andern Handtwerks gewest seyndt, von selben Handtwerck, so sie erlehrnet, wegen getriebener Arbeith bey ermelter Fabrica nicht belästiget, sondern viellmehrers befördert und dargegen alles widriges Unternehmen gebührendt und wohl empfindlich gestrafft werden solle, gestalten auch die von frembten Nationen bey dieser Fabrica würcklich arbeithende Persohnen ohne Vnterscheidt, ob mit selbiger Nation ein würcklicher Krieg ist oder nicht, unter keinen eintzigen Vorwandt hinweggeschaffet werden sollen, im Fall anderst wider ein- oder andern in specie keine sonderbahre erhöbliche Bedenken obhanden währen.

Viertens. Damit unsern Mauth und Zohl wegen dieser Spiegel-Fabrica nicht zu leyden, so sollen solche nach der Intimation unserer Hoff- und Landtcammern bezahlt, an keiner Mauth aber die durchgehende Küsten, alwo von aussen her jeder Zeit ein Spiegl verzeichnet und die richtige Fattura zugeleget und, wass ausser unserer Erbkönigreich und Landten gehet, solche Küsten noch mit einem absonderlichen Zeichen vorgewisset, an keiner Mauth als allein in jener, alwo die Ausspakung oder Versilberung beschiehet, eröffnet werden, zumahlen durch solchs Eröffnung bey solch

Gueth durch den allergeringsten Schaden das Haubtwerckh ruiniret

and im Fall sich jemand dargegen vergriffen und Schaden causiren

wurde, derselbe solle zu der paaren Ersetzung alsogleich angehalten, und da es öfters beschehe, noch darzu auss obigen Ursachen exemplarisch abgestraffet werden.....

Geben Wienn den 30. Augusti anno 1709.

Joseph. (L. S.)

Johann Frid. Freyherr v. Seilern.

Ad mandatum sac. caes. Majestatis proprium
Frantz Antoni edler Herr v. Quarien.

(G. u. B. 4Kβ 1a.)

LXXI. ..... *Soukromý privilej sklenáře Aloisa Jakuba Tochtermanna von Treumuth v Starém městě Pražském na prodávání výrobků z továrny Neuhauské v Čechách.*

Ihro kay. kön. Majestät Innhalt dero allermildesten 22. jüngst verwichenen Monaths und Jahrs dem bürgerlichen Glassermeister Aloysio Jacob Tochtermann von Dreymuth in dero kön. alten Stadt Prag auf den Verschleiss deren bishero für Rechnung dero k. k. Banca-Ärarii in einer besonderen Niderlaagen in Prag verkauffen und aus der österreichischen Neuhausser Spiegelfabrique erzeigten Spieglgläser ein Privilegium privativum auf 10 Jahr dahin allergnädigst ertheillet, dass binnen solcher Zeit niemand anderer mit selbigen in dero Erbkönigreich Beheimb zu handlen gestattet seyn solle.

(G. u. B. 4Kβ 1.)

LXXII. *1710. 28. února. Na hradě Pražském. Nařízení, aby všichni hutmistři své dobrozdání podali o privileji císařské zrcadlové továrny v Neuhausu.*

Wohlgebohrner und Edler! Besonders liebe Herren und Freunde.

Wir geben denen Herren zu vernehmen, wass gestalten die röm. kay. auch zu Hungarn und Böheimb könig. Mayestät unser allergnädigster Herr an unss de dato Wien den 24. Novembris nechst abgeruckten 1709 Jahres folgenden Inhalts in Gnaden rescribiret haben: wie nach dero kay. Hoffcammer wegen der auff der Herrschafft Neuhauss unweith der kay. Residenzstatt Wienn auffgerichteten Spiegelfabrica und deren Privilegyrung, wie auch damit des hiebey kommenden Patent hier Landes publiciret werden möchte, eine abermahlige Ansuchung gethan hette, höchst besagt Ihre kay. Mayestät aber gnädigst nicht gemainet wehren dero trew gehorsambsten Ständen dieses Königreichs Böheimb die Einführung solcher Fabriqve, wan sie eine dergleichen aufzurichten Willens, einigermassen zu verschrämken, und dahero unss in Gnaden anbefohlen, umb erst ermelte Herren Stände hierüber zu vernehmen und deren Erklärung abzufordern, immittelst aber wegen Publicirung der diessfälligen Patenten und Verbittung der frembden Einfuhr einen allerunterthänigsten Bericht auf das allerehiste gehorsambst zu erstatten. Nunn wiert es denen Herren annoch wohl erinnerlich beywohnen und werden es die beym könig. Creyssambt befindlichen Priora an die Handt geben, wass massen untern 22. May und 24. July 1702 auff Ihrer Mayestät allergnädigsten Befehl von hier auss an alle könig. Creyssämbter rescribiret worden, dass sie von denen jenigen in jedem Creyss wohnhafften Herren Innwohneren, welche einige aufgerichtete Glasshütten haben über die damahls beygelegte Patenten, welche mit denen gegenwärtigen gantz und gar übereinstimmen, unter einen 14tägigen Termino ihre Erklärung einschicken möchten, worauff zwar einige nach und nach erfolget, gleichwohlen aber ein Gantzes darauss

nicht hat formiret werden können, und nachdehme Ihre kay. und könig. Mayestät zu Beförderung dero kays. Aerarij auff die Aussmahnung dieses Wercks allergnädigst insistiren, hingegen glaubwirdig verlauthen will, dass in diesem Königreich auff verschiedenen Herrschafften in denen daselbst befündlichen Glasshütten eine schöne Arbeith verfertiget, wie auch an Theils Orthen und zwar in specie in der könig. Statt Brux derley Spiegel- und andere Gläser sehr künstlich geschliffen und geschnitten werden, mithin zu wissen vonnöthen, ob und wass derley Herren Innwohnere oder Glassalboranten über die vorberührte Patenten zu erinnern haben? Solchem nach befehlen im Nahmen und anstatt allerhöchst ernandt Ihrer kay. und könig. Majestät wir denen Herren hiemit, dass sie alsogleich bey Erhaltung gegenwärtiger Verordnung selbte nebst dem beyliegenden Patent durch ein gewöhnliches Circularschreiben obenverstandenermassen an alle diejehnige Herren Innwohnere, so auff ihren Güttern Glasshütten haben, oder wo sonsten in denen königlichen und anderen Städten das Glass geschliffen und geschnitten wiert, auff das schleunigste befördern, deren Erklärungen sub termino von 14 Tägen a die intimationis an zurechnen sub poena praeclusi abfordern und unss solche nebst ihrem Gutachten auff das Baldigste einschicken sollen. Hieran wiert vollbracht Ihrer Mayestät allergnädigster Willen und Meinung. Geben auff dem könig. Prager Schloss den 28. Februarii anno 1710.

N. N. der röm. kay. auch zu Hungarn und Böheimb könig. Mayestät, respective würklich geheimb wie auch andere Räthe, Cammerer. verordnete könig. Statthaltern und obriste Landtofficire in Königreich Böheimb.

Carl Otto v. Iler m/p.

(G. u. B. 4Kβ 1a.)

LXXIII. *1710. 5. července. V Štegarově huti. Popsání lesů k Štegarově huti na popel přidělených.*

Specification der zu der Stägerhütten bey Wallern vermög des aufgerichteten Contracts zum Aschenbrennen gehörigen Wäldter, wie gross selbige beyleiffig seindt, auch was für Holtz darinen ist, so durch vnss Endsbenanndten 29. Juny biess 4. Jully diesses 1710 Jahrs durchgangen und besichtigt werden.

1. Seyndt die 3. Schüllerberg, anfangendt von des warmen Wuldaw zwischen dem Wintterbergischen Herrschaft March vndt dem guldenen Steig, gehet biss an dem Haarlandtbach alss Passaverische Gränitz. Diesse seindt bayleuffig 2 Stundt lang undt $^1/_4$ Stundt breith, darinen ist lauther gemischtes Holtz als Puechen, Thenen, etwas Füchten undt Ahorn, auch Ilmenholtz.
2. Ist von dem guldenen Steig biss zu der kalten Wuldaw der Schöneberg. Diesser ist in die 2 Stundt lang vndt von der warmen Wuldaw hinauss eine Viertl, bey der Mitten eine halbe undt weither hinauss eine Stundt breith, darinen ist gleichwie in denen Schuellerbergen gemischt undt zum Aschenbrennen taugliches Holtz.
3. Viber die kalte Wuldaw gegen den hohen Stein fangt sich der so genante rothe Man an vndt ist in der Leng von gedachter kalten Wuldaw bis an den Hienhartesberg, worauf der hohe Stein ist, in die 3 Stundt lang undt beyleuffig theils Orth eine halbe Stundt, auch theils Orthen etwas weniger breit. Darinen ist mehreren Theils Puechen undt Thenen, auch etwas Ahorn undt Ilmholtz, bey der kalten Wuldaw, alss Anfang dessen ein $^1/_4$ Stundt lang lauther Füchtenholtz.
4. Der Hienhartsberg, auf welchen der hohe Stein vnweith der 3 Sesseln ist, fangt sich nach gemelten Rottenmansberg an vndt ist bis über die Helffte hinauff ein Stundt lang undt ein halbe Stundt breith. Darinen ist bis über gemelte halbe Höhe laudther gemischtes Buechen, Thenen, Füchten-, Ahorn-

undt etwas wenige Ilmenholtz; von der Helfft hinauf bies zum Hohenstein auf die 3 Sessel undt Pleckhenstein hinunter ist aber lauther Füchten undt zum Aschenbrennen untaugliches Holtz.

5. Von Sallnaw seindt wier 2 Stundt weidh gangen zum so genanten Tauffstein ins Buechwaldt. Diesses ist $^3/_4$ Stundt breith undt auch so lang. Darinen ist gemischt alss Puechen, Thenen, etwas Füchten, Ahorn undt Ilmholtz.
6. Der Jakobsberg fangt sich über der Au von vorgemelten Buechwaldt an. Dieses ist ein grosser schöner Waldt, in die $1^1/_2$ Stundt lang undt in die $^3/_4$ Stundt breith, umb undt umb mit einer Au vmbfangen, darinnen ist $^1/_3$ Theill Buechen, $^2/_3$ Theill Thenen, zimblich vill von Ahorn undt Ilmen bey der Au aber Füchtenholtz. Von danen
7. seindt die 3 Comerberg oder Wäldter bey einer Stundt lang undt eine halbe Stundt breith; darinen ist gemischtes als Buechen, Thenen undt Füchtenholtz.
8. Ist der gross vndt kleine Tussetberg zwischen der kalten Wuldaw undt des guldenen Steig in die $1^1/_2$ Stundt lang undt 1 gutte Stundt breith. Darinen ist ein Dritl Theill Puechen, $^1/_3$ Theil Thenen, $^1/_3$ Theill von Ahorn, Ilm undt Füchtenholtz.
9. Ist der Schuesterwaldt. Diesser fangt sich aber dess Dorffs Schönaw an, gehet Humwaldt undt Schneedorf durch gegen Maria Magdalena undt Wallern, wierdt $1^1/_2$ Stundt lang undt Theills Orthen kein Viertl Stundt breith sein. Darinen ist gemischtes Holtz, als Puechen, Thenen, Füchten, etwas Ahorn undt Ilm, allein diesser ist aller aussgehawet, dass zum Aschenbrennen wenig altes tauglichés Holtz darinen zu finden ist.
10. Ist der Schreinerberg undt zwar nur die Anhöhe diessseits Wallern, welche bis ans Wintterberger March bey einer Viertll Stundt breith undt $^3/_4$ Stundt lang. Darinen ist gleichfalls gemischtes, alss Puechen, Thenen, Ahorn, Ilm undt Füehtenholtz, welcher von denen Wallingern zimblich aussgehackht wirdt.
11. Der Stögerberg mit der anliegendten Härtzi oder Schleiffaw ist von Schreinerberg bis an den Örlen-Hannefaltz in die $1^1/_2$ Stundt lang undt bey $^1/_2$ Stundt breith; darinen ist ebenfahls gemischtes alss Puechen, Thenen, Füchten, Ahorn, undt Ilmenholtz. Auss diesem nimbt der Hüttenmeister das Schierholtz. Actum Stögerhütten den 5. Jully 1710.

Math. Const. Dworzak m/p.
Rendtschreiber.

Nic. Jos. Teichl m/p.
Verwalter.

(A. 6G§ 1a)

LXXIV. *(1711) .... V Benátkách. Obchodní korrespondence Valentina Müllera s Janem Solou v Benátkách.*

1711. 19. Juny in Venedig.

Hochgeehrter Herr.

In Andwort seinen ang. von 30. passato vnd 3. corrente habe allein zu benachrichtigen, wie an H. Tischler ordiniert Pfund 4200 Christal in Stuckhen vnd 2 Vessl Christalin zu 20 Pfund mit Meiller 60 aines. Die letzte habe empfangen, aber spottschlechte Qualität, den Christall ganz grien, vellig bemacklet, dahero sollche p. sein Conto stehen lasse vnd ordiniere an disen, das dem H. p. mein Disposition f. bezalle, wellche einzufordern berichten auch s. Stadler, dass Pfund 4200 Christall in Stuckhen anstatt extra schenn weiss nur gr[illegible]n, denen auch geschrieben, das vor Absendung sollchen besichtigen, [illegible]hr in Passau liegen lassen, dennen benachricht, das bis mein fer [illegible]s absender

auch an H. Tüschler geschriben, dass mit diesen Christall in Stuckhen disponiern, will kein schlechte Wahr annemben, thue also taussentfeltigen Dank sagen, wellcher mier auisiert, zumallen auch disse Wahr beuor alss es auf sein rechtes Orth kombt, 6mall mehrer Uncosten, als der Kauff des Christall ergeth. H. Tischler vermeldet, wellches aber nicht glaube, dass auch dem H. vnd vor mich dienlich 10 kr. gegeben, thue ihme also benachrichten, wann der Christall griene sein solte, p. dero Conto ligen lasse. Es gefalt mier aber recht das gesandte Muster vnd wann die 3 Kössel dergleichen sein weiss, sind mier sollche gefällig, auch lieb sein, wann disse den 20. Juny in Prag ankomben. Höre auch gahr gehrn, dass gnugsambe Mattrialien mich nach Notturfft zu uersehen; werde bey ihme vor allen andern zuespröchen. Geliebe nur sobalten möglich andere 8 Vössel beysamben richten, aber nur extra schönn weiss, auch den Tischler vmb mein Gelt wie oben stark ansuechen. Mier von ain vnd andern Nachricht geben. Addio.

Schreibe mit Gott a. 10. Jully. Beandworte dero 3. Aug. von 13. 16. vndt 24. pasato. Höre mit Lieb das Absenden der 8 Vössl Christall in Stucken p. H. 929·12. Gebe Credito, gefalt mier ingleichen, dass sollcher extra weiss vnd von bester Perfection, glaube auch das mier gutes Gewicht gemacht, zumallen dass vor ainer Zeit gesanthe Vössl an einen Freunth gehen lassen, benachricht mier, dass an disn Vössl Pfund gemanglt, wuste also nit, wie es sein kan, ob es an der Strossen heraussgenomben oder in der Zeit bey dem H. der Wog ein Eror beschöhen. Geliebe also nachzusöhen, auf Befundten wider guet machen. Möge auch die andern 4 Vössl, wie ordiniert, abschickhen vnd hernach alsobalt andere 4 Vössl Christall in Stuckhen spediern, das aber alle 8 Vössl schön, weiss, guet purgiert vndt der Taig so uil möglich waich vnd wann mier solche reussiern, werde mit der Comission allein bey dem Herrn continuiern. Empfange Muster der Christall auf Mandl, welche warlich nit aufs best gearbeith, wenn aber disse schon abgesandt, will es mit Gedult annemben. Andere stellen mier den Breiss a kr. 16 in Passau gelegter. Vorher gemelte 8 Vössel Christall in Stuckhen hette gehrn bei Se. Stadler in Passau oder Prag. Frau Mosserin melt, dass dem Herrn dass Mehriste bezahlt, auch mit negsten den Rest thun; will also erwarten, das den Rest zu Saldo empfangen, hingögen gibe auf neue Rechnung von die 410 Meiller millachweiss Christalin XI debito. Zu Endt Monnatt Augusti hoffe den Herrn pershönlich haimbzusuchen, in sollcher Glegenheit von mehrer Negotio abröden. Mitlss vndter Gottes Schutz woll frtl. Salutation.

d. H. dw. verhare
Gio. Sola m/p.

An Herrn Vallenthin Anthony Millner Hüttemoster gegn.

(L.S.)

Passau pr.
Hellenbach.

1711. 16. Jully beantwort wie Copia 5. Augusti weder nachgeschriben vnd becräfftiget.

B. 6G^{s} 1.

1711. 7. Augusti in Venedig.

Hochgeehrter Herr.

Mit dösen ang. von 12. passato söhe dass nit die Wahrheit, wie H. Tischler schreibet. Der Herr sich bey ihme mit Christalin vnd Christall in Stuckhen bedien, auch selbsten abnembe, dass disser Tischler ain (s. v.) Lügner vnnd kein Mann mit ihme werth zu handeln, auch fürders nichts bestellen werde. Indessen verbleibt p. sein Conto in Passau Pfd. 4000 Christall in Stuckhen vnd 2 Vössl Christalin zu 20 Pfund. Auch berichten Se. Stadler, dass deto Tischler den Christall zuruckh-

genomb. Schreibe heunth an deto Tischler, dass mier Freyheit gibt, die 2 Vössl Christalin p. sein Conto zu uerkhauffen vnd verkhauffe, so uil sich thun last, weill mier daran so uil zuschreibt; solte mier aber diser nit erlauben, die 2 Vössl p. sein Conto zu uerkhauffen, werde gezwungen sein, dem Herrn ein Procura zu senden, mit wellchen zu mein aussgelegten Gelt richtig helffen. Bedankhe mich indessen der gueten Mainung, so gegen mier vmb des Tischlers willen traget. H. Stockbauer, wellcher ein Mann mit Verstandt, bekhent mier, dass von deto Tischler 1 Vössl Christalin genomben vnd, ohne dass sollches gesöhen, durch den Tischler spediert worden. Sagt mier doch dabey allzeit sollches Vössl empfang vnd mier nit gefalt, willig mier Satisfaction zu geben. Se. Tischler solte ihm nit einbilden, das die Freundt schlecht von ihm schreiben, sondern betrachten seines schlechten Tractement, wellches mier auf allzeit wird in Gedanken bleiben. Konfftig werde bey kein andern alss bey den Herrn meine Comission continuiern, weillen mier dann auch Hoffnung gibt seines gueten Tractament. Hoffe, dass vor Ansicht dits die Frau Mosserin f. bezalt. Erwarte ingleichen, wie verspricht, dass die 2 Vössl Christall in Stuckhen mier eingehendigt. Addio.

Schreibe mit Gott a. 4 7bris in Andwort dero 2 geliebten von 16. Julli vnd 8. Augusti spirato. Schreibet Frau Mosserin, dass dem Herrn fr. 535·7 bezalt; an disse gebe anheunth abermall Ordre, dass dem Herrn andere fr. 300 eruolget. An deto Frau Mosserin werde negsten wider Gelter von hier verschaffen, damit hernach auch sein Rest bezalle. Indessen habe in dato von dannen 8 Vössl kheines empfangen, doch mit negsten erwarte. Gott gebe, dass disse mit Perfection reussiern. Frau Mosserin benachricht, dass andere 5 Colli No. 51 ad 55 empfangen, an wellche nun beordnet, wie obgemelt, dass dem Herrn a conto disser f. 300 bezalle. Wiert mier auch gahr lieb sein, dass die anderen 4 Vössl eingehen; werde incontriern vnd söhen, ob mier das gerechte Gewicht gegeben. Khan aber guet sagen, dass ich contrahiert böhmisch gross Gewicht vnd nicht Prager. Auf solche Wege verstehe sollche zu empfangen, anderer Bstalten müeste meine Comission aufheben, zumallen an den Capitäll verliehr. Gott gebe, sage E. E. vermelden, dass die auf Mandlformb besser, als mein Muster reussiert, wellches Gott gebe. Weillen in den Kauff nit münder alss kr. 18 zu thun, erfordert Gedult. Liebster H. Millner, wann der Herr in Breiss facelitiert, würt sein bestes Interesse sein vnd Glegenheit geben mehrer Comission, wellche zu Endt des Jahrs vill betragen. Der Herr thue, wass möglich, mich von meinen vndterschidlichen Interesse befreuet machen, vmb die Raiss pershanlich dahin zu nemben, vnd wann mier solches reussiert, werde zu Endte diss Monnatt bey dem Herrn sein. Bedankhe mich höfflich seiner gueten Mainung, dass mich mit aignen Pferdt versöhen. Gott alles empfelchend verbleibe

EE db.

Gio. Sola m/p.

An Herrn Vallenthin Anthony Millner Hüttenmäster gegn.

Per ricasito Rudolph Stadlers seel. Erb. Passau den 23. 7bris anno 1711. Prag pr. Hellenbach.

LXXV. *1714. 12. října. Na Vimberce. Přidělení flusárníků k jednotlivým hutím na Vimbersku.*

Demnach vorgekhomben, das in der hiesigen Herrschafft eine grosse Mänge derer Vnterthannen nach aigenen Belieben, mithin sonder aller Anmeldung bey der Obrigkeith sich des Pottaschen- oder Flusssiedens bedienen, den hierzu erforderlichen Aschen zum Theill erkhauffen, vill dessen aber nebst des in derer aigenen oder zinsbahren auch in denen herrschafftlichen Wäld--- ---- aigenmächtiger

Weise brennen vndt samblen, ja welches das Schädlichste ist, auch das in einer grossen Mänge vnter die Khessl erforderliche Brenholtz ohne Anmelden, vill weniger aber mit einer Entgeldtung in denen herrschafftlichen Wäldern zu nehmben vndt selbbe also sträfflicher Weise auszublindern sich vnterfangeten, den so gesottenen Fluss aber nit völlig denen hiesigen herrschafftlichen Hüttenmeistern, sondern nach aigenen Gefallen auch ausser der Herschafften verschleppeten, mithin auch weder der Ao. 1704 den 21. April diesfahls zwischen denen Hüttenmeistern errichteten Vetrag nachgelebt werden, diese eingeschlichene Vnordnung hingegen vnuerlängt zu vnterbrechen vndt einzustellen ist, als seindt die sambentlichen Hüttenmeister nebst denen auch sambentlichen Flusssiedern heunth vntengesetzten Dato hiehero zum Schloss berueffen undt folgendts mit denenselben abgeredet vndt geschlossen worden.

Erstlich seindt die Flusssieder folgendermassen vertheillet worden:

Dem Vallentin Müllner Helmbaher Hüttenmaister:

Der Hessl Habenberger von Röhrnhäusern ausn Bezürkh seiner Chaluppen vndt theils der Hütten wirdt das Holtz nehmen vnd auch daselbsten den Aschen brennnen.

Matausch Jarosch von Kuschwarda hat die Beschaffcnheith als wie gleich in in vohrigen mit dem Holtz vnd Aschen.

Lucas Praunporth von der Holtzfreyung soll das Holtz in des Helmbacher Bezürkh nehmen, desgleichen in selben den Aschen brennen.

Andreas Robl von Ober-Wuldaw wierdt das Holtz vndt den Aschen in den Hütten Bezürkh nehmben.

Dem Johann Tischler Schlemer Hüttenmeister:

Hans Tembl von Weselle. Dieser nimbt das Holtz vntern Khessl aussn Hüttebezürkh vndt Aschen von Fremdten erkhauffen.

Simon Hermann von dannen mit diesen die vohrige Beschaffenheith mit Holtz vndt mit dem Aschen.

Andreas Oltzinger von Müllnerschlag das Holtz ausn Hüttenbezürkh vnd den Aschen erkhaufft derselbe von frembten Herrschafften.

Gotfridt Harmuetter in Müllnerschlag ein freye Persohn auch also wie mit dem Oltzinger.

Hans Söllner ausn Clösterle nimbt das Holtz ausn Hüttenbezürkh vntern Khesl vndt den Aschen von anderwerths erkhauffen.

Dem Matthias Plechinger Scherschawer Hüttenmeister.

Adam Jungwürth von Wesselle das Holtz nimbt er ausn Hüttenbezürkh vndt den Aschen erkhaufft derselbe von frembten Herrschafften.

Christoph Steinbrenner von danen wie mit dem Vohrigen.

Mathias Bauhr in Enstberg das Holtz in dem Hütten- vndt aigenen Bezürkh vndt den Aschen von Frembten erkhauffen.

Dem Mathias Kubisch Waldawer Hüttenmeister.

Der Hans Schmidt ein freye Persohn in Obernschlag wirdt das Holtz vntern Khessl auf dessen Bezürkh nehmben, welches jedoch zu vntersuechen ist, den Aschen aber von den frembten Vnterthannen erkhauffen solle.

Lorentz Robl zu Ober-Wuldaw nimbt das Holtz aus den Hüttenbezürkh vndt den Aschen brendt derselbe auch in besagten Bezürkh.

Martin Schrämbl von Kuschwarde ebenmässige Beschaffenheith als wie mit dem Robl.

Heisl Robl von Wuldaw also nimbt das Holtz in sein Geraumethen vndt Georg Robl von dannen auff solche Weis.

Dem Mathiass Plechinger Toffl-Hüttenmeister.

Martin Robl in der Scheiben; diesen werden der Schlemer mit den Toffl Patterlmeister brauchen vndt hat die Beschaffenheith mit dem Holtz vndt Aschen wie mit denen ermelten.

Vndt ober diese specificirte Flusssieder solle weder ein- oder der andere Hüttenmeister sich vnterfangen oder befugt sein, ohne Vorwissen der Herrschafft einen newen Flusssieder würkhlich aufzubringen oder aufzunehmen noch auch gelisten lasse, von einen Vnterthan, der da schon heimblicher Weise sich vnterstehen thette den Fluess zu sieden, zu erkhauffen bei 10 Schock Straff, so in die herrschafftlichen Rändten vnumbgänglich erlegt werden muessen.

Andertens solle sich khein Hüttenmeister vnterstehen, den anderen von denen einen jeden hieroben zuegetheilten Flusssiedern den Fluss auszukhauffen, es wehre dan Sach, der andere währe darmit zufrieden, bey Straff 10 Schock, worum die Helffte der Obrigkeith, die andere aber deme, aus dessen Revier der Fluss oder Aschen herkhomben, gebühren solle.

Drittens: Vndt bey gleichmässiger Straff 10 Schock solle auch auf obige Weise einer den andern den Aschen wissentlich nicht auskhauffen.

Vierttens: Solle khein Hüttenmeister weder Flusssieder das Viertl Aschen von denen hiesigen Vnterthannen höher als zu 3 kr. bezahlen bey Straff Ihro Durchleucht 10 Schock.

Fünfftens: Solle khein Aschenbrenner vndt Flusssieder ohne Erlaubnus der Obrigkeith in denen herrschafftlichen Wäldern ein Aschen zu brennen sich vnterfangen bey 5 Schock Straff. Ingleichen

Sechstens: Khein Aschenbrenner vnd Flusssieder ohne Wissen des Hüttenmeisters in seinen Bezürkh Aschen zu brennen sich vnterfangen, viehl weniger aber den darinen gebrenten Aschen oder Fluss anderwertighin verkhauffen bey Straff 5 Schock, wovon die Helffte der Obrigkeith, die andere Helffte aber dem Hüttenmeister gebühren solle.

Siebentes: Vndt weillen die Flusssieder den Fluss fast solchergestalten hingeben muessen, wie es denen Hüttenmeistern selbsten gefählig, so ist geschlossen worden, das sie von nun an einen jeden Czenter Prager Gewicht vndt 3 Pfund Auswaag wohl gesotlen vndt vnbefortelten vncalcionirten Fluss zu 4 fl. 30 kr. annehmen, die arme Leith mit der Bezahlung vndt Abfertigung nicht auffhalten, sondern jeder Zeith richtig bezahlen vndt abferttigen sollen, vnd dieses ist zu uerstehen, wann die Flusssieder ihre aigene Khessl haben, im Fahl aber die Hüttenmeister ihre aigene Kessl hergebeten, so solle vor ein Czentner Fluss heher nit als pr. 4 fl. bezahlt werden. Wann aber wider bessere Verhoffen die Glaswaahren in Werth merkhlich fahlen solten, so soll der Preys des Flusses auch der Billichkeith nach geändert werden. Datum Schlos Wintterberg den 10. Octobris 1714.

(Archiv Vimberský. A. 6 G^{5} 1a/1.

LXXVI. *1715. . . . Normberg. Zakázky obchodníků Normberských u J. Tischlera.*

Hochgeehrter Herr Schwager.

Jüngsten Verlass gemäss habn sie unten specificiren wollen, was eigentlich vor Gattungen rohen vndt feinen nach dem Venetianischen Mode eingerichteten Spiegelglases hier am currentesten seien, woran die Farb ja nicht gantz weiss wie dass Trinkh- oder Scheibenglass sondern ein braun oder gelblicher Stich, beyleiberlich nicht grün haben muss. Derowegen hiebeyligendes Stükhl zu vngefähren Probe dienen soll vndt ist am nöttigsten dem Glassmeister zu recommendire
nicht allein Acht habe das Glass in rechte Farb zu stellen, sondern

linder Materia zu machen, wohl gerade zu strekhen, damit es dem Schliff halte, die rechte Dicke habe, nicht gispig oder blössig seye. Dann ohn Mangl man solches alles schrifftlich genugsamb expliciren khann, währe demnach gut, der besagte Meister ehistens einige Stükhl Probe machte vndt vbersendet, auch dem negsten Preiss von Czentner anzeigte. Vndt seindt die correntesten Sorten wie folgt.

hoch	10.	12.	14.	16.	18.	20.	22.	24.	26	Zoll das Stükh.
breit	8.	10.	12.	13.	14.	15.	17.	19.	20	Zoll.

Wann demnach die Probe anständig, khann jährligh demselben guete Quantität abgenohmen werden. Ob Sie aber das grosse Spiegelglass in der Menge wie das kleine machen khönnen, will gerne vernehmen, unterdessen verbleibende

meines hochgeehrten Schwagers

Johann Wilhelm Humel.

Von Hauss den 13. July 1715.

Herr Tischler wierdt ersuechet für mich 1 Kiste schöne geschnittene Drinkhgeschier von gutten hellen Glass verferttigen zu lassen, so vngefehr auff Hundert Gulden bis Prag zu stehen kombt, das solche wohl eingepakht vndt verwahrt werden, damit solche nicht zerbrechen. Sobaldt das Glass bey Fraw Moserin geliefert ist, soll sie das Geldt dafür erlegen. Ich erwarte darüber baldige Andworth nebst der Rechnung. Womit verharre

E E db.

A. P. König.

Nirnberg den 2. August 1715.

Hochgeehrter Herr Tischler.

Mit mein H. Schwager Hummel habe gestern mündtlich abgered, derselbe verlangt von der Gattung, wie in der Beylag, so dem H. auff der Post vber Passaw specificirt, zur Prob 4 in 5 Cisten, jede vngefehr pr. fl. 100. Der Herr sende es von aigener Fabrica vndt allerdings fein von Glass. Der Freundt versichert, so diese ersten gefahlen, das er des Jahrs einige grössere Quantität abnehmen will. Wie bald der Herr gedenkht, diese Cisten zu senden, will dem Herrn daran indessen einige Geldt voraussschiessen, erwarthe zu uernehmen, zugleich eine Zeith zu benehmen, wie baldt diese Cisten anhero khönnen geliefert werden. Kheine Patterle sein dermahl nicht zu senden vndt ligen ihme die vorigen noch in Halss; dermahl ist diese Wahr vberheifft. Die Hollender khönnen ihriges Geldt auff sichere Handtlung legen. In Erwarthung dessen baldtiger Antworth verbleibe

d. H. d.

Johann Jacob Zierl.

P. S. So die Zeit vnss zu sehen vndt mündtlich zu vrlauben nit zulässt, wüntsche glükhliche Reiss.

Nirnberg den 3. August 1715.

(B. 6 G^{s} 1.)

LXXVII. *1717. 3. října. Normberk. Obchodní korrespondence Norimberských kupců s hutmistrem Jos. Stegbaurem.*

Niernberg den 3. Octobris 1717.

Hochgeeorter Herr, sehr wehrter Freundt.

Nachdehme wür Gott Lob glüklicher allhier returnirt, haben wür auch die ·sten Glass wohl erhalten; den Brieff, so vnsser hochgeehrter Herr an vns esandt, haben wür nicht empfangen, sondern ist vnsern andern Mittmeistern

in die Händt geloffen vnd dahero viellen Verdruss desswegen gehabt. Wegen der Zahlung so seyndt wür an dem Abbruch nicht schuldtig, sondern unsere Mittmeister; haben auff den Czentner nicht 20 sondern 30 kr. abgebrochen, wie solches der Fuhrman mit Augen gesehen vndt zu attestiren wüssen wierdt. Sie wohlen nicht anderst accordiren, alss auff 4 Jahre lang vmb angesetzten Preiss. So dienet dann ferner, dass vnss von dem Handtwerkh wegen der gehabten Reyssvnkhösten kheinen kr. bekhommen haben vndt dieses darumb, weillen wür den Centner nicht umb 1 f. wolfeiller gehoffet, dahero haben wür 100 f. von vnsers hochgeehrten Herrn Geldt decortiren müessen. Wür seyndt aber dieser wohl abgesehenen Mainung, dass, wann der Contract hineingesandt, khan vnser hochgeehrter Herr solchen widerumb an dass Handtwerkh zuruckhsenden mit dem Vortrag, dass wann sie die 20 kr. auff den Czentner nicht eingestehen wollen, sie dem Herrn seine 200 f. gleich senden sollen, mithin wolle der Herr ausslöschen vndt khönte er sein Glass schon anderer Orthen hin verstellen. Er hette auch dieses denen 3 Meistern, die in loco gewesen, zu Lieb gethan. Wann vnser hochgeehrter Herr an vnss schreibet, so meldte er bey dem Handtwerkh nichts von den 100 f., sondern schreibe nur an vnss allein vndt gebe den Brieff nicht auff die Post, sondern an den Mukenawer mit dem Befelch, dass er solchen an kheinen andern Meistern alss an Michael Schmidt auff den Grässlein wohnhafft vndt kheinen andern geben soll. Wegen der 100 f. lassen Sie sich es nicht schwehr vorkhommen in Erwögung solche bey der so grossen Summ ihme widerumb zu guethen khommen müessen, in Erwögung die Post auff 7 oder 800 f. hin sich belauffet.

Michael Schmiedt.
Johann Christoph Daucher.
Conrad Berndt.

An Franz Joseph Stögbaur Hüttenmeister auff der Stögerhütten nächst Wallern.

(Archiv Vimberský B. 6G: 1.)

LXXVIII. *1718. 5. února. Ve Vídni. Náhledy kněžny Marie Arnoštky z Eggenberga o českém sklářství, zvláště na panstvích Kinských.*

Maria Ernestina überschickt dem Krumauer Oberhauptmann von Liebenhauss die Relation des Winterberger Hauptmanns über die Bitte des Schlemmer Hüttenmeisters Johann Tischler quoad Erlaubnis allerhand Kreideglas machen zu können, zur Äusserung und bemerkt:

Wür halten bey der jetzigen Zeith einmahl nicht viell von denen auff vnseren Herrschafften sich befindlichen so villen Glasshütten vnd währe vielleicht besser, deren lieber etliche ab- als mehr zuekhomen zu lassen. Dann weither in's Landt, absonderlich aber auff denen Graf Kinsky'schen Herrschafften seint ihrer sehr viell, worinnen man vnvergleichlich schönere vnd wolfeilere Gläser alss auff vnseren Herrschafften machet vndt dabey dannoch nicht viell prosperirt, weswegen vnd weilen der Glashütten schon gar zu viell sein, man gesinnt ist, etliche zu cassiren, wo doch im Gegentheil vnsere Hüttenmeister kein so rein- vnd subtiles Glas herstellen können vndt mit ihrer schlechten vndt groben Arbeith gleichwohl so viell, wo nicht noch mehr Holtz verbrennen vndt die Wälder abtreiben, dass also respectu des geringen Waldzünses vndt einiger Aussleithgebung an Bier die Wälder vmb ein mehrers ruinirt werden, alss vnss die Glasshütten am Nutzen eintragen.

Wien, den 5. Februarii 1718.

An den Oberhaubtmannn von Liebenhauss.

(B. 6G: 1.)

LXXIX. *1720. 8. listopadu. . . . . Hutmistr Jan Antonin Landgraf líčí zámožnost hutmistrů Vimberských.*

Durchleichtigster Fürsst. Gnedigster Herr Herr.

Kome fuessfallent mit allerthenistigster Bitt meine allervnwirdigst Hantzeillen nit in Ungnaden aufzunemben, dieweil ich in Erfarung komen, wie dass allerhechstgedacht Euer hochfürstliche Durchleicht allergnedigst resoluirt ein Glasshitn aufzurichten, worzue ja aller erwünschte Gelegenheit zu solchen Werkh vorhanden, damit nit allein vnderschiedlich Farben des Glass, auch Robin, Kreiden-Glass, Dafl, ja in Suma was nur auf einer Glashiten kan gemacht werden, auch von Golt vnd Robin verschniet von grossen vnd kleinen Hangleichtern vnd andern zierlichen Glass vnd sonderpar zu einigen grossem Nuczen des Jars an paren Gelt vnd grossen Vortheil dem Preczhaus vnd denen Vnderhannen erfolget. Isst ganz klerlich zu ersehen an den H. Glasshitenmeistern vnder der Herrschafft Winterberg, was sie vor grosse Herren, ja sie sich fast merers auffieren alss die Edlleit vnd halten vnd fast ihnen an denen Geltmitl vnd Gastareyen niemant gleichet an ihren Tracht. Woher kombt aber solches? Solche Nuczbarkheit, solche stadliche Auffiehrung? Von nits anders alss von Dero grossen Waltung vnd Grundt vnd Boten. Von der Waltung nehmens ihnen und der Glasshiten eine grosse Nuczparkeit vnd von Dero grossen yberflissigen Grundt vnd Boten halten sich ein ansehentliches rev. Vieh, Ziegl, haltent vill Inleith vnd Dagwerckher. Von disen lessen sie järlich einen grossen Zünss vnd brauchen solche Leit des Jahrs zun ihrer Arbeith, worum sie mit einem Worth grossen Nuczen ihnen machen. Dan diese Leit missen alle Lebensmitl von ihnen nemben vnd dises wierd ihnen fast umb dobelts Gelt gereichet. Wan mir solte von Ewer hochfürstlichen Durchleicht gnädigst erlaubt werden, so wolte ich nicht allein von der neuerpauthen Glasshiten alles schriftlich vnd mindlich allervnterthänigst darställen vnd zeigen den järlichen Nuczen, wie nit allain den Nuczen von der Glasshiten, sondern auch von Dero Grundt vnd Botten haben sollen, indem ja selbst Euer hochfürstliche Durchleicht zu Dero hohen gnädigsten Herschafft an Glass-Dafln vnd Scheiben sehr vil netig vnd solches villeicht von andern Hitmaistern theueres Gelt bezalt werden vnd konen ja allerhechst gedacht Euer hochfürstliche Durchleicht Dero Waltung, Grunt vnd Botten selbsten zu Dero allergnädigsten Nuczen zu machen. Ich wil es zaigen, dass auf ein viertl Jahr die neuerbaute Glasshiten mehres Nuczen wirdt ertragen alss von anderen Glasshitnmaistern ain ganzes Jahr ertragen wirdt, alwo Euer hochfürstliches Durchleicht neben der Nuczparkheit ein gnädigste Consolation haben sollen. Ich wil auch von meinen gnädigen Herrn Prelathen die Attestation allervnderthenist darreichen vnd zaigen, dass ich in die 20 Jahr Glassmaister war vnd dass Werkh also aufgefierth von vnderschiedlichen Glass, was noch ihnen verlangt hat begerth werden, auch wegen anderen Glasshitmaister, welche järlich, ja wochentlich ein grosssen Züns geben von der Waltung, auch so gar theils von jedem Stamb Holcz bezallen missen. Gelangt dahero an Euer hochfürstliches Durchleicht mein allervnderthenigstes Bitten, mir die allergnedigste Nachricht zu ertheillen, solche nacher Linz in das Closter Schleglische Hauss abzulegen. Vnderthenigst bitt vnd meine Bersohn zu uerschonen, dermalle mit am Tag zu geben, dieweil ich nits anders suche, alss Euer hochfürstlichen Durchleicht das allergnedigste Interesse zu obseruiren, mich vnderthenigst empfehle. Den 8. Nouembris 1720. —

Jo. Antoni Landtgraff
gewesterGlasshitmaister zu Closter Schlögl.

(Archiv Krumlovský A. 6G č. 1a.)

LXXX. *1654—1720. Polnosti a dobytek hutí Vimberských.*

		Počet rolí	luk sena vozů	luk otavy vozů	koní	volů	krav	jalového	ovcí	vepřů	
Ves Skláře (Glashütten).*)											
Casper Paur z huti, jetzo Lorenz Schrekhinger wirtschafft nun 22 Jahr.	1654	18 str.	.	.	.	4	3	6	4	3	má svou huť, v které kolárky na rosaria dělá.
	1678	14	6	.	.	2	5	2	.	.	
	1713	15	17	.	.	4	7	3	.	.	Leinweber.
Chalupníci: Štěpán Plechinger, jetzo Lamberth Plechinger, wirtschafft um 5 Jahr.	1654	10	.	.	.	4	6	6	4	.	Toffel oder Lambert Plechinger.
	1678	7	2 3	.	.	2	4	3	.	.	
	1713	7	3 6	.	1	6	8	3	.	.	Battelhüttenmeister.
Ves Klášterec.											
Zahradníci: Matěj Syx, jetzo Jacob Hainzl wirtschaftet nun 10 Jahr.	1654	6	.	.	.	2	6	7	.	1	
	1678	3	1	.	.	.	2	2	.		ligt bei der Schlemmerhütten.
	1713	3	4	.	.	2	2	2	.	.	
Na samotě při sklenných hutech.											alda ist eine Glashütte Schlember.
Rolníci: Ondřej Plechinger, jetzo Hans Tischler, wirtschaftet nun 22 Jahr.	1654	30	.	.	.	6	14	24	2	.	bývala někdy huť, ale již není.
	1678	20	10	.	2	4	10	8			
	1713	23	15	.	2	10	10	8	.	.	Ein Battelmacher.
Jakub z huti, jetzo Wenzel Plechinger, wirtschaftet nun 34 Jahr.	1654	15	.	.	.	2	4	5	.	.	alda ist eine Glashüthe: Scherawer.
	1678	6	1 3	.	.	.	6	4	.		bývala někdy huť, ale již není.
	1713	10	19	.	2	10	9	3	.	.	Ein Battelmacher.
Ves Lipka (Freiung).											
											Helmbach.
Jiřík Frinta hutař, jetzo Valentin Müller, wirtschaftet nun in's 11. Jahr.	1654	15	.	.	.	6	7	5	1	.	
	1678	15	10	.	1	6	6	4		.	Glasmeister.
(It. eine Mühl am unsteten Wasser u. 1 Teichel.)	1713	32	2 34	6	2	22	16	7	.	.	
Ves Solná lhota (Salzweg).											
Václav Chybik na huti; jetzo Heyssl Khueweeg, wirtschaftet nun 40 Jahr.	1654	15	.	.	.	6	6	10	.	2	má huti na kolečka skleněná, v níž toliko
	1678	13	8	.	.	2	5	6	.	2	v zimě dělá.
	1713	18	2 12	1	1	8	9	12	.	3	Hütten ohne Gewerb.
Ves Vltava (Wuldau).											2 Glashütten hält.
Jiřík Štebauhr (Stegbauer) hutař, jetzo Mathias Kubisch, wirtschaftet nun 18 Jahr.	1654	15	.	.	.	4	5	6	.	.	hutař sklený; má při tom 3 chalupy, v nichž
	1678	16	15	.	1	6	6	6	1	9	chová tovaryše.
	1713	28	24	5	2	12	12	16	.	.	Battelhüttenmeister.
Chalupníci: Tomáš Holzinger, jetzo Jakob Herzig, wirtschaftet nun 20 Jahr.	1654	8	.	.	.	2	4	1	.	.	
	1678	7	4	.	1	2	4	6	.	.	tkadlec.
	1713	18	15	3	2	8	8	10	1	3	Leinweber.

*) Rolla 1654 a revisitace 1678 jsou české.

(Wimberský A. 6B⁵ 1a/1.)

LXXXI. *Polnosti a dobytek hutí Krumlovských.*

	nach der Rulla von J. 1654. Felder	nach der 1713 Fassion	Nach 1722 Abmessung	Hält Vieh				Früherer Zins		Zukünftiger Zins	
				Pferde	Ochsen	Khue	Galtes				
	Strich	Strich	St. V.					fl.	kr.	fl.	kr.
Mysauer Glasshütten											
Felder	12	36	35 1	1	8	6	8	30	.	45	.
Wiesen Heu .	.	28 Fuhr.	39 Fuhr.								
» Grumet	.	2 «	2 1/2 »								
Wälder . . .	.	85 Lands	149 Lsl.								
Inleut 6 . . .	.	.	.	.	.	8	.	.	.	10*)	.
Stögerhütten.											
Felder	26	42 2	57 2 1	5	35	14	12	60	.	70	.
Wiesen Heu .	.	38 Fuhr.	55 Fuhr.								
« Grumet	.	16 »	24 »								
Wälder . . .	.	2 Stall.	7 3/4 Stall.								
Inleut 11 . .	.	.	.	.	.	22	9	.	.	13*)	45
(nebst 1 Mühle)											

*) Die Inleute zahlen den Zins als Herbergzins dem Hüttenmeister.

LXXXII. *1688—1719. Seznam vypitého piva u hutí Vimberských.*

Extract aus den Bräuhaus-Rechnungen, wie viel bei dem sämmtlichen Glas- und Patterhütten an Bier geben worden.

	Helmbacher Glashütte	Battel: Schlember	Battel: Scherauer	Battel: Toffl	Rabenhütten		Helmbacher Glashütte	Battel: Schlember	Battel: Scherauer	Battel: Toffl	Rabenhütten
1688	51 1/2					1704	63 1/2	14 3/4	23 3/4	4 1/2	5 1/2
1689	68 1/2					1705	71 1/2	20 1/2	22	5	4
1690	68 1/2					1706	91 1/4	16 3/4	27 1/2	3 1/2	9
1691	74 1/2					1707	75	19 1/4	28	4 1/2	13 1/2
1692	84 1/2					1708	67 1/2	25	32	8 1/2	13
1693	79 3/4					1709	89 1/2	29 1/4	34	7 1/2	9
1694	43					1710	91 3/4	24 1/2	36	4	5 1/4
1695	50 1/4					1711	61 1/2	23 1/2	31	4 3/4	
1696	61					1712	55	21	28	4 1/4	5 1/2
1697	64 1/2					1713	51 1/2	18 1/2	22 1/2	4 1/2	3 1/2
1698	69	6	16 1/2			1714	51 3/4	26 1/2	26	1	8 1/
1699	85	27 1/2	29	2	9 1/2	1715	46 1/2	22	19 1/2	1	7
1700	65 1/2	17 1/4	25	6 3/4	13	1716	48 1/4	45	28 1/2		7 1/4
1701	51 1/2	23 1/2	22	3	7 1/2	1717	45 1/4	35	20	4 1/2	5 1/4
1702	58 1/2	21	16	4 1/2		1718	45 3/4	23 1/2	27	9 1/4	2 1/4
1703	61 1/2	24 1/2	25 1/2	6 1/2		1719	45 1/2	32	17 1/2	1	1 3/4

(Winterberg. A. 6B: 1a/1.)

LXXXIII. *1722. .... Polnosti huti Vimberských.*

Schlemmerhütte,

welche die grösste nach der Helmbacher;

an Feldbau 1426 Sail 475 Strich 1 Virtl $2^2/_3$ Metzen
davon 204 — 68 — Steuerbahr.
» $1222^3/_4$ 407 — 2—$1^1/_3$ Herrschaftlich.

Scherauerhütten.

an Feldbau $858^3/_4$ — 286 — 1 —
davon steuerbahr 156 — 52 —
herrschaftlich $702^3/_4$ — 233 —

Toffelhütten,

bei welcher sich drei Possessores befinden,

Feld 114 Sail 38 —
Wiese 1107 — 369 —
1221 — 407 —
davon steuerbahr $408^3/_4$ — 136 — 1.
herrschaftlich $812^1/_4$ — 270 — 3.

Rabenhütte

fast ganz gebürgig und eine von den geringsten Hütten

1181 — 393 — 2 — $2^2/_3$ —
davon unterthänig $153^1/_2$ — 51 — $2^2/_3$ —
herrschaftlich $1027^1/_2$ — 342 — 2 — $^2/_3$ —

LXXXIV. *1721. Počet huti Půhořské od 2. listopadu do 27. prosince.*

Puchers Glashütten von 2. Novembris bies 27. Decembris 1721.

	Taffeln das Schock zu 1 fl. 10 kr.	Kreidenglas, das 100 zu 1 fl. 15 kr.	Gemein Glas das 100 zu 1 fl.	Ordinari Scheiben das 1000 zu 8 fl.	Furmb-Scheiben das 1000 zu 5 fl.	Beträgt in Geld fl.	kr.	d.
Urban Ottillinger Tafflmacher	115	.	.	.	.	134	10	.
Marxt Kastl	.	.	.	3700	5200	55	36	.
Martin Schwedt neuen Kreidenglaser . . .	.	$4700^1/_2$	$100^1/_2$	.	.	60	52	3
Simon Pangerl . . .	.	.	5200	.	.	52	.	.
Hanss Georg Ilckh .	.	.	4700	.	.	47	.	.
Simon Scherer . . .	.	.	$1800^3/_4$	2250	3550	54	30	.
Martin Pracher . . .	.	.	1000	4500	3150	61	45	.
Petter Scherer . . .	.	.	1000	4500	3150	61	45	.
Sa. . .	115	$4700^1/_2$	$13900^1/_4$	14950	15050	527	38	3
Hiervon würdt der Verdienst denen Glassergesellen abgeschlagen mit						219	23	3
so verbleibt der Herschafft						308	15	

Puchershütten den 27. Decembris 1721.

Jo[illegible] P. Steinhauser m/p.

(Archiv Novohradecký 22. II

LXXXV. *1724. 9. března. Ve Vidni. Obdarování knížete Adama Františka ze Schwarzenberga pro Jana Michala Müllera na novou huť v Boubském vřešovišti.*

Wir Adam Frantz von Gottes Gnaden des heyligen römischen Reichs Fürst zu Schwarzenberg . . . thuen kund und bekennen . . ., dass uns der Johann Michael Müller des verstorbenen Helmbacher Hüttenmeisters hinterlassener Sohn unterthänigst gebetten, wir möchten ihme, weilen bey der Helmbacher Hütten aus Mangel des Holtzes das Glasshüttenwerk und Arbeit nicht mehr getrieben werden kann, einen anderen Orth gnädigst anweisen und einraumen lassen, alwoh das Hüttenwerk vor jetzt und ins künfftige beständig getrieben und fortgesetzet werden könte, und hierüber ihme vor sich, seine Erben und Nachkommen unser gnädigste Concession und Privilegium ertheillen, auf welche seine unterthänigste Bitt wir nach Vernehmung unserer zu Besch- und Beaugenscheinigung des Orths und Waldungen abgeordneten Beamten einen solchen Orth anzuweisen und darüber die Concession und Privilegium zu ertheilen gnädigst bewilliget haben, thuen und ertheillen auch solches hiemit wie folget.

Erstlich thuen wir gemelten Johann Michael Müller, seinen Erben und Nachkommen auf unseren eigenthumblich und herrschafftl. zu der Herrschafft Winterberg angehörigen Grund bey der Busker Hayd ein Stuck Wald und Grund von ohngefehr funffzehen Stallung, anfangend linker Hand bey der Busker Haydwiesen bis an das Wuldaubächl und diesen Bächl nach bis zu End und mit Einziehung der Wuldauwiesen, so viel dermahlen in der Liecht zu sehen, von dannen die den hinauff gegen der Mallowetzischen Gränitz und bey dem Busker Berg hinumb bis wiederumb zu der Busker Haydwiesen, wie solches durch unseren Landmesser Fabian Swoboda würklich abgemessen und auff eine Mappam gebracht worden auch zu künfftiger Richtigkeit mit Gränitzzeichen abgemarchet und in eine besondere Beschreibung, welche diesem Privilegium beyzufügen kommet, eingetragen werden solle, zu der Hüttenglasarbeit und -Gewörb dergestalt verleyhen, übergeben und einraumen, dass er, seine Erben und Nachkommen auf diesen unseren Grund die Glashütten samt der darzu nöthigen Wohnung und vor die Hütten- und Tagwerksleuth drey Challuppen und Viehstallung erbauen und aufrichten, die Glasarbeit und Gewörb treiben, das darzu nöthige Bau- Schier- und Brennholtz aus diesem Bezirk nehmen, wie auch die nöthige Gereither, Wiesen und Huthwayden auf Art und Weyse, wie hier unten mit mehrern expliciret und erkläret wird, gegen einen jährlichen Grund- und Waldzins nutzen und geniessen mögen. Damit aber

andertens die Glasarbeit immerfort dauren und die Hütten in beständigen Stand, Gang und Flor erhalten werden möge, so sollen nur vier Stallung zu Wiesen und Acker auszuraumen verstattet und an solchen Orth, woh der Johann Michael Müller es zu seiner Würthschafft dienlich findet, ausgemessen und bezeichnet, weither aber im Wald nicht geraumet, sondern die übrigen 11 Stallung zu jemahligen Wiederwachs gelassen werden, dergestalt dass

drittens vor allen das nöthige Schier- und Brennholtz aus denen 4 Stallungen genommen und diese nach und nach ausgeraumet und zu Wiesen und Acker zubereitet werden sollen, und damit

viertens der Hüttenmeister mit seinen zu halten nöthigen Vieh bestehen könne, bleibt ihm die obbemelte im Bezirk miteingezogene Wuldauwiesen zu geniessen, die Huthweyden aber vor jetzo in den völligen Bezirk ausser 4 oder 5 Stallung, welche das Forstamt wegen Högung des Wildpahns mit dem Viehtrieb zu verschonen vor nöthig erachten, und anzeigen wird, vergönnet. Wann nun

fünfftens diese 4 Stallung ausgeraumbt sein werden, solle dem zeitlichen Hüttenmeister von den übrigen 11 Stallungen ein gewisser District zum Aushacken und Abtreiben jährlichen von Forstamt ohne Entgeld angewiesen und wann solcher abgetrieben, im ersten Jahr die Hutwayde zwahr verstattet, hernach aber eingestellt und der neue Hau völlig geschont und zum Wiederwachs ruhig gelassen werden

und sofort das folgende Jahr wieder ein anderer District zum Aushacken und Abtreiben angezeigt und damit in solcher Abtheilung also continuiret werden, damit wann das letzte Orth abgetrieben ist, das erste wiederumb zu beständigen gutten Holtz erwachsen seye.

Sechstens. Mit dem Holtzhacken solle zwahr die in der Waldordnung ausgesetzte Zeit nemlich von Galli bis Georgii observiret werden; weillen aber wegen des rauhen Gebürgs und harten Winterszeit es sich dahier in den bestimbten Termin nicht wohl thuen lasset, so solle ihnen die Zeit zum Hacken bis Ende Maji verstattet werden. Die Ausführung des Holtzes aber ihm Hüttenmeister auch den Sommer hindurch erlaubet seyn.

Siebentens. Wird ihme Hüttenmeister, seinen Erben und Nachkommen das Aschenbrennen in unseren Winterberger, und so lang keine Hütten beyn Röhrnhäusern gesetzt wird, auch in der Kunschwarder Revier verstattet; jedoch sollen sie sich beym Forstamt darumb anmelden und ihnen jedes Jahr der Orth, wo solche am füglichsten gebrennet werden könne, ohnentgeldlich ausgewiesen und die Zeit des Aschenbrennens und Ausführen bis ultima Juni verstattet, auf keine Weiss aber stehende Stamb und Bäumer zur Baumaschen angewiesen, noch angeglimmet, sondern nur das Liegende oder sonst untauglich Stehende zum Abfallen und Aschenbrennen gegeben werden.

Achtens. Wann sich einiger Küss auf unserer Herschafft finden möchte, solle der Hüttenmeister solchen zu brechen und zur Hütten zu gebrauchen und des Ends auch eine Müll zum Puchwerk an dem Moldaubächl zu erbauen befugt seyn; indessen aber, weilen dermahlen das Puchwerk das Kalch und Ausbrennen auff der alten Helmbacher Hütten getrieben wird, solle dem Hüttenmeister dass hierzu wie auch vor seine Hausnothdurfft erforderliche Brennholtz gegen einen jährlichen Zins von 6 fl. ohne weitheren Entgelt ausgewiesen, das Bauholtz zu gedachter Helmbacher alten Hütten und Gebäuden, wie nicht weniger das nöthige Brennholtz vor die Challupper und Mülle aber nicht anderst als gegen den oridinari Forst auszuweisen und verabfolget werden.

Neuntens. Solle ihme Hüttenmeister erlaubt seyn, alle Sorten von Glas, wie immer Nahmen haben mag, zu verfertigen und damit sein Gewörb zu treiben.

Zehentens. Solle er, seine eheliche Erben wie auch die von Reich oder anderwerthsher bey der Hütten brauchende Gesellen, welche freye Leuth seyn, bey der angebohrnen Freyheit von der Unterthänigkeit verbleiben, die andere aber, welche der Unterthänigkeit und Todtenfälligkeit vorhin unterworffen seynd, auch darmit verstrickt verbleiben; jedoch solang sie bey der Hütten arbeiten, von der Roboth, Frohn-Dienst und Vorspan befreyet seyn, gleichwie dann auch

Eylfftens die Hütten mit ihren gantz neu ausgewiesenen Bezirk als ein herrschafftlicher Dominicalgrund und Boden keiner Contribution noch Einquartirung unterworffen, von allen diesen Oneribus befreyet seyn und bleiben und ein zeitlicher Hüttenmeister diesertwegen nichts entrichten, dahingegen

Zwölfftens schuldig seyn solle und verbunden, jährlichen auf Georgii zu einen wahren Grundzins wegen geniessender Würthschafft, Acker, Wiesen und Huthweyden fünffzehen, sodann zu einen Waldzins wegen des zur Hütten nöthigen Bau- Schier- und Brennholtz wie auch des Aschenbrennens 35 fl., in allen aber fünffzig Gulden rheinisch in unser Winterberger Rentamt zu erlegen; der Grundzins aber, weillen der Hüttenmeister anfänglich viele und grosse Unkosten, bevor er zum Genuss kommet, wird auf 6 Jahr nachgesehen und solle mit anno 1731 seinen Anfang nehmen, dergestalt, dass die erste Zahlung auf Georgii 1732 geschehen solle. Nicht münder

Dreyzehentens soll der jetzt und künfftige Hüttenmeister schuldig seyn, das herrschaftliche und kein anderes Bier zu nehmen und so wohl bey der Hütten als sonsten zu schänken und von jeden Vas Bier gleichv[illegible]hänker entwede die 9 kr. Brandweingeld zu zahlen oder, da diesfa[illegible]erung auf d

Herrschafft vorgienge, den Brandwein in natura zu nehmen, von dem zur eigenen Nothdurfft oder auch zum Ausschänk unter den Reiffen einführenden Wein aber dies gewöhnliche und gebräuchige Zapffengeld, nemlich 1 fl. von Eimer bei Straff des Contrabant entrichten.

Vierzehents. Ferners solle er Johann Michael Müller, seine Erben und Nachkommen schuldig und gehalten seyn, das Hüttenwerk und Glasarbeit immerhin ohne Unterlass oder Aussatz fortzutreiben, es seye denn dass sie wegen einfallender Pest oder Seuche, Sperrung des Commercii oder andern dergleichen ohnvermuthlichen Zufällen gehindert würden, in welchen Fahl ihnen nicht verwehrt seyn solle, zwey oder drey Jahr mit der Arbeit auszusetzen und pro illo tempore von dem Waldzins befreyet zu seyn.

Fünffzehentens. Dafern aber sie dass Hüttenwerck und Glasarbeit jetzt oder zukünfftig nicht mehr treiben wolten oder wegen anderer Zufällen nicht könnten, mithin das Hüttengewörb und zugleich der vor unser Rentamt gehörige Waldzins, wie auch entspringende Biernutzen gäntzlich und endlich auffhören würde, so wollen wir uns, unseren Erben und Nachkommen hiemit aussdrücklich vorbehalten haben, auf die in diesen Bezirk gelegene Grund, Acker, Wiesen, Huthwayden, einen grösseren Grundzins zu schlagen.

Sechzehentens. Wann aber der Hüttenmeister oder seine Nachkommen künfftighin die Hütten samt dem Gewörb verkaufen oder auf ein- und andere Weis jemand andern überlassen wolten, so sollen sie solches nicht anderst, als mit unseren oder unseren Erben und Nachkommen Vorwissen und Bewilligung zu thun befugt seyn. Zu wahrer Uhrkund und mehrer Bekräfftigung haben Wir diese Concession und Privilegium mit unserer eigenen Handschrifft unterzeichnet und unser grosses fürstliches Cantzley-Sigillum wohl wissentlich ausdrucken und anhangen lassen. So geschehen Wienn den neunten Monathstag Martii im Jahr nach Christi Geburth des ein tausent sieben hundert vier und zwantzigsten.

Adam Frantz Fürst zu Schwartzenberg m/p.

(L. S. p.)

Ad mandatum celsissimi domini principis proprium

Wilhelm Esser secretarius.

(Archiv Vimberský. A. 6G^{2} 1a/1.)

LXXXVI. *1725 .... Počet chalupníků a jejich dobytka u huti Vimberských.*

	Anzahl der Inleute	Anzahl der Chaluppen auf Herrschaftl. Grund	Anzahl der Chaluppen auf Hütten Grund	Kühe	Galtes	Ziegen
Helmbacher Glashütten. (27 + 1 Mülller.) (Darrunter 1 Hütter, 3 Battelmacher, Schürer 2, 1 Glasmacher, 1 Schmelzer, 1 Tafelmacher.) Nach der Aussage eines 95 J. alten Greises bestanden alle die Chaluppen seit s. Gedenken. Der Müller backt das Brod für die Hüttenleut, denen es der Hüttenmeister verkauft. Wenn die Täg verrichtet werden, so wird kein Geldzins gereicht, sondern 10 kr. abgerechnet u. keine Kost gereicht.	28	.	12	35	20	.
Wenzl Plechinger Scherauer Hüttenmeister. Die Haluppen errichtet 1670, 1680, 1690 u. 1700. Wenn die Inleut arbeiten ohne Kost, so haben sie täglich von Bartholomei-Georgii 10 kr., sonst 12 kr. Lohn.	7	.	4	10	5	.
Lambert Plechinger Toffelhüttenmeister. Alle 3 Chaluppen 1670 errichtet. Lohn wie bei der Scherauer Hütten. Das Wohnhaus gehört diesem Plechinger u. s. Nachbar Schreckhinger.	5	.	3	7	4	.
Lorentz Schreckhinger an der Toffelhütten kein Recht zum Battelmachen.	.	.	1 (1660)	2	1	.
Jacob Hertzig bey Oberwuldau auf d. Einschicht Chalup 1670 u. 1715.	3	.	2	5	1	.
Johann Tischler auf der Schlember- oder Thomashütten. 1 Chaluppe 1660, 1 1710, 2 undenklich.	9	.	4	17	.	1
Mathias Kubisch auf der Rabenhütten beim Dorf Oberwuldau	7	1 (1709)	4	10	4	.
Mathias Khueweg	6	.	4	12	.	.
Sa.	65	1	34	98	35	1
		35				

LXXXVII. *1722. 14. března .... Hutmistři Vimberští, jichž huti zrušeny býti mají, prosí o další zachování.*

Gleichwie dero Vorfahrne höchstseeligster Gedachtnus vor vill 100 Jahren zu deren Lob, Ehr vndt Preis, dann ruhmbwürdigster Gedächtnus, der Posterität so vill Glashütten auf dieser vndt andern Herrschafften zu bauen erlaubt vndt zuegelassen haben, selbte mit schönen Priuilegiis begnadet, von welchen der gnädigsten Grundtobrigkheith an Bierschankh, Bawmaterialien, dan vndt wan, durt vnd da, besonders mit denen Zünsen einiger Nutzen geschöpfet wirdt, allermassen auch wegen dieser Hütten, so gar auss Neapoli, Venedig, Wällischlandt, Ambsterdam, besonders aus Schlesien vndt allen vmbligenden Ländern vndt Prouinzien Khauf- vndt Handlsleudt herankhomben, welche Ihr kay. Mayestät grosse Meuthen ein zimbliches Geldt auf dise Herrschafft bringen, denen herrschafftlichen Fuhrleuthen vndt dergleichen Leudten einigen Nutzen geben, das also wegen diser Glasshütten dise Herrschafft Winterberg in einen grossen Ruhmb komben, dass Ihro hochf. Durchleucht alles dises gnädigst betrachten vndt behertzigen sich belieben lassen werden, der vndterthänigisten vndt gantz tröstlichen Hoffnung leben, so dann vnss vndt dise schon so lange stehende Hütten ..., wie auch so vill armbe Vndterthanen, welche sich auf disen Hütten nehren, nunmehro aber sich hertzlich bekumbern, wan leider das Hüttengewerb cessiren solte, wohin sich zu kehren ... nicht wissen, mit barmhertzigen Augen ansehen ..., dass dieselbe vnss auff disen Hüttnen gnädigst erhalten vndt noch mit neuen Gnaden begaben werden.

Wenzl Plechinger Scherawer-Hütten.
Johann Tischler Schlemmer-Hütten.
Mathes Kubisch Raben-Hütten.
Lambert Plechinger Toffl-Hütten.

(Archiv Vimberský.)

LXXXVIII. *1725. 24. prosince. Ve Vídni. Obdarování knížete Adama Františka ze Schwarzenberga pro Jana Tischlera na novou huť v Březovišti.*

Wir Adam Frantz von Gottes Gnaden des heyligen römischen Reichs Fürst zu Schwartzenberg ... thuen kund ..., dass uns der Johann Tischler Schlemmer Hüttenmeister auf unserer Herrschafft Winterberg ... etc. wie folget. [1])

Erstens. Thuen wir gemelten Johann Tischler seinen Erben und Nachkommen auf unseren eigenthümblichen und herrsehafftlichen zu der Herrschafft Wintterberg angehörigen Grund in denen sogenannten Bürgenhayden in der Gegend des Dorfs Oberwuldau ein Stuck Wald und Grund von sechs Stallungen, anfangend an dem Ufer des von denen Ferchenhayden gegen dem Dorf Oberwuldau herablaufenden Flusses Wuldau genannt, von einer rechten Hand dieses Flusses befindlichen herrschaftlichen Blösse, allwoh der erste mit No. 1mo signirte Marchstein gesetzt worden, folglich neben diesen Fluss aufwerths gegen Niedergang und, wie die Krüme des Flusses gehen, bis zu dem andern Marchstein. Von dannen gegen Mitternacht nach denen Marchsteinen von No. 3 bis 11 in einer Linie bis zu dem Marschstein No. 15 inclusive. Von N. 16 anfangend etwas linker Hand gegen Mitternacht wiederumb in einer Linie bis auf den Marchstein No. 22, von diesem Markstein aber ein wenig rechter Hand gegen dem Aufgang und sofort bis No. 32 und leztlich von diesem Marchstein gegen Mittag bis zu dem lezten Marchstein No. 34, wie solches durch unseren Landmesser Fabian Svoboda würklich abgemessen und auf eine Mappam, wie aus dem hinten annectirten Signo — zu ersehen, ordentlich gebracht,

[1]) Stejného znění jako privilej Jana Michala Müllera z roku 1724.

auch zu künfftiger Richtschnur mit Granttzzeichen abgemarchet und in eine besondere Beschreibung Signo ◯, welche ebenfalls diesem Privilegio beygefüget wird, eingetragen werden solle, zu der Hütten-Glas-Arbeit und Gewerb dergestalt verleyhen, übergeben und einraumen, dass er seine Erben und Nachkomen auf diesem unseren Grund die Glashütten samt der darzu nöthigen Wohnung und Vorhütten, — dann Tagwerks- auch frembde Handelsleute drey Challuppen nebst der bedürfftigen Vieh-Stallung samt einer Scheuer vor das Getreyd und Heu erbauen und aufrichten, die Glasarbeit und Gewerb treiben, das darzue nöthige Bau-, Schier- und Brennholtz aus diesem Bezürck nehmen, wie auch die nöthige Gereuther, Wiesen und Huthwayden auf Art und Weise, wie hierunten mit mehrern expliciret und erklärt wird, gegen einen jährlichen Grund und Waldzins nutzen und geniessen mögen. Damit aber

andertens die Glasarbeit imer fort dauren und die Hütten in beständigen Gang und Flor erhalten werden möge, so sollen nur zwey Stallungen Erdreichs oder Bezirks zum Ausraumen vor Wiesen, Huthwayden und Felder verstattet und an solchen Ort, wo er Johann Tischler es zu seiner Würthschafft dienlich findet, ausgemessen und bezeichnet, weither aber nichts mehr als noch andere vier Stallungen Waldes zum Holtzhacken, worinnen er zwar auch, so lang das Holtz erwachsen ist, die Hutwayd geniessen kann, da aber in gedachten 4 Stallungen das Holtz abgetrieben seyn wird, solche wiederumb zum Wiederwachs gelassen und gehöget und darinnen weder Huthwayd, noch Wiesen gemacht werden. Wann aber diese 4 Stallungen nach und nach geraumet seyn und der Wiederwachs noch nicht im Stand wäre, gefället zu werden, alsdann weither zu Forttreibung des Hüttenwercks ein anliegender Bezirck ausgewiesen werden. Ansonstens

drittens wird ihme das Holtzhacken in diesem ausgemessenen Territorio im Winter und Sommer so lang gnädigst erlaubet, bis das Hüttenwerck sattsamb mit denen darzu erforderlichen Wohnungen gäntzlich erhoben und die zu der Hutwayd und Gereuthern gewidmete Stallungen völlig ausgeraumet seyn werden.[2]) Nebst deme

Viertens soll dieser Johann Tischler, seine Erben und Nachkomen gleich denen andern Hüttenmeistern das Aschenbrennen befugt seyn, jedoch an solchen Orthen und die Zeith hindurch, wo es das Forstamt anweisen und vor guth befinden wird. Wann sich

Fünfftens einiger Kieselstein auf unserer Herrschafft Wintterberg findete und mit diesem Steinbruch beyde, nemlich die Bürgenberger und Helmbacher Hütten befördert werden könnten, da solle der Hüttenmeister solchen zu brechen und zu beyden Hütten zu gebrauchen, des Endes auch eine Mühl zum Buchwerck nebst einen kleinen Stübel vor dem Buchermann als eine zu einer Glashütten erforderliche Sach an einem ihme von der Herrschafft auszuweisen komenden Orth zu erbauen befugt seyn. Damit er auch nun

sechstens wissen möge, was er vor Glassorten arbeiten dörffte, so wird ihme zu seinen Verhalt hiebey angefüget, dass er nebst denen Patterln auch die Glastafeln und Spiegeln, dann die Augengläser verferttigen, auch das weise Glas fabriciren und damit sein Gewörb treiben könne, jedoch dass er solches gleich anderen Hüttenmeistern und in keinen geringeren Preys, wie es vormahls mit denen Patterln geschehen, sie hierdurch zu verschlagen verkaufen solle. Annebst siebentens.[3]) Dahingegen

neuntens schuldig und verbunden seyn solle, jährlich auf Georgii zu einem wahren Grundzins wegen geniessender Würtschafft, Acker, Wiesen und Huthwayden fünff Gulden reinisch, sodann zu einem Waldzins wegen des zur Hütten nöthigen Bau- Schier- und Brennholzes wie auch des Aschenbrennens a primo Januarii des vorstehenden 1726 Jahrs anfangand fünffzehen Gulden rheinisch, in allen aber zwantzig Gulden rheinisch in unser Winterberger Rentamt zu erlegen, der Grund-

[2]) Následuje nyní to, co v § 6. pro Müllera.
[3]) Následuje nyní § 10., 11(=8) pro Müllera.

zins aber, weilen der Hüttenmeister anfänglich vielle und grosse Uncösten hat, bevor er zum Genus komet, wird auf 6 Jahr nachgesehen und solle mit anno 1731 seinen Anfang nehmen, dergestalt, dass die erste Zahlung in termino sancti Galli geschehen solle. Nicht minder zehentens.[4])

So geschehen in Wienn am Tage Adami als den vierundzwantzigsten Decembris im siebenzehen hundert fünff und zwantzigsten Jahr.

Adam Frantz Fürst zu Schwartzenberg m/p.

Ad mandatum celsissimi domini principis proprium
Joseph Wentzl Pelykan secretarius.

(Archiv Vimberský.)

LXXXIX. *(1744. 27. ledna) .... Ztížnost obchodníků proti hutmistrům.*

(Es haben sub praes. den 27. Januarii 1744 die sammentliche unterthänige Glashandler der Kamnitz- Bürgstein- Reichstadt- Neuschloss- Oberliebich- Tetschen- und Meistersdorfer Herrschaften wider die dortländige Glashüttenmeistern folgende Beschwerden supplicando vorgebracht:

1. dass die Glashüttenmeistern selbsten das Glas hin- und wieder mehren Theils glatt oder ungearbeitet in und ausser Landes verführeten und [1])

2. dass die Glasshüttenmaister selbst Glassmahler, Schneyder, Kugler, Schleiffer bey sich hegen und aufhalten, erwachset dem Publico sowohl als dem Privato dieser groser Nachtheyl, dass weillen hiermith denen armen Leuthen in hiesiger Gegend die Arbeith abgeschnitten wird und dieselbe in Abgang solcher Arbeith den glatt verführten Glass weither nachzugehen gezwungen werden, vill Unterthaner sich nach und nach in weith entlegene Länder verzihen und dorten sich sasshaft machen, das von denen Glasshütten ausser Land glat verführt werdente Glassarbeither, und was das Schlimste ist, auch andere Aussländer die Arbeith lehren, folglich ihr Lebenslang nicht mehr auf ihre Herrschafft zurückkehren und also werden hiemit nicht nur denen Herrschafften die Unterthan verjaget, sondern hieraus erfolget auch, dass in dergleichen Städten und Ländern der Glasshandl denen hiesigen völlig gespert, dagegen denen Aussländern geöfnet, dazumahlen mit Zuzihung derley ausbleibenden Unterthanern in frembden Landen, wie bereits in Portugall, Schweden, Preussen, Brandenburg und Romanischer und letzlichen in Schlesien zum grossen Nachtheyl des Comercii geschehen, Monopolia und Apalto[2]) aufgerichtet worden. Dieses der Glasshüttenmaister verfängliches Unternehmen lauffet ohnehin schnurgrad wider die 1731 allergnädigst emanirte kayserliche und königliche Patenten, krafft welchen ein jeder nur einer Kunst, Handtwerk oder Gewörb, nicht aber deren mehr in praeiudicium secundi vel tercii sich gebrauchen solle.

3. Dass so villes Glass an die Aussländer verkauft wird, zeiget den unersetzlichen Schaden für uns, unsere Kinder und Kindeskinder von selbsten an, nachdehme durch dieses die Handlung auss Böhmen und besonders bemelten Gegenden entnohmen und in andere Länder transportiret wird, fallet der Glashandel alss die eintzige Nahrung und das beste Kleinodt dieser Orthen hinweg, und wird entlich nur das schmertzliche Andenken, das in Böhmen das Glassarbeithen, Kugeln, Schleifen, Schneiden erfunden worden und dass die Böhmen die erste in die weith entlegenste Länder alss West-Indien, Türkey, Smirna, Alkair, Oran mit Leib- und Lebensgefahr, Anwendung Guth und Bluts, wo schon vielle ihr Leben verlohren.

---

[1]) Následuje nyní § 13., 14(=11) 15(=12) 16(=13).
[2]) Doplněno.
[3]) Nájem zemépanských regalií.

zu reysen sich gewaget haben, übrig bleiben. Die mehriste haben ihr völliges Vermögen in frembden Landen in Glasshandel gesteckt, auch viells hierwegen zu Hauss an die Verleger. Alle diese seynd anjetzo bey dem Abfahl gedachten Glasshandels nicht mehr in Stand, andern Handthirung anzufangen und die ville tausend Menschen und arme Unterthaner, alss da seynd Fuhrleuthe, mit ihnen die Schmid, Wagner, Satler, Rimmer, Seyler, Glassarbeither, Kugler, Schneyder, Schleyffer, Einbinder, Tischler, Schlosser, und voraus der ansessige Handelsmann, welche sich in diesen sehr volkreichen Gebürg, wo gar wenig Getrayd gebauet wird, zeithero von dem Glasshandel ehrlich genährt, auch der Herrschafft ehender genützt haben, leyder bey jetzigen Bewandnüssen in Schulden gerathen und müssen bey nicht etwann erfolgender allergnädigster Abänderung den völligen Untergang besorgen. Einige wenige zwar noch etwas Vermöglichere könnten sich mit Pachtung derer Glasshütten, damit sie genugsamms Glass hetten, wohl noch helfen, welches aber der Hunderthe zu thun nicht vermocht, mithin doch die übrige all erliegen müssen. Weiter kommt haubtsächlichen zu betrachten, das abermahl das königliche Zollregale und Mauthweesen, welchs sonsten von Jahr zu Jahr wegen florirenden Glasshandel sehr verstärket, von den — wie die königl. Zollambter attestiren können, in merklichen Abfahl kommen, wirdt, angesehen die Ausslänber nichts anders zuruck ins Land hereinzubringen, sondern der genohmene Profit bey ihnen gleichsamb todt stecken und von Böhmen obbleibet; dehme entgegen, die hiesige Glasshändler für das auss Sand, Küsselstein und wenig Salpeter fabricirte Glass nebst viellen 1000 fl. in baaren Geldt, auch andere Waaren alss Juchten, Fischwerk, Zuker, Taback, Wein und derley Effecten mehrjährlich zurükgebracht und eingeführt, mithin dié Mauthen merklich vermehrt, auch die obgemeldte arme Unterthanern fehig gemacht haben, sich nicht allein zu nähren, sondern auch die schuldige Onera tam publica quam privata zu entrichten, so aber beydes fürohin nicht mehr wird geschehen können.

4. Ist uns zwahr ebenfals beschwehrlich, dass die Glasshüttenmaister 1739 den 14. Januarii in Stadl Czesticz[3]) Czaschlauer Craysses eine geschärffte und uns über die massen nachtheylige Bindnus errichtet, vermög welcher sie einstimmig das Glass in höheren Preyss zu geben und kleiner Gattung oder Mass zu machen, auch einige gewiese Gattung gar nicht mehr ausszufertigen unter Straff 100 Krämnitzer Ducaten statuiret und nun erst neulich abermahls Glass umb 30 kr. künfftig teuerer zu geben vorerrinet haben, welcher ihrer Bundnus wir, wann wir anderst mit Glass haben versehen werden wollen, unterkrüchen müssen; doch wolten wir doch mit dehme zufrieden sein, wir werden aber überdies, weil sie ehender die Frembte versehen, auch gegen der Bezahlung mit denen Glasswaaren nicht befördert. Wann wir also unsern in frembden Landen befindlichen Handelsleuthen, Compagnionen und Glassknechten die erforderliche Gattung zu rechter Zeith nicht zuschicken können, diese alldorth mit grossen Unkosten müssig die Zeith zubringen, die noch habende Wahren völlig verzehren, und dass Glass, wann manns entlich langsamb gnug von denen Hütten erhalten, zum Theyl so schlecht ist, dass es kaum die grosse Kosten so weith zu führen tragen thut, so müssen wir . . .

(Děčínský archiv D/34/12.)

[3]) Čechtic.

XC. *(1744. 27. ledna) .... Stížnosti obchodníků se sklem proti kutmistrům.*

Allerdurchleuchtigst grossmächtigste zu Hungarn und Böheimb Königin, Ertzhertzogin zu Österreich!

Allergnädigste Königin und Frau, Frau!

Euer königliche Mayestät geruhen allergnädigst zu entnehmen, welchergestalten der Glasshandel in Dero Königreich Böheimb, nehmblich auf der Kamnitzer, Bürgstein, Reichstadt, Neuschloss, Oberliebich, Tetschen und Meistersdorffer Herrschafft leyden, in merckliches Abnehmen und Verfall zu kommen beginnt von darumben, weilen nehmblich

1. die Glasshüttenmeister selber dass Glass hin und wider zwar mehrentheils glatt oder ungearbeithet, naher Prag, Wienn und bis in das Reich durch frembde Fuhrleuthe verführen,

2. selber bey sich Glassmahler, Schneider, Kugler, Schleiffer aufhalten wi(e) nicht weniger

3. an di(e) Aussländer als: Türcken, Ratzen, Juden etc. vieles Glass verkauffen,

4. mit dem Preyss des Glasses nach ihrem Belieben aufschlagen und endlich ehender di(e) Frembden und Ausländer, als innländische Glasshandler mit denen benöthigten Waaren versehen.

Dieses nun verursachet dem hierländigen Glasswerck und besonders auf obgemelten 7 Herrschafften einen unbeschreiblichen Nachtheil, dann aus dem Ersten erfolget, dass wir, hiesige Glasshandler, gezwungen werden derley Örther und Städte als Wienn, und wohin sie Hüttenmeister selbst das Glass zum Verschleiss verführen, zu meiden und unsere Handlung einzustellen, wo es doch di(e) Hüttenmeister, als Wahrn-, wie Glasshandler all ihr ausferttigendes Glass, wie seith vielen Jahren beschehen, käuflich abzunehmen, zu bezahlen und zu verschleissen in Standt seyn, nich nöthig haben, zu Kränckung so vieler armen Unterthanen selbst das Glass durch Frembde zu verführen.

Durch Ausführung so vielen rohen Glasses aus Böheim ist schon geschehen, dass uns allschon würcklich aus Constantinopel seith 2 Jahren sehr viele, sonst gepflogene Liefer- oder Bestallungen wegen deren, von auswärthigen Handelsleuthen dahin liefernden vielen Waaren abgeschrieben worden seyndt.

Hierunter leydet das königliche Regale und der gemeine Mann, dann di(e) Frembde(n) führen das rohe Glass von denen Glashütten fort und tragen weiter dem königlichen Zoll nichts mehr ein, hingegen wird es durch die böhmischen Verleger von denen Hütten in di(e) Fabrica geführet, alda durch viele Hände mit grösseren Kösten, als das Glass in sich selbsten ist, gearbeithet, dann verführet und als der königliche Zoll iedesmahl verstärckt. Aus dem unmittelbar (—) in das äusserste Verderben verfallen.

Nun da, allergnädigste Königin und Frau, Frau, wir auf Einrichtung dieses Glasshandels alle Kräfften und Fleiss verwendet und solchen schon über die 70 Jahr fruchtbarlich genützet haben und bey Herstellung des vorigen Standts sowohl di(e) Glashüttenmeister gut bestehen, als auch nebst denenselben annoch viele tausend Menschen sich erhalten könnten, dannenhero gelangt an Euer königliche Mayestät unser gesambt fussfälliges Bitten: allerhöchst Dieselbe geruhen in allermildester Behertzigung obangeführter trifftigen Motiven zu Abhelffung unseres Verderbens favore publici ac commercii eine königliche Verordnung dahin allergnädigst ergehen zu lassen, krafft welchen

1. denen Glasshüttenmeistern auf das schärffeste verbothen würde nicht nur das rohe Glass selbst in frembde Länder zu führen, darmit zu handtthieren und uns hierdurch unsere eintzige Nahrung zu entziehen, sondern auch,

2. damit dieselbe(n) keine Glassmahler, Kugler, Schleiffer und Schneider bey sich aufzuhalten befugt seyn;

dann 3. sie Glasshüttenmeister denen böhmischen allein das rohe Glass liefern sollen; überhaubt aber allergnädigst zu verordnen, dass (jedoch ohne mündesten Vorschreibung) gar kein Roh- und ungearbeithe(te)s Glass aus Böhmen, es seye in Österreich, Mähren oder anderstwohin, ausgeführet werden solle.

Auf solche Arth würde das Commercium nicht gesperret, di(e) Landtfabrica nach und nach wi(e)derumb in vorigen Standt, vi(e)len 1000 armen Menschen das Stückl Brodt, dem Landt der Nutzen, und die hin und her in frembde Länder entloffen(en) Unterthanen, als Glassmahler, Kugler, Schleiffer am leichtesten wi(e)der-(umb) nach Hauss gebracht werden können. Umb diese allerhöchste königliche Gnade und landesmütterliche Sorgfalt seuffzen wir alle unterschriebene, in allertieffesten Erniedrigung ersterbende,

Euer königlichen Mayestät

allerunterthänigste, fussfällige, in Beylag eigenhändig unterschriebene armen Unterthanen und Glasshandler.

(B. 10/20. (Tetschner Archiv.)

XCI. *1751. 8. března. Na hradě Pražském. Patent o dobrém zacházení s malíři, brusiči a jinými umělci skla.*

Edler, sonders Lieber. Es ist bey Ihro kay. könig. Majestät von verschiedenen Glasshandleren beschwersamb angebracht worden, wie dass die frembde ins Land kommende Künstlehre als Mahler, Schleiffer und solche, die zur Arbeithung des Glases nöthig seind, von denen Herrschafften und Grundobrigkeiten dergestalten bedränget und endlich verdrieben werden, dass der schädliche Abgang dieser Leuth in Böheimb mercklich zu verspühren seye, wessentwegen Ihro kay. könig. Mayestät zu Folge eines untern 18. praeteriti anhero erlassenen allermüldesten Rescripti allergnädigst anbefohlen, jenen Herrschafften, welche es betrifft, anzufügen, dass sie denen bey der Glassmacherey sich befindenden frembde Künstler den billigmässig und gedeyhlichen Schutz und Vorschub leisten sollen . .

Geben Prager Schloss den 8. Martii anno 1751.

Der röm. kay. von der kay. könig. Repraesentation und Cammer im Königreich Böheimb.

Netolitzky.

Ferd. Hikisch de Lang(?)

(IB. 4Kβ 6.)

XCII. *1752. 14. března. Na hradě Pražském. Svádění sklářů k vystěhování do ciziny se zapovídá.*

Edler, sonders Lieber. Demselben ist aus der auf ein sub dato 31. Octobris 1750 emanirt allerhöchstes Rescriptum unterm 3. Novembris anno 1750 eiusdem anni erlassenen Verordnung erinerlich, was Ihro Mayestät aus Gelegenheit des zu Tauss zum Verhafft gebrachten, jedoch von dannen wieder entwichenen schwedischen Glassmachers und Anwerbens dorthiger Gesellen für ein scharffes Generale sowohl wieder die einschleichende heimliche derley Anwerbern, als die sich anwerben lassende einheimische Künstler, Fabrikanten und Professionisten zu erlassen und zu jeder-

manns Wissenschaft zu publiciren befohlen haben. Allermassen aber hervorkommet, dass deme nicht allerdings nachgelebet, sondern frewentlich darwieder gehandlet werde, alss wird er könig. Herr Creysshaubtmann oberwehntes Generale nicht nur in dem ihme der Zeit allergnädigst anvertrauten Creyss zu erfrischen, sondern auch auf den Befolg diesser höchsten Poenalverordnung den schuldigen Bedacht zu nehmen und darüher veste Hand zu halten wissen.

Geben Prager Schloss den 14. Martii anno 1752.

Repräsentation und Cammer im Königreich Böheimb.

Netolitzky.

Ferdinand Hickisch de Lanno.

(IB. 4Kβ 6.)

XCIII. *1752. 17. srpna. Na hradě Pražském. Vandrování sklářských tovaryšů do ciziny se zapovídá.*

My Maria Terezia etc. dáváme tímto veřejným patentem nejmilostivěji na vyrozumění, že, ačkoli podle našich již publikovaných generalijích řemeslničtí tovaryši při svobodném vandrování jak prv tak taky potom se pozůstavují, my přece v našem dědičném kralovství Českém sklenářské tovaryše v skleněných hutích, též dělníky k tomu potřebující od téhož vandrování zřejmě vyjmuté chtíti ráčíme a to tím spůsobem, že žádný z nich ze země odejíti moc míti, alébrž tím víceji proti přestupníkům aneb těm, kteřížby je na to namluvili, s těmi již před tím vyměřenými citedlnými pokutami bez šanování pokračováno býti má. Dáleji taky tomu chtíti ráčíme, že budoucně podobnému tovaryši, kdyby on do jiné v zemi se vynacházející hutě odejíti chtěl, otevřený cechovní list aneb vysvědčení nikoli do rukou vydán, nýbrž pod pečetí toho mistra, u kterého v díle stál, onému mistru, kamžto do díla vstoupiti míní, odeslán býti má, jako i takoví tovaryši, jenž z jedné do druhé hutě odcházeti od vrchnosti téhož místa, kde pracovali, obzvláštně pas vyzdvihnouti a bez téhož nikdež v zemi pasírovati, nýbrž s arrestem stíženi nejbližšímu právu k další vyhledavajičnosti strany jeho předsevzetí dodati se mají . . .

Dáno na královském hradě Pražském sedmnáctého dne srpna léta tisícího sedmistého padesátého druhého.

Václav Kazimír Netolický svobodný pán z Eysenbergku.

(L. S.)

Ad mandatum s. c. r. majestatis: ex consilio repraesentationis et camerae.

František Xavery Ingnaci z Kunicu.

(IB. 4Kβ 6.)

- - -

XCIV. *1755. 13. září. Na Vimberce.*

Extract aus denen Kaufmannsberechnungen, wieviell die hiesige Winterberger Glasmeister in einem Jahr vor die Glaswaaren am Gelde überkommen und hiervon denen Gesellen und sonsten auf unterschiedliche Nothwendigkeiten ausgegeben haben sollen.

	Helmbacher		Schlemmer		Scherauer		Summa	
	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.
Vermöge deren Manualien in 1 Jahr am Gelde überkommen	4250		3680		3751	22	11681	22
Hiervon ausgegeben denen Gesellen	1216		1800		1770		4786	
Schmeltzern und Schierern	144		72		68		284	
Holzhackern	216		216		163		595	
Holtzzuführer	108		.		.		108	
Pottaschen	1080		480		550		2110	
Saliter	119		80		90		289	
Arsenicum	100		.		.		100	
Tögl und Küsslstein	175		80		80		335	
Kalch	20		16		20		56	
Bier u. Saltz	300		510		350		1160	
Korn und Habern	40		40		208		288	
Stroh	50		30		40		120	
Glaseinbünden	18		.		.		18	
Buchermann	36		.		.		36	
Summa der Ausgab	3622		3324		3339		10285	
Nach dessen Abzug und Gegeneinanderhaltung bliebe denen Hüttenmeistern auf die Landeszahlungen u. Bezahlung des Gesindls, Bestreittung ihrer Würtschafft, Erhaltung des Gebau, auf ihren Unterhalt und Kleydung	628		356		412	22	1396	22

Schloss Winterberg den 13. 7^{bris} 1755.

Johann Jos. Czapek.

(Vimberský archiv. A. 6G^{s} 1a/1.)

XCV. *1755. Chalupníci a dobytek hutí Vimberských.*

	Pferde	Ochsen	Kühe	Galtes	Schafe	Gais	Schwein	Inleute: Personen	Inleute: zahlen an Herbergzinz fl.	kr.
Helmbacher Hüttenmeister Antoni Eyller auf der alten Hütten: er	4	31	16	20	10	.	3	18		
18 Inleute . . .	.	.	31	9	.	.	.	.	100	.
neue Hütten hinter der Busker Haide: er	.	.	.	.	.	.	.	4		
4 Inleute . . .	.	.	11	4	2	1	.	.	16	.
Scherauer Glasmeister Johann Plöchinger: er	4	18	10	8	.	.	4	9		
9 Inleute . . .			16	1					42	30
Schlemmer Hütten Franz Tischler auf der alten Hütte: er . . .	3	10	10	8				9		
9 Inleute . . .			18						37	3
neue Bürgenberger Hütte: er .	.	12						5		
5 Inleute . . .			12	1	.	.	.	.	16	28
Korkushütten Margaretha Khueweegin: sie	3	12	10	13		1	2	3		
3 Inleute . . .	.	.	4	.	.	1	.	.	10	30
Toffl Hütten Simon Korbisch: er	1	4	5	4	5	1		2		
2 Inleut . . .	.	.	3	.	.	.	.	.	6	.
Franz Schrökinger alda [1]) er .	1	6	7	8	4	.	2	3		
3 Inleute . . .	.	.	5	.	.	.	.		8	.
Magerlehütten: Thomas Müller	2	8	9	10	8	2	8	1		
Maria Herzig Ausnehmerin .	.	.	3	.	.	.	.	.	1	1
Oberwuldauer Hütten: Johann Adam Kubisch	2	14	13	29	10	18	2	7		
7 Inleute . . .			15	7		5	.	.	24	.

	Anbau: Korn St.	Korn V.	Gerste St.	Gerste V.	Haber St.	Haber V.	Fechsung: Korn	Gerste	Haber	Heu Fuhren	Grömmet	Knechte	Menscher
Helmbacher Hüttenmeist auf der alten Hütten	20	.	1	2	30	.	45	. 3	2 80	.	93	10	10	4
neuen »	2	.	.	.	.	.	4	. .	. .	.	6	.	.	.
Schlemmer auf der alten Hütten .	10	.	2	1	15	.	22	2 5	. 24	.	50	10	6	3
neuen » .	4	.	1	.	7	.	9	. 2	1 15	3	16	.	1	.
Scherauer	7	.	2	.	16	.	15	3 4	2 33	.	40	4	5	3
Korkus	8	.	3	.	12	.	16	. 1	2 33	.	25	5	4	4
Tafflhüten: Korbisch	5	.	1	2	7	.	9	. 3	. 14	.	20	2	1	2
Schrökinger [1]) . . .	6	2	3	.	9	.	12	. 2	. 18	.	24	2	2	2
Magerle	8	.	1	.	16	.	20	. 3	. 25	.	30	2	3	2
Obewuldauer	16	.	1	.	30	.	60	. 4	. 50	.	45	5	6	3

[1]) So khein Recht hat einige Batteln zu machen.

(Archiv Vimberský.)

XCVI. *1755. 3. září. .... Patenty proti emigraci hutníků mají se jim každý rok předčísti.*

Es haben Ihro k. k. Majestät mittelst eines dto. Wienn den 19. Julii erlassenen allermildesten Schreibens zu verordnen geruhet, was massen wider die emigrirende Glassmachern unter 7. Decembris 1752 emanirte Patenten in teutsch und böhmischer Sprach alljährlich unter Antroh- und Vermeydung 10 Reichsthaller Straff bey denen Wirtschafftsämtern nicht allein per extensum vorgelesen, sondern auch bey Gelegenheit erwöhnter Vorlesung kund gemacht werden solle, dass demjenigen, welcher die diessfällige Unterlassung oder eine ihm bewusste Emigration eines Glassmachersgesellen bey dem königl. Creysamt denuntiren werde, eine Remuneration von 3 Ducaten mit Verschweigung seines Nahmens zu Theil werden würde.

Preaes. den 3. Septembris 1755

(G. b. u. B. 4 K⁄ 1.)

XCVII. *1757. 14. září. Ve Vídni.*

Contract

mit dem H. Elias türckischen Vnderthan und dem H. Friderich Kissling Glassmeister.[1])

10er	kleine Kriegl mit geschnirten Henckln und anglischen Töckhl mit Perl	20	Schock
12er	Absatzkrieg mit englischen Töckl	15	»
14er	dto.	10	»
12er	Englische Krieg	15	»
12er	Wein »	15	»
16er	dto.	10	»
18er	dto.	10	»
50er	et 60er mit Fuess Bundkriegl	25	»
30er	auch mit Fuess	5	»
10er	Dulipankrieg	10	»
12er	dto.	10	»
12er	eingedruckte Kriegl	15	»
14er	dto.	10	»
16er	dto.	10	»
»	Schalen mit Dulipan	10	»
10er	dto. und 12er	10	»
16er	dto. ohne Dulipan	5	»
14er	Scherbethschaln	10	»
14er	et 16er Kandl mit Deckl	5	»
18er	englische Kriegl ohne Fuess	10	»
8er	Schalen mit 2 Henckl ohne Dulipan	5	»
12er	Absatzkrieg mit den englischen Töckl allerhant	10	»
1000	Stuckh Johannes Böcherl auf 5 Loth alle gestreifft übrig 14er 16er 18er mit getrethen Henckl	12	»
	Summa	257	Schock

Diese obgemelte Summa Glass versprich ich Friederich Kissling Glassmeister dem H. Elias türckischen Underthan in 5 Wochen in Wienn zu lieffern.

Wienn, 14. September 1757.

[1]) Nebyl hutmistrem, nýbrž toliko sklářem v huti.

(Archiv Novohradecký. 22. I. 2231.)

XCVIII. *1758. Počet hutí na Mlýnském vrchu od 19. července do 16. října.*

1758. 19/7—16/10. Mühlberger Glashütte während der herrschaftlichen Inhabung für verkaufte Glassorten.

Für 236	Schock vor H. Jacob Schmelzer in Wien nach Abschlag 10 Schock Bruch	236 f.	
240	Schock vor H. Hiken u. Ulman in Langenau ohne 2 Schock Wagenglas à 45	180 »	
216	Schock an die kais. Feldapotheke zu Neuhaus à 48 kr.	172 »	48 kr.
42	Schock Halbgläser, Bier- u. Weinbecher für die Herrschaft Libějic	42 »	
64½	dto. für die Herschaft Rosenberg	75 »	15 »
44½	dto. dto. Gratzen	44 »	30 »
6	Pund Bier- und Weinbecher 1, so auf Sitzkreyss zur Wallfahrt St. Rosalii gefolgt werden à 7 d.		42 »
51	Schock allerhand Schlifbecher u. andere Gläser, so zu H. Glasschneider zur Herrschafftl. Notturfft gefolgt werden, sambt 4 Tugend vor H. von Heimerl in Wien .	51 »	20 »
9	Schock vor dem Fuhrmanne Frindl in Mühlbach à 1 f.	9 »	— »
48	Schock unterschiedlichen Leuten u. Glasträgern	48 »	2 »
946	Schock allerhand türkische Gattung, worunter 333½ Wein- und Brantweinglässer wahren, yber Abschlag 92½ Bruch von dem türkischen Tollmetscher Carl Dobschy	871 »	30 »
776	Schock von dem neuen Glassmeister Seeweldt	620 »	48 »
		2351 f.	55 kr.

(Novohradský archiv 22. 1. 2231.)

XCIX. *1758. 23. října. Na Nových hradech. Smlouva s 2 tureckými obchodníky na dodání skla z huti na Mlýnském vrchu.*

Hernachbenante Glasssorten wierden vor H. Mustafa Aga türckhischen Handelsmann auf Mühlberger Glasshütten zu verfertigen contrahiret: alss

10er	Klokhen	50 Schock
12er	dto.	50 »
20er	Kriegl eingetruckhte Bartentekl	50 »
20er	dto. ekhige mit »	50 »
14er	Absazkriegl vndt 16er	100 »
12er	et 14 Schallen mit Tullipan Barten Tekhl 12er 100 fl. 14er 200 » . . .	300 »
16er	Pütellen mit Reuffl	50 »
	Stinglglassl nach Muster kröpfeln mit Perl 30er 1000 St. oder derley	
30er	ohne Perl mit Robin Kröpl 1000 St.	
10er	Kriegl eingedruckht mit Tullipan und Parthen Dekhl	100 »
20er	Becherl mit Barthen Tekhl Perl Knöpf weiss verschnird Henckhl	50 »
6er	Tabakh Putellen	10 »
8er	dto.	10 »
40er	Lamperl mit Reuffl	23 »
40er	Sprüze » »	25 »
40er	Blumen Kriegl mit langen Halss	25 »
40 et 50 et 60	Scherbet Schallen mit Fuess	30 »
18er	Fexierkriegl	55 »

Von Weinglass:

16er Kriegl nach 2 Mustern	100	Schock
14er dto. » 1 »	50	»
	1130	Schock

Die 1130 Schock Glass à 1 fl. 12 kr. gerechnet betraget an Geld . . . . . 1356 fl.

Von Kreittenglass:

40er et 50er Absazkriegl	30	Schock
40er Becherl mit weissverschnirten Henkhl	30	»
40er Bund Kriegl von Painglas nach 4 Mustern	100	»
A.	160	Schock

Diese 160 Schock à 1 fl. ertraget . . . . . 160 fl.

Item von Kreuttenglas Stinglass nach Muster knöpfete mit Perl . . . 1000 St.
dto. knöpfete ohne Perl mit Robinknöpl . 1000 »
A. 2000 St.

Dass 1000 pr. 35 fl. also etraget 70

Summa . . 1586 fl.

(L. S.) Adalbert J. Spalt,
Oberamtsinspector.

(L. S.) Frantz Jos. Spazier,
Rönt.

(L. S.) 2 türkische
(L. S.) Unterschriften.

Gratzen, den 23. Octobris 1758.

(Archiv Novohradský. 22. II. 2246.)

C. *1758. 23. října. Na Nových hradech. Smlouva s tureckým obchodníkem K. Dobším na dodání skla z huti na Mlýnském vrchu.*

Specification

vber nachstehende Glasssorten, so der H. Carl Dobschy, türckhischer Tollmetscher in Wienn, von hiesigen Graff Buquoy'schen Mühlberger Glasshütten abzunehmen sich anheuschig machet.

Von Weinglass:

14er et 50er Bundt Kriegl	6	Schock
60er Weinstützl	20	»
40er et 60er Scherweth Schallen	9	»
40er Sprützen	4	»
14er Kriegl mit Deckhl	14	»
12er Schallen	13	»
16er dto.	4	»

Von Kreuttenglass:

10er Krieg mit Dullipan in- und ausswendig	20	»
12er dto.	22	»
14er dto. ohne Dullipan	20	»
16er dto.	27	»
20er Kriegl ohne Fuess Katzenkopff und Biernodtn eingeblassen	21	»
40, 50 et 60er Bundt Kriegl	150	»
30, 40, 50 et 60er Kandl	70	»

40 et 50er Scherweth Schallen	22	Schock
40 et 50er Wasserschallen	30	»
16er Schallen	10	»
16er Opferkandl	10	»
14 et 16er Kürwiss	24	»
8er Klockhen	2	»
14er Schallen mit Dekhln und Dulipann	24	»
12 et 14er Absatzkrieg	26	»
14er Krieg mit eingetruckt	112	»
16er Kandl mit Parthendeckhl	104	»
14er Schüssl mit Deckhl	5	»
14 et 16er Püttellen	15	»
A.	704	Schock
oder	703·45.	

Vor das Tausend à 10 fl. gerechnet betraget an Geld . . . . . 704 fl.
Item von 2000 St. Weinbecher oder Stutzl genandt vor jedes Tausend à 13 fl. 260 »
A. . . . 964 fl.

(L. S.) Adalbert J. Spalt, Oberambtsinspector.
(L. S.) Fr. Jos. Spazierer, Rendt.

(L. S.) Zwei türkische
(L. S.) Unterschriften.

Gratzen, den 23. Octobris 1758.

(Novohradský archiv. 22. II. 2246.)

CI. *1760. 9. dubna. Na Vimberce. Kalkulace, jsou-li hutě Vimberské panství prospěšné neb škodné.*

Was die Hütten der Herrschafft in allen nutzen.	Helmbacher Glassmeister			Schlemer Paterlemacher			Scherauer Paterlemacher			Röhrenberger Glasmeister		
	Naturalien	am Geld fl.	kr.	Naturalien	am Gelde fl.	kr.	Naturalien	am Gelde fl.	kr.	Naturalien	am Gelde fl.	kr.
An Grund- und Hauszins	.	35	.	.	17	.	.	5	3 3	.	10[1]	.
Mühlbestand	.	16	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Waldzins	.	41	.	.	15	.	.	10	.	.	20	.
Biernuzen von Fass zu	19½ Vas	58	30	29¼	87	45	23	69	.	40¼	120	45
Brantweingeld von Vas zu 12 kr.	.	8	54	.	5	51	.	4	36	.	8	3
Rauchen Fluss nach Abschlag der Uncösten von Ct. zu 3 fl. 30 kr.	17 Ct.	59	30	11	38	30	17 C.	59	30	13	45	30
Hiesigen fürstlichen Stadtmeuth beyläufig	.	.	28	.	.	28	.	.	26	.	.	24
An Salznuzen von jeden Vassel zu 32 kr.	36 V.	1	36	10	5	20	17	9	4	14	7	28
An Kalcknuzen nach Abschlag der Uncösten Strich zu 21 kr.	2 Jahr nichts genommen, pflegt 15 Strich zu nehmen			30	10	30	30	10	30	40	14	.
Faltzbretter zu 3 kr.	.	.	.	.	.	.	3 Stück	.	9	.	.	.
Dienne Bretter zu 2 kr.	.	.	.	8	.	16	10 St.	.	20	.	.	.
Schwartling zu 1 fl.	.	.	.	.	.	.	20	.	20	.	.	.
An Gereuther Zinsungen	.	9	39 2½	.	18	26	.	15	45 3	.	.	.
Sa.		225	37 2½	.	199	6	.	184	44	.	226	10
Was die Hüttenmeister an Holtz u Gründen genüssen.												
Zu Betreibung des Hüttenwerks u. Hausnothdurfft am Brennholtz jeden Stamm zu 45 kr. rechnend	300	225	.	240	180	.	240	180	.	300	225	.
Zur Würthschafftsnothdurfft an Geräthholtz gross u. kleine Buchen, Schindl u. Grandbäumen zu 40 kr.	23	15	20	18	12	.	19	12	40	6	4	.
Ihre Innleidth verbrauchen zu 45 kr. den Stamm	9	6	45	2	1	30	9	6	45	5	3	45
An Gründen bei denen neuen Hütten	4 Stall. die Hälfte nicht geraumet			2 Stall. so genuzet werden			nichts			4 Stallungen von denen noch sehr wenig geraumet ist		
Sa.	.	247	5	.	193	30	.	199	25		232	45
so zinsen selbige weniger	.	32	43	.	28	56	.	50	49 3	.	28	3
Was für Onera selbe tragen.												
Nebst dem Obrigkeitlichen Zins contribuiren selbige monatlich von Angesessenen 60 fl.	31/64	ganzjährig 29	3 4¼	20/64	18	45	14/64	13	7 3	.	.	.
in der Schatzung nach Grundbüchern	.	7.000	.		1500	.	.	300	.	.	3000	.
nach der Handweis	.	14.000	.	.	4000	.	.	3000	.	.	.	.
Gesellen	6	.	.	20	.	.	18	.	.	8	.	.
Lehrjungen	.	.	.	1	.	.	2	.	.	2	.	.
Schierer u. Holzhacker (Innleuth)	10	.	.	8	.	.	4	.	.	10	.	.

[1]) Dieser Zins wird a 1. Januarfi 1762 anfangen.

Dabey nur so viel zu erinnern, dass bey denen 2 Dominical-Glas- und Scherauer Paterle-Hütten, wenn auch keine Glashütten wären, das Holz zu keinen Nuzen gebracht noch versilbert werden könte, ausser wenn künfftig auf der Moldau etwas getriftet werden solte. Dahingegen befindet sich bey der Schlemmer so genanten Bürckenberger Paterlehütten kein Holtz mehr, sondern mus alles aus denen anliegenden herrschafftlichen Waldungen ausgewiesen werden, von welchen schon etwas versilbert werden könte. Der Scherauer hat seine Hütten mit gnädigster Bewilligung übersetzt und solle so lang alda stehen bleiben, so lang das Holtz dauert, alsdann cassirt werden.

Haben sich vor Zeiten auch vielle Unterthannen mit Glasführen etwas gewonnen, dermahlen aber höret dieser Gewinn auff, weil entweder frembde Fuhrleuth anhero kommen oder die Hüttenmeister die Glassorten selbsten verführen.

Kommt das Geld für die Glassorten auff die Gerrschafft.

Schloss Wintterberg den 9. April 1760.

Joh. Jos. Czapek.
Christof Eberhart.

(Vimberský archiv. A. 6Gč 1a/1)

CII. *1761. 18. února. Na Nových hradech. Smlouva s tureckým obchodníkem Haći Achmetem o dodání skla z huti Půhořské.*

Anheith zu Endt gesezten Dato ist zwüschen dem Herrn Hatschy Achmet türckischen Handelsmann an einen, dann der Frauen Glassmeisterin Anna Maria Mayrin auf Ihro Excellenz Graff Buquoyschen Puchers Glasshütten in der Herrschafft Grazen auf der Oberambtskanzley folgender Contract geschlossen vndt verabredet worden, nemblich 1. würd besagte Frau Glassmeisterin nachfolgende Glaswahren obbesagten H. Hatschen Achmet zu verferttigen und nacher Wienn abzulüffern haben vndt zwahr.

An Taffeln von halbgrienen Glass:

No. 1.	3	St.	auf	1	Schockh	100	Schockh
» 2.	5	»	»	1	»	100	»
» 3.	6	»	»	1	»	150	»
» 4.	8	»	»	1	»	166	»
» 5.	14	»	»	1	»	214	»
» 6.	18	»	»	1	»	120	»
» 7.	20	»	»	1	»	244	»
» 8.	22	»	»	1	»	206	»

An anderen Gattungen:

16er Schallen mit 2 Knöpfln	100	Schock
18er »	200	»
20er »	200	»
50 et 60er Bundt Kriegl	300	»
60er Stüzl auf Wein und Brandtwein	6000	Stuckh

Disse Glaswahren betragen an Geldt:

1300 Schockh Taffln à 1 fl. 30	1950	fl.
16er Schallen 100 Schockh	120	»
18er » 200 »	240	»
20er » 200 à 1 fl. 12	240	»
50 et 60er Bundt Kriegl à 1 fl. 300 Schockh	300	»
60er Stüzl auf Wein und Brandtwein nach 6000 Stuckh, das 100 pr. 15 fl. 40 kr.	94	»
Summa dess Geldt-Betrags	2944	fl.

Disse 2944 fl. verbindet sich H. Hatschy Achmet in nachuolgenden Terminen zu bezallen vndt zwahr:

Dessen alte Anforderung würdet der Frauen Glassmeisterin abgerechnet vermöge alten Contracts, so aber wegen des verstorbenen Glassmeister Mayr Todtfahl nicht zu Standt gekhomben und also nul und nichtig ist	1000 fl.
Paar Geldt hat H. Hatschy Achmet der Frauen Glassmeisterin heint dato auf der Kanzley erleget	200 »
Bey dem ersten Transport des Glass, so vltimo Aprillis abzulüffern khombet, vndt zwar so vüll sie lüffern khan, hat gedachter H. Achmet zu bezahlen	800 »
Bey dem anderten Transport mit Ende Jully 1761	800 »
vnndt bey dem dritten Transport auf St. Catharina	644 »
A. .	3444 fl.

Andertens würdet den Bruch besagter H. Contrahent Hatschy Achmet selbster leyden und tragen, jedoch ist die Glassmeisterin gewissenhafft schuldig, gleich bey der Hütten ganze und keine zerbrochene Taffln in die Küsten einzubackhen.

Drittens was die kleine Küstln anbelanget, zahlet H. Hatschy Achmet, was aber die grossen Küsten anbelanget, die verschaffet die Frau Glassmeisterin vndt

leztlichen wann die Glassmeisterin das Glass ablüffert, so hat der Fuhrmann die Mauthen biss Wienn zu bezahlen, zu Wien aber hat offtbesagter H. Hatschy Achmet all erforderliche Mauthen zu entrichten, das Fuhrlohn vndt die Scherben hat gleichfahls H. Achmet in Wien ausszuzahlen; dahingegen aber würd der Betrag der Frauen Glassmeisterin an obigen Termin abgerechnet vndt weillen also auf den alten Contract vmb 500 fl., wie oben zu ersehen, bezahlt werden, also bleiben besagte 500 fl. auf zukhünfftigen Contract pro anno 1762 Herrn Achmet in Austandt und werden also khünfftighin von der Frauen Glassmeisterin eben vermög denen Transporten nach und nach ersezet.

Actum Oberambtskanzley Grazen den 18. Februarii 1761.

(L. S.)
Swedtko Amiran,
tirkischer Negozitand-Tolmaz m/p

(L. S.) Anna Maryga Mayerin,
Glassmeisterin m/p.

(L. S.) Ignati Meyer,
Glassmeister m/p.

CIII. *1763. 5. července. V Steinschönau. Zpráva o staré turecké obchodní společnosti.*

Anmerkungs-Puncta,

welche einem hochfürstlichen Kamnitzer Würthschafftsambt zur unterthänig gehorsambsten Ponderation dem wahrhafften Befund nach gehorsambst eingereichet werden, als nemblichen:

Durch Wasser, Feuer- und Erdböben ist die alte türckische Companie lauth Zeugnus des kay. königl. Rath- und Hoff- oder Porthen-Dollmetschers, so beständig in Constantinopel gewesen, in einen Schaden verfallen . . . 5160 fl. -- kr. — d.

Hiezu kame die neue frantzösische Jacob Höltzlisch et Franz Palmische Compagnie, welche uns gäntzlich in Bahn legen und ruiniren wollen, welche ihre Waaren hauffenweiss eingeschaffet und der alten Compagnie durch 10 Jahr verkürzet und in einen beträchtlichen Schaden gebracht ohne allem denn hat diese obgedachte frantzösische Compagnie uns einen Schaden lauth einem neuerdings erworbenen wahrhafften Attestati verursachet, welcher uns noch zu dato von Tag zu Tag höher zuwachset und von darumben nicht zu specificiren.

Nun haben wir in Credito bey nachfolgend- türckischen Debitoribus durch Brand und Pest würcklich verlohren als nemblich bey Juden Morene 33 fl., Samuel 55 fl. 18 kr., Simon 40 fl. 15 kr., wegen Menachheim 395 fl., bey Juden Israel 453 fl., Syndan Jud 94 fl. 14 kr.	1070 fl.	47 kr.	— d.
Bey geschlossener Haupt-Rechnung de anno 1756 den 26. Mertz, da wir vermeynten sichere Schulden zu haben, haben sich bey unser Dahinkunfft nach Constanipel todte Schulden befunden	447 »	32 »	— »
Der verstorbene Compagnion Joseph Hellmich verbliebe nach verkaufften Häusel noch in resto die Compagnie zu bezahlen	619 »	17 »	1½ »
It. extra dieser an Anton Robitscheck an Einlaag . . 800 fl.			
Die Compagnie hätte annoch an unverkaufften Kleinigkeiten und an verpfändeten Glaswaaren zu bekommen, ohne was noch inzwischen an Provision und andern Speesen verlohren gehen dörffte	560 »	58 »	2 »
It. Johann Joseph Heltzel als gewesener alter Compagnion verbliebe lauth geschlossener Haubtrechnung de anno 1756 den 26. Martii der Compagnie in resto	617 »	33 »	2¼ »
	1178 »	31 »	4½ »

Hiebey ist in beliebsame Consideration zu ziehen, dass Johann Joseph Heltzel mit seinem neuen Compagnion Daniel Schaaber wenigstens durch verschiedene Unglücksfälle in Schaden verfallen gegen 2000 f., mithin dessen obigen Anforderung gleichsamb für todt anzusehen.

Nun verbliebe die alte Compagnie nachfolgenden Creditoribus schuldig, als

an H. Anton Veith Schindler Glassmeistern	1585 fl.	37 kr.	1½ d.
» Christian Martin Helzel annoch	100 »	21 »	— »
» Johann Adam Hilgert Glassmeistern, welcher ohnehin schwaches Glass geliefert und hiebey vielen Bruch und Schaden erlietten	286 »	13 »	3 »
» Scheibischen Vergolder Gebrüdern Müller	112 »	35 »	3 »
» Josepf Storm aus Scheiba	19 »	25 »	— »
» Jacob Wärnerth aus Nixdorff	146 »	— »	— »
» Joseph Füller Zühngiessern in Kamnitz	34 »	53 »	— »
» Christoph Pallme in Parchen	33 »	— »	— »
An die Hemkische Erben lauth getroffenen Vergleich	72 »	— »	— »
Das Passivum bestehet in Summa . .	2390 fl.	5 kr.	1½ d.
Das Activum hingegen in	1178 »	31 »	4½ »
Mithin verbliebe der altverunglückten Compagnie zur Last .	1211 fl.	33 kr.	3¼ d.

Werowegen an ein hochfürstl. Würthschafftsambt unser unterthänig-demüthigstes Bitten gelanget, hochselbtes geruhete nicht allein unsern treyhertzigen Creditoribus unsere erliettene Unglücksfälle in Erwögung zu ziehen und bey solchen soviel zu vermögen, umb in Nahrungsstand erhalten zu werden, damit selbte gleich wie andere bies anhero gethan mit uns eine Commiseration haben und etwas merkliches nachsehen möchten, massen selbe ohnehien ehevor einen beträchtlichen Nutzen gezohen, allen Ansehen nach, wann nicht eine gnädige Remedur getroffen und ob derley erliettenen Unglücksfällen uns unter die Armben gegriffen werden solte, da unsere Vorfahrern dies Türckenland oder orientalische Länder mit nicht geringen Speesen erobert und von wayland hochseeligen Andencken hierbey jeder Zeit erhalten worden und wiederumben mit der Gnade Gottes aufhelfen könten, da doch viele Unter-

thanere unsere ausgegebene Arbeith erhalten worden, mithin höchst zu bethauren wäre, wann solche mit nicht geringen Speesen eroberte Landschafft dermahlen auff andern Herrschafften transferiret werden solte, mithin unterthänigst gebetten wird die alte türckische Compagnie in Nahrungsstand zu erhalten.

Signatum Steinschönau den 5. July 1763.

Christian Anton Helzel m/p.
Johann Iv. Höltzel m/p.
Carl Antoni Robitschek m/p.

(Archiv Novohradský. 22. I. 2231.)

CIV. *1764. 23. října. Na Vimberce. Z obchodní zprávy o hutích krajském řadu.*

Die Scherauer Glashütten ist gegen worhin in ihrem Flor verfallen. Der Verfall derselbigen ist, dass, weilen gar zu viele Waren in das Land von denen kleinen ausländischen Glaspatterl gebracht werden, welche umb Langenau herumb fast ein jeder Taglöhner schleifen thuet, welches zuvor mein grösstes Negotium ware in Saxen, durch diese aber hereinbringende Glaspatterl ich in meiner Glasfabriquen geschwächet bin, wo ich kein tausend mehr verkaufen kann. In jener Glaspatterlhütten werden monatlich 1600 tausend Glaspatterl verfertiget; gearbeitet wird nur höchstens 8 oder 9 Monat. Es wird der 3. Theil in Böhmen, der 4. Theil aber ausser des Landes verschlissen.

Auf der Helnbacher Glashütten befinden sich 2 Fabriquen, wo aber nur eine getrieben wird. Diese Fabriquen hat gegen vorigen Jahren in ihrem Flor abgenommen, aldieweiten diese Fabriquen von meinen Haus über 2 Stund entfernet, folgsamb alle Materialien mit grössten Unkosten dahin müssen transportirt werden, ja auch zu Wintersszeit wegen der grossen Menge des Schnees, dann üblen Wetters fast unmöglich ist, die Nodwendigkeiten beizuschaffen. In dieser Glasfabriquen wird monatlich an Tafeln verfertigt 32 Schock, an Kreidenglas 40 Hüttentausend; wird höchstens 6 Monate gearbeitet. Mein fabricirtes Glas wird alles hier Landes verschlissen.

Auf der Röhrenberger Glashütten befindet sich eine Fabriquen, worinen Kreidenglas nebst Glaspatterl fabriciret wird. Diese Fabriquen ist im mittelmässigen Flor. Bei solcher fast gar keine Wiesen noch Felder vorhanden. In meiner Glashütten wird namentlich an Kreidenglas verfertiget 64 Hüttentausend; wird 9 oder 10 Monat das Jahr hindurch gearbeitet. Diese Glaswar wird 2 Theil in Böhmen, der dritte aber nacher Türkei verschlissen.

Der Preis des Kreidenglases das Tausend 10 fl., das Schock Tafeln 1 fl. 30 kr., die Scheiben das Tausend 10 fl., das Patterltausend 16 und 20 kr.

Fabrique	Production	Dessen Wert	Verschleiss In-Land	Verschleiss Aus-Land	Inland nach	Ausser Land nach
Scherauer	22.000 tausend	5866 fl.	1866 fl.	4000 fl.	Prag: Wenzel Kulhánek, Josef Reichl; Langenau Elias Brettschneider, Joh. Schischka; Nixdorf Wähner.	Nierenberg, Lisabon, beede Frankfurt, Leipzig, Breslau, Pettersburg (1769) Indien)

Fabrique	Production	Dessen Wert	Verschleiss In-Land	Verschleiss Aus-Land	Inland nach	Ausser Land nach
Röhrenberger[1])	6400 Hüttentausend Kreidenglas	6400 fl.			Nach Pottendorf von den Handelsleuten mit eigenem Zug abgenommen	In Passau wird diese War von den türkischen Handelsleuten, mit meinem Zug bis Passau transferirt
Helmbach[2])	400 Hüttentausend Kreiden-Glass	4000 fl.	6520 fl.		Prag: Christ. Matoušovic, Johann Ulík, Ferd. Bramberger; Langenau: Brettschneider und Johann Schischka	
	100 tausend Punt. od. gemeines Glas	1000 fl.				
	80 tausend Scheiben . . .	800 fl.				
	480 Schock Tafeln	720 fl.				

[1]) Der Handelsbericht v. J. 1770 führt an: Das Fabrikatum nacher Constantinopel von denen türkischen Kaufleuten abgenommen. Selbsteigene Negotianten bis Constantinopel: Mohla Husin, Salomon Confino, Jehan Ichoff.

[2]) Der 1769 Bericht erwähnt: Ausser Land nach Langenau, Moskau, Danzig, Hamburg, Prag u. Wien von den Kaufleuten abgenommen,

IV. K$^{\beta}$ 14a.

CV. *1764. 20. listopadu. Na huti Štegrově. Obchodní zpráva.*
Nr. 31. Stögerhütten.

Gehorsamber Bericht.

1. Befindet sich bey mir Joh. Michael Stögbauer Glassmeister eine Fabrique oder Glasshütten, welche sich in mitlmässigen und abnehmenden Standt des Verschleiss halber befindet.

2. Jährlich an Fenster-, Bilder und Waagen-Tafl über . . 2000 Schockh
dann rauhe und geschnittene Balln- und holle Bleyspiegel eben über 100 Ct.
wie auch Augengläser bey . . . . . 20 Küsten
sambt etwas Glassfingerl und Glasbaderl bey . . . . . 30 Ct.
gefertiget worden.

3. Bestehet disse Taflarbeith auss ordinari grienen Glass,
dass Schockh à . . . . . 1 fl. 30 kr.
dann von etwas weissen dass Schockh . . . . . 1 » 45 »
auch eben von Sallin- weissen dto. . . . . 2 » und je
feiner je höher der Preiss. Disse habe ansonsten nach Wien, Vngarn, Sachssen verschlissen durch eigene Correspondenz. Die rauhen Bley- oder holle Bollnspiegl von Spieglglass genant nach Nürnberg, Passau, Venedig, den Centner à 20, geschnittene den Centner zu 30, 35 und 40 fl. nach Beschaffenheit der Arbeith.

4. Disses erzeugente Quantum kunte jährlich bey mir umb den 3ten Theil in denen Taffln, Augenglassern, dann Glassbaderl und Fingerln erhechet werden, wann

5. erstlich einen Glassmeister, ob er auch 2 bis 3 Gldsshütten oder Fabriquen besitze oder ihnenhabe, nicht mehr dann eine Fabrique oder Glassoffen nach teutsch- oder französischer Arth zu treiben gestattet wurde, weillen ein Fabrique oder Offen einen rechten Glassmeister, wann er es nach rechter Ordnung führen

will, genug zu schaffen und aufzusehen gibet. 2. Auch jener, welcher nicht von der Glasskunst herstamet oder noch besser selber nicht gelehrnet habe, keine Glasshütten weder zu kaufen, noch in Bestand zu nehmen zu treiben gestattet wurde. 3. Da deren in Österreich ein Fleischhacker, ein Beckh, ein Schneider und ein Seyfensyder, welcher lezere jezund kürzlich beym H. Bryndl auf der Glasshütten pangrot worden und es mit ein- und andern auch also geschehen wierd, wo ein anderer ehrlicher & verständiger Glassmeister dargegen mit Schatten neben einen solchen arbeithen oder gar feyern muss, auss Ursach, solche Leyde die Kunst mit nichten verstehen, kein rein, noch fein Glass erzeigen, die Maderialien verschwenden und verteuern und, damit sie nicht gar auf einmahl grossen Schaden haben, selbe wohlfeuller, grösser und jedoch schlechter geben und verkauffen, auch so lang damit also continuiren, biss sie entlich nicht mehr im Stande sein. 4. Auch dergleichen Glassmeister mehrer Lehrjungen aufnehmen und ausslehrnen, jedoch schlecht, dass sie bey einen andern verstendigen Meister nicht Arbeith bekomen, auch folglich dessentwegen ins Vngern und andere frembte Länder gegangen, da und dort zu unss(ern) und ihren Schatten mit Vnverstand Glasshütten erbauet. Zu dem sein auch verwichene Wochen 4 Bedlmacher nacher Österreich auf die Hütten margiert und zwar von der Wintterberger Herrschafft, welche aldort auch disse Arbeith, da sie heuer in dass Stockhen gerathen, einführen wollen, wo doch noch zu keiner Zeit in Östereich disse Arbeith gemacht worden ist. Obigen schon beschriebenen Glassmeister wern besser, wann ihnen gar nicht ein Lehrjung zu lehrnen erlaubet und gestattet wurde, auch da ohnehin dergleichen gelehrnte Geselln sich, weillen ein und andere Glashütten in Behmen abgenohmen befinden und kein Mangl, dessen khünfftig jeden Glassmeister nicht mehr zu erlöhrnen erlaubet seyn möchte, alss was er nöthig nothwendig und im Stande zu erhalten ist.

6. Jeder Kauffer muss nothwendig ein Kenner und Beschauer seines benedigten Materialls sein; ich habe meinetwegen keinen nöthig, als kann mich auch auf keinen jährlichen Beytrag einlassen.

Stögerhütten, den 20. Novembris 1764.

Johann Michael Stögbauer,
Glassmeister alda.

(Archiv Prachatický. IV. Kβ 4g.)

CVI. *(1766.) .... Stížnosti obchodníků a dělníků ve skle na panství Smržovském proti tamním hutmistrům.*

Ihro hochreichsgräfl. Excellenz etc.!

Die betrifftige Bewegursachen, warumb zu Euer hochreichsgräflichen Excellenz wier gesambte treu unterthänige Classhandlern undt Glassarbeitern auff der Herrschafft Grossrohosetz Morchensterner Gebitts unser unterthänigstes Refugium zu nehmen veranlasset werden, ist diejenige schon lengst geführte Beschwerde, dass wier von hiesig herrschafftlichen Pachtglasshüttenmeister mit denen abnehmenden Classwaaren gegen ausswertigen Abnehmern und Handelsleitten unerträglich verhinderth undt verkürtzet werden, indeme diesser Glassmeister zweyerley Sorten Glasses verferttiget, nemblich die eine Sorte, so tauerhafft, an ausswerttige frembde Glasshandlern vereussert mit mehrerer Aufgaabe und wohlfeihleren Preiss den taussent nach im Valor pr. 1 fr.; die andere Sorten, so zum Sprung gefertiget undt mit weniger Aufgaaben umb diessen Gulden theuerer an unss einheimbische abliefferth, wo doch viel schlechter Glass hierbey offtermahlens unter dem gutten bekommen, welches wier eben in gleichen Preiss bezahlen, dass wir hierdurch gegen anderen nothwendiger Weisse ins verterbliche Abnehmen gerathen undt in Schulden verfallen müssen.

Wir haben zwar unss dessen bey ihme Glassmeister schon vor etlichen Jahren beschweret, jedannoch aber schlechtes oder gar kein Gehör funden, dieweill er nur trachtet viel mehr die frembden Kundtschafften an sich zu bringen, unss treueste Unterthanen hingegen zu verterben. Diesse seine unbillige Procedur verursachet dannenhero, weillen wier mit schlechten Glasse, so leicht dem Sprung in der Arbeith unterworffen ist, in verteuerten Werth bewähret werden, alsso unsser biesherig betriebener Glassnegotium allgemach zu Boden sinkete undt sowohl hoher gnädiger Obrigkeith Nutzen schwechet, die arme Unterthanen aber andurch in Verfall gerathen.

Dannenhero zu Euer hochreichsgräffl. Excellenz alss hohen gnädigen Obrigkeith unssere unterthänige Zuversicht zu fassen: es würden hochdieselben hocherleicht wahrnehmen, dass diesses unbillige Procedere sowohl dem hochobrigkeithlichen Dominicalutile sehr nachtheilig, unss treuesten Unterthanen aber dem voreinsehenden Untergang drohet, mithin gnädigst undt gerechtest zu statuiren, den Pachtglassmeister dahin zu vermögen, womit derselbe wo nicht vorzüglich, jedoch gleichgültig mit unss Unterthanen verfahre undt unss die Glaswahren in gutter Qualitaet alss anderen Frembden verfertigen, auch mit gleicher Auffgaabe und Preiss ablieffern möchte

Franz Feix.

Andreas Böhm.

Frantz Scheler undt alle übrige Glasshandlere undt Glassarbeittere in der Herrschafft Gross Rohosetz Morchensterner Gebitts.

Concipist Schlesinger Lind. Reichenberga. (1766).

(Morchenstern II. 49.)

CVII. *1767. 2. července. V Štegarově huti. Jan Michal Štegbauer píše o dělání tabulového skla.*

Die consignirte Glässer ... werde so nit nur möglich ehist und sauber besorgen, ausser die Aderlassschellen, so geschliffen, werden länger ausbleiben, weillen hierorths keinen gutten Kugler oder Schleiffer haben. Die Glastaffeln zu Fenstern werden niemahlen von Kreydenglass gearbeitet, ist auch nicht möglich, von jener Materie eine zu bereiten. Doch gibet es 2 bis 3ley Composita, welche eine von der andern weisser, auch nicht so dauerhaft seyn; verschlaget aber nichts, wann solche nur zum Bilder Kuupfer und Portre kommen und wie gebräuchlich genommen werden. Zum herrschaft. Gebrauch in die Fenster seyn grüne und halbgrüne die beständigsten. Letzlich ist doch kein Glass in der Weld, welches doch einst durch die Länge des Stehen, Schwitzens und ... Dunst nicht abstehet oder blind wird.

Stögerhütten, den 2. Juny 1767.

Johann Michael Stögbauer.

An Johann Ambrožovský, Director Krumau.

(I. 7W7 18b.)

CVIII. *1770. 21. května. V Praze. Hrabě Josef Kinský stěžuje si na Abele, že Normberským kupcům zboží dříve dodává než jemu.*

Prag den 21. May 1770.

Lieber Director!

Ich habe allbereits schon meiner Bürgsteiner Fabriquen-Direction vormahlen verordnet gehabt, dass dieselbe jedesmahl die rohe Spiegelglassbestellungen nebst

dem Glassmeister H. Abele auch Euch zur schleinigen Beförderung und wachtsammsten Einsicht auf gute Bedienung einsenden und communiciren sollen, welches gedachte meine Fabriquen-Direction auch genauest befolget zu haben mich versichert. Nun ist mir heunt eben eine Bestellungsnota, so hier zum Betrieb der förder-sammsten Beförderung beylege, zugekommen, worüber ich nächstens zu wissen verlange, wann derselben Einlieferung beschehen kan, gleichwie vor das künfftige mir allzeit ohnausbleiblich zu berichten seyn wird, wann von mehrgesagter Fabriquen eine Bestellung einlauffet, wann und wieviel hierauff abgeliefert und in Folge dessen der Ruckstand einzusenden geglaubet wird. Und dieses zwar verstehet sich nebst dem Ordinari erforderlichen Avisbrief an die Fabrique, zumahlen ich bey jedweder Lieferung roher Glässer durch den Fuhrmann wissen will, was vor Sorten geliefert werden, wann solche bestellet worden, was noch rückständig bleibet, und endlich, wie bald solcher Rückstand geliefert werden kan, um zu sehen, wie die Fabriquen von Zeit zu Zeit von der Hüthen aus bedienet werden, welches Ihr genauest zu befolgen habet und in Vollziehung bringen werdet. In Gebleibung Euer williger

Joseph Graf Kinsky.

Ihr werdet auff die Befolgung dieser ein Achtung haben, besonders da ich mich von dem H. Abele nur mit kahlen Entschuldigungen wegen des grossen Magazinvorraths begnügen sollen, wiewohlen der Fabriquen nach ihrer Bestellung die Gläser nicht zugesand werden und die Nürnberger den Beförderungsvorzug in ihren Bestellungen gehabt haben, werowegen ich führohin, im Fall meine Bürgsteiner Fabriqen nicht besser bedienet werden solten, gantz kurtz eine andere Einrichtung dreffen würde.

Meinem ... Directori Franz Frauenfeld in Stubenbach.

In dorso: Za tím asi 10 odeslati oblíbili skrze Josefa Webra.

(Archiv Dlouhoveský II. 6Gš 1a.)

CIX. *1772. 26. února. .... Tarif, v jaké ceně hutě Prašilské mají zrcadlové sklo Sloupské továrně dodávati.*

Tariffa.

Zöllige			fl.	kr.	d.	Zöllige			fl.	kr.	d.
hoch	breit	□″				hoch	breit	□″			
9	7	16				26	20	46	4	17	.
10	8	18	.	13	3	27	21	48	5	.	.
11	9	20	.	17	.	28	22	50	6	.	.
12	10	22	.	25	3	29	22	51	7	.	.
13	10½	23½	.	34	1½	30	23	53	8	.	.
14	11	25	.	42	3	31	23	54	9	30	.
15	12	27	.	58	1½	32	24	56	11	.	.
16	13	29	1	8	3	33	24	57	12	30	.
17	14	31	1	21	1½	34	25	59	14		.
18	14	32	1	30		35	25	60	15	30	.
19	15	34	1	42	3	36	26	62	17	.	.
20	16	36	2	5		37	27	64	19	.	.
21	17	38	2	21	1½	38	28	66	20	.	.
22	17½	39½	2	34	1½	39	28	67	21	.	.
23	18	41	3	.		40	29	69	22	30	.
24	18	42	3	25	3	41	30	71	25		
25	19	44	3	51	1½	42	30	72	27		

(Archiv Dlouhoveský I. 6Gš 1b.)

CX. *1772. 12. října. V Písku. Krajský úřad oznamuje, že se skláři do Ruska najímají, a zapovídá to.*

Inhaltlich einer untern 24. Septembris a. c. erlassenen hohen kay. kg. Gubernialverordnung ist mir anhero zu vernehmen gegeben worden, wienach bereits 3 Glassmachergesellen durch russische Werbere auser Lande entführet worden, und sie Werbere annoch 12 Taflmachergesellen anzuwerben gesinnet seyen. Und ergehet diesertwegen der weitere Befehl dahin, dass auf derley Werbere wachsam gesehen, die betrettende allsbald arretirt, hiernächst auch die an ein-, so andere des Emigrirens verdächtige Glassmachergesellen auss fremden Landen ankommende Briefe aufgchalten und hiervon zur weiteren Verfügung allmahl die Anzeuge gemacht werden solle. Písek, den 12. Octobris 1772.

Der röm. kais. k. Mayestät verordneter könig. Hauptmann des Prachiner Creysses
Wenzel Engelbert Lippowský von Lippowitz.

An den Wallerer Verwalter

(Prachatický archiv. IV K$^{\beta}$ 4g.)

CXI. *1774. 16. září. V Praze. Hrabě Josef Kinský o zřízení velkého brusického závodu v Prašilech.*

Prag, den 16. September 1774.

Lieber Director!

Auff diesses, was euch zugekommen ist, werdet ihr andtworthen, dass zwar ein Schleiffwerk in Stubenbach gewessen seye, jedoch da ich ein grosses errichten will, so wirdt jetzt der Bau unternohmen, wodurch man die Judenmaass wohlfeiler wird liefern können, als die Nürnberger. Im Übrigen habt ihr nicht gleich können die Andtworth geben, weylen ich Stubenbach übernommen habe auff eine Arth, dass ich noch mit mehr alss 8000 fl. lehr aussgegangen bin, wie es der Hauptschluss der gepflogenen Berechnung ausweisset, mithin seye ich nicht bedeket, man möchte alsso nur die Ausskunfft, da ich zurückgekommen bin, immediale von mir abfordern. Habt euch wohl.

Joseph Graff Kinsky.

(Archiv Dlouhoveský. l. 6G$^{\varepsilon}$ 1a.)

CXII. *1775. 30. listopadu. V Praze. Řád brusičů skla na panství Smržovském.*

Von ... Frantz Anton ... Reichsgraffen Desfours ... sub dato Morchenstern den 4. Octobris 1774 erlassenen gnädigsten Decreti werden nachstehende Gesezte, bies auf fernere hohe Confirmation für die gesamte Glassschleifer des Guths Morchenstern festgesetzt ...

1. Wann ein Frembder das Glassschleifern erlehrnen will, dieser soll auf vier Wochen auf die Prob genohmen werden, nach verlittener Prob hat Lehrmeyster samt Buben den freyen Willen. Solte nun ferner sowohl einen als auch den andereń anständig sein mit der Lehr weiter zu schreiten, so ist der Lehrbub schuldig, einen Amtsconsens hierzu erheben, 2 taugliche Bürgen vor sich einführen und in jenen Gericht, in welchen die Werkstadt stehet, auf 3 Jahr aufgenohmen werden, wobey zu entrichten ist: der Morchensterner Kirchen $^1/_2$ Pfd. Wachss oder Lichter, item $^1/_2$ Eimer Bier vor die gesambte Meisterschafft. Weithers

2. wann der Lehrbub seine Lehrjahre fleissig und embsig volgezogen, soll dieser gleichermassen in dem Gericht, wo die Werkstadt stehet, in Beysein etlichen Meystern offentlich freygesprochen werden, wobey seine Bürgen sich eben nach vor-

heriger Invitirung einzufinden haben, bey welcher der Morchensterner Kirchen $^1/_2$ Pfd. Wachs und vor die Beysietzer ein Eymer Bier zu Consumirung zu besorgen.

3. Wann ein Lehrjung aus Bossheit ohne wichtige Ursach von seinen Meyster entweiche, anwieder aber durch Zwang sich zum Meyster verfügete, so solle diesser von jeden ausbleibenden einen 2 Täge nachlehrnen. Solte nun dessen Lehrmeyster ob den Buben strenge seyn, so solle sich selbter beym gehörigen Orth beschweren, wo sofort nach Befundt selbter auch zu einen andern Meyster gegeben wird.

4. Infal es geschehe, dass ein Lehrmeyster mit Todt abgehete, die verbliebene Wittib einen Meyster gleich entweder ihren Sohn oder Gesellen in der Arbeith hätte, kann der lehrnende auch freygesprochen werden. Wäre dieses nicht, so wird der Abgleich zwischen ihnen beym Gericht beschehen, wo sodann der Lehrnende bey einen andern Meyster ausslehrnen wird.

5. Ein Meyster solle nicht mehr dann einen Lehrjungen halten, selbten zu einen gutten und christlichen Leben anhalten, nicht miender ihme alles an die Hand geben, damit dieser dass Schleifen recht kundig würde.

6. Kein Lehrjung solle ohne Vorbewust und Erlaubnuss seines Meysters ins Würthshauss gehen, viell weniger einer Häurath nachlaufen, widrigen Fahl vor jedmaliges Auslaufen einen Tag über die Lehrjahre nachlehrnen muss.

7. Wann einer vor einen Gesellen freygesprochen worden, kann selbter seine Arbeith nach Belieben suchen; wie lang aber selbter vor einen Gesellen zu arbeithen schuldig, nachstehend zu ersehen.

Der gutt gelehrnet ein Jahr
» schlecht » 2 »

8. Meysterssöhne werden auch freygesprochen, bey welchen die Unkosten respectu denen Frembden mit der Halbscheid zu bestreitten.

9. Wann ein Meyster einen Gesellen oder Lehrbuben durch Übersetzung des Lohns oder Schmeichlerey abspenstig macht und dieses auf selbten erwiessen wurde, oder aber wann ein Meyster einen entlofenen Lehrjungen Arbeith giebt, dieser solle zur Straff gezogen werden.

10. Wann ein Meyster des anderens Arbeit schändet oder das Arbeithlohn schwächete, dieser wirdt gestraffet. Solte nun wenig zu arbeithen seyn und die Handelsleuthe von Ordinari-Lohn abbrechen wolten, dahero sich hierwegen die Meystern zu unterreden haben, damit die junge Schleifer, welche stärker als die alten arbeithen können, nicht verderbten.

11. Wann ein Armer das Schleifen gerne lehrnen wolte und das Aufnahme-Postenlohn aufzubringen ohne Stande wäre, so wird dessen Lehrmeyster erlaubet, dieses gegen Abarbeithung vorzuschüssen.

12. Welche Meystere die hier vorgeschribene Articln nicht beangnehmigen wollen, wird von nun an nicht gestattet, dass selbte ihre Kinder, viel weniger Frembde das Glasschleifen erlehrnen, sondern werden Zeit ihres Lebens selbst arbeithen, nach ihren Todt aber die Schleifmühlen gäntzlich cassiren.

13. Alle Jahr werden die Meystern und Gesellen einmahl zu so genanten Haubtquartal sich einzufinden haben, wobey das Nöthige vorgenohmen wird, die weigernde werden aber gestraffet.

14. Schleifmühlenzünss wird der gnädigen Obrigkeit ohnweigerlich zu bezahlen seyn.

15. Kein Freyleediger darff unter 24 Jahr seines Alters kein Lehrbuben aufnehmen.

Aus obrigkeitlicher Macht thue hiemit diese Regeln in Gnaden bekräfftigen.

So geschehen Prag den 25. Septembris 1775.

Frantz Anton Graff Desfours.

(Morchenstern. II. 79.)

CXIII. *1778. 20. května. V Praze. Hrabě Josef Kinský o nepořádcích na hutích Prašilských.*

Lieber Director!

Die grosse Unordnung, die da zu Stubenbach eingerissen ist, und der Hass, das einer gegen den andern hat, ist Ursach, dass ich als Herr den gantzen Schaden habe, wo doch das Werk, wenn es zusammenstunde, einen gutten Nutzen bringen solte Es ist nicht allein zu thun um das, was es abwerfen könnte, sondern es ist auch dem Landesfürsten daran gelegen, damit nicht muthwillig solche Werke zu Grunde gehen, welche den Contribuenten wegen den obhabenden Gewinn aufrecht erhalten.

Man muss zusammenstehen und die Anstände gleich höben, die sich ereignen, wann eine Assistent begehret wird, gleichwie es mit den Gypsstosser geschehen ist, welcher ein Dieb ware. Bey denen Fabriquen, wenn es auch von Anfang ein weniges betraget, so findet sich alle Zeit ein mehrers bey vornehmender Untersuchung, mithin warum habt Ihr ihn nicht gleich arretirt. Zu Bürgstein habe ich mehrere solche Exempel gehabt. Der da wenig niehmt und stiehlt, der niehmt auch mehr, wann er die Gelegenheit hat, und alle Zeit kann man nicht dahinter kommen.

Wie wird man die entwichenen 3 Judenmassmacher zurückbekommen können? Wann man die 3 entwichenen Judenmassmacher in gutten zurückbringen könnte, so verspreche ich ihnen, dass selben wegen denen ausgeübten Unterschleiffen nichts geschehen solle, auch wann ein oder ander über kurtz oder lang unfähig werden solte und sich wohl aufgeführt hat, ich für selbe zu sorgen den Bedacht nehmen werde.

Prag den 20. May 1778.

J. G. Kinsky.

(Archiv Dlouhoveský. II. 6G$^{\check{s}}$ 1h.)

CXIV.

Celoroční počet*)

zrcadlové huti a továrny v Prašilech.

Vydání roku	1778	1779
Služby	3403 zl. 30 kr. 3 d.	3654 [1]) zl. 45 kr. 3 d.
Dříví	1829 » — » — »	321 » — » — »
Popel	1403 » 27 » — »	— » — » — »
Materialie u huti	6710 » 10 » 1½ »	1864 » 31 » 4½ »
» u brusírny	1682 » 32 » 4½ »	723 » 2 » 4½ »
Povozy	1267 » 34 » — »	495 » 1 » 3 »
Rozličné u huti	1071 » 6 » 3 »	646 » 25 » 1½ »
» u továrny	745 » 16 » 1½ »	345 » 41 » 3 »
Příjem.		
Činže	336 zl. 32 kr. 1½ d.	291 zl. 40 kr.
Prodané zboží	7324 » 3 » 1½ »	9128 zl. 53 »

[1]) Personal u huti . . 1238 zl. 22 kr.
„ u továrny 1481 „ 3 „ 4½ d.
tousíři . . . . . 335 „ 17 „ 3 „

Inventář v huti . . 892 zl. 5 kr. 5 d.
» v továrně . 9278 » 26 » 3 »

(Archiv Dlouhoveský. II. 6R. No. 1.)

---

*) Tyto účty sestavili jsme dle původních položek a původních účtů, které k bilanci nehledí.

CXV. *(1785. 24. února.) Účet brusiče skla Karla Josefa Lechnera na Nových hradech pro arciknĕžnu Marii Kristinu.*

Conto

über nachgestellt für Ihre königliche Hochheit Erzherzoginn Maria Christina von mir Endesbenannten gefertigt den 24. Februar 1785 an H. Banquier Beusser in Linz zur weiteren Bestellung nach Brüssel in 5 Küsten übergebenen Service von Glas.

6	Stück grosse Wannen mit Einsatz und Deckel zum Gefrornen à 8 fl.	48 fl.	— kr.
6	» Tatzen dazu à 4 fl.	24 »	— »
4	» Milchtopf mit Deckel à fl.	20 »	— »
4	» Tatzen dazu à 4 fl.	16 »	— »
6	» grosse Kühlkessel mit Flaschen à 6 fl.	36 »	— »
6	» kleinere » à 5 fl.	30 »	— »
6	» grosse Kühlkessel zu die Gläser à 12 fl.	72 »	— »
100	» Gläser zum Liqueur à 45 kr.	75 »	— »
20	» Obstkörbl à 5 fl.	100 »	— »
20	» Tatzen dazu à 4 fl.	80 »	— »
6	» grosse Muschel à 6 fl.	36 »	— »
6	» kleine Compotschallen mit Hängel und Deckel à 4 fl.	24 »	— »
6	» Tatzen à 2 fl. 40 kr.	16 »	— »
30	Schallen à 1 fl. 30 kr. } zum Gefrornen	22 »	30 »
30	Becher à 45 kr. }		
30	kleine Becher mit Hängel » » à 30 kr.	15 »	— »
200	Teller à 3 fl.	600 »	— »
100	Löfferl zum Gefrornen à 45 kr.	75 »	— »
100	Paar Haft oder Schalen zum Messer und Gabel à 1 fl.	100 »	— »
100	Mundbecken à 4 fl.	400 »	— »
Emballage		7 »	6 »
Transport von hier nach Linz		28 »	10 »
		1869 fl.	46 kr.

Karl Josef Lechner, Glasschneider zu Gratzen.

Johann Graf Buquoy.

(Archiv Novohradský. 21. I. 2224)

CXVI. *1795. 21. dubna. V Písku. Návrh krajského úřadu k založení podpůrné Matice pro skláře.*

Currenda.

Öftere Beispile der betrübten Lage der Glasmachergesellen, wenn sie bei ausgelöscht werdenden Glashütten brodloss werden, machen es zur Notwendigkeit, darauf zu denken, damit derley Gesellen hinkünftig wenigstens für die Zeit, bis sie wiederum eine Unterkuft erreichen, nicht der Noth und dem Elende ausgesezet bleiben. Es ist bekant, dass derley Gesellen zu 20 und 30 fl. monatlich an Gehalt genüssen; ganz leicht können sie also von einem solchen ansehnlichen Gehalt etwas entbehren und auf künftige Nothfälle hinterlegen.

Die Meinung gehet daher dahin, 1. dass jeder Gesell mit anempfohlener Sparsamkeit und Enthaltsamkeit von übermässigen Trunke nach dem Verhältnis der Gehaltesgrösse wenigstens zu 5. 4. 3 bis 2 fl. monatlich von seinen Gehalt zurüklasse.

2. Dass diese Beträge einen der bekanten wohlmeinenden Glashüttenmeister in einer Kasse hinterleget und dort bis zum Nothfall und Brodlosswerdung des Gesellen, oder wenn er abstürbe, für seine Kinder vorbehalten, zur Zeit aber

3. wenn die Kasse grösser anwachsen solte, diese Gelder auch zu Handen der Einleger und ihrer Kinder verzinsslich, sowie es Waisenkassen geschiehet, benuzet werden, wogegen

4. der die Kasse zu besorgende Glashüttenmeister darüber die erforderliche Rechnung zu führen und jedem Gesellen bei der Einlage einen Empfangsschein auszustellen hätte.

Diese Einrichtung fande selbst die hohe Landesstelle mitels hoher Verordnung von 15. dieses allerdings nüzlich und man glaubte, dass nicht nur die Glashüttenmeister, sondern auch die Gesellen um so mehr denselben willig unterziehen werden, als

5. die ersteren von dem lästigen Unterhalt unbrauchbahr gewordenen Gesellen selbst entlediget, die letztern aber dem sie öfters treffenden harten Nothstand entrissen und ihre Kinder in jedem Fall doch nach ihren Eltern eine Unterstüzung zu hofen haben werden.

Um aber diese Einrichtung so viel immer möglich auch standhaft zu erreichen, so empfihlt man den sämentlichen Glasshüttenmeistern, dass sie zu sammentretten und diesen Vorschlag wohl in Erwegung nehmen, hierüber nach Gutbefund sebst mehrere Umstände bestimen, und die einmal getroffene Einleitung in einem umständlichen Aufsaz, nötigen Fallls auch zur gehörigen Bestättigung hieher mittheilen solten.

Vom k. Prachiner Kreisamt Písek den 21. Aprill 1795.

Staab. Kreishauptmann.

Dem Stögerhüttenmeister Joh. Michael Stögbaur.

(Archiv Prachatický. IV. Kβ 4g.)

Rejstřík

nejdůležitějších jmen místních, osobních a věcí sklářských.

Abraham sklenář 29.
Abele Antonín 58; Ferdinand 57, 58, 61; František 53; Křišťan Ferdinand 53, 55, 61—64, 66; Jiřík Křištof 58; Václav 58.
Abelova hut 53, 61.
Adam sklenář v Záblatí 20.
Adler Benedikt 65; František Antonín 101, 107, 126; Rosalie 54; Tobiáš 66, 100, 101, 126.
Adolfova hut 101.
Aglaienthal 51.
Albert převor Zlatokorunský 11.
Albrechtice (v Slezsku) 126.
Algarbes 89.
Alikante 139.
Alkajro 140.
Allendorfer Jan Filip 90.
Altona 134.
Almeroda 48.
Altenburg klášter 127.
Altenburg, Sasko 132.
Alžběta královna 9.
Ambras zámek 28.
Amerika 89, 102, 134, 138.
Amsterdam 87, 88, 89, 132, 133, 138, 139.
Anglie 14, 35, 55, 134, 135, 139.
Angstry sklenice 24, 29.
Ankona 139.
Anna sv., Seewiesen 13, 33, 54, 56, 58, 63, 84, 90, 132, 144, 263.
Annathal 55.
Antigl v. Otygl.
Antnář sklenář 10
Antoniwald (na Jizeře) 38; (na Kamenici) 38, 39, 41.
Aragon 89.
Archangelsko 133.
Arnoštov, Ernstbrunn 115.
Arnsdorf 134.
Asch 109.
Aschberg 16.
Augšpurk 10, 95, 132.

Bakar, Bucari 124, 129.
Balcar, Polcar sklenář 21; v. Tomášova hut,
Baltimore 139.
Banzum Nathan 89.
Bär obchodník 64.
Bärnau 50.
Barcelona 134, 139.
Barot Claude 113—115.
Bavor, opat Březnovský, 8.
Bavorov 94.
Bavory 19, 32, 34, 50, 51, 52, 54—56, 84, 85, 103, 109—111, 113, 129, 131, 132, 263.
Bedřich Vilém kurfirst 34; Bedřich II. 34.
Beerner Matěj 19.
Bechlejovice 49.
Bechyně 22, 27, 95.
Bělá (Weisswasser) 43; (u Oujezda Chodového) 53; (na Novohradsku) 117, 118.
Bělehrad v Srbsku 121.
Bělesov 54.
Belzer Zachariáš 32.
Benátky 8, 28, 30, 34, 75, 88, 103, 105, 106, 133, 134, 141, 192, 265; —ské sklo 8, 9, 28, 30, 32, 33, 35, 44, 73, 113.
Benešov (u Kaplice) 11, 33; (Bensen) 49, 140.
Berger Adam hutmistr 131, 132.
Bergfejtl Jakub 72; Pavel příjmím Chromý 72.
Berka z Dubé Jan 11; Jindřich 11, 12; Petr 11, 23; Vojtěch 11; Zdislav 15.
Berndt Konrád 105, 132.
Bernet Jakub Kašpar 95; Kasimír 132.
Bezdružice 50.
Berthold hrabě 27, 28.
Biertopf v. Pivní hrnec.
Bílá studně hut 126.
Bilbao 138, 139.
Binaberg (?) sklárna 33.
Biscaya 89.
z Bischofsheimu Jiří 12.
Blasendorf Joachim Arnošt inženýr 34.
Blottendorf 35, 45—47, 79, 95, 97, 101, 125, 132, 134, 137, 138, 139.
Bock 124; Jan 126; Matěj 127. Viz Pock.
Bodenmüller Konrád 65; Viktor 65.
Böhm Ondřej 39.
Bohouškovský revír 108.
Bonaventury hut 122.

Bordeaux 138.
Borovská hut 113—115.
Boršo vitreator et pictor 9.
Boubín 19, 20.
Boubské vřesoviště, Busker Heide 96—99.
Bouda Krausova hut 37.
Bousov 12.
Božejov 34, 92—95, 124, 125.
Brabantská míra 61.
Brandel rytec 47.
z Brandejsa, hraběnka, 123.
Braniborsko 132, 135, 140.
Břeh 10.
Brejlové sklo 24(?), 76, 100.
Breit Kašpar 60.
Breitenbach 33, 50.
Bremy 138.
Brettschneider 138; Eliáš 81; Krištof 97.
Břevnov 8.
Breyer David obchodník 133.
Březoviště, Birkenhaid 76—78.
Bříště, Vříště, 33, 125
Brod v Chorvátsku 130.
Broumská hut 26, 33, 125, 126.
Brunsthütte 54.
Brusel 123.
Brusiči skla 14, 32, 33, 37, 41, 44, 46, 47, 50, 52—55, 58, 62, 64, 65, 73, 81, 82, 87, 88, 92, 96, 102, 104, 107, 113—115, 117, 120, 122—127, 139—141, 144.
Buquoy hrabě 87, 113, 115, 127; Albert 117; Ferdinand 116, 117; Filip Emanuel 117; František 120, 122; Jan 122.
Busi de J. 117.
Bystřická hut 33, 124.

Cáhlov 127.
Cařihrad 47, 133, 134, 138, 139.
Cejsice 70.
Celje 132.
Cetvina 116.
Clam-Gallas hrabě 40.
Confin Šalamoun 101.
Coruña v. Koruna.
Cvikava 51.
Čachrov 12.
Častolár z Dlouhé vsi 111.
Čechtice 139.
Černá 106, 112; Černá hora (na Moravě) 115.
Černín hrabě 54.
Černodol 122.
Černovice 124.
Číše 24, 29, 65, 88, 97, 107, 120, 121; srbské 124.

Dalmacie 129.
Dánsko 46, 133.
Daucher Jan Krištof 105, 132.
Daumb Šebestián, řezáč skla, 95.
David trabant v Praze 28; pachole 263.
Debrník 55.
Décoré Jean Olivier 113—115.
Děčín 48, 49, 140.
Degen obchodník 64.
Delbon plukovník 116.
Delft 133.
Denk Frant. hutmistr 54, 60, 66.
Deštná 36.
Deštný (na Opočnu) 15.
Desfours hrabě 35, 38 41, 44.
Dessendorf 41.
Dietrich Jeronym 16.
Dobrá voda, křišťálová hut na Novohradsku, 117, 123; (Habry) 125.
Dobřichov 8.
Dobříš 101, 126.
Dobší Karel, turecký tlumočník, 120, 121.
Doksy 43, 49.
Domažlice 17, 19, 53, 141.
Donth Fabián 37.
Dordrecht 138.
Dorpat 132.
Dorsch Krištof 32.
Doubice, Taubnicz, 11, 16.
Drahokamy skleněné 41, 44, 47.
Drahotín 19.
Drážďany 48, 49, 133.
Drkolna 68, 111, 128, 129.
Drozdovice 127.
Dvory v Plzeňsku 50, 52.

Eberhard malíř na skle 9.
Edelhofer Jan 95, 131.
Efferding 113.
Egermann 47.
z Eggenberka kníže 45; Anna Maria 66; Jan Křištan 67, 78, 86, 88, 90, 104, 111, 113, 131; Jan Seifrid 129; Maria Arnoštka 68, 69, 73, 75, 93, 94, 113.
Egypt 47.
Ehrenreichsthal hut 119, 124, 127.
Eibecker 95.
Eichstadt 131.
Eiland 43, 44, 48, 49, 52.
Einsiedel 126.
Eisenach-Sasko 132.
Eisendorf 53.
Eisenstein 53, 55, 56, 147.
Eisgarn 123.
Eisner 35, 58, 65; Anna Maria 65; Frant. Ondřej 53; Jan 65; Jan Ignác 99, von Eisenstein 125; Ignác 60. 65, 66, 125; Jiřík 54, 146; Josef 60, 65, 66; Josef Ignác 59; Vavřinec 54.
Elblak 132.
Eleonorenhein 102.
Eliáš turecký obchodník 120, 121.
Emailové barvy 27.
Ender František, Jan, Krist. 47.
Engelhardt David, řezáč sklenic v Praze, 28, 32. V. David.
Ensau hut 49, 132.
Erben A. hutmistr 37; František 37; Karel 37.
Ernstbrunn v. Arnoštov.
Ernst Jan hutmistr 116; Matěj 122.
Eulenhütte 16.
Ewald Pavel 15, 36.
Eyller Jan 98, 99; Jan Antonín 97, 98.

Falknov 15, 16, 26, 31, 33, 38, 43—48.
Fejtl Jakub a Ondřej 78,
Feix František 39, 40.
Ferdinand arcikníže 26.
Ferdinandsthal, hut, 57, 58.

Ferrol 138.
Fichtenbach 53, 65.
Filipova hut 54; 60.
Fischer 44; Jiřík František 138.
Flattinger 129.
Flessig Jan 13.
Florencie 60.
Förster Daniel 38.
Francouzsko 14, 30, 34, 35, 63, 113, 138, 265; —ské války 35, 40, 57, 60, 64, 101.
Frankfurt n. M. 81, 87, 89, 90; n. O. 81, 135.
Františkova hut 53, 61, 63; (na Zdíkovsku) 66.
Frauenfeld obchodník 138.
Friedl Sixt 88.
Friedrich 10, 11, 12; Amon, Asman 12; Jan 13, 14; Jakub malíř 24; Jiřík 12; Martin 12, 24.
Friedrichswald 42.
Frimburk 28.
Fritsche Ondřej 134.
Frynt Jiřík 84; Vavřinec 84.
Fürstenstein 126.
Furt 64
Fux Ant. Zachariáš 50; Jan 19, 108, 109; Pavel 116.

Galicie 89.
Gallas hrabě 44, 49, 135.
Galtenhof 51.
Gärtner Ludvík 138
Gattermayer Absolon 117; Vavřinec 45, 58, 59.
Gdánsko 24, 31, 46, 98, 132.
Genzel Jakub Michal 90
Georgenthal 11, 15, 47; (na Novohradsku 122.
Gerhart 28.
Gerl Antonín 146; Ferdinand 54; Jan 146; Jan Kašpar 54; Jiřík 146; Kašpar 146; Václav 146.
Gerner Jan Jiřík 97; v. Görner.
Gestorfer obchodník 64.
Geyer nadhutník 62.
Gfäll 117.
Girtler Jiřík 95.
Glaser Urban 117, 118.
Glasberg 12.
Glashütten u Přísečnice 12; u Dolní Vltavice 10; na Tachovsku 17.
Gleisser Jakub 119.
Gleyssner Ondřej hutmistr 60, 131.
Gobain St. 128.
Goldbach 50.
Goldbrunn 65.
Goldingen 132.
Gorgiis, Jiří sklenář 20.
Görner Eliáš, vrchní brusič 62; Jan Jiřík 134; v. Gerner.
Gotscher Jan Jindřich 124, 139.
Götzinger Jan 51, 52; Mikuláš 88.
Grabmiller Matěj 54.
Graudenz 132.
Grafenried 54.
Granada 89.
Greifenstein 13, 14.
Greiner Vilém 118, 129; Vilém A. 124, 130; Volf 102.
Grohmann Jan Krišt. 47.
Grünberg 47; 59, 65.
Grünwald (v Litoměřicku) 16; v (Boleslavsku) 14, 33, 38, 42; (na Waldheimsku) 18, 51, 52.
Gubova hut 100—101.
Günter Jiřík 132; Josef 62, 138.
Gundelachbecker Jiřík hutmistr 48, 49.

Haag 138, 139.
Haas Jan 146.
Habelsberská hut 122, 129, 131.
Habry 125.
Haderpeckh Jiří 24, 25; Michal 24, 25.
Hafenbrädl Felix 57; Frant. Ignác 57, 125; Jan Jiří 53, 55, 56, 57, 147; Ignác 56, 57, 65, 125; Josef 56; 57, 58; Václav 54, 87.
Hajda 45, 47, 63, 124, 125, 134, 137, 138, 139.
Hájek Leopold řezáč skla 114.
Heidelbach 80.
Haller Štěpán obchodník 79.
Hamburk 89, 98, 103, 124, 133, 135, 137, 138, 139.
Hamr (u Veselí n. L.) 29; (v král. Hvozdě) 146, 147.
Hanel Josef 139.
Haniš Jan 42; Kašpar 42.
Hanover 133.
Hanzel Josef 139.
Harlem 133.
Harmenschlag 85, 127.
Harrach hrabě 36, 37.
Harrachov 37.
Hartmann Matěj hutmistr 115.
Hassenkopp Jan 55; Matěj 147.
Hatši Achmet 119.
Hauer Ferdinand, řezáč skla, 112, 118.
Haymerle Václav Frant. 120, 121, 123.
Heidelbach 49, 132.
Heinsch Kašpar obchodník 132.
Held Kilian hutmistr 131.
Heldova hut 131.
Hellmich Josef 138; Ondřej 137.
Helzel v. Hölzel.
Heralec 33, 57, 125.
Herberstein Jan Josef generál 123.
Herlitz Ondřej 134.
Heřmanice 126.
Herrendorf 14.
Herzig Jiřík 82.
Hesy 48.
Heyder David obchodník 132; Jiřík řezáč skla 132; Krištof malíř na skle 132.
Hiecke 120, 121, 137, 138, 139.
Hilgart Jan Adam 119, 124; Jan Václav 120, 124. V. Hölgert.
Hilz hutmistr 131.
Hirschberg 14.
Hirschenstein 65, 127.
Hlohovský Hanuš 10.
Hluboká 11, 32, 125.
Högel Jiřík hutmistr 94.
Hodinková sklíčka 117.
Hoffnungsthal 14.
Hofinger Jiřík 95.
Hohenlohe Volf Julius hrabě 131.
Hohenstock hut 57, 58.
Hohenzollern Karel Antonín kníže 58.
Holandsko 35, 46, 87, 89, 132, 133, 134, 139.

Hölgert Adam Frant. hutmistr 125; v. Hilgart.
Holštýn 32.
Hölzel, Helzel Antonín 124; František 138; Jakub 138; Jan Josef 121, 138; Jiřík 88; Křišťan Antonín 121, 124, 125, 138; Samuel 88, 132, 134.
Horaždovice 55, 94.
Hořovice 126.
Hradec Jindřichův 26; Štýrský 132.
z Hradce Adam 25, 26; Joachim 19, 26.
Hradeček, Schlösselwald 60.
Hřensko 135.
Huml Jan Vilém obchodník 73, 131.
Hrabice 20, 72, 82
Hraběcí hut 66
Hůrka 56, 57, 58, 64, 147; Nová 53, 56—58
Husman z Namedy Jan Filip 50, 52.
Hut Labau 14, 42.
Hut knížecí 50; česká 64, 125; sklenná (u Strašecí) 10; (dom. Planá) 34, 52; Nová (u Přichovic) 38; Přední (na Rožmitálsku) 26.
Hüttmann František 39, 40.
Hyalith 122.
Hypolit sv., město, 119.

Charigari Pietro Paolo 88.
Chlumec (u Třeboně) 124.
Chodové 19.
Chomouty 138.
Chorvátsko 133.
Chotěměřice hut 125.
Chraňbože hut 125.
Chřibská 11, 12, 16, 33, 39, 44, 46, 47, 48, 132; Nová ves 47.
Christianthal 40, 41.
Chudenice 54.

Indie 81, 88, 89, 140.
Inselthal 50.
Italie 14, 34, 35, 87, 92, 132, 265.

Jäger Krištof 49.
Jago St. 138.
Jáchymov 33, 50, 101.
Jakenhofer Jan sklenář 29
Jakub žid Pražský 28.
Jakub Nathan 121.
Jamné 110.
Jan Vlach stavitel 28.
Jan biskup Pražský 9.
Janke 139; Antonín 73, 124; Jan 88, 134; Jiřík a spol. 63: Jiřík Antonín 137; Krištof 139; Matěj 88; Ondřej 132, 134.
Janouškova hut, Zíkova, Vlčkova, Michlova, Helmbachská hut 19, 20, 21, 34, 66, 67, 74, 75, 83—100, 104, 124, 125, 132, 265.
Janova hut 122.
z Janovic Volf na Ryžmberce 12, 13.
Jehan Jehoff 101.
Jelení louka 33.
Jelgava 132.
Jeníkov 125.
Jihlava 132.
Jilemnice 15, 33.
Jilich, Ilich Michal sklenář 21, 78.
Jindřich sklenář 9.
Jiří Martin Saxonicus sklenář a malíř na skle 29.
Jiří malíř 20; sklenář 20; (v Hrabicích) 20.
Jirkov 33, 50.
Joachimsthal hut 127.
Johannesberg 39.
Johannesdorf 46.
Johannesthal hut 127.
Josefov, Josefsthal 115.

Kácov 125.
Kadix 133, 134, 137—139.
Kagenecková hraběnka 123.
Kaiserwald 126.
Kaltenbach 11.
Kaltenbrunn 62. Viz Planá.
Kamburk 41.
Kamenice Č. 11, 44, 45, 88, 90, 133—135, 138, 140.
Kamýk v Rakousích 124, 127.
Kaplice, Kapelln 24.
Kardašova Řečice 119, 120, 124.
Karlsbach hut 53.
Karlsthal hut 14.
Karlsstift hut 127.
Karlova hut 39, 40.
Karlstein u Hamru n. L.) 124.
Kartagena 139.
Kastilie 89.
Kastl Adam 116; Filip 115, 116; Jindřich 116, 128, 129.
Kašperské Hory 19, 59, 65, 94, 100, 101.
Kataluna 89.
Kateřina sv. 19.
Kathedrální sklo 122.
Kaufmann Frant. hutmistr 119.
Keller Jiřík sklář 15.
Kellner Jan Josef, turecký obchodník, 123, 124; Josef 124.
Kerschner Josef 139.
Keylwerth Josef a Ignác 50.
Khevenhüllerová 123.
Khübek, Khüweg Albrecht 72; Matěj 72; Václav 71, 72.
Khuenburg Ferdinand hrabě 134.
Kindelsdorf 13.
Kinský ze Vchynic 45, 54, 123, 125; Filip 60, 64, 65; Josef 45, 47, 56—59, 61—63, 134, 139; Václav Norbert Okt. 46; Vilém 44.
Kittel Jan 45, 134; J. Antonín 44; Jan Josef 39, 43—45; Jan Kašpar 47; Jan Krištof 88; Jan Michal 43, 44; Josef 38; 47; Kašpar 88, 132—135; Krištof Antonín 79, 95, 97; Křišťan Antonín 138.
Kladsko 12, 36, 42.
Klášterec 19, 20.
Klatovy 65.
Klatovský Václav malíř na skle 9.
Klingenbrunn 91, 131, 265.
Klojbar Adam 102; Matěj 82, 102; Ondřej 102.
Klosterneuburg 9.
Knechtl 138; Kašpar 48.
Knittl J. Jakub zemský měřič 76.
Knoflíky 114, 183, 188.
Kobylá 13.
Koc z Dobrš Markvart 52.
Kodaň 138, 139.

König A. P. obchodník 73.
Kohler František 50.
Kokořovec Petr 134.
Koldštejnská hut 27, 126.
Kolečka prohledací 13—15, 19, 24, 26, 27, 43, 50—52, 72, 79, 87, 92, 98, 110, 114, 116, 118, 119, 126, 129, 144; malá 29, 48, 50; jednoduchá 112; routová 29; regalová 48; zrcadlová 48, 49; větší 39; dvojitá 112.
Kolín 9.
Köller Jan Donát 119.
Kollhauf Jan sklář 81
Kolona z Felzu svob. pán Leonard 19, 51.
Kološ, hut, 131.
Kolovrat 52, 125; Beatrix 15; Joachim Novohradský 71, 84, 102.
Kolz Petr 88.
Konratice 46.
Korbel, sklenice 24, 27, 28.
Kordova 89.
Korgus Jakub 131; Jan Adam 131
Korkus Jan a Jiřík 71; Korkusova hut 20, 67, 71—2.
Koruna, Coruňa 138; Koruna Zlatá 11.
Korutany 54, 132.
Kostní sklo 35, 37, 51.
Kounic 33, 47.
Kouty 53.
Krajovice, Krajetice 33, 38; v. Chřibská.
Krajina 54, 132.
Králík z Mayerswaldu 102, 115.
Královec 132.
Kramper Urban 117, 118.
Kraslavice 125.
Kraslice 16, 31, 50.
Kraus Anna 42; Jiřík 135; Krištof 121, 135; Michal 88.
Krejtl Jan Michal 127; Tomáš 119.
Kreuzberg 81.
Kreybich Eliáš 88; Jiřík František 54, 87, 92, 127, 132, 133; Krištof 88.
Kreydl Antonín 124.
Kreyl Rudolf 88.
Křídové sklo 34, 37, 53, 54, 65, 68, 87, 88, 91—93, 98, 101, 103, 104, 107, 112, 113, 117—119, 121, 124, 127, 128, 143, 265.
Krimiller z Třebska Pavel 27.
Křišťálové sklenice 26, 28, 29; sklo 34, 37, 48—51, 55, 75, 76, 87, 92, 95, 102, 105, 114, 115, 117, 127, 139, 141.
Krištofova hut (Toffelhütte) 20, 67, 69—71, 77.
Křivoklát 26, 33, 125.
Kříž sv. 33, 49, 52.
Kroupl Jíra hutmistr 72.
Krumlov 11, 13, 23, 26, 29, 33, 55, 64, 88, 94, 102—127, 129, 130.
Krump Jiřík 83, 84; Krištof 95; Vlčků 20.
Kubiš Matěj 83.
Kulhánek Václav 81.
Kuličnictví 47, 55, 62, 133, 140.
Kunckel Jan 34.
Kungler hutmistr 20.
Kunštat 36.
Kuntz František 16.
Kursko 46, 132.
Kušvarda 76, 96, 101.
Kutná hora 16.
Kynast 13, 14.
Labau v. Hut.
Labe Vysoké 47.
Láhve 15, 22, 29, 65, 143.
Lamberg hrabě 75.
Lampy sklenné 23.
Landgraf Jan Antonín 68, 91, 111, 128.
Laturnerhütte 58.
Lčovický Přech 19.
Ledeč 125.
Lehmann Kašpar 32.
Lehmus Pavel 88.
Lehner Baltazar, řezáč skla, 117.
Lehnice 8, 10, 13.
Lechner Karel Josef, řezáč skla, 120, 123.
Lenk Ferdinand Josef von 53, 57, 58; Jan Kašpar 50; Tomáš 142.
Lenkova hut 56, 57, 64.
Leon 89.
Leopold I. císař 126, 127.
Leopoldschlag, Loipoldschlag 110.
Leyden 133, 138.
Lhota Sklenářova 10.
Lhota Solná 20, 71, 74.
Libava 132.
Liberec 40, 42, 49.
Líbchava Hořejší 133, 134, 140.
Ličov 127.
Lidmaň 124, 130.
Liebsch Eliáš obchodník 135.
Lindava 45, 46.
Link Jan Pavel 120.
Lion 139.
Lípa Česká 90; Krásná 11.
Lipka 19, 20, 21, 74, 86.
Lipsko 81, 133.
Lisabon 81, 134, 138, 139.
Lišov 94.
Livonsko 133.
Livorno 139.
z Lobkovic 52; Filip 52; Frant. Josef 52; Jiří 27; Václav Eusebius 126; Zdeněk V 51.
Lohhäusel 51.
Londýn 133.
Loretto 133, 265.
Loscani 37, 44, 46.
z Losensteinu, Volf Sikmund 32.
Losy hrabě 50.
Lötz Jan 55, 65.
Lubek 133, 138.
Lublaň 132.
Lúké, Loukov 99, 125.
Luneburk 133.
Lužice 132.
Lužnice 116.
Madrid 89, 137.
Magrlova hut 66, 67, 82.
z Majenšajnu Jakub 19.
Majorka 89.
Malaga 139.
Malíři 9—11, 13, 20; na skle 9—11, 13, 24, 25, 27—30, 33, 35, 37, 38, 46, 47, 53, 55, 102, 123, 125, 132, 133, 140, 141.
Malovec 76, 90, 95; Jan 19; Petr 19, 22.
z Mansfeldu 101, 126, Eleonora kněžna 56, 58.

Maria Kristina arcikněžna 123.
Marie Terezie císařovna 58, 140, 141.
Marienschleiss 133.
Marseille 139.
Maršovská hut 121, 125.
Martin, Mörtl malíř skla 24.
Mastixové barvy 24.
Matěj sklenář 20.
Mathesius Jan 29.
Matiáš císař 18, 55.
Matiáš sklenář v Praze 12.
Maximilián II. 16, 146; arcikníže 27.
Mayer Jan 101, 102, 122; Ignác 119, 127; Josef 119, 122, 124, 127; Karel 119, 120; Matěj 111, 131.
Mayer Petr 112, 118.
Medzibor, Mittwalde 12.
Meistersdorf 140.
Melun 113.
Mertl, Miertl sklenář 12, 13, 31.
Meulen Jan van der 88, 89.
Mexico 89, 138, 139.
Meyrs Antonio don 89.
Mezholez 54.
Middelburk 138.
Michal sklenář (v Světlé) 9; (na Vimberku) 20.
Michlova hut v. Janouškova hut.
Mikamen, Mikamon sklenář 20.
Miklesova hut 78.
Mikuláš sklenář 11.
Mikulášovice 44, 81.
Milán 138.
Minkus sklenář 20, 21, 72.
z Minsterberka z Jindřich starší kníže 12.
Miseroni Jeronym a Kašpar 32.
Mitterschlag 115.
Mittwalde v. Medzbor.
Mízavská hut 23, 24, 31, 33, 53, 54, 103, 106, 108—110, 115.
Mlýnský vrch, Mühlberg hut 120, 121, 123.
Modrava 19.
Mogul Velký 265.
Mohla Husín 101, 119, 120, 127.
Mohuč kurfirst 132.
Mochov 12.
Mola Mahmud turecký obchodník 81.
Montanari baron 129.
Morava 11, 27, 90, 100, 111, 126, 140, 265.
Moskva 46, 87, 98, 132—135.
Moserová 73, 92.
Most, Brüx 50, 128.
Muguerza Pedro don 138.
Müller 47; Augustin 55, 59, 60, 65, 101; Eliáš 37; Jakub 91, 92, 131; Jan 74, 89, 91, 92, 265; Jan Michal 92, 94, 95—97; Josef 37; Matěj 92, 94, 95, 265; Michal (z Kašperských Hor) 60, 65; (z Janouškovy huti) 34, 35, 54, 74, 81—91, 103, 104, 112, 131, 132, 265; Petr 92, 94, 95, 265; Valentin 74, 124, 133, Valentin Antonín 91 až 94, 124.
Můstafa aga paša 119—121.
Mutětín 17—19, 31, 53.

Narva 132.
Navara 89.
Neapole 138, 139.
Nejdek 16.
Nemanice 51, 53.
Němen 132.
Netolice 78.
Neubrunn 59, 60.
Neudorf hut 94.
Neuhaus 62, 92, 100, 101, 127, 128.
Neulosimthal 50.
Neuwiese 39, 41.
Neveselce 20.
Nizozemsko 14.
Norimberk 9, 10, 19, 24, 31, 32, 45, 46, 58, 61, 62, 64, 73, 75, 81, 95, 100, 103—106, 108, 131.
Nová hut 123.
Nové Hrady 11, 23 25, 31, 38, 113, 115 až 124, 128, 129.
Nové stavení, Neugebäu 95.
Novoměstská hut (na Moravě) 27.
Nový Zámek 33, 47, 140.
Nuancyhütte 50.

Olcinger Tomáš 82.
Oldenburgová spediteurka 134.
Olejové barvy 24.
Olešnice 15.
Olomouc 13.
Ondřej malíř na skle 24.
Opatovice 9.
Opočno 15.
Oporto 134, 138, 139.
Optické sklo 24(?), 76, 100, 106.
Oran 140.
d'Ossimont Leo 117.
Ostředek 42.
Ostric Jan Gottfried a Václav 138.
Ostrov 16.
Otygl, Antigl 19, 65.

Padua 133.
Pachta hrabě 44.
Palerno 139.
Palffy Mikuláš hrabě 127.
Palič v. Police.
Palm hrabě 99; Karel 125.
Palme František 138; Jan 132; Jan Krištof 47; Josef 47; Krištof 47, 121, 133; Reinhold 47.
Palmenhüttl Krištof obchodník 133.
Palumb Jan obchodník 65.
Parchen 47, 121, 138.
Partl sklenář 19, 20.
Pasov 53, 79, 92, 93, 101-108, 106, 111, 131 266.
Pateříky, korálky, rosaria 20, 21, 25, 29, 34, 51, 52, 54, 60, 65, 67—71, 73—76, 78—83, 87—89, 91—98, 100, 101, 103—106, 112, 113, 130, 142, 147.
Paulusbrunn 50.
Paur Kašpar 21, 67, 70; Tomáš 67, 70.
Pauerhütte (u sv. Kříže) 33, 49, 52; (u Č. Kamenice) 88.
Pavlina hut 122.
Peklhof Jiřík 19.
Penc Michal 108.
Perlas v. Rialp.
Perle skleněné 41, 47, 89, 144.
Pernava 132.

z Pernštejna Vratislav 27.
Pertolc 119, 127.
Petr Jan Michal 122, 123; Kaśpar 109; Vít Kašpar 54.
Petour sklenář 20.
Petrhansel Adam 36, 42; Martin 126.
Petrohrad 81, 134, 138.
Petrovice 84, 126.
Piebl Adam 84.
Pietsch Krištof 48, 49.
Pichlerová Eva 125.
Pilz Krištof obchodník 132.
Pinhack Jan 122.
Pirna 135.
Písek 104.
Pivní hrnec, Biertopf 66.
Planská hut (u Plzně) 34, 52; (Horní Planá, Kaltenbrunn) 34, 85, 90, 93, 104, 106, 110 až 113, 114, 116, 118, 129, 131.
Pláně hut 66.
Plechinger Jan 81, 82, 115; Jan František 79, 80; Ignác 78; Ignác František 80, 81; Krištof 71; Lambert 71, 76; Matěj vulgo Šlemar 71, 78; Ondřej 70, 72, 78, 84; Štěpán 71; Václav 74, 79, 94, 96; Volf, Velfl 20, 70.
Plzeň 55.
Pock 265; Jan 65, 74, 90; Jindřich 85, 91; Matěj 79. Viz Bock.
Pockova hut 65, 75, 265.
Podbaba 9.
Podscheider Jan 95, 100, 130.
Poháry 27, 97.
Pohln Jan Gottfried 97.
Poitiers 113.
Polanka 132.
z Polheimu hraběnka 123.
Police, Palič 140.
Polsko 46, 132, 133, 265.
Pomořany 132, 133.
Porculánové sklo 35.
Poříč 33.
Portugal 35, 46, 89, 119, 134 137, 140.
Poschinger hutmistr 131.
Postolov 135.
Postupínská hut 34, 132.
Poustevnický kámen 45.
Praha 8, 9, 11—13, 27, 28, 30, 32—34, 44, 58, 68, 73, 79, 81, 88, 90, 92—94, 116, 117, 119, 120, 125, 128, 133, 140, 143, 146.
Praher, Pracher Jiřík 118.
Prachatice 22, 94, 108.
Pramenská (?) hut 33.
Prambhoffer Baltazar 110, 111; Řehoř 110; 112, 113; Zachariáš 112, 116.
Pranfelden 60.
Prašily 35, 45, 46, 53—65.
Pravětín 20, 21, 66, 71, 84.
Přečín 85.
Prenar, Prenner sklenář 20.
Prešpurk 124.
Preyssler 132, 139; Bernard 40; Daniel 38; Donát 36; Eliáš 36, 137; Gottfried 40; Jan 37, 38; 54; 146; Jan Antonín 121; Jan Jiří 126; Jan Karel 36; Jan Krištof 14; Josef Oktavian 138; Krištof 110; Mikuláš 110; Tobiáš 132, 134; Volf 14, 15.
Prieschenk Jiřík 94.
Příchovice 38.
Přimda 17.
Přísečnice 12.
Přívětická hut 33.
Protivín 78.
Prunnen sklenice 29.
Prusko 132, 133, 137, 140, 265.
Prybus 126.
Pryšk 47, 48, 97, 134.
Puebler Pankrác 129, 131.
Půhořská sklárna, Puchers 117—120, 122, 124.
Queysser Mikuláš sklenář 10.
Quolfinger z Šteinsberka Karel 119, 125.

Rabenhütte v. Vltavská hut.
Rakousy 34, 85, 90, 107, 110, 111, 113, 115, 117, 122, 123, 127, 140, 142, 265.
Rankov 119.
z Rauschenfelsu Frant. 59, 60.
Rautenstrauch 139; Augustin 138; František 134; Jiřík 135, 139; Křišťan František 97; Krištof František 95, 137.
Redern von 15.
Regen 60, 131.
Regincikl, Rygencikl Mikuláš 73; Tomáš či Tomus 21, 72.
Reginhard, opat kláštera Sázavského, 9.
Rejdice hut 15, 38.
Reichenberg (v Bavořích) 60.
Reichelt hutmistr 127, 132.
Reichl Josef 81.
Reiners 133.
Rejnovice 49.
Reishard Jan Josef 124.
Reisinger Tomáš V. 118.
Reitmeyer 63; Tomáš 108, 109.
Reval 132, 138.
Řezáči skla 9, 14, 27—29, 32, 33, 37, 45—47, 50, 52, 53, 55, 58, 62. 73, 87, 88, 91, 95, 112, 114, 117, 120, 123, 126, 132, 133, 140, 141.
Řezno 32, 58.
Rialp Rajmund a Villana Perlas marquis, de, 130.
Riedl Antonín 41; František Ant. 38, 39, 42; Jan Karel 38, 39; Jan Leopold 38, 39, 40; Josef 42; Karel 40.
Rieneck Ludvík hrabě 10.
Riga 132, 138.
Richemburk 64.
Řím 92, 133 (192), 265.
Robeč 47.
Robíček Antonín 138; Karel Ant. 121, 138.
Robl Marek 82; Tobiáš 119.
Robmhap Jindřich 32.
Roderschitz 48.
Rohy 127.
Röhrenberg 101, 126.
Röhrsdorf 44.
Rössler 47.
Rochlice 15, 37.
Rollhütte 47.
Ronge František a Jan Augustin 139.
Rosenauer Jan 58.
Rosenberg obchodník 63.
Rothart Martin Josef 123.

Rotterdam 88, 89, 138.
z Rožmberka 10, 28, 32; Jindřich 13; Petr 13, 22; Petr Vok 15, 22, 23; Vilém 19, 23.
Rožmitál 26, 101; z Rožmitála Zdeněk Lev 26.
Rübner Jakub 115.
Rubínové sklo 34, 68, 87, 93, 95, 122, 124, 128.
Rudolf II. císař 9, 17, 18, 23, 32.
Rückl Ignác 65.
Ruger, Rudiger, hutmistr 265.
Rumburk 16, 31, 47.
Ruren, vinné sklenice, 14.
Rusko 35, 40, 44, 142.
Růžička Karel, tlumočník, 121.
Rybná 126, 127, 132.
Rychnov (v Rakousích) 115; Nový 33, 125.
Rychnovská hut (na Novohradsku) 25; (v Hradecku) 36.
Rýsování skla 24, 27, 29, 30, 33.
Ryžmberk 12, 13, 19.

Sabel Michal P., indický missionář, 88, 89.
Salenbach 15, 26.
Salínové sklo 122.
Santander 138, 139.
Sasko 29, 48, 81, 106, 111, 132, 133, 135, 265; Dolní 133.
Sázavský klášter 9.
Sebastian San 138.
Sebuzín 33, 47.
Sedmihrady 131, 133.
Seewald Jan Jiřík 131; Ondřej 121.
Seewiesen v. sv. Anna.
Seidl Aug. 49.
Seifenbach 37.
Senotín 25, 26, 124.
Sera Dominico, de, 108.
Severin, řezáč skla, 114.
Sevilla 89, 137—139.
Schaaber Daniel 138.
Schall Filip 85, 127.
Schedelbauer Václav 146; Vavřinec 59.
Scheller František 39.
Schellert hut 131.
Schindler Adam 49; Antonín 121, 122, 125.
Schlegel Josef 66.
Schlemmerhütte v. Tomášova hut.
Schlögelmühl 128.
Schlösselwald v. Hradeček.
Schmelzer Jakub 120.
Schmid 54; J. E. 55; Josef 65; Martin 65; Michal 105, 132.
Schneeberg 48.
Schönau 16, 109, 131.
Schönbrunn 123.
Schöneben 128.
Schönwald 17, 18, 52.
Schönwerth 16.
Schreckinger Vavřinec 70.
Schreiberhau 10, 13, 14, 37, 126.
Schreiner Josef 120, 122.
Schreyer 144.
Schürer 44; Antonín 54; Bartoloměj 14, 42; Dominik 16; Eliáš 17, 83; Jan 14; Jan starší 42; Jan Ignác Antonín 42; Jan Krištof 14, 42; Kašpar 16; Krištof 16, 26; Leopold Valentin 44, 45; Martin 16; Pavel 14—18; Valentin 16, 17.
Schwaiger Krištof 32.
Schwamberská but v Štýrsku 129.
Schwanhart Jindřich a Jiřík 32.
Schwanzel Jan obchodník 41, 42.
Schwarzbach 33; (v Slezsku) 126.
Schwarzburg 132.
Schwarzenberg zámek 131; kníže 32; Adam Frant. 68, 69, 71, 76, 79, 94, 100, 105, 109, 125, 131; Ferdinand 33, 132; Jan Adolf 54, 131; Josef 57, 60, 64, 82, 101; Josef Adam 78, 80, 100.
Schwinger Heřman 32.
Sickingen Frant. hrabě 66.
Silberbach 50.
Singer Jan 84, 85; Mikuláš 20.
Sixl 20; Jan 70; Matěj 70, 72, 73.
Skalice 45, 79, 81, 88, 97, 120, 121, 125, 132, 134, 137, 139.
Skláře 10, 20, 71.
Sklenná hut (u Dolní Vltavice) 10.
Sklenářice 10, 15.
Sklenice bílé pruhované 24, 29, 30; destilační (kolby) 22, 24, 29; erbovní 15, 24, 27, 29; pivní 15, 23, 29, 110, 117; stonkové 107, 121; vinné 14, 15, 29, 107, 110, 117, 118.
Sklo sprosté 8, 9, 21, 29, 48, 92, 98; kopové 116, 118, 133; barvené 13, 24, 25, 29, 30, 35, 37, 48, 59, 68, 102, 130, 138.
Skorošice 13.
Slavata hrabě 33, 124.
Slezsko 8, 10, 13, 34, 46, 111, 126, 140, 141, 265.
Sloup, Pirkštein 33, 43—46, 54, 59, 62—64, 133—135, 139.
Smaragdové sklo 34.
Smiřický Jaroslav a Jindřich 14.
Smržovka 38—42, 47.
Smyrna 47, 138, 140.
Sochor Krištof 138, 139.
Solhauz z Solhauzu Volf 44.
Sola Giov. obchodník 75, 92, 105.
Solnohrad 54, 88, 132.
Sonnenberg 63.
Sörgel obchodník 64.
Sorghof 50, 51.
Soudky sklenné 24, 28, 29.
Spesart 10.
Spodt Natanael 49.
z Sprinzensteina Frant. hrabě 128.
Srbsko 140.
Stadler 92, 132; Bartoloměj 109, 131; František 109; Vojtěch 109.
Stachov 54, 55.
Stará hut (na Novobystřicku) 124; Staré huti (u Kácova) 125.
Steinhauser Jan František 119.
Steinschönau 41, 44, 46, 47, 88, 121, 124, 125, 132—134, 138.
Stodůlky 55, 56, 146, 147.
Stöhr Antonín Vilém 45, 62, 63; Kříš[illegible] 45.
Stölzle Karel 122, 124.
Stolle obchodník 124.
Stormová Dorota 35.
Strakonice 55.
Strassdorf 43.
Strasshütte 53, 57.
Strašecí 10.

Strašín 75.
Stříbrná hut 122, 127.
Střítez 125.
Ströbl 50.
Struden Pavel, řezáč skla, 32.
Stuhl Jan 60, 131.
Sturm Eliáš, Jiřík, Josef 138.
Suchdol 123, 124.
Sušice 55, 79, 95, 110.
Svět Nový 37.
Světlá 9, 127; (v Čáslavsku) 125.
Svícny skleněné 24, 29, 44, 45, 68, 125, 127, 128, 144.
Swiedckha Amyram, turecký tlumočník, 120.
Svijany 41.
Sviny 115.
Svojše 19.
Sykhl sklenář 20.
Sytrová Apolonie 102.

Šafgoč na Kynastu Jan 13, 14; Jan Oldřich 14; Krištof 14.
Šejba 95, 124, 134, 139.
Šeravská hut 21, 67, 69, 74, 78 - 82, 96.
Šilperská hut 27.
Šiška Jan Adam obchodník 79.
Šitkovský ostrov 27.
Škvorecká hut 33, 125.
z Šlejnic Jiří 16.
Šlemar 19; v. Krištofova hut.
Šlemar Jan 20; Jiřík 20, 70; Krištof 71; Lukeš 21; Matěj v. Plechinger; Petr 20, 70, 71.
Šluknov 16, 31.
Šmaus Jan 63, 64; Jan Bapt. 53, 63; Ignác 53, 55.
Šmausova hut 53.
Šmidler Motes 25.
Šmilkov 135.
Šmolov 53.
Šolte Martin 126.
Španělsko 14, 46, 87, 89, 132—134, 136—8.
Štefl sklenář 124.
Štegarova hut 23, 34, 75, 102—108.
Štegar Adam 102; Ondřej 23; Sikmund 23.
Štegbaur Adam 83; Ambrož 102; František Josef 105, 106; Jan Michal 106—108; Jiřík 21, 83, 84.
Štejr 119.
Štralsund 132.
Štramberská hut 27.
Štýrsko 129, 133.
Šumburk 47, 133.
z Švamberka 17, 27, 28, 32.
Švanyprykle 17, 18, 19.
Švanfeller Matěj lázebník 72.
Švarcava hut 127.
Švédsko 14, 133, 135, 140, 141, 265.
Švinopoch Jiřík, Krištof a Šebestián 25.

Tabatěrky 114.
Tabulové sklo 37, 49, 50, 54, 66, 68, 74—76, 87, 88, 90, 92, 93, 98, 100, 102, 103, 106, 107, 113—115, 118, 119, 122, 124, 127, 129, 130, 142—144; velké 48, 87; lité 92, [illegible]ov 17, 18, 50.
[illegible]nhofer Mikuláš 53, 109, 110.
Tannwald Dolní 41.
Tasice 125.
Täubner Josef vrchní polír 62.
Taubnicz v. Doubice.
Temel, Teml 20; Jan 84.
Terezina hut 120, 122.
Terst 124, 139.
Thalberg 129.
Thalmann Jan 49.
Thammühl 43.
Thomas Jan Václav 76.
Thonhofer v. Tanhöfer.
Thun hrabě 48, 49, 66.
Thurzo biskup Olomoucký 13.
Tiefenthal 65.
Tiroly 88.
Tischler Frant. Jan 77, 78; Jan 71, 73, 131; Jiřík 73—77, 105.
Tloskov 120.
Tobiášova hut 66.
Tochtermann von Treumuth Alois Jakub 128.
Toledo 89.
Tolštejn 11.
Tomáš sv. 23, 111.
Tomášova hut, Schlemmerhütte, 67, 69—78, 105.
Tomus, Tomáš v. Regencíkl.
Toruň 132.
Třeboň 11, 27, 29, 54, 94, 127.
Tři sekery 51.
Trauschke J. A. 138; Jan Šebestián 97.
Trčka z Lípy Jan Rudof 15.
Tuno Antonio 117.
Turecko 44, 46, 101, 124, 133, 138, 140, 265; turečtí obchodníci 81, 101, 119, 120, 121, 123—125.
Turnov 44.
Tuschelberská hut 131.
Tylž 132.
Údolí, Niederthal 117, 123.
Uhlmann 120, 121.
Uhry 60, 106, 107, 112, 133, 265.
Úsobí 125.

Wähner 81.
Valachie 133.
Waldheim 18, 51, 52.
Waldstein 42—44, 123.
Waldsteinská hut v Štýrsku 129.
Valencie 89, 139.
Valentin mistr sklenář 28.
Walkuni Jan 115.
Valovský z Úsuší Vojtěch 29.
Walther vitriarius 9.
Wander Jiří 14.
Warmbrunn 126.
z Vartemberka 12, 27.
Vater Eliáš 119.
Vatětice 55.
Weber Antonín 39.
Weeber František 60.
Weibersberg 14.
Velenice 45, 46.
Welz továrník 125.
Wenzel hutmistr 10.
Veracruz 138.
Werner Jan 121.

Vídeň 9, 10, 54, 63, 87, 88, 90, 92, 95, 98, 100, 106, 115, 121, 124, 125, 132, 140.
Wiedersperk z Wiedersperka 17—19, 61.
Wiesau 126.
Wiesenthal 39, 41.
Wiesner Friedrich 131; Křišťan dvorní řezáč skla 95.
Vigo 138.
Vilémova hora 24, 25, 33, 115, 116.
Vilkum sklenice 27—30.
Wilmersdorf 131.
Vilna 132,
Vimberk 10, 19—23, 26, 31, 33, 34, 55, 64 103, 107, 111, 125, 128, 130, 133, 142, 265.
Wimer Matěj 104, 112.
Windischgrätz 50; —ká hut 50.
Winter Jakub 60.
Wiršperk 18.
Vítkovice 14, 15, 36, 37.
Vítkův Hrádek 10, 23.
Vitoraz 127.
Wittichsthal 50.
Vlaští malíři 24; skláři 23; stavitelé 28; vlaské sklárny 35. Viz Italie.
Vlček Jan 20, 83.
Vlčkova hut v. Janouškova hut.
Vltavice Dolní 10; Horní 76, 102.
Vltavská hut, Rabenhütte 21, 67, 69, 83, 94.
Vnač 33, 50.
Vogel 138.
Vogelsang 65, 90, 100.
Wochner Antonín 121.
Volary 23, 55, 75, 78, 102, 104, 105, 109.
Voldřichův stateček 54.
Volfartice 121.
Wolfenbüttel 138.
Wolfstein 131.
Volkert 64.
Voračický Karel Josef z Paběnic 93, 95.
Wossner Jan Ben. 79.
Vratislav Jan Václav hrabě 135.
Vratislav město 81, 126.
Vysoké 10.
Vyšší brod 127.

Záblatí 20, 70.
Zacken 14.
Zahaňský klášter 11.
Zahn Eliáš 53; Kašpar 139.
Zach Jan Šimon 90.
Zákupy 140.
Zálezlé 85.
Zastřízl 27, 28, 115.
Zbitiny 109.
Zdíkov 54, 65, 66, 74, 95.
Zelnar Mertl 21; Ondřej 21.
Ziegenheim Jan Adam 139.
Zierl Jan Jakub 73.
Zíkova hut 19; v. Janouškova hut.
Zinke obchodník 138, 139.
Zlacení skla 24, 25, 27, 29, 33, 37, 38, 44, 46, 47, 55, 68, 123, 125, 128.
Znojmo 132.
Zogelauer Martin 55.
Zwiesel 60.
Zwieslau Ober- 84.
Zrcadelníci 9, 10, 47; zrcadlové sklo 21, 23, 24, 29, 45, 48, 50, 52—55, 58, 59, 61—64, 73, 75, 83, 90, 92, 100, 103, 104, 106, 107, 109, 113—115, 124, 125, 127, 128, 131, 143, 144; zrcadla litá 55, 58, 132; židovská 59, 61, 63; bílá 62; zelená 61, 62.

Železná hora 17.
Žíč 26.
Židé 26, 28, 30, 140.
Žitava 39.

Opravy a dodatky.

Strana 19. řádek 5. shora čti Čkaryně místo Zkovině.

„ 24. „ 14. zdola „ Stix místo Stixa.

„ 28. „ 13. „ přidej: V roce 1612/3 vykázáno Davidovi pacholeti, jako sklenice řeže, na vyrýsování na sklenici figury celé pašije 50 kop.

Strana 44. řádek 14 shora čti Loscaniho místo Toscaniho.

„ 46. 1. poznámka čti Paudler místo Paulder.

„ 54. řádek 8. shora přidej: Od sklenářů z huti od sv. Anny bralo panství Třeboňské r. 1626 potřebné sklo, kolečka prostá a prohledací. (I. A. 6 R 1.)

Strana 63. řádek 16. čti Stöhra místo Stötera.

„ 65. přidej k řádku 15. shora: Potom ji koupil nejstarší syn hutmistra z Janouškovy huti Petr Müller za 2000 zl. Byl prý dobrý student a výborný hudebník; za svých studiích v Praze žil jako kavalír, i svého vlastního hornistu si držel. Ženou jeho stala se Kateřina Pocková, dcera hutmistra v huti Pockově na panství Zdíkovském. Müller vídal u svého nastávajícího tchána veliké bohatství a peníze i dobré věno přislíbené měl; po svatbě však dostal od svého švakra hutmistra Pocka truhlici naplněnou kamením. Podezření, že peníze odstranil a tímto bezcenným surrogátem nahradil, padlo na Pocka, dílem i na barona Malovce, jenž poručíkem nezletilé Kateřiny byl; Müller vedl proto s nimi dlouhý process. Pock vždy jinak a jinak vypovídal, kam odstraněné peníze uschoval, ale nikdy se nenašly, pročež do vězení uvržen byv na mizinu přišel. Ale také Müller prosoudiv celou hut i s penězi ženinými, ji opustiti a prodati musil. Koupil ji jeho nejmladší bratr Matěj za 1700 zl.; ale již po několika málo letech ji zase za 1400 zl. prodal. (Světecký 3, 265, 268.)

Strana 71. poznámka čti odúmrtí místo oudúmrtí.

„ 89. přidej k řádku 5. zdola: Ještě za svobodna, jakož i později, když se oženil, cestoval Jan Müller († 19/8 1731) se sklem v mnoha rozličných zemích, zvláště v Bavorsku, v Čechách, Rakousích, Vlaších až v Římě, v Říši, v Turecku, v Benátkách, Polsku, Francii, Slezsku, Moravě, Švédsku, Uhrách, Prusku a Sasku, ba částečně i v Asii, jak zachované listy průvodní dosvědčují. Když otec jeho Michal Müller svým nápadem křídové sklo dělati a jím do Turecka, ba i k Velkému Mogulu obchod vésti se jal, přinesl zaň Jan Müller tolik peněz, kolik to sklo vážilo. V Římě zdržel se celý rok a 16 dní. Byv i od papeže dvakráte milostivě přijat, získal tu dvě svatá těla, jež kostelům ve Vimberku, v Pasově, Inšpruku a Tirolsku rozdal, a rozličné odpustky. V klenotnici římské viděl též živého onoho poutníka, který tam již několik století spí. Též vstoupil na kopuli kostela sv. Petra. I Loretto a jiná svatá místa navštívil. (Světecký 3, 262, 270. Zděděný archiv M[illegible] prodal bohužel Světecký později knihaři Třeboňském.)

Strana 95. řádek 14. zdola čti Matěj místo Martin.
„ 125. „ 2. „ „ Broumská místo Broumovská.
„ 126. „ 2. shora „ „ „ „
„ 131. „ 19. „ přidej: Koupil ji za 3000 zl. Za ženu měl dceru souseda svého hutmistra Rugera či Rudigera. S Pasovským biskupem měl pro cestu přes svou louku dlouhou při, jež ho 3000 stála (louka sama neměla ceny 300 zl.) a již ztratil. Biskup dal jej svázati a vsaditi, z čehož se hutmistr smyslem pominul; na štěstí brzy zemřel. Ačkoliv tolik prosoudil, zanechal přece své ženě (dětí neměl) pěkné jmění. (Světecký 3, 261.)
Strana 132. řádek 3 zdola čti Toruně místo Turuně.
„ 132. „ 2 „ „ Kurska „ Hurska.
„ 160. „ 16 shora „ mostu „ místu.

OBSAH.

I. Část.

Od nejstarších dob do roku 1620.

Strana

Úvod. Terminologie sklářská. Sklo importované; sklo v nálezech. Nejstarší zprávy o skle v Čechách, v Slezsku, Rakousích a v Bavořích 9

Sklářství 14. věku: huti na Vimbersku, u Vítkova Hrádku, ve Vysokém, Schreiberhau a na Špesartě. Nejstarší sklenice; skla v oknách; malby na skle 10

Sklářství 15. věku: huti v Doubici, Chřibské, Georgenthalu, v Praze, u Medziboru a za Čachrovem. Sklo v oknech a malby na skle 11

Sklářství 16. věku: slezské sklárny v Kobylé, Skorošici, Kindelsdorfu a Schreiberhau; české huti: Grünwald, Hut, Rejdice, Rochlice, Vítkovice, Salenbach, Deštný, Falknov, Grünwald, Eulenhütte, Kraslice, Glashütten, Švanaprykle, Waldheim, Mutětín, u Kašperských Hor, Zíkova hut, Krištofova, Tomášova, Šeravská, Vltavská, Štegarova, Mízavská, Kaplická, nad Vilémovou horou, Rychnovská, v Senotíné, Rožmitálská, Broumská, Pražská; moravské huti. Nejstarší datované sklenice. Druhy, šlechtění, cena a prodej skla 13

II. Část.

Od roku 1620 do konce 18. století.

Počátek českého skla. Balbinovo líčení českého sklářství. Pokroky v sklářství. Rozdělení doby té podle slohu výrobků a podle způsobu obchodu sklenného 32

Sklářství v severních Čechách: huti v Deštné, Kunštatě, Salenbachu, Vítkovicích, Seifenbachu, Novém Světě, Boudě, v Rejdicích, u Příchovic, Antoniwald, Karlova, Neuwiese, Christianthal; šlechtění skla v okresu Jablonec-Tannwald Smržovském; hut Grünwald, Hut, Friedrichswald, Liberecká, Dokská, Strassdorf; sklářství v okolí Turnovském; hut Chřibská, Röhrsdorf, Falknovská; Sloupské továrny zrcadlové; šlechtění skla tudíž; Steinschönavské drahokamy skleněné; hut Robečská, Rollhütte; Eiland a u Bechlejovic 36

Sklářství v západních Čechách: huti u Vnače, v Breitenbachu; broušení skla v Mostu; huti Paulusbrunn, Neulosimthal, Inselthal, Goldbach, Wittichsthal, nová knížecí, Nová Windischgrätzká, Sorghof, Waldheim, v Schönwaldu, Planská, Pauerhütte, Eisendorfská, Karlsbach, Strashütte, Šmausova, Františkova, v Nemanicích, Fichtenbach, u Mezholezu, u sv. Anny, Gerlova, Brunsthütte, u Stachova, v Debrníku, Eisenstein, Annathal; v Hůrce, Nové Hůrce, Hohenstock, Ferdinandsthal, Laturnerhütte, Grünbergerhütte, Neubrunn, Filipova, Prašilská; Vogelsang, Tiefenthal, Antigl, Goldbrunn, Hirschenstein; Pockova, Tobiášova, Pláně, Hraběcí, u Pivního Hrnce, Františkova, Paurova, Krištofova, Korkusova, Tomášova a Březovská, Šeravská, Magrlova, Vltavská, Janouškova a Boubská, Gubova, Kušvardská, Adolfova, Eleonorenhein 50

Struna

Sklářství v jižních Čechách: hutě Štegarova, Mízavská, Planská, Borovská, Arnoštov, Josefova, nad Vilémovou horou, u Dobré Vody, Půhořská, na Mlýnském vrchu, Terezina, Janova, Černodol, Stříbrná, Pavlina, Bonaventury, Georgenthal; šlechtění skla tudíž; hut Suchdolská, Nová, Senotínská a Stará 102
Sklářství ve východních Čechách a vnitř země: hutě Karlstein, Lidmaň, Božejov, Novorychnovská, Maršovská, Bříště, Lúké, Chraňbože, v Orlovském lese, Dobré Vodě, Stará, v Chotěměřicích, Tasici, Heralec, Škorecká, Broumská, Hořovská, Dobříšská, Rožmitálská 124
Huti v okolních zemích s našimi spojené: v Slezsku, na Moravě, v Rakousích, v Štýrsku, Dalmacii, Chorvátsku, Bavorsku, Saských knížectvích, Schwarzburgu, Sasku 126
Sklenný obchod a vynikající obchodníci; překážky a nesnáze jejich 132
Zřízení a organisace obchodních společností; obchodní sklady v cizině; vynikající firmy 135
Poměr obchodníků k továrníkům 139
Regulační snahy vládní; zápověd vystěhování sklenářů; sklářský řád; pensijní fond 141
Statistický přehled výroby a prodeje skla; počet zaměstnaných lidí 144
Dodatky 146
Přílohy 151
Rejstřík 254
Opravy a dodatky 265

Heeresbücherei
Prag

Universitätsbibliothek
Prag